

ХАРЬКОВСКИЙ
ІСТОДІЯЛЯР

**ЛЕМКО
СОЮЗА**

1945

СОСТАВИЛ
ВАНЬО ГУНЯНКА

WOODWORTH RESTAURANT

Phone: YOnkers 5-7134.

ANTHONY DURKOT, Prop.

Гей краяне, з дальша — з блиска
Дуркот ест наш бизнесиста,
Он наш краян из Ганчовой
Приготовлят смачны стравы.
Весь ма свіже первоклассне,
Што жолудку ест корыстне.
Таке пиво, як сметана,
Ци то в вечер або з рана.
Розкажете, што хотите,
Добре сьсте и выпьете.
Як Вас смуток долігає —
Он и на то лікы має.
Завитайте все до свого,
Он обслужит Вас каждого!

Woodsworth Restaurant
FINEST FOODS—WINES—LIQUORS

66 WOODSWORTH AVE. YONKERS, N. Y.

АНТОН ДУРКОТ

Федеральна Касса Ощадности

ГДЕ

ВАШЫ ГРОШЫ могут быти найліпше обеспечены, потому, что
там гроши гарантированы Державным Асекурацыйным Обществом
в Вашингтоні.

ДЕРЖАВНЫ КАССЫ ОЩАДНОСТИ основаны и контролюваны
правительством Соединенных Штатов.

ДЕРЖАВНЫ КАССЫ ОЩАДНОСТИ, то Кооперативны Институ-
ции и платят больше процентов.

ОТДАЙТЕ ВАШЫ ОЩАДНОСТИ ДО:

**FOURTH FEDERAL SAVINGS
and LOAN ASSOCIATION**

Chartered and supervised by United States Goverment.

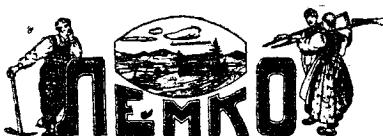
1355 First Avenue & 72nd Street, New York City

Карпаторусский
КАЛЕНДАР
ЛЕМКО-СОЮЗА

на
1945

Составил
ВАНЬО ГУНЯНКА

Год Издания 20-ый

Печатано в типографии Лемко-Союза, Йонкерс, Н. Й.

556 Yonkers Avenue,

Yonkers 4, N. Y.

ЦІНА 75 ЦЕНТОВ

PLEASE SUPPORT OUR ADVERTISERS!

Tel. YOnkers 3-5703 J.

ПРИВІТ ВСІМ
КРАЯНАМ,
ПРИЯТЕЛЯМ
І КОСТУМЕРАМ
от краяна

ВЛАДИМИРА ГОНЧАРИК

КРАЯНЕ ДО КРАЯНА!
СВОЇ ДО СВОГО!
*
* *

WLADIMIR HONCHARIK GROCERY & MEAT MARKET

ALSO
BOTTLED BEER, SODA & CIGARETTES

46 BENNETT AVE., YONKERS, N. Y.

Tel. YOnkers 5-0544

JOHN MALUTICH

GROCERIES & DELICATESSEN

also

ICE CREAM, SODA, CIGARS and CIGARETTES

В шторі Малютича Івана,
В полуднє, ввечер і зрана
Свіжий товар достанете,
Николи не пожалуєте!
Он наш краян з села Ріпок,
Всьо продає на ужиток!

*
* *

ІВАН МАЛЮТИЧ

131 YONKERS AVE., YONKERS, N. Y.

КНИЖКИ ИЗДАНИЯ ЛЕМКО-СОЮЗА,
КОТРЫ МОЖЕТЕ ПОЛУЧИТИ В РЕДАКЦИИ "КАРПАТСКОЙ РУСИ"

КНИЖКИ ДО ЧИТАННЯ

1. Мапа Лемковини на полотні \$2.00
2. Мапа Лемковини на папері 0.50
3. Карпаторуський Букварь — Ваньо Гунянка 0.15
4. Старий Край — Ваньо Гунянка 0.10
5. Борьба за Национальны Права и Борьба
за Социальную Справедливость — Др. С. Пыж 0.10
6. Мысли о Кооперации — Родный Лемко 0.10
9. Збийска Полянка — Родный Лемко 0.10
10. Лемковски Выродки — Родный Лемко 0.10
11. Правда о России — Ваньо Гунянка 0.10
12. Лемковски Народны Співаки — С. Л. .. 0.20
13. Два Фронти — Др. С. Пыж 0.10
14. Возстановление Ада и Обращение
к Духовенству — Л. Н. Толстой 0.15
15. Як Гартувалася Сталь — Н. Островский .. 0.50
16. История Сов. Союза и Карпатской Руси .. 0.40
17. Ноты Лемковских Мелодий 0.50
18. Западна Україна, сборник статей ВОКС .. 0.10

Як Гартувалася Сталь — в твердой оправкі 1.00

ДРАМАТИЧНА БІБЛІОТЕКА

1. Лемковске Весілля и Співаки 0.10
2. Спаношне Хлопство 0.10
3. Іцко Сват 0.10
4. Муж Умер — Комедія — П. Ф. Телеп .. 0.15
5. "Карпатська Україна" 0.10
6. Просвітители Народа и Просперита 0.15
7. Охотники — Н. А. Цисляк 0.15
8. Мачоха и Конскрипция — Ив. П. Покна .. 0.15
9. Безроботни и "Ситизены" 0.15
10. На Чужом Весіллю — Сын Лемка 0.15
11. Молоды Старых Ошукали — Н. А. Цисляк 0.15
12. Порозуміла — Ст. Кичура 0.15
13. Братья Коллекторы — И. П. Покна 0.15
14. Американе и Клопоты Пана Превелебного 0.15
15. Женаты Женятся — Н. А. Цисляк 0.15
16. На Границі — Н. А. Цисляк 0.15
17. Лемковски Вечирки — Я. Кобан и И. Дурняк 0.15
18. Чорт не жена —(из українського) 0.15
19. Такы тепер дівчата и Стары каваллеры
(два представления) — Параска Спяк 0.15

ОРДЕРУЙТЕ В РЕДАКЦІИ
"КАРПАТСКОЇ РУСИ"

"KARPATSKA RUS"

556 Yonkers Avenue, Yonkers 4, N. Y.

НАШИ ПОДПОРЫ

Ваша найголовніша проблема — быти обезпеченним на всякий випадок, щоби на случай несчастья не лишити сем'ю БЕЗ НИЧОГО.

Членом КАРПАТОРУССКОГО АМЕРИКАНСКОГО ЗАПОМОГОВОГО СОЮЗА при М. Р. О. може статися кождий от 16-го до 60-го року життя. Діти до 16 року життя можуть статися членами Дітчої Секції. Грошевий маєток Ордена до 1-го септември 1944 року виносила \$2,800,000. Сей маєток належить под доглядом Стейт Иншуренс Department штата Нью Йорк. Орден выплатил своим членам выше 7 міліонов доларов в формі смертних и хворих подпор.

Наша організація выплатила 110,000 доларов смертної подпоры наслідникам за убитими вояками.

Членом Ордена може статися кождий, не дивлячися, якої кто релігії, яких політичних переконань або цвіта кожи.

Вступаючи в члены, має платити \$1.00 вступного. Діти вступного не платят. Вступаючи члены, не старши 45 року життя, если хотят \$1000 посмертного або менше, не мають іти до доктора. Діти до 16 літного віку не мають іти до доктора також.

Член от 16 до 45 року життя може отримати от \$100 до \$5000 смертної подпоры и от \$4 до \$10 хворої подпоры тижнево. Член, маючий хвору подпору, має право на подпору под час сухот по \$20 за 30 тиждень и от \$50 до \$400 в случаю покалічення. Жены членов Ордена мають також право на подпору сухотну и от покалічення. Член от 45 до 50 року життя може отримати в Ордені от \$100 до \$3000 смертної подпоры. Член от 50 до 60 року життя може отримати от \$100 до \$1000 смертної подпоры. Хвору подпору член старший от 45 року життя, не може отримати.

Члены в Ордені можуть оплачувати свою смертну подпору по рівній або вступній раті. До 45 року життя Орден дає ендавмент полиси на \$1000, або обезпечення выплачене до 65 року життя.

Діти в Ордені можуть отримати заосадження в готовці в \$500 або \$250, то значить, що обезпечена в нашій організації дитина при досягненні 16 року отримає готовкою \$500 або \$250.

Члены, беручи хвору подпору и більше як 1000 дол. смертного обезпечення, за винятком тих, котры ище не досягли 45 року життя и хотят не більше \$1000 обезпечення або менше, должны пройти докторський огляд на свой кошт.

За дальнішою інформацією пиште на слідучу адресу:

CARPATHO-RUSSIAN AMERICAN MUTUAL AID SOCIETY, IWO.

80 Fifth Avenue,

New York, N. Y.

Обеспечуйте себе и свою фамелю в Карпато-руssком Американском Запомоговом Союзі при М.Р. Ордені

Вступивши в члены КАРПАТОРУССКО-АМЕРИКАНСКОГО ЗАПОМОГОВОГО СОЮЗА при М. Р. О., Вы станетесь членом одинокой карпаторусской запомоговой организации, котру зможете назвати своеї.

Ставши членом Карпаторусского Запомогового Союза при М. Р. О., Вы причинитеся до конечной побіди демократичных сил над збіснілыми, темными силами гитлеризма-нацизма и японского империализма.

Вступивши в члены Карпаторусского Американского Запомогового Союза М. Р. О., Вы поможете демократичним силам нашей краины забеспечити сей вік за звичайним чоловіком.

Вступивши в члены Карпаторусского Американского Запомогового Союза при М. Р. О., Вы поможете прогрессивным силам Америки выбироти соціальне обеспечение, котре охватит всіх жителів Америки. Если хотите помочи нашим освободившимся братям в краю будовати нове життя; если до вашої юнийної обеспеченности хочете додати ассекураційне обеспечение, — тоді кождий член вашої фамеліи, от найменьшого до найбільшого, має статися членом.

КАРПАТОРУССКОГО АМЕРИКАНСКОГО ЗАПОМОГОВОГО СОЮЗА ПРИ МЕЖДУ- НАРОДНОМ РОБОЧОМ ОРДЕНІ!

Поспіх на роботі, як також долги робочи години вимуочують роботника, што убільшує несчастни выпадки и зростаніе всіхих хворот. В Карпаторусском Американском Запомоговом Союзі при М. Р. О Вы найдете потребну для Вас опіку. Наша організация складатся из найкрасиших сынов нашего народа. Наша організация никому не служить, только своим членам!

*Наш Союз,
то найближий
приятель в біді*

Наш Карпаторусский Американский Запомоговый Союз при М. Р. О. есть братско-запомоговой организацией, котра має в своей программі трудитися для добра роботников и демократии. Она веде борьбу против фашизма. В нашей организации роботник може найти найкрасише ассекураційне обеспечение так для себе, як для цілої фамеліи. Двери нашей организации открыты для каждого сына и дочки нашего народа, не дивлячися на то, кто до якой церкви ходит, або кто до якой политчной партии принадлежит, бо

борьба против фашизма за обеспечение тревалого мира, требуе от нас единства, як николи перше.

Тому, что мы все звертали велику увагу на проблемы борьбы робочих против фашистской опасности в обороні демократии, наша организация зростала скорше от других запомоговых организаций. Днесь в Ордені, в котором мы маєме свою автономну организацию, нараховуе выше 170 тысяч членов. Орден беспечный, бо Орден находитися под прямым доглядом Нью Йорк Стейт Иншуренц Департмента и має до 3,000,000 долларов резерв.

ЗАПИСКИ

Январь 1945 January

РУССКИ СВЯТА

1	Н	Новый Год, О. Г. Вас. В.
2	П	Св. Сильвестра
3	В	Преп. Малахия
4	С	Собор 70 Апостолов
5	Ч	Нав. Богоявления, Теотемта
6	П	Богоявление Господне
7	С	Соб. Иоанна Крестителя
8	Н	по Просв. Георгия Преп.
9	П	Св. Филиппа
10	В	Св. Григория
11	С	Теодозия В.
12	Ч	Татианны Смчц Саввы
13	П	Ермила Смч.
14	С	Отцев в Сиані
15	Н	3 по Р. Х. Соб. Иоан. Предтечи
16	П	Поклон. Вер. Ап. Петра
17	В	Прп. Антония Вел.
18	С	Афанасия
19	Ч	Прп. Макария
20	П	† Прп. Ефимия Вел.
21	С	Максима Прп.
22	Н	4 по Р. Х., Тимофея Апн.
23	П	Прп. Клемента
24	В	Прп. Ксении
25	С	Григория Богосл.
26	Ч	Ксенофонта Прп.
27	П	† Пер. Мош. И. Злат.
28	С	Ефрема Прп.
29	Н	5 по Р. Х., Пер. Мош. Игнатия
30	П	Трех Святителей
31	В	Кира, Ионн. Безсмерт.

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Январь, 2 по Кр., Гиляр.
15	Св. Павла Пуст.
16	Маркила
17	Антония
18	Петра Катед.
19	Мария и тов.
20	Севастияна
21	3 по Кр., Св. Агнеты
22	Винкента
23	Раймунда
24	Тимофея
25	Павла Навр.
26	Поликарпа
27	Иоанна Златоуст.
28	7 Десятн., Св. Леонида
29	Францишка
30	Мартина
31	Петра из Н. 1 (Февр.) Игнатия
1	2 Марии Гром.
3	Власия
4	6 Десятн., Св. Андрея
5	Агаты
6	Тита Еп.
7	Ромульда
8	Иоанна Пр.
9	Св. Кирила
10	Схоластики
11	5 Десятн., Об. МБ. Люр.
12	Григория
13	Катерины

ПРИВІТ

ОТ

ПРИЯТЕЛЯ!

* * *

414 KNICKERBOCKER AVENUE,
PATERSON, N. J.

M. SIMKO

TAILOR

СЛАВЯНСКА КРАВЦОВНЯ

Шые на ордер мужескы убрания.
Так само чистит и прасує мужескы и женескы убрания.

Удавайтесь до свого!

171 Jewell St.

Garfield, N. J.

Февраль 1945 February

ЗАПИСКИ

РУССКИ СВЯТА

1	С	Муч. Трифона
2	Ч	Стрітение Господне
3	П	Симеона и Анны
4	С	Исидора Преп.
5	Н	6 по Р. Х., Агафии Муч.
6	П	Вукола Преп.
7	В	Парфения и Луки
8	С	Теодора Муч.
9	Ч	Никифора Свмч.
10	П	Харлапия Свмч.
11	С	Власия Муч.
12	Н	о Мытарі и Фарс., Мелетия
13	П	Мартиняна Преп.
14	В	Авксентия Преп.
15	С	Онисима Ап.
16	Ч	Памфила Муч.
17	П	Теодора Влмч.
18	С	Льва Папы римск.
19	Н	о Блудн. Сыні, Архипа и Макс.
20	П	Льва Еп. Катанского
21	В	Тимофея Преп.
22	С	Евгений Свмч.
23	Ч	Поликарпа Свмч.
24	П	† Обріт. Гл. Іоанна Кр.
25	С	Тарасия Св.
26	Н	Мясопуст., Порфирия Св.
27	П	Прокопия Декаполита
28	В	Василия Преп.

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	(Попелец), Валентина
15	Фавстияна и Йова
16	Юлияны
17	Фавстина
18	1 Поста, Св. Симеона
19	Маркелина
20	Лъва Еп.
21	Феликса
22	Маргареты
23	Петра Дамаск,
24	Матея
25	2 Поста, Мафтея Ап.
26	Александра
27	Нестора Літоп.
28	Гаврила
1	(Март). Альбина
2	Ап. Павла
3	Св. Кунекунды
4	3 Поста, Казимира
5	Іоанна Від. Хр.
6	Перпетуи
7	Аквилины
8	Іоанна Божого
9	Франциска
10	40 Мучеников
11	4 Поста, Евлогия
12	Григория Вел.
13	Св. Евфrozии

ПРИВІТ ОТ

Організацій Л. С. ч. 14 і Карпаторуссько-
го Запомогового Союза ИРО ч. 3295 —
всім нашим членам, краянам и приятелям.

Собрания наших организаций отбываются на галі п. ч. 1248 Бродвей, где проводится наша культурно-просвітительная
робота.

Вступайте в наши ряды!

Compliments of

Sheetz Hotel

FRANK EZERSKI, Prop.

* *

1131 SCHOONMAKER AVE. MONESSEN, PA.

ЗАПИСКИ

Март 1945 March

РУССКИ СВЯТА

1	С	Евдокии Преп.
2	Ч	Феодота Свмч.
3	П	Евлатория и др. Муч.
4	С	Герасима Преп.
5	Н	Сыропуст., Конона Муч.
6	Н	42 Мучеников в Аморі
7	В	Ефрема Свмч.
8	С	Теофилакта
9	Ч	40 Муч. Севастийских
10	П	Киприяна Муч.
11	С	Софрияна Св. Патриарха
12	Н	1 Поста, Теофана Преп.
13	П	Никифора Свмч.
14	В	Венедикта Преп.
15	С	Агапия Муч.
16	Ч	Трофима Муч.
17	П	Алексия Преп.
18	С	Св. Кирилла Иерус.
19	Н	2 Поста, Хризанта и Дарии мч
20	П	Пцп. Иоанна, Сергия
21	В	Якова Преп.
22	С	Василия Свмч.
23	Ч	Никона Мч. и Учеников
24	П	Захария Преп.
25	С	Благовіщ. Пр. Богород
26	Н	3 Поста, Собор Арх. Гавриила
27	П	Св. Матроны Селун.
28	В	Илариона и Стефана Преп.
29	С	Кирила и Марка
30	Ч	Иоанна Ліств.
31	П	Ипатия Свмч.

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Св. Матильды
15	Клемента
16	Св. Авраама
17	Св. Патрика
18	Н. Гассийна, Кирилла
19	Йосифа Обручника
20	Евфимию Д.
21	Венедикта
22	Катерины
23	Св. Войтеха
24	Св. Феликса
25	Н. Пальмы, Зв. Н. М. П.
26	Людгера, Емануила
27	Руперта,
28	Св. Йоанна с Кап.
29	Вел. Четв., Кирилла
30	Вел. Пятн., Квирина
31	Вел. Суб., Св. Бальбины
1	(Апріль), Воскр. Хр.
2	Францишка
3	Ришарда Еп.
4	Св. Исидора
5	Винкента
6	Юлианны
7	Св. Сатурна
8	Н. Прев., Дион. Еп.
9	Св. Марии Егип.
10	Езекиила, Макария
11	Льва Великого
12	Юлия, Віктора
13	Герменгела

Passaic 2-9378

LOU FISHMAN

WINES-LIQUORS-BEER
Free Delivery

Ордеруйте у нас, а довеземе
Вам бесплатно.

SILVER MOON TAVERN

Z. CHIPURA, Prop.

РУССКА ГОСТИНИЦА,
где сходятся краяне и в товаристві
приятно проводят свой час.
Заходте до нас!

350 Passaic St.

Passaic, N. J.

653 Van Houten Ave.

Clifton, N. J.

ЗАПИСКИ

Апріль 1945 April

РУССКИ СВЯТА

1 С	Преп. Марии Египет.
2 Н	4 Поста, Тита и Поликарта
3 П	Никиты Преп.
4 В	Йосифа и Зосимы
5 С	Теодула Муч.
6 Ч	Евтихия Св.
7 П	Георгия Еп., Мелитин.
8 С	Иродиона Ап.
9 Н	5 Поста, Вадиляя Преп.
10 П	Терентия Муч.
11 В	Антипы Свмч.
12 С	Василия
13 Ч	Артемона
14 П	Мартина
15 С	Аристарха Св.
16 Н	Цвітна, Агапии Муч.
17 П	Симеона Прп.
18 В	Йоанна Преп.
19 С	Йоанна и Сим.
20 Ч	Вел. Четв., Теодора Преп.
21 П	Вел. Пяtn., Януария Свмч.
22 С	Вел. Суб., Луки и Клим.
23 Н	Воскр. Христово, † Георгия мч
24 П	Світ. Понеділок, Саввы Муч.
25 В	Світ. Вторник, Марка Евангел.
26 С	Василия Муч.
27 Ч	Симеона Свмч.
28 П	Муч. Поликарта
29 С	Св. 9 Муч. из Кизики
30 Н	Томинна, † Якова Завед. Ап.

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Юстина
15	Св. Петра Г., Анастасии
16	Ламберта
17	Аникита
18	Св. Апполония
19	Леона П.
20	Агнешка
21	Анзольма
22	Сотера и Каюса
23	Св. Войтеха
24	Феликса
25	Св. Марка Еп.
26	Св. Маркелина
27	Петра Кан.
28	Св. Павла
29	Петра из Вер.
30	Катрены
1	(Май) Филиппа
2	Св. Атанасия
3	Обріт. Чест. Креста
4	Св. Моники
5	Пиуса П.
6	Іоанна Еван.
7	Св. Домицеллы
8	Св. Станислава
9	Св. Григория
10	Возн. Госп., Св. Антон.
11	Францишка
12	Св. Нереуша
13	Серватия, Роберта

ONUFRY YONAK
BUTCHER SHOP

Кед хотите здравья мати
И любите смачно с'єсти,
О Юнаковой "бучерні"
Треба Вам повісти.
В него вшитки мяса свіжки.
Сам выберат, як купуе,
Зрихтуе Вам чисто, скоро —
А дорого не рахуе.

312 E. 71st STREET, NEW YORK, N. Y.

{EVergreen 4-8783, 8867

DRIGGS PHARMACY

P. BAMONTE, PHARMACIST

PERSSCRIPTION SPECIALISTS

Drugs With Reputation

Рецепты выполняем старанно

575 DRIGGS AVE.

Cor. North 6th St.,

BROOKLYN, N. Y.

ЗАПИСКИ

Май 1945 May

РУССКИ СВЯТА

1 П	Иеремии пророка
2 В	Афанасия Вел.
3 С	Теодосия
4 Ч	Пелагии Мч.
5 П	Ирины Свмч.
6 С	Йова Многострадальца
7 Н	Миронос., Акакия
8 П	† Иоанна Богосл.
9 В	Пер. мош. Св. Николая
10 С	Симеона
11 Ч	Кирилла и Методия
12 П	Вознесение Господне
13 С	Александры Мчц.
14 Н	о Розслабл., Исидора Муч.
15 П	Пахомия Преп.
16 В	Теодора и Ефрема Преп.
17 С	Андроника Ап.
18 Ч	Теодора Муч.
19 П	Патрикия Мч.
20 С	Алексия Митр. Моск.
21 Н	о Самар., Констант. и Елены
22 П	Василиска
23 В	Пресв. Троицы
24 С	Симеона и Микиты
25 Ч	Обріз. Гл. Іоанна Предт.
26 П	Аверкия, Карпа Муч.
27 С	Терапонта Свмч.
28 Н	о Сліпорожд., Никиты Преп.
29 П	Теодосии Мч.
30 В	Исаакия Преп.
31 С	Ермия

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Бонифация
15	Софии
16	Іоанна Нелом.
17	Пасхалиса
18	Св. Венеция
19	Св. Петра
20	Сош. Св. Духа, Бернанд.
21	Елены
22	Св. Юлии
23	Дезидерия
24	Іоанны
25	Григория
26	Св. Филиппа
27	Св. Троицы, Беды В.
28	Августина
29	Магдалины
30	Св. Іоанна Д.
31	Боже Тіло, Св. Агнелы
1	(Юнь), Никодима
2	Св. Маркеля
3	2 по ССД., Св. Клотильды
4	Квирина
5	Бонифация
6	Св. Норберта
7	Роберта
8	Медарда
9	Св. Феликса
10	Св. Авита, Маргареты
11	Варнавы
12	Онуфрия
13	Св. Антония

Привет от 3060-го отдела АРОВ
ЛЕМКО-СОЮЗУ

Американско
Русское Общество Взаимной Помощи
3060-го отдела

помещается на 53 Брум улица,
Ньюарк, Нью Джерзи

Собрания бывают 1-ая и 3-ая пятница
в месяце.

Зал сдаєм под митинги и собрания.

DANIEL SOBCHOCK

Music Furnished For All Occasions

На всяки предприятия
Замовте музыку Собчака,
Бо Собчак добре грає,
А до того — і співає!

*

*

308 ATLANTIC ST.

PATERSON, N. J.

Юнь 1945 June

ЗАПИСКИ

РУССКИ СВЯТА

1	Ч	Юстина Мч.
2	П	Никифора Св.
3	С	Лукияна Мч.
4	Н	Отец, Митрофана Патр.
5	П	Доротия свмч.
6	В	Висариона Преп.
7	С	Мч. Теодора, Кириакии
8	Ч	Теодора Влмч., Стратилата
9	П	Св. Кирилла, Александра
10	С	Тимофея Свмч.
11	Н	Сош. Св. Духа, Вартоломея
12	П	Прев. Тройцы, Онуф., Петра
13	В	Акилины Мчц.
14	С	Елиссея Преп.
15	Ч	Амоса Пророка
16	П	Тихома Еп. Амаунтск.
17	С	Мануила Мч.
18	Н	Всіх Святих, Леонтия Мч.
19	П	(Петровка), Ап. Іуды
20	В	Мефодия Свмч.
21	С	Юлиана Мч.
22	Ч	Евгения Свмч.
23	П	Агрипины Мчц.
24	С	Рож. Йоанна Крест.
25	Н	2 по ССД, Февронии Мчц.
26	П	Давида Преп.
27	В	Сампсона Преп.
28	С	Кирилла и Мефодия
29	Ч	Апп. Петра и Павла
30	П	Собор 12 Апостолов

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Василия В.
15	Вита и Мод.
16	Св. Франца
17	4. Н., Св. Авита
18	Ефрема
19	Юлианны
20	Сильвериоса
21	Альзия
22	Павлина Еп.
23	Св. Едильруды
24	5 Н., Йоанна Крест.
25	Вильгельма
26	Павла и Йоанна
27	Владислава
28	Льва Папы Рим.
29	Петра и Павла
30	Св. Павла Ап.
1	6 Н., (Юль), Теобалда
2	Посіщ. П. Д. Марии
3	Анатолия
4	Леона Св.
5	Філомена Св.
6	Іссаїи
7	Кирилла и Методия
8	7 Н., Елизаветы Прп.
9	Веронікі
10	7 Братей Муч.
11	Пия І.
12	Генриха
13	Маргареты

Compliments of

GEORGE J. COPLIN, M. B.

TO OUR FRIENDS!

* *

528 E. NEW JERSEY ST. ELIZABETH, N. J. 102 LAKE Avenue

Clifton, N. J.

ANDREY DERCO
GROCERY & BUTCHER STORE
ПЕРВОРЯДНА БУЧЕРНЯ И ГРОСЕРНЯ,

где завсегда достанете свіжы мяса
и гросерию. Заходите до краяна

АНДРЕЯ ДЕРЦО

ЗАПИСКИ

Юль 1945 July

РУССКИ СВЯТА

1	С	Космы и Дамьяна
2	Н	† Пол. Риз. Пр. Богород.
3	П	Якинта Мч.
4	В	Андрея Архиеп.
5	С	Кирилла и Мефодия
6	Ч	Сисоя, Афанасия, прп.
7	П	Томы и Акакия
8	С	Прокопия Влкмч.
9	Н	4 по ССД, Панкратия и Кирил.
10	П	† Антония печерск.
11	В	Блаж. княг. Ольги
12	С	Прокла Мч.
13	Ч	Собор Арх. Гавриила
14	П	Онисима Преп.
15	С	Вел. кн. Владимира
16	Н	5, Свмч. Павла, Алевтины
17	П	Марини Вмч.
18	В	Емилиана Свмч.
19	С	Макрины Мч.
20	Ч	† Илии Пророка
21	П	Прп. Симеона и Иоанна
22	С	Марии Магдалины Мрн.
23	Н	6, Трофима и Теофила Мч.
24	П	Бориса и Гліба Мч.
25	В	† Успение Св. Анны
26	С	Мойселя, Ермолая
27	Ч	† Пантелеимона Вмч.
28	П	Прохора Апп.
29	С	Калиника Свмч.
30	Н	7, Силы и Св. Иоанна
31	П	Евдокима и Йосифа

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Св. Бонавентуры
15	8 Н., Генрика
16	Мат. Б. Скалиж.
17	Алексия
18	Симеона з Л.
19	Винкентия
20	Чеслава
21	Св. Пракседы
22	9 Н., Марии Магдалины
23	Аполинария
24	Кристины
25	Якова Св.
26	Св. Анны
27	Наталии
28	Св. Назария
29	10 Н., Марты д.
30	Аводота, Юлиты.
31	Игнатия
1	(Авг.) Св. Петра
2	Альфонза
3	Св. Стефана
4	Св. Доминика
5	11 Н., МБ Сніжной
6	Преобр. Господне
7	Каетана
8	Кирияка Мч.
9	Романа
10	Лаврентия
11	Св. Сусаны Д.
12	12 Н., Кляры Д.
13	Гиполита Св.

Compliments of

G. J. SAFIRSTEIN, D. D. S.

TO ALL FRIENDS

* * *

Tel. REgent 7-3247

MEMORIAL FLORIST

THOMAS DUNIAS, Prop.

Wedding Decorations & Floral Designs
Fresh Cut Flowers Every Day

Orders Delivered Promptly

1278 FIRST AVE.

155 FIRST STREET,

ELIZABETH, N. J.

Bet. 68th & 69th Sts.,

NEW YORK, N. Y.

ЗАПИСКИ

Август 1945 August

РУССКИ СВЯТА

1	В	Происх. Ч. Кр. Госп., Маккавы
2	С	Степана Свм.
3	Ч	Исаака и Антония Преп.
4	П	Евдокии Прп.
5	С	Евстигнея Мч.
6	Н	Преображение Господне
7	П	Доментия Мч.
8	В	Емилиана Еп. и Григория
9	С	Матфея Ап.
10	Ч	Архист. Лаврентия
11	П	Мч. Евпла, Теодора
12	С	Фотия и Аникиты
13	Н	9. Максима Исповід.
14	П	Теодосия Прп.
15	В	Успение Пресв. Богород.
16	С	Диомида Мч.
17	Ч	Мирона Мч. и Алипия
18	П	Флора и Лавра
19	С	Мч. Андрея Стратилата
20	Н	10. Самуила Пророка
21	П	Фадея Апп.
22	В	Афганасия Свмч.
23	С	Лупы Мч.
24	Ч	Св. Петра Митропол.
25	П	Апп. Варфоломея и Тита
26	С	Андреяна и Наталии
27	Н	11. Пимона Прп.
28	П	Мойсея Пророка
29	В	† Усікн. Гл. І. Предтечи
30	С	Александра
31	Ч	Пол. Пояса Пр. Д. М.

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Вил. В. Н. М. Р.
15	Успение Пр. Бог.
16	Иоакима и Раха
17	Яцка В.
18	Св. Елены
19	13 Н., Людвика
20	Бернарда
21	Иоанны
22	Тимотея Мч.
23	Филиппа Бен.
24	Вартоломея
25	Св. Людвика
26	14 Н., Зеферина
27	Йосифа
28	Августина
29	Ус. Гл. І. Крестителя
30	Розалии П.
31	Реймунда
1	(Сент.) Св: Едига
2	15 Н., Юста, Стефана
3	Брониславы
4	Розалии д.
5	Лаврентия
6	Оницифора
7	Регины
8	† Рожд. Пр. Д. М.
9	16 Н., Св. Петра Кл.
10	Св. Николая
11	Прота
12	Им. Б. Марии
13	Поликсены

D. Kizyma

Hardware, Paint, Plumbing
and Heating Supply

Маме всьо, што Вам потребно
до газдовства при гавзі.

* *

1190 LIBERTY AVE.

HILLSIDE, N. J.

508 HARVARD AVE.

HILLSIDE, N. J.

William Adamowitz

House Movers & Shorers
General Building Contractors.

Коли мате контракторски роботы,
то удавайтесь до нас. Мы радо вам услужиме.

* *

ЗАПИСКИ

Сентябрь 1945 September

РУССКИ СВЯТА

1 П	Прп. Симеона Столп.
2 С	Муч. Маманта, Иоанна
3 Н	12, Антима и Василия Мч.
4 П	Мойсей и Ермонии
5 В	Захария и Елисаветы Прп.
6 С	Чудо Арх. Михаила
7 Ч	Сезонта Мч. Онисифора
8 П	Рождество Пр. Богородицы
9 С	Иоакима Апп.
10 Н	13, Климента Апп.
11 П	Теодоры Прп.
12 В	Автонома Мч.
13 С	Корнилия Воскр.
14 Ч	Возд. Чест. Креста
15 П	Прп. Филофея, Никиты
16 С	Евфимии и Людмилы
17 Н	14, Софии, Віры и Надежды
18 П	Евмения Прп.
19 В	Евстафия Прп.
20 С	Саввы
21 Ч	Кондрата, Димитрия
22 П	Фокии Свмч, Ионы Прп.
23 С	Зач. Иоанна Предтечи
24 Н	15, Текли Св. Прмчи.
25 П	Евросинии
26 В	† Св. Иоанна Богослова
27 С	Калистрата Мч., Марка
28 Ч	† Харитона Прп.
29 П	Прп. Киприяка Отшельн.
30 С	Муч. Григория, Михаила

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	† Воздв. Ч. Кр.
15	Св. Катерины
16	17 Н., Корнилия, Кипр.
17	Ламберта, Франка
18	Иосифа, Фомы
19	Іануария Св.
20	Евстахия
21	Мафтея
22	Св. Фомы из В.
23	18 Н., Текли Д.
24	Герарда
25	Владислава
26	Киприана и Юстина
27	Космы и Дамиана
28	Вячеслава Кар.
29	Св. Михаила Арх.
30	19 Н., Гиеронима
1	(Окт.), Ремигия
2	Ангел Стор.
3	Тересы Д.
4	Франтишка
5	Плакида
6	Св. Брунона
7	20 Н., Н. М. П. Рожан.
8	Бригиды
9	Людвика, Викентия
10	Францишка Бор.
11	Емилияна
12	Максимилияна
13	Св. Едварда К.

BIGelow 8-0203

Phone Essex 3-3279

Andrew P. Emory, O. D.

EYESIGHT SPECIALIST

Glasses Fitted

Office hours:

9 A. M. to 5:30 P. M.
Evenings by appointment

245 Springfield Ave.

Newark, N. J.

Hi-Point Farms, Inc.

"THE PEAK OF QUALITY"

Milk and Milk Products.

Завсе свіжки и чисты молочны выродбы.

*

*

976 STUYVESANT AVE., IRVINGTON, N. J.

Октябрь 1945 October

ЗАПИСКИ

РУССКИ СВЯТА

ЛАТИНСКИ СВЯТА

1	Н	† Покров Пр. Богород.
2	П	Киприяна и Юстины
3	В	Дионисия Свмч.
4	С	Юрофея Мч.
5	Ч	Петра, Алексия, Ионы
6	П	Томы Апп.
7	С	Сергия и Вакха Мч.
8	Н	17, Пелагии Прп.
9	П	Апп. Якова
10	В	Евлампия Мч.
11	С	Филиппа Ап., Теофана Прп.
12	Ч	Проповедника Андронина Мч.
13	П	Карпа, Никиты Прп.
14	С	Параскевии Прп.
5	Н	18, Евтихия, Лукияна Муч.
16	П	Лонгина Сотника
17	В	Муч. Андрея Крит.
18	С	Луки Ап., Юлияна Пр.
19	Ч	Иолия, Иоанна Прп.
20	П	Артемия Вмч.
21	С	Илариона В. Прп.
22	Н	19, Каз. Ик. Пр. Богород.
23	П	Якова Ап. бр. Госп.
24	В	Ареты М., Афанасия Св.
25	С	Маркиана Мч.
26	Ч	† Димитрия Вмч.
27	П	Нестора Літописца
28	С	Параскевы Вмч.
29	Н	20, Анастасии Прп.
30	П	Зиновия, Зиновии
31	В	Стахия Апп.

14	21 Н., Каликста папы
15	Тересы
16	Ядвиги
17	Малгожаты М. А.
18	Луки Евангелиста Св.
19	Петра
20	Св. Иоанн. Кант.
21	22 Н., Урсулы
22	Кордулы
23	Серванта
24	Рафаила А.
25	Хризанта Кр.
26	Евариста
27	Св. Фльорияна
28	23 Н., Симеона и Фадея
29	Наркиза
30	Альфонса
31	Квинтина
1	(Нов.) Всіх Святих
2	День Задушний
3	Губерта
4	24 Н., Кароля Бором.
5	Захарии и Елизаветы
6	Леонарда
7	Геркулана, Флорент.
8	Годфрида
9	Теодора
10	Св. Андр. из А.
11	25 Н., Мартина Еп.
12	Мартина папы
13	Станислава

BEER GARDEN

CORNELIUS MADZIK, Prop.

Наши Корнелий Мадзик
Тыж свой бизнес має.
Пиво, соду, вино —
В ужиток продає.
Сигары, сигаретки, и што лем хцете
Выпити в него достанете.

ЗАХОДТЕ ДО КРАЯНА НА:

*

12 VINE ST.,

WATERBURY, CONN.

Telephone 3-2297

Nick's Market

Quality Meats & Groceries

NICKOLAS LIZAK, Prop.

В шторі краяна Лизака завсе достанете
свіжкі и добры для здоров'я продукты.
Купуйте у краяна Николая Лизака.

*

*

49 HILL STREET,

WATERBURY, CONN.

ЗАПИСКИ

Ноябрь 1945 November

РУССКИ СВЯТА

1	С	Космы и Дамиана
2	Ч	Прп. Маркиана
3	П	Св. Иосифа, Акенсима
4	С	Юникия В. Прп.
5	Н	21. Галактиона и Григория
6	П	Павла Св. и Луки
7	В	Мч. Иерона и 33 Муч.
8	С	Собор Арх. Михаила
9	Ч	Онисифора и Порфирия
10	П	Ерасты, Родиона Ап.
11	С	Мини, Виктора Мч.
12	Н	22. Иоанна Милостивого
13	П	Иоанна Златоустого
14	В	Филиппа Ап. (Нач. Поста).
15	С	Гурия Мч.
16	Ч	† Мафей Апостола
17	П	Св. Григория Еп. Чудотворца
18	С	Платона и Романа Мч.
19	Н	23. Авдия, Варлаама Прч.
20	П	Григория Прор.
21	В	Введ. в Храм Пр. Богор.
22	С	Филимона, Михаила Св.
23	Ч	Александра Невского
24	П	Екатерины Вмч.
25	С	Клемента и Петра Свмч.
26	Н	24. Алипия Прп.
27	П	Муч. Якова Персианск.
28	В	Стефана, Василия Мч.
29	С	Парамона Мч., Нектария
30	Ч	† Андрея Ап. Первозван.

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Иосафата
15	Альберта В.
16	Гертруды
17	Св. Григория
18	26 Н., Романа М.
19	Елизаветы
20	Феликса
21	Введ. в Храм П. Б.
22	Сесилии
23	Клемента
24	Св. Иоанна от Кр.
25	27 Н., Екатерины Д. и М.
26	Конрада
27	Валерияна
28	Здиславы, Стефана Св.
29	Сатурина
30	Andрея Ап.
1	(Дек.) Св. Елигия
2	Адвент., Бабияны Д.
3	Францишка
4	Варвары
5	Саввы Еп.
6	Св. Николая
7	Амвросия Еп.
8	Неп. Зач. ПДМ
9	2 Адв., Леокадии Д.
10	Мат. Бож. Лорет.
11	Дамасия М.
12	Александра
13	Луции Отил.

Compliments of
RUSSIAN NATIONAL HOME

ПРИВІТ ВСІМ
краянам от членов

РУССКОГО НАРОДНОГО КЛУБА!

Галия до вынайму на
Весілля-Банкеты и
всякы другы забавы!

1166 — 7th AVENUE

РУССКИЙ НАРОДНЫЙ ДОМ

Где члены того дома могут получить
свіжы напиткы, як тоже смачны закускы
и приятно проводят свой свободный час.

СТАВАЙТЕ ЧЛЕНАМИ КЛУБА
Р. Н. ДОМА!

RUSSIAN NATIONAL HOME CLUB

AKRON, OHIO

ЗАПИСКИ

Декабрь 1945 December

РУССКИ СВЯТА		ЛАТИНСКИ СВЯТА
1 П	Прп. Наума, Филарета	14 Спиридиона Еп.
2 С	Аввакума Прор., Иоанна	15 Св. Кристины
3 Н	25, Софиии, Саввы Прп.	16 3 Адв., Альбина, Адел.
4 П	Св. Вмчц Варвары	17 Лазария Еп.
5 В	Прп. Саввы Свщ.	18 Грациана
6 С	Николая Чудотворца	19 Немесия Еп.
7 Ч	Авимосия Еп. Медиол.	20 Доминика
8 П	Попатия Прп. Сосфена	21 Фомы Ап.
9 С	† Зач. Пр. Богородицы	22 Св. Зезона М.
10 Н	26, Мины и Еромогена Мч.	23 4 Адв., Виктории Д.
11 П	Даниила, Луки Прп.	24 Адама и Євы
12 В	Спиридона, Александра	25 Рождество Христово
13 С	Евстратия	26 Стефана Првмч
14 Ч	Фирса Мч.	27 Иоанна
15 П	Павла, Елевфения Мч.	28 14 тыс. Дітей Убит.
16 С	Аггея Прор.	29 Св. Фомы
17 Н	Отец, Даниила Прор. Ананий	30 1 по Р. Х., Савина
18 П	Севастиана Муч.	31 Сильвестра
19 В	Бонифатия Мч., Илии Прор.	1 (Янв.), Новый Год 1946
20 С	Ігнатія Бнс.	2 Стефана Св.
21 Ч	Петра Митрп.	3 Геновефи, Исуса
22 П	Анастасії Вмчц.	4 Тита, Евгения
23 С	10 Муч. в Кріті	5 Св. Емілія
24 Н	Навеч. Рожд. Евгении	6 Трех Королей
25 П	Рождество Христово	7 Лукіяна
26 В	Собор Пр. Богородицы	8 Северина
27 С	Првмч. Стефана	9 Маркіяна Мч.
28 Ч	20 тыс. Мч. в Никодимі	10 Вильгельма
29 П	14 тыс. Младенцев Убит.	11 Альойсия
30 С	Муч. Анисии, Теодоры	12 Гонораты
31 Н	Мелании Прп.	13 1 по 3 Кр., Вероники

ПРИВІТ

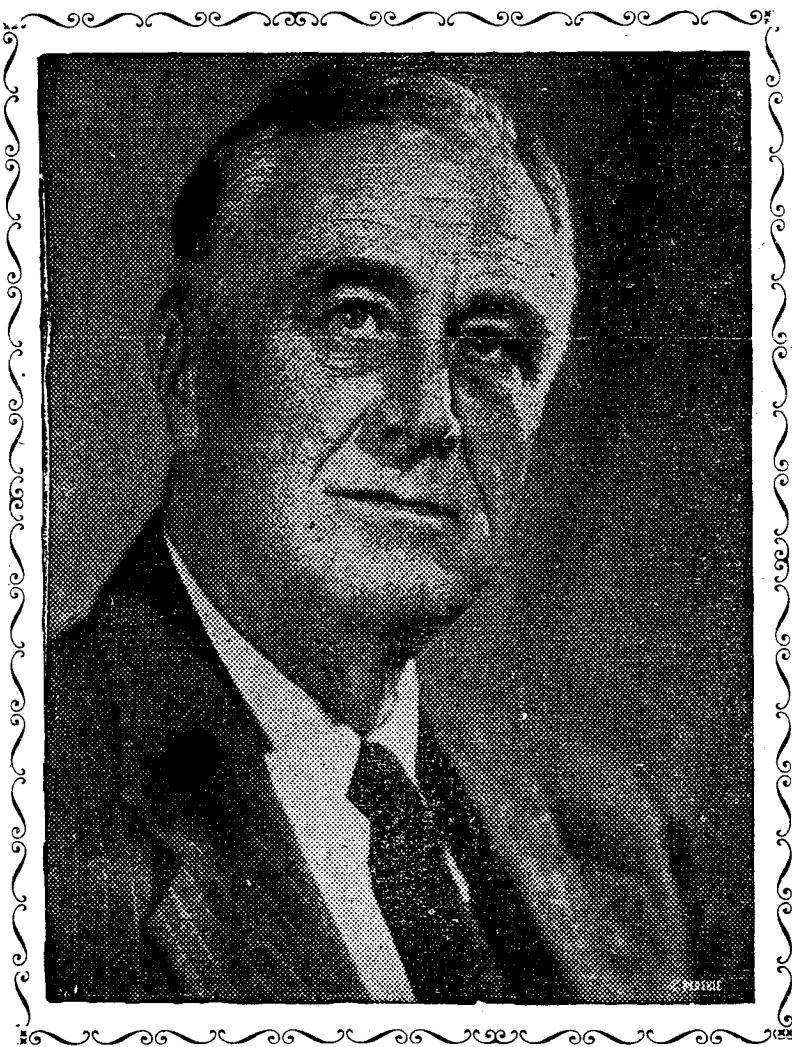
Всім Крайням Лемкам-Карпатороссам, членам Лемко-Союза, членам отдельов Американського Карпаторуського Запомогового Союза МРО и всім читателям газети
“КАРПАТСКА РУСЬ”

от нашого

Карпаторуського Лемко-Клуба
 в Клівланд, О.

КРАЯНЕ-КАРПАТОРОССЫ!

Ставайте членами своїх народних організацій: Лемко-Союза и Карпаторуського Американського Запомогового Союза при МРО! Маме три отдельы — на Савт Сайд, Ист Сайд и на Лейквуд. А в нашем клубі собираются жертви, лахи и други річы потребни для помочи пострадавшим от войны русским людям. Коли мате дашто таке або свою жертву, то принесте до нашего клуба, а наш Комитет постарається выслати там, где належит.

ДО ПОБІДЫ С РУЗВЕЛЬТОМ!

Свобода Карпатской Руси в славянской дружбе

Друга світова війна — то, головно, війна славянсько-німецька, війна славянських народів проти дикого гітлеровського німецького імперіалізму, який поставив собі за ціль завоювання всіх славянських країв, частичне винищання славянського населення і поневолення остального, перетворене го в німецьких рабов. Що тута війна головно славянсько-німецька, — показують жертви славянських народів і німецькі страти, нанесені славянами, знищання головних сил німецької воєнної машини на славянських землях, славянськими війсками і партизанами.

Славяне побідили німців і їх фашистських союзників, завдяки найбільшій і найсильнішій славянській державі — Світському Союзу, завдяки найбільшому славянському — руському народу.

Славяне пережили найтяжчу і найстрашнішу війну в своєї історії. Славянські землі опустошені, іх міста і села розвалені і спалені, десятки мільйонів безборонних людей вимордувані німецькими фашистами. Ци можливо, щоб тута війна не змінила стосунки між славянськими народами, щоб она не научила їх жити в ліпшій згоді, як жили до війни. Но, то неможливо, щоб тута війна ничому не научила славян. Бо то означало би, що славяне не способні до життя, розвитку і прогресу. Такими представляли собі славян німци. Но війна показала інакше. Війна доказала, що восточні славяне від минувшої до нинішньої світової війни зробили такий прогрес культурний, промисловий і соціальний, який не зробил в так короткому часі ні один народ в історії, і своїми способностями, на всіх полях, від наукового до воєнного, удивили цілий світ. Не може бути, щоб западні славяне — поляки, чехи, словацькі, або южні славяне — серби, хорвати, болгаре були менші способні від восточніх славян — руських, українців, білорусів. Они лем не мали такої школи

за послідні десятки років, які мали восточні славяне після Великої Руцької революції. Они лем були затримані німецьким "культуром". Війна очистила їх від той німецької "культури", усунула єї вплив на мислення западніх і южніх славян, як усунула вплив німецької "культури" на мислення восточніх славян Руцька революція.

Западні і южні славяне не переживали Народної соціальної революції до війни, які пережили восточні славянські народи і які змінили їх життя до війни. Для того тепер, разом з війном, западні і южні славяне переживають і соціальну революцію, котра змінить їх життя і стосунки між ними.

Війна родила ціль у славянських народів, які они не мали до війни.

Вище ми вспомянули о німецької цілі війни, котром було завоювання славянських країв і поневолення славянських народів, як "низької" раси.

Нападені німцями славянські народи не мали ніякої общиці в той війні, лем кождий славянський народ мал свою ціль — як бы то сохранился самому, як бы спасти свою свободу і життя. Чехам, словакам здавалося, що найскоріше спасут своє життя, коли подадуться німцям і будуть виконані всі, що они им прикажут. Поляки вірили, що они таки велики і моцні, що зможуть змірятися сами з німцями, побідити їх і оборонити незалежність своєї держави. Так учили польський народ його предвоєнні учителі і політичні і воєнні руководители. Так учили югославів і болгар їх учителі і руководители. Війна показала інакше. Війна доказала славянам, малым славянським народам, що они, кождий сам заслабий оборонити незалежність своєї держави.

О России учили їх, що она великан на глиняних ногах, що Руцька революція не лем не дала єї сил, но іще більше ослаби-

ла. И ту война показала иначе. Розгром німецької воєнної машини Красном Арміом на руських землях доказал малым славянським народам, що они мають великого и сильного славянського брата, котрый освободит их от німецького ярма и отплатит німцам за их злодіяния на славянських землях.

Так што славянско-німецка война зродила и у славян славянську ціль. Ціль, щобы послі розгрому отвічного врага славянських народов, німецького милитаризма-імперіализма, остановити раз навсегда німецький наступ на славянські землі т. з. "дранг нах остен" — на вічны часы. Штобы не допустити больше николи до пустошения славянських земель німецькими наїздниками, до вынищувания ними славянського населення, до такого несчастья и горя, які пережили славяне в той послідний славянско-німецкой войні.

Ци славяне можуть досягнути туту свою ціль? Война показала, що можуть. Ісли самі восточны славяне нашли у себе силы для розгрома головных сил німецької воєнної машини, то об'єдинені для оборони своїх земель славяне створят таку силу, що німець не осмілиться напасті на найменьший славянський народ.

Польському, чешскому, словацькому, хорватському, сербському, болгарському народам тепер аж стала ясною правда, що если бы они были об'єдинені для своєї оборони до сей войны, то німци ани не отважилися бы нападати на славянські землі, а глядали бы згоды зо славянями, як ровны с ровными.

Так што война стала великим школом для малых славянських народов; там на их родных землях. Што славяне скорыстали из той тяжкої школы, мы видим по их новых руководителях, за якими они идут в борьбі против німецьких наїздников, в устройстві своего нового национального, социального и политичного житя, и установлению отношений меж своими братскими славянскими народами.

Як жили славяне?

Кто жил в довоенное Польши, тот знает, як жилося нашему народу в одной державі с поляками, выховаными национально польскими панами. Поляки ненавиділи нас, мы ненавиділи поляков. В том, что у нашего

народа не было в Польши прав на национальне житя, мы обвиняли всіх поляков, коли направду тому были виноваты лем учители и руководители польского народа и польськи правители. Наш народ так зненавиділ поляков, што наши люде радувалися німецькому нападу на Польшу и ей знищенню. Поляки радувалися нападу Гитлера на Чехословакию и помогали німцам розберати єй. Словаки так ненавиділи чехов, што коли німец напал на Чехословакию, то они витали німцов як своих освободителей и зрадили чехов. За що словаки ненавиділи чехов? Бо чехи не уважали их за ровных собі и на каждом місці показували им свою "высшость", заперечували им права на самостоятельне национальне развитие. Но найбільше кривдженім, понижаним и ошукованым народом в Чехословакии был народ наш. Найперше он был розділеный на дві часті — Подкарпатску и Пряшевску Русь. Подкарпатска Русь была як бы чешска колония, в которую Прага посыпала чешских урядников и жандармов с "колониальными" плацами, як англичане в Индию або французы, голландцы, бельгийцы в свои колонии в Азии и Африкі. Урядник чех получал два и три раз большу плацу от такого самого урядника карпаторусской народности в Карпатской Руси. Наша школа, язык, народна культура были понижаны и осміваны тими німецькими чехами, якіх наїхало десятки тисяч в Подкарпатску Русь. Днеська признают то сами честны чехи и "обіцают, що то-то въсё поправится послі войны..." Ничдивного, што коли пришол тяжкий час на Чехословакию, она не нашла опоры в карпаторусском народі. А може зо словаками жилося ліпше нашему народу в Пряшевской Руси? Ніт. Чехи понижали словаков, а словаки ище больше понижали руснаков, так далеко, што ани не признавали их истинуания. Патер Глинка кричал, што всіх руснаков зо Словакии вывезе на єдном драбняку. Чисто руссски села словацкы позаписували насильно словацкими и насильно садили словацкы школы в русских селах. Всю то знаны факты из житя славян в Чехословакской республики.

Не ліпше жили балкански славяне. Меж двома балканскими славянскими державами, Югославиом и Болгариом, не было згоды

и взаимности, сербы и болгаре ненавиділися. В самой Югославии ненавиділися сербы, хорваты и словенцы, бо сербы уважалися державным народом, як, приміром, чехи в Чехословакии; а хорваты уважали себе за высший культурно народ, як западной и католицкой культуры люде.

И нич дивного, што тоты славянски державы упали под первым ударом німцов. Они были подготовлены німецком политиком и німецком "культуром" до такого упадку.

Аж в німецком фашистском ярмі славяне прозріли и увиділи свое грішне житя до войны, за котре пришло им тяжко отпокутувати. Ци можливо, штобы славяне вернулися назад до того грішного житя? Ніт, неможливо, потому што они в німецком ярмі откинули тых своих старых учителей и руководителей, котры завели их до такого грішного житя, а пошли за честными народными руководителями, які повели их до борьбы с німецким наїздником.

Приміром такого руководителя, то руководитель южных славянских народов — маршал Тито. Маршал Тито хорватской народности, но за ним идут всі балканські народы, як своим вождем, так в борбі с німецкими наїздниками, як и в будові нового житя балканских славян, в творению славянской дружбы и обеспеченой будучности южно-славянских народов, на основі их ровности и национальной справедливости. Вколо маршала Тито груплюються всі честны патриоты югославских народов, а вколо них народны массы.

Тот примір южных славян стал приміром для западных славян — поляков, чехов, словаков. За польскими патриотами под руководством великой польской патриотки и писательки Ванды Василевской идут польские народны массы. Польські патриоты творят дружбу польского народа с восточными славянами и зо своими западными братьями чехами и словаками, на основі ровности и национальной справедливости. Они отказуються от польского панования над украинским и білорусским народом, отказуются от земель тых народов, бо они розуміют, што при таком панованию не може быти славянской дружбы, а без славянской дружбы Польша не може быти обеспечена пред новом німецком агрессиом.

Кто днеська твердит, што послі той войны повинни быти привернены стары польські границы на востокі, тот не друг, а враг Польши и польского народа. Найбольшими врагами Польши и польского народа польські паны, тоты його бывши учители и руководители, котры учили го ненавидити своих славянских братов и допровадили Польшу и польский народ до того великого несчастья, яке он днеська переживат. Польські паны нияк не могут логодитися с тым, штобы не панувати над білоруссами и украинцами, а тым самым над польским народом, бо для того они паны. Таж и югославські паны не признают славянску дружбу на Балканах, но признают ёй народы, а тото має силу. Так само тото має силу, што признає польский народ, а не то, што польські паны.

Так што с новым, народным польским правительством, як и зо самым польским народом у нашего народа в краю не буде тяжких споров на национальных границах. Раз нове народне польске правительство признає ровность и национальну справедливость, то границы меж новом Польшом, Україном и Білоруссіом могут быти вытычены легко, ци то за помочом народного голосования, ци могут вытычти такы границы справедливи учены с одной и другой стороны.

Треба подчеркнути, што зо стороны нашего народа также повинни быти уступки, як и зо стороны польского при установлению границ меж славянскими державами, штобы нашы люде, происходящи зо западной части Карпатской Руси не были росчарованы. Знаме, што польські села заходят далеко помеж русскими села на украинских и білорусских землях, а русскі села помеж польські на польской землі. Так што ниякі мудрецы не могут повести таку границу меж тýми державами, штобы всі польські села присоединити до Польши, а всі украинські и білорусскі до Україны и Білоруссии.

Приміром, вся западна часть галицкой Лемковщины положена в горах. Правда, што нашы лемковскі села лuchатся зо собом чрез горы, но всі дороги с гор ведут не на восток, а на сівер, в Польшу, в польскі окружны повітовы центры, в такы польскі міста, як Ясло, Горлицы, Новый Санч, Новый Торг, — и на юг, в Пряшевску Русь, нө

с бывшими омадъярщенными, тепер ословаченными окружными центрами, як Бардиов, Прешов. За карпаторусску мы можеме уважати лем такы окружны місточкa-села, як Свидник, Стропков, Межелаборец.

Мы не можеме знати, як буде переведена политична граница в западной части Карпатской Руси меж Польшом, Чехословакиом и Советским Союзом, но віриме, што нашому народу буде предоставлено право самопреділення. На каждый случай, тым нашим селам, котры останутся поза свои национальны границы, буде предоставлено право переселения в свою национальну державу — Советский Союз. Тоты, котры останутся в Польші або Чехословакии, будут зровнаны во всіх правах с поляками и словаками. Такого, чтобы русске село записували насильно польским або словацким и насильно накидували польску або словацку школу — больше не буде.

* * *

Наш народ в Карпатах не належит до западных славян, а до восточных. О том не спорят ни поляки, ни словаки. У нас самих ест лем наш домовий спор, ци мы "руssкы", ци "украинцы": Тот спор рішиме мы сами. Мы думаме, что то совсім не на місці, чтобы рішали тот наш домовий спор чехи, словаки, поляки. Приміром, чехи покликуються на Пражскую академию в домовых спорах нашего народа. Но мы ище не слышали, чтобы Русска або Українска академия рішала такы споры меж чехами, мораванами и словаками. Русски и украинцы оставляют такы домовы национальны споры самим чехам и словакам и они их сами рішают. И мы рішиме сами. В том ест тоже признание ровности меж славянскими народами, что ест необходимым условием славянской дружбы и братства.

До сего часу нам здавалося, что найтруднійше буде нам будувати славянску дружбу и братство с польским народом, так як панска Польша цілы столітия панувала над нашим народом и польска шляхта с польским католицким духовенством затростила польский народ и його интеллигенцию особливым польским панским фашизмом по отношению до його восточных славянских братов — русских, украинцев и білоруссов. Здавалося, что у польского народа в най-

тяжшы часы для него и всего славянства не найдеся таких розумных и честных руководителей, котры бы повели польский народ по славянской дорогі и працуvali для ровности, братства и дружбы славянских народов. Но они нашлися такы польськи люде, правдивы польськи патриоты, што очищають польский народ от старого панского шляхецкого гною. Тоты польськи патриоты, в имени польского народа и новой народной Польши отказуються от русских земель, от насильного держания украинцев и білоруссов в польской державі, т. є. признают им ровность с поляками, бо признают право тым народам на свои национальны державы. Они порозуміли, што лем так мож збудувати дружбу меж польским и його восточными братскими народами, без котрой не може быти независимости и свободы для самого польского народа и його национальной державы. И мы переконаны, што не за польскими панами и их "правительством" в Лондоні, а за тыми правдивыми патриотами пойде польский народ, и меж польским, русским, украинским и білорусским народами настане вічна дружба, котра обеспечит свободу всім им на вічны часы.

Чехословакке правительство на еміграции заключило договор и союз дружбы с Советским Союзом. Мала славянска держава с великим славянском державом. Не може быти ниякого сомніния, што огромне большинство чехов и словаков за таку дружбу будучої Чехословакии с Советским Союзом. За таку дружбу славянских держав каждый щирый славянин.

Но як меж польским и восточными славянскими народами основом взаимной дружбы мусит быти ровность, так и меж чехами, словаками и их восточными славянскими братьями основом их дружбы мусит быти ровность меж ними.

Народны польськи руководители порозуміли то, и всі они признали ровность нашому народу и право на об'єдинение в своїй национальной державі. Если кто из поляков не признає такого права украинцам або білоруссам, то ясно, што он не признае ровности тых народов с польским, а тым самым не хоче дружбы с ними, а хоче пановати над ними. Таких поляков народны польськи патриоты откидают, як империа-

листов. Польські патріоти приняли за основу славянської дружби національну справедливості і ровності, як і їх восточні браття.

На жаль, ми не можеме сказати того о чехах — чеських і словацьких, ци чехословакських патріотах. Бо хоцьбы кто як из них толковал чехословакську політику по отношению до Карпатської Русі, яку ведут чехословакські представителі на еміграції, то ясно из ней видно: что они не признают ровности нашему народу с чеським и словацким народами, бо заперечают Карпатської Русі, єй народу рішати о своїй національній будучності, лем рішають о ней сами. А разом с тым они бесідують много о дружбі славянських народів, о чехословако-руській і чехословако-українській дружбі.

Мы не удивляємося старым политиканам, если они с одной стороны твердят о славянской дружбі, а с другой стороны хотят задержати панование над Карпатском Русью, землью и народом, які належать природно и національно к восточным славянам. Они може и не розуміють основы славянской дружбы. Им все іще здається, что дружбу мож написати на папері і подписать дипломатам, и дружба готова. Так устанавливают политичну дружбу правительства для политичных цілей. Они подписуют єй на даякий час: "На столько літ мы подписуєме дружбу..."

Но дружба меж славянськими народами послі сей страшной войны и знищія не може быти паперова и часова. Она мусить быти сердечном дружбом самых славянських народов, славянском дружбом на вічны часы. А таку дружбу мож створити лем на фундаменті національной справедливости и ровности славянських народов.

Ци може быти щира дружба меж нашим народом и чехословакським, коли чехословаки заперечат Карпатской Руси національне право на національну свободу и об'єдненіе зо своimi родными кровными братъями в свой національной державі? Николи, бо наш народ буде чувствоватися оскорбленим національно.

Рудольф Сланський, прогресивный чех, пише о кривдах нашого народа в предвоеній Чехословакії, и потішат, што в повоеній Чехословакії уж змінится всьо, бо змінится чешска політика по отношению до

Карпатской Руси. Чехи послі войны уж да-дуть Карпатской Руси и автономию и українскую культуру, и т. д.

Яка-ж велика разница меж Сланським, а новыми польськими патріотами, котры пра-цуют за правдиву славянську дружбу! Та-ж Василевска бы также могла обіцати українцам и білоруссам, які належали под панську Польшу, всі національны права и автономию и не признати им права на самоопреділение именно на основі того свого приречения. Она могла бы также задоволитися лем потупле-нием старой польськой політики по отноше-нию до українцев и білоруссов в бывшой панской Польши. Но она розуміє, что народна дружба польского с українским и білорусским народами може быти створена лем на основі національной справедливости и ровности тых народов. А ровность и нацио-нальна справедливость требуют, чтобы каж-дый славянский народ мал свою національну державу, и чтобы меж тими славянскими державами были вытычены справедливы етнографични границы, чтобы нижкий славянский народ, ци його часть, не был на-сильно держаный в другой славянской дер-жаві, и тым самым оскорблений и понижа-ний національно другим славянским наро-дом.

Не розуміют тоты славяне славянской дружбы, если они представляют собі єй так, что раз мы твориме славянську дружбу, то славяnam повинно быти всьо ровно, як полі-тики поділят их народы и земли. Раз одного славянского народа меньше, то дочинити му з другого, большого славянского народа. А што найбольше восточно-славянского народа, то из него и його земель мож урізати и дочинити Польші и Чехословакии... Таке зровнаніе славянских народов розуміют ста-ры польські и чехословакські патріоты. Но то не славянский, а німецкий и мадьярский способ. При такой "ровности" немож ство-рити славянской дружбы. То до войны, за-всю свою историю — западны славяне стара-лися творити такими способами — славянску силу. Польша перла на восток за русскими землями, а свои земли и народ уступала нім-цам для онімечения. Уж час покончти с та-ком славянском историом. Най от той послі-дной войны каждый славянский народ буде направду славянским.

Мы переконаны, что такими правдивыми славянскими народами станут послі той войны чехи и словаики, и они также признают нашему народу ровность и право на национальну свободу, як признаємо им мы.

Тогда лем родится меж нашими народами

ми правдива славянска дружба, яка обеспечит нам разом счастливу будучность. И мы переконаны, что они признают ровность и национальне право нашему ароду в краю, бо им потребна правдива славянска дружба, да-леко больше, як Карпатска Русь.

КОРОТКИЙ ОБЗОР ИСТОРИИ КАРПАТСКОЙ РУСИ

ЗДЕНЕК НЕЄДЛЫ
Профессор Пражского университета

Южне узгорье Карпат, где лежит Карпатска Русь (Карпатска Украина), ище на світанку истории чоловіка в Европі, тисячу літ до нашої ери было заселене. Уж тоды по течениях рік поселялися люди в долинах тых земель, творили свою специфичну карпатскую культуру, завдяки богатым покладам кременя. С того каменя, што легко было дробити, осіле население вырабляло разны орудия, возникат ту даже свого роду промысел, а с ним и торговля. Отталь их сліди находиме на запад по цілой дужині Карпат аж до Моравы и за Моравскими воротами, на сіверной стороні Карпат, в позднійшої Галичині.

Відомо, што и ини народы поселявались ту с прадавних часов. Жили ту сарматы, язида, траки и даки, за часов которых поширилася ту культура бронзовой и желізной епохи. Даки' были уж тоды под сильным впливом римской культуры.

Власна история Карпатской Руси починається с часу поселення ту славян. Они принесли зо собом не лем национальный характер, але змінили економичну и соціальну основу туземного населення.

I.

До появления славян вся доисторична культура ограничалася лем долином на югі Карпатской Руси и долинами притоков рік Тисы. Горы и глубоки ліси на склонах Карпат тата культура не дотыкала. А то была не лем найбогаща, но и найхарактернійша часть того краю. И на тых землях первыми поселилися славяне, которы открыли прекрасны альпийски луки на вервах Карпат, продерлися непроходными лісами. Спочатку были то лем отважны единицы,

но слава о богатых пасвиках быстро ширилася меж славянскими пастухами, которы предтым пасли свои стада под горами, а потом почали выганяти свой скот на тоты пасвика на ціле літо. На зиму треба было зганяти худобу с гор, але и длятого найдено подходящий грунт на землях Карпатской Руси. Южны склоны и долины были оточены горами, якы защищали их от сіверных вітров, а в долинах были богаты поклады соли, дост корыстна річ для их стад, што складалися головно с овец. Поволи почали возникати ту постоянны селения, где пастухи почали обрабатити землю, але в основном вели скотоводске газдовство, выганяли дальше свои стада в горы на пасвика.

Тото оставило свой етнографичний отбиток на характері того населения. Западны славяне ту не проникали: днешни словаики напротив были типичным земледільским племенем и народом, бо высоки горы и глубоки ліси на востокі их не притягали и они осталися на границах днешной Карпатской Руси. Но тым больше ту прибывали славяне с востока, пастухи зо земель днешной Украины, а тоды восточного ци русского происхождения и характера. Хоц словаики и карпаторуссы потом тысячами літ жили в одной державі (мадьярской — ред. Кален.), и в беспосередном сусістві, тата разница осталася меж ними навсе. Так само як словаики осталися западными славянами, так население Карпатской Руси осталося восточными славянами, якы ориентувалися на восток.

Отталь и самостоятельне историчне развитие и доля Карпатской Руси. В 9-м столітию Карпатска Русь не належала до Великоморавского княжества. Она была тоды ча-

стью болгарской империи царя Симеона. А коли тата империя роспалася, Карпатска Русь не отразу подпала под панование мадьяров, котры захватили майже всю угорску низину. Под охраном гор, они за долгий час оставалисся независимыми и жили своим пастушым житъем и порядками.

По Карпатску Русь почал сягати король Коломан (1096—1116 рр.), котрый мал охоту поширити свое королевство на восток. В 1099 року он воювал против Київської Русі, но войну програл и рішил жити в згоді зо сильнішым русским сусідом, навет не зачеплял Карпатску Русь, як русску землю, лем часами приїжжал ту зо свойом женом на полюває, бо ту было много дикых звірей. Місцевы пастухи жили собі дальше своим житъем, своими народными звычаями, преданиями и легендами, які оставили нам повісти о князю Лаборцу, котрый якобы мал жити в Ужгороді и там основати независиме княжество. Так оповідали меж особом пастухи, сидячи вечером коло ватри на верховинах Карпат.

II.

Зміна наступила тогды, коли и угры, як и іншы сусідны державы, стали феодальными (панцизняными). Тогды угорский король объявил себе властителем всіх земель, якіх не встигли розобрati други владаре, роздавал их тым, на кого операл свою мош, взаміну за их вірну службу. Таким способом и Карпатска Русь стала предметом феодализации. Спочатку ту возникат удільне "руське воєводство", яке переходило в спадку на сына короля, або іншого члена пануючого королевского роду. Позднійше доставали землю и угорски магнаты и церков. Земли Карпатской Руси были поділены на окремы области ("жупы"), так само, як и цілы Угры (Угорщина). Начальники (ишпан-жупаны) позднійше оголосили себе панами тых областей.

Тоты новы паны однако не задоволилися лем теоретичным панованием над карпаторусском земльом, они почали выкорыстувати ей и газдувати, як и други средновічны феодалы. Они поневолювали цілы села с населением, обертали го в панцизняных хлопов, вымагали данины и працы от них. Их сила и моц так взорсла, што они стали фактичными панами земли, а не король. Охороны

пред ними не было и Карпатска Русь подпадала все больше и больше под их панование. Родовы начальники туземного населения почали и сами пристосовуватися до новых порядков, хотіли достатися коли не до вищого, то хоц бы лем до низшого щебля шляхты и тым самим почали выкорыстувати власных пастухов и землеробов.

И так тото осталося аж до того часу, коли послі занепаду династии Арпадов, на угорский престол сіла династия королей з роду Анжу. Тоты в Венгрию принесли зо собом уж западну культуру, а з ньом и полны феодализм. Народ дальше остался в панцизіні и його петля затягалася все больше и глубже. Так было в цілой Угорщині, так было и на Карпатской Руси.

Єдинym світлим моментом того часу бyla так звана **валашска колонизация**. Угорский король и магнаты, як то было предтым в Польши и Чехии, почали и в Угорщину звати німецких колонистов, котры мали организувати села и міста на німецкий взорец. Том колонизациом Карпатска Русь не была доткнена через невыгодность грунта и переважно пастушеского характера. Угорски паны послі хотіли ище больше выкорыстati карпатскы горы, як до того часу, и потому они выкорыстали так звану валашскую колонизацию. Принципы той колонизации были тоты самы, як німецкой колонизации, але пристосуваны до пастушеских звычайов и порядков. Так само и ту был властитель и предприниматель, але предпринимателем бyla не одна осoba, але ціле село, род, взагалі колектив на чelі с "князем", якому, на основі того договора, был приділены певный отрізок гор. Был заведеный суровый правный порядок, як и пред тым. Валашска колонизация поширилася на цілу дужину Карпат аж до Моравы, где бескидски пастухи и днеська звутся Валашы. И она мала глубокий вплив на социальный и господарский характер Карпатской Руси. У кочовничих скотоводских племен створилося певне організоване господарство цілых поселений под горами и пасвисками на горах. Возникают цілком новы поселения в беспосередній близости гор, типичным днеська являться Ясина — село, яке тягнеся 12 километров в долині под самыми верхами тамошних Карпат.

Оталь походить діленіе населення Карпатської Русі на "верховинцев" і "долинян", т. є. тих, що жили на узгорьях житьом горского племени, в осадах, на "полонинах" (горских луках), і тих, що жили на южных долинах чисто земледільським господарством і житьом. Но потому, що для проведення валашской колонизації були покликаны досвідчені в том валахи з южных трансильванских Карпат, тото привело до племенного змішання тутешних карпато-руссов, які етнографично розняться от западных бойков и ище западнійших лемков. Totы етнографични отзнаки находиме ище днєска в Карпатской Руси.

III.

В 14 столітию, як відомо, ту розвиватся власне житя и культура Карпатской Руси. Оні розвилися под беспосередним впливом русского востока. В 1339 року из русского Подоля в Угорщину прибыл зо своїм дружином русский князь Федор Корятович, который от короля Людвіка I получил в удел земли от ріки Уж аж по Хуст. Он выбрал собі місце осідку — днішний Мукачев, на высокой скалі за городом побудувал замок. А недалеко от Мукачева побудувал православный монастырь св. Николая. Монастырь tot' стал центром здішної высшої литературной культуры. Ту по первый раз появился "Псалтырь", перва "літопис" о истории Карпатской Руси. С того часу культура Карпатской Руси розвиватся беспрерывно. Спочатку были ту монахи зо сусідного галицького монастиря, с южно-западной Руси, а позднійши покоління уж дают монахов из місцевого населення Карпатской Руси, які особливо дбали о поднесение власной карпаторусской культуры.

То было сполучено с новым социальным рухом среди самого народа. Отрезаный от остального світа, тутешний народ вытворил собі сам богату свою народну культуру, яку подивляме ище днєска. То додавало му отваги в його борьбі против мадьярских панов-угнетателей. Але и там дошли отзвуки тых могучых противфеодальных (протипанцизняных) народных рухов, головным выразом якого в 15 столітию был гуситский рух. То усилило опор против панцизны и в інших землях, а меж ними и в самой Угорщині, як то показалося в могучом пов-

станию народа в 1514 року, одном из найсильнійших вибухов народного гніва против своїх угнетателей. Повстаніе было здушено, а угорскими законами народ ище больше поневолено, як предтим. Ведля тых законов народ мал оставатися в неволі на вікі-вічны, бо от самого дня рождения он єст неполноцінны, он уж родится невольником своїх панов. Але тото свідчило лем о том, як паны мусили обороняти свои интересы перед гнівом народа, коли устанавляли такы законы.

Незадолго Карпатска Русь стала місцом новых бойов. С юга вдерлися в Угорщину турки и тіснили угорских панов все дальше на сівер аж до Дуная и самого Відня. С тога скорыстали семиградські воеводы и вyrвали велику часть восточної Угорщини, а в том и Карпатскую Русь из угорского королевства и держалися ту майже 200 літ. Лем послі поражки турков под Відньом в 1683 року вступило цисарске войско (габсбургске) в Карпатскую Русь и осадило в 1685 року город Мукачев. Но героична воеводина мukачевского града Елена Зриний, жена Емериха Текели, три роки славно обороняла город. Цисарски войска добыли Мукачев и присоєдинили го до Угорщини лем в 1708 року.

Габсбургры хотіли здусити Карпатскую Русь и культурно. Они посылали ту єзуитов, чтобы перевести тутешний народ на католицку віру и тым самим оторвати го культурно от русского востока. С том цілью была пропагована уния (подчинение православной церкви Риму). Часть православного духовенства в 1646 року в Ужгороді приняла унию. Але народ виділ в том зраду и отстоювал свою стару віру, оборонял ёй, як знамя своєї русской національности. А коли, послі долгого натиска, змушений был приняти унию, относился до ней, як до чого-си чужого, вражого и при каждой нагоді переходил знов в православну віру. Тым самим подчеркувал свою національность насам перед.

Зато, в тых боях социально карпаторусский народ страдал ище больше. Як всяди, помераючий феодализм ище больше ссал остатни соки с народа. В австрійской части Габсбургской монархии цисар Йосиф II своими реформами полекшал положение селян,

бо розуміл, що от того була лем шкода для держави. Але мадьярське панство було так сильне, що слово монарха в Угорщині не мало ніякої сили. От того карпаторуський народ терпіл все більше і більше, але не поддавался.

IV.

С концом 18-го, а іще вірнійше спочатком 19 століття, як і всяди середі славянських народів, на Карпатській Русі починається сильний рух за національне возрождение. Приміром для всіх славянських народів в Австрії були чехи. За ними слідували хорвати, серби і словенці, словом, всі славянські народи, що страдали від австрійського ярма. Поднялася і Карпатська Русь. І ту Михаїл Лучкай, натхнений грекським восстанием, а потім борбом сербів за незалежність, почав будити народ. Он написав першу грамматику народного языка і "Історію карпаторусів", щоб усилити сознання свого народу. Так і отталь виходив один з найвидатніших послідовувателей і правовників за славянську солідарність в борбі за освобождение поневолених славян — Юрий Венелин (1802—1839 р.), який був змушений війти в Москву, щоби отталь продолжати своє діло. Он був одним з первих і найліпших будителів болгарського народу, котрий і до дніс почитат його пам'ять.

Пануючі слої мадьяр, шляхта і буржуазія почали дусити тот народний рух насильном мадьяризацием. Але на Карпатській Русі то виквало не лем опор, но и политичний рух, який вийдиг свого руководителя Адольфа Добрянського, іще днеска одного з найбільших синовів карпаторуського народа. Своїм родом і народном філософією он був карпаторусом, і он первый опрацювал політичну програму — полну автономію і свободне розвитие Карпатській Русі. Головну опору для свого народа он виділ в близких сусідських землях з руським народом.

В 1848 року он виступил в том духі, требуючи тих самих прав для карпаторуського народа, які мали мадьяре, і автономії для Карпатській Русі. Он був вибраний депутатом до мадьярського парламента, где обороноял интересы также и словаков, які не мали свого представителя в парламенті.

Позднійше Добрянський мушеної був утикати і скриватися в Галичині. В 1849 року в Карпатську Русь вступило русське військо. То була реакційна інтервенція царя Николая I против мадьярської революції. Но карпаторуський народ витало по своїму, коли русське військо осадило Мукачев, а потім і цілу Карпатську Русь. Карпаторуський народ витало руських солдатів, як братів, кровних представителів руського народа.

Пребування руського війська в Карпатській Русі мало велике значення. Сознаніе народу було росло. Мадьярський гнет був тяжкий і усиливался з кожним днем. Карпаторуський народ гинул і економично і соціально. Спочатком 20 століття то був найбільше отсталий і обіденений край в Європі. Самі мадьяре в 1901 році мушеної були послані в Карпатську Русь спеціального комісара Егана, щоб усунути при наймі найбільші недостатки. Положення Карпатській Русі було ганьбом мадьярського режима.

Без огляду на то, карпаторуський народ не поддавался. Напротив, як раз в тот час появляється і розвивається карпаторуська література, появляються наукові труженики і труженики національного возрождения народа. Народ не був глухий. В первых роках 20 століття настал массовий переход в православіє. Мадьярське правительство, видячи в том симпатію до Росії, зорганізувало знаний Мараморошский процес проти села (Іза — К. К.), яке цілком перешло до православної церкви, обвиняючи го в державній зраді. Но рух не остановився, а іще більше усилился, як усилился гнів і ненависть карпаторуського народа до своїх угнетателей. Так нашла Карпатську Русь перва світова війна.

V.

Перва світова війна почалася масовими убийствами в Карпатській Русі. Карпатська Русь находитися найближче русско-австро-мадьярського фронта, а руководство австро-мадьярських війск добри знало, по чийй стороні симпатії карпаторуського народа. Штоби застрашити го, почалася страшний терор. Но незадовго счастье покинуло мадьяров. Послі поражки под Львовом 3-го жовтня 1914 року, австро-мадьярські армії

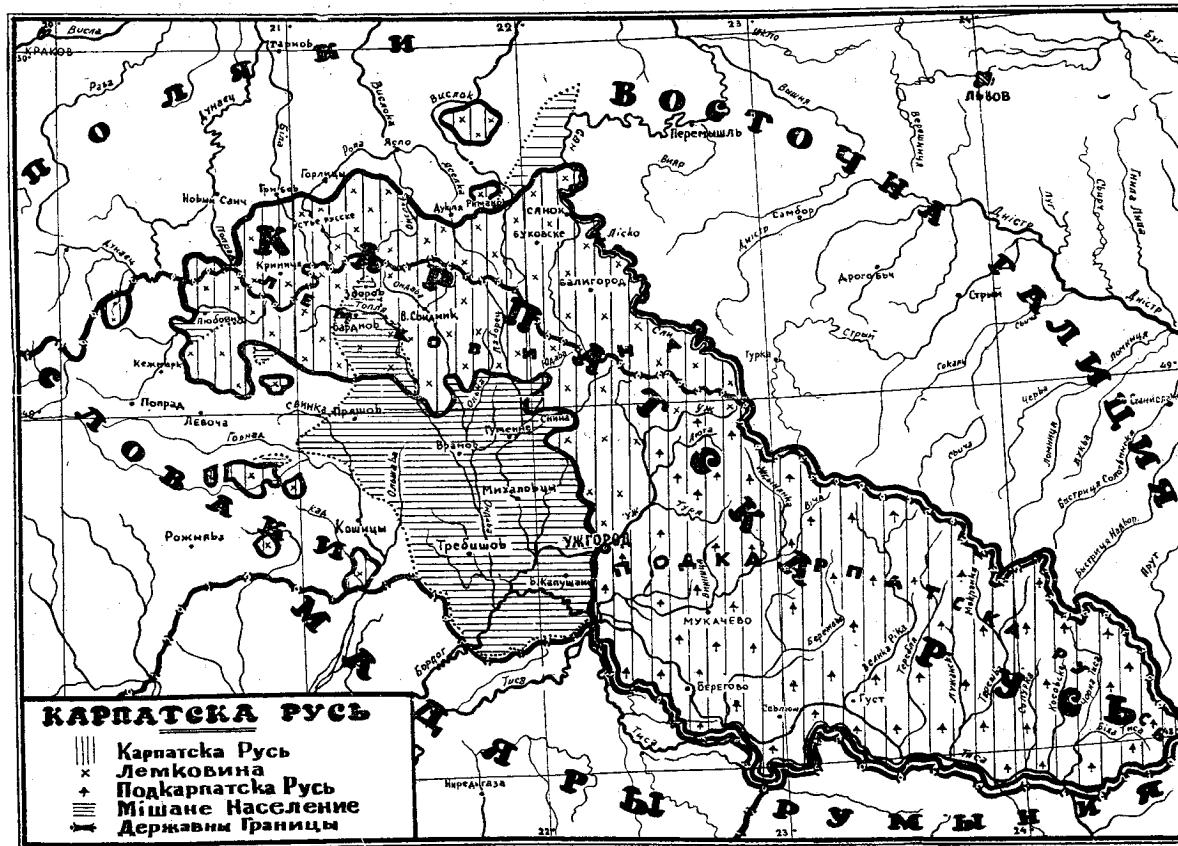
в паникі котилиця на запад, а русска армия — другий раз в наших часах — Ужоцкым проходом вступила на земли Карпатской Руси. Мож собі представити, як народ привытал свої братов и освободителей! Тым страшніша была помста австро-мадьярської армии, коли русски войска, послі прорыва коло Горлиц в 1915 року, були мушены отступити. Тогда запанувал ище страшніший террор.

Вот чом остаточно было рішено, што и Карпатска Русь, як и други славянски земли австро-мадьярської монархии, отойде от ней, як лем буде розгромлена Германия. Народ дома, в кайданах воєнной диктатуры, не мог выступати в часі войны. Но от половины 19 столітия обіднены массы Карпатской Руси емігрували в Америку, за ліпшом доллом житъя. Потому на початку 20 столітия карпаторуссов в Америці было не менше, як дома. А тоты могли свободно выступати именем своего народа. Потому таки ту был рішений вопрос о будучности Карпатской Руси. Делегаты руссофильского народного собрания в Америці рішили о присоединении Карпатской Руси к Чехословакии. Сан-Жерменским договором 10 ок-

тября 1919 року тото было потверждено и Карпатска Русь, разом с чешскими землями и Словакиом, стала третьом частью новорожденной Чехословакии.

ПРИМІЧАННЯ РЕДАКЦІИ

Из повышшого обзора истории Карпатской Руси ясно, што карпаторусский народ за всю свою историю стремил к культурному и национальному объединению зо своими кровными братьями на востокі. И если американски карпаторуссы рішили о присоединении Карпатской Руси к Чехословакии, то лем потому, што присоединение ку своим родным по национальности братьям представлялося им невозможным, а не хотіли, чтобы наш народ оставался надальше под мадьярами. Никто не може сомніватися, што если бы послі первой світовой войны была у нашего народа возможность присоединения там, где он природно, национально и культурно належит, то так рішило бы американське собрание, як и старокрайовы наше братья. Такой самой мысли наш народ и днеска, так в Америці, як и в'краю, и он вірит, что його историчне стремление послі розгрома фашизма и його знищія буде выполнене.

Америка в войні

Коли пишеме тоты строчки, американски и союзны войска, под командованием американского генерала, Д. Д. Айзенгауера, находятся на территории головного и найсильнішого агресора в другой світовій войні — гитлеровської Германии.

По другой стороні кули земской, наши войска, под командованием генерала Д. Мекартура вернулися на Филиппинські островы, а американський флот розгромил часть японського флота, який був висланый обороняти Филиппини.

Так што побіда в той найтяжшої для американської державы, в той другий світовій войні певна и уж недалека.

То єст найтяжша война из всіх войн, які вели Соєднены Штаты против своих неприятелей, бо и тоты неприятели найсильнішы, якіх мала даколи Америка. Но мы видиме коло себе, в своём каждоденнем житю, што тата война не приходит нашому народу так тяжко, як она приходит тяжко другим народам, нашим союзникам. В союзных державах, в Советском Союзі и Великобританіи, як и в меньших европейських державах, а в Азии в Китаю фашистська война зруйновала краї, опустошила велики обшары земель, знищила тысячи городов и сел и миллионы цивильного населення. Мы ту в Америці, правду сказать, не знаме жестокостей фашистської войны, наши города и домы цілі, мы не ходиме голодны, всі зарабляме, и, як виходит из официальной статистики наших страт на фронті, певна и цілковита наша побіда не приходит нам так дорого в житю нашого молодого покоління, як приходит дорого нашим союзникам.

Чому мы завдячаме, што тата найтяжша в истории Соєдненных Штатов война не приходит нам так тяжко? Мы завдячаме то:

Генерал Д. Д.
Айзенгауэр

1. нашему географичному положению,
2. нашей индустриальной и экономичной силі,

3. нашим союзникам, котры взяли на себе головны удары головных сил самого сильного фашистского агресора — гитлеровської Германии и єй европейських союзников, вычерпали и розгромили их головны сили и дали нам час приготовитися и вооружитися.

Наша краина отділена от держав агресоров с одной стороны Атлантичным океаном, а с другой Тихым океаном. Штобы Германия змогла напасті на Америку, то єй насамперед треба было захватити на дорогі Британські островы, Великобританию и обеспечити собі тыл через побіду над Советским Союзом. Япония могла достатися на Американский континент лем тогды, коли, через побіжденний гитлеровском Германиом Советский Союз она змогла бы об'єдинитися с німецком силом для такого наїзду на Американский континент из запада.

Но с побідом гитлеровской Германии над Великобританием и Советским Союзом, в Америці напевно пришли бы до власти приятели гитлеровской Германии и Японии, котры привели бы Америку до капитуляційного мира. Потому то так были важны для нас побіди Советского Союза над гитлеровском Германиом и оборона Англіи. Потому мы завдячаме нетяжку побіду при малых людских стратах в вёлікій мірі нашим союзникам — Советскому Союзу и Великобритании, их героичним народам и другим народам Европы, які своим опором зломили силу гитлеровской Германии.

Потому то мы помогали нашим союзникам оружием и военным еквіпунком, без чого им была бы тата война ище далеко тяжша, а тым самим она была бы тяжша и для нас, мы мали бы миллионы німцов больше до знищіння, мы мали бы далеко больши страты в людях, и война затяглася бы місяцами, а може роками дольше.

В том єст головна роль нашої індустрії в той війні. Наша індустрія не лем дала перворядне оружие нашої армії і флоту, створила огромний воздушний флот, но змогла помочи оружием нашим союзникам, котри, при помочи нашого оружия знищили много той німецької сили, котра мала стояти днеська против нашої армії в Європі.

В другої світової війні мали місце два чуда:

Русське чудо і американське чудо.

Русське чудо, то розгром німецької воєнної машини в Росії. Русське чудо, то Красна Армія — єй вооружене, організація, руководство. Як знаме, до війни мало людей вірило в русське чудо.

Американське чудо, то американська індустрія, котра більшою перетворилася из мирної в воєнну і выпустила уж в воєнном часі понад 200 тысяч воєнних аеропланов, сотки тисяч танков і других воєнних машин, тисячі воєнних кораблій і десятки тисяч транспортних.

Тото американське чудо — Америка і єй союзники завдячують мудрому американському державному руководству з Президентом на чолі, досвідченому індустриальному руководству і досвідченій і патріотичній американській робочої масі.

Вот і ми, карпаторуські емігранти і наше покоління ту в Америці причинилися до того великого американського чуда. Наші люди працюють головно в копольнях угля і в тяжкій желізної індустрії, то єст в тих двох індустріях, котри являються основом воєнної індустрії. Без угля, желіза, стали — не може быти воєнної індустрії, а тым менше індустриального чуда, яке показала Америка в той другої світової війні, чуда, якому ми будеме завдячувати туту певну і нетяжку побіду в найтяжшій війні, яку знала історія.

Наша карпаторуська еміграція дала Америці, єй індустрії твердих робочих в найтяжшій індустрії, і твердих воїнів в найтяжшій війні. Наше покоління ту в Америці не лем што не уступат в службі в Американській Армії, Морськім і Воздушним Флотах другим, но наші тверди і отважні хлопцы отзначаються на фронти.

До війни коло нашої газети і того календаря в нашої типографії робили три

хлопцы, а днеська они, два сержантами в Американській Армії, а третій стаффсержантом механіком в Воздушном Флоті. Много наших людей, карпаторуських емігрантів, мають по трьох, штирох і п'ятьох синів на війні. Коли пишеме тоты строчки, то як раз пришло писмо з фарми, из Барнесборо, Па., от нашої читательки, Анны Зрьовка, в котром находиме вырізок з англійской американської газеты. Тота наша краянка має штириох синів в армии, меж ними двох сержантов и один корпорал. Так в том вырізку из американської газеты читаме, что один из тых штириох синів, сержант Ваньо Зрьовка, артилерист Третої дивізии взял сам 30 німцев в плен.

Подобними чинами своїх дітей можуть похвалитися многи наши краяне — отци і матери, емігранти з Карпат.

Із оповідань наших молодих воєнних людей мы довідуємся, что американцы дуже высоко цінят их воєнны способности, тым больше, что наши діти в Америці отдічили русське імя по своїх родичах з краю для означения свого національного проходження, и коли американцы довідаються о их руській народності, то их респектують, як людей з того народа, котрый розгромил німецьку воєнну машину.

Но най никто не думат, что в Американській Армії ніт офицеров нашого роду. Мы знаме многих офицеров, докторов, старших воєнных норских нашого карпаторуського роду.

Як в попередних наших воєнних календарях, так и в календарі на 1945 рок поміщаме фотографии гдекотрих молодих воєнних людей нашого роду, синов членов нашої організації і читателей календаря і газеты.

Мы не можеме хвалитися, як хваляться польські паны, что кождый десятый американський воин — польского роду. По тому польско-панському рахунку выходило бы, что поляков в Америці найменше 13 міліонов на 135 міліонов населення Соєдиненных Штатов. Но они сами рахуют, что их лем 6 міліонов, с чого выводят, что они рахуют, что поляки больше як два и пол разы ліпши от других американцев, бо больше як два разы больше выдают солдатов от других. Но американська статистика

говорит, что поляков в Соединенных Штатах около двух миллионов. Можете собі представити, до чого договорилися польські паны, коли твердят, что каждый десятый американский солдат — поляк, бо выходит, что найменьше каждый другой поляк и полька в Америці — в армии...

Мы, лішче, не наслідуйме польських панов, а говориме правду, и то лішче сказати меньше, як більше:

Нашого народа с Карпат — т. е. с Подкарпатской Руси, с Пряшевщины и галицкой Левковщины с первым поколінем понад пол міліона. Так што молодых людей

карпаторусского роду в вооруженных силах Соединенных Штатов буде даяка 270-а часть, то буде всього около 43 тысяч.

Но тоты наши 43 тысяч людей нашего твердого роду и мы николи не заганьбимеся за них. Они такы самы, як их отцы в американской тяжкой индустриї — тверды, загартуваны и отважны. Мы можеме быти певны, што они не уступают другим — на суши, на воді и в воздухі, што они не крояться за других, а идут сміло вперед против фашистов, чтобы причинитися ділом до спольної побіди над найбільшим врагом Америки и людства.

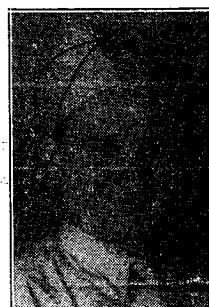
НАШІ ДІТИ В БОРЬБІ С ФАШИЗМОМ

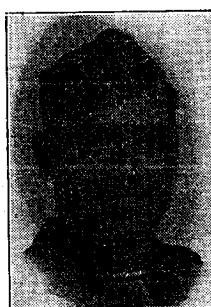
Григорий

Михаил

Николай

Іван

Братя Гаврилюкі, Синове Василя і Марії Гаврилюк, Джерзи Сіти, Н. Дж.

Теодор Гаврилюк
Джерзи Сіти, Н. Дж.

Теодор Бенда
Синове і зять Івана і Еви Бендов, Байонн, Н. Дж.

Михаил Бенда

Василь Сагош

Василь

Братя Адамчаки

Синове Теодора і Теклі Адамчак, Джерзи Сіти, Н. Дж.

Михаил

Василь П. Федорчак,
сын Марии Федорчак,

Василь Касенчар,
сын Варвары Касенчар,
Клифтон, Н. Дж.

О американском фашизмі

ГЕНРИ ВОЛЛЕС
Вице-Президент США

Повернувшись с подорожи на весты в февралі, я получил просьбу от "Нью Йорк Таймса" написати статью, яка отповіла бы на такы вопросы:

1. Што таке фашист?
2. Сколько фашистов мы мame?
3. Якы они небеспечны для нас?

Фашист — то тот, жажда грошей ци власти котрого сполучена с таким сильном нетолерантностью до других рас, партий, классов, религий, культур, областей и наций, што робит го неограниченым в употреблению обмана и насильства для осягнення своєї цілі. Найвищим богом фашиста, до котрого скеруваны його ціли, можут быти гроши ци власть; можут быти раса ци клас; можут быти милитарна клика ци економична группа; або можут быти культура, религия ци політична партія.

Досконалым типом фашиста за час недавних столітій был прусский юнкер, котрый выплекал таку ненависть до інших рас и таку привязанность до милитарной клики, што он радо каждый раз пойде на всякий обман и насильство, штобы його культура и раса запанували над світом. В каждой великой нации світа ест бодай пару людей с фашистским темпераментом. Каждый анти-семіт, каждый антикатолик ест в сердці фашистом. Хулиганы, што оскверняли церкви, кафедры и синагоги в дакотрых наших великих городах, то дозрілый материал для фашистского руководства.

Очевидны типы американских фашистов по радио и в прессі. Тоты демагоги и ступайки лем фронт для других. Хоц тоты людэ можут быти небеспечными, зато они незначны в поровнанию до тысяч других людей, о яких николи не споминается. Направду небеспечны американски фашисты не тоты, котры беспосередно ци посередно связаны с державами фашистской осі. ФБІ (Федеральне Бюро Инвестигаций) знае о них.

Небеспечным американским фашистом

ест тот чоловік, котрый хоче зробити в Соєдненных Штатах американским способом тото, што зробил Гитлер в Германии прусским способом. Американский фашист во-ліл бы не употребляти насильства. Його способ — то отровлювание публичной информации. Проблемом фашиста николи не ест то, як бы найліпше въяснити правду публи-кі, але тото, як найліпше выкрутити вісти для обманения публики и получить больше грошей ци больше авторитета для себе и свойої группы.

Если мы означиме американского фашиста, як чоловіка, што ставит гроши и власть понад людські створенія, тогды мы безусловно мame пару миллионов фашистов в Соєдненных Штатах. Але их, здаєся, буде лем пару тысяч, коли мы съузиме означение, штобы оно включало лем тых, котры в своіом стремлению за грошми и властью неограничены и обманливы.

Большинство американских фашистов ентузиастично поддержают военне усилие. Они чинят то даже тогды, коли надіются мати корыстны связи с німецкими хімичными фирмами по войні. Они патриотичны в часі войны, але в часі мира они идут за властью и долларом туды, куды бы они не повели.

Американский фашизм не буде направду опасным до того часу покаль не утвориться коалиция меж картельниками, отровителями публичной опинии и демагогами куклукленского типа. Однако, каждого року наумыслне, систематичне отровлювание публичной опинии стає все больше очевидным. В теперішном часі антисемітски и антикатолицкы заколоты ище не серъозны, но кто може сказать, якими они станут, если отровлювание публичного розума буде продолжатися, а мы войдеме в период серъозной депрессии?

* * * * *

Европейский род фашизма стане, praw-
dopodobno, найбольше опасным для нас в

Михаил Рыгель,
сын Григория и Анастасии Рыгель, Джонстон, Па.

Теодор Циглер,
Линден, Н. Дж.

Теодор Обшарский,
сын Йос. Обшарского,
Джерзи Сити, Н. Дж.
(Интрн. в Швейцарии)

Йосиф Урам,
сын Михаила Урам,
Гарфильд, Н. Дж.
(Убитый на фронти).

Даниил

Николай
Братья Драган, сынове Стефана Драган, Карнеги, Па.

Василь

Иван

Срт. Тылявский и жена (австралийка)
Братья Тылявски, Ист Питтсбург, Па.

Василь
Иван

Нестор
Братья Тылявски, Ист Питтсбург, Па.

Михаил
Братья Тылявски, Ист Питтсбург, Па.

Александр Кода
Сынове Стефана и Анны Кода, Стамфорд, Конн.

Ярослав Кода,
Сынове Стефана и Анны Кода, Стамфорд, Конн.

повоєнном періоді через Латинську Америку. Под впливом війни житловий кошт в більшинстві країн Латинської Америки подніється скорше, як зароботна плата роботників. Фашисти в більшинстві країн Латинської Америки кажуть людям, що причином того, що они не можуть купувати за свою зароботну плату більше товарів — американський імперіалізм.

Фашисти Латинської Америки учатся говорити и поводитися, як туземці. Наші хімичні и інші мануфактурні підприємства задуже часто отдають німцам ринки Латинської Америки, если американські компанії можуть дойти до згоди, що дозволятимут установити високі ціни для покупателей в самих Соєдінених Штатах.

Послі сей війни технологія досягне такого розвиття, що німци можуть уживати як базу Южну Америку и спричинити нам далі більше трудностей в третій світовій війні, як они спричинили в другій світовій війні. Для милітарних и поміщичих клік во многих країнах Южної Америки буде выгодніше, с фінансової точки и с точки зоряня тимчасової політичної влади, супроводжувати с німецькими фашистськими підприємствами.

* * *

Фашизм — світова зараза. Он стане найбільшою опасностю для Соєдінених Штатів по війні через Латинську Америку або з середини самих Соєдінених Штатів.

Іще одну опасность будуть становити тоти, які на словах служать демократії и загальному добробуту, но в своїй жадності гроша и влади, які гроши дають, не вагаються тайно обходити закони, введені для обезпечення публіки от монополистичного здирства. Американські фашисти того роду були тайно связаны с німецькими фашистами до війни и даже тепер приготовляються обновити связи, коли "теперішня неприятель" мине.

Наміряючи улекшити обновлені тих міжнародних картелей, тоти надуты фашисти ведут тепер — и не все скрито — кампанію, чтобы повалити выразно демократичну публичну політику, основану на принципі економичної свободи. Они, в союзі зі своїми недавними спольщиками с держав осі, хотят не більше, розумієся, (и, меж

іншим, не менше), як дозволені на принцип "бер, сколько удастся." Они хотят того, що дала "нова епоха" 20-х роков — яка розширила світову господарку в 30-х роках. Они даремно дурят себе, що таким способом они знов зможуть поставити трудящого чоловіка на його коліна и змусятого тим разом быти низким члобитником, который буде "знати свое місце". Сприяння такого роду галюцинаціям, то найпевнішою ознакою фашистського мышлення.

* * *

Ознаки фашистського мышлення забарвлені оточением и приоровлены до обстановки. Но завсе и всяди их мож познати по тому, що они апеляють до упередження и желают грati на побоюванню и самолюбстві разных групп, чтобы захватити власть. Не случайно зрост днешних тиранов предпovідал зрост упередження. Дакотых людей в той країні може потрясти усвідомлені, що, не наміряючи того робити, они мають спольни с Гітлером погляди, коли пропагують дискримінацію против других религійных, расовых и економичных групп.

В подобний способ много людей, найбільше гордяться своим патріотизмом, помогают Гітлеру, коли поширяют безосновні подозріння против наших союзников.

Американських фашистов найлекше познати по наумысленню перекручуванию правди и фактів. Их газеты и пропаганда уважно подживаютьажду росколину роз'єднення, кажду щелину в спольном фронті против фашизма. Они выкорыстуют всякий случай для очернения демократии. Они уживають изоляционізм, як клич, за яким скрывают свой самолюбій імперіалізм.

Они ширят ненависть и недовірье до Британії и Сowітского Союза. Они представляют себе верхпatriотами, але они знищили бы всякую свободу, засначену конституцію. Они требуют свободного предприятия, але заступают монополию и интересы богатых. Их остаточном шілью, для якой послугуются обманом — захват политичной власти, чтобы, употребляючи силу державы и силу маркетов держати робочого чоловіка в вічной покорі.

* * *

Пару промишленных руководителей в сей країні, які набыли новий погляд о зна-

Капитан
д-р. Петр Лабовский
сынове Наталии Лабовской, Куллмонт, Па.

Иван Лабовский

Капр. Николай
Лабовский

Вильям Котом,
зять Л. и А. Барна,
Кливленд, О.
(Убитый в разбившом-
ся аэроплане)

Братья: Владимир и Иван Гаврильчак,
сынове Ивана и Текли Гаврильчак, Юнкерс, Н. Й.

Иван
Братья Калакуки, Юнкерс, Н. Й.
Лукач

Василь Цюрик,
сын Ивана и Анны Цю-
рик, Юнкерс, Н. Й.

Петро Курила,
сын Тимофея и Анастасии,
Юнкерс, Н. Й.

Иван Д. Астряб,
сын Дим. и Анны
Астряб, Нью Йорк, Н. Й.

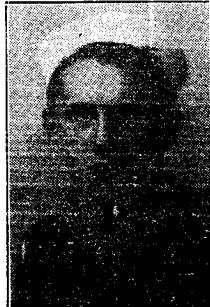
Михаил Слота,
братья Теодора Слоты,
Вудсайд, Н. Й.
(Убитый во Франции)

Иван Тиханич,
сын Петра Тиханич,
Нью Йорк, Н. Й.

Иван Петрик,
Нью Йорк, Н. Й.

Петро П. Гучинский,
Ст. Дженсвилл, Н. Й.

Михаил Драгун,
Албион, Н. Й.

чению сотрудництва с правительством, открыто перестерегали публику в том, что находятся дакотры самолюбны промисловы группы, котры готовы поставити в небеспеченство американську свободу, чтобы набыти даяку тымчасову корысть.

Мы всі знаме о роли, яку картели зограли в приході Гітлера до влади и яку роль великанськы німецькы тресты зограли в нацистських грабежах. Монополисты, якы боятся конкуренции и недовіряют демократии, так як она стоит за ровну можность, хотіли бы обеспечити свою позицию против малых и енергичных предприятий. В усилию усунути можности роста даякого конкурента, монополисты пожертвували бы самом демократиом.

Щирость монополистов и картельников, котры заперечують, што они мають даякы фашистськы тенденции, мож легко выпробувати. Ци они придергуються в свойй политікі и практикі правдивых принципов свободного предприятия, дозволяючи новым, малым бизнесменам и вынаходникам почати своє діло?

Постановка того вопроса сама дає на него отповідь. Монополист не хоче конкурентов. Картельники хотят згромадити истнуючий бизнес, усунути всяку конкуренцию и не допустити до появления новых предприятий. Другими словами, картельник и монополист не вірят в економичну демократию и готовы видіти загибелю политичной демократии, чтобы удержати свое панование над економичним житъом.

* * *

Дуже часто велики бизнесмены несвідомо помагают фашизму. Многи британськы бизнесмены обурилися бы, если бы их назвати фашистами, однако, ведучи картельну гру, они поддержували политику, што довела до Мюнхена и остаточно до Дюссельдорфской угоды, котру подписано день послі того, як Гітлер захватил Чехословакию. Том угодом они одобрили картелизацію промышленности в Германии и в Британії, и твердили, што они будут натискати на свои правительства, чтобы картелизувати світову торговлю.

В Соєдиненных Штатах много индустріалистов, осібистый патріотизм которых бескомінний, поставили себе и свои корпора-

ции в незавидне положение тым, што поддалися фальшивой безопасности картельных угод с тоталітарными німецькими предприятиями.

Тым людям мож сказать, што много німецькых индустріалистов, котры финансували Гітлера, створили Франкенштейнську потвору, яка не завагалася знищити их економично ци особисто, коли тото отповідало єй ціли. Дух Тиссена повинен переслідувати каждого подобно настроеного американского индустріалиста. Подобно, много тысяч предпринимателей, якы поддержували нацистов, увиділи, што свастика означат зраду—выпродавание малых предприятий великанскым комбінатам або збогачуванье вызначных членов нацистской партии.

Часом слышно утверждения, што наша днешня технологична епоха сприят диктатурі. Але мы повинны зрозуміти, што индустрію, выробництво и вынаходы, створены днешном науком, мож употребляти для освобождения або поневоленія. Миф фашистской справности обманювал многих людей. Муссолини хвалился, што он "змусит поїзди ходити на час." В конці концов, однако, он принюс італіянскому народу обіднение и поражку. Гітлер твердил, што он усунул всю безроботье в Германии. Но в концентраційных лагерях также ніт безроботя.

Штобы внутри роздавити фашизм, демократия мусит показати свою здатность "змусити поїзди ходити на час." Она мусит розвити здатность, штобы дати народу полну працу и одночасно балансувати бюджет. Она мусит поставити людськы истоты на перве місце. Она мусит апелювати до розума и достоїства, а не до насилия и обмана. Мы не смієме толерувати пригнобляючу правительственну ци индустріальну олигархию в формі монополий ци картелей...

Так долго, покаль економичны уряды будут здушувати ініціативу и стремити до контролювання технологичного розвития, правдивый поступ економичной и политичной демократии буде неможливый. Так долго, як мы будеме вагатися в розвязкі проблемы безроботя; так долго, як монополии будут здавлювати можность вкладов и економичне розвитие, мара фашизма буде переслідувати наши усилия убльшити загальний добробыт.

Франк Грустич и Михаил
Блещ, Ендикотт, Н. И.

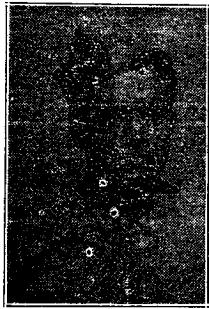
Лютн. Алексей Михов-
ский, Лиден, Н. Дж.

Дмитрий
Братья Стержень, Ватервлит, Н. И.

Семан
Ватервлит, Н. И.

Петро Гудак,
сын Самуила и Анны
Клейтон, Виск.

Братья Соско, Мононгагеля, Па.

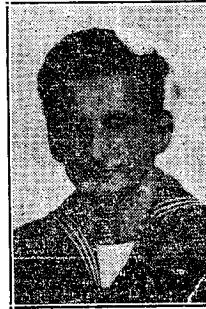
Михаил Тот
Мононгагела, Па.

Петро Крегель,
сын Констант. и Анны
Крегель, Блью Ай-
ленд, Инд.

Братья: Иван и Михаил Клим,
сынове Лукача и Марии Клим, Гери, Инд.

Григорий Романов,
сын Павла и Марии Ро-
манов, Гери, Инд.

Василь Шафран,
Детройт, Мич.

Юлиян Бобак,
Дирборн, Мич.

Швагрове

Павел Фрынцко,
Сеймор, Конн.

Петро Вархол,
Чикаго, Илл.
(Маковичан).

Максим Спляк,
сын Николая и Крестины Спляк, Гамильтон, Онт.

Василь Легкий,
Форт Вілльям, Онт.

Николай М. Грис,
Монреал, Кве.

Іван Беняк,
Монреал, Кве.

Г. И. Яцко,
Монреал, Кве.

Адам Морох,
Форт Вілльям, Онт.
(Із Вирхни — убитий
во Франции)

Іван Журав,
сын Андрея и Анны
Журав, Юнкерс, Н. Й.

Антон В. Хомик,
первый русский полисмен
в Ватербури, Конн.
1915 р.
Долголітній урядник ОРБ
Походить із с. Святкова
Велика, пов. Ясло, Лемковщина.

Світова споконвічна борьба меж фашизмом и демократиом не скончиться борьбом против Германии и Японии. Демократия може выиграти мир лем тогда, коли зробит та-
ки дві річі:

1. Приспішит норму политичных и економичных вынаходов, чтобы выробництво и, особливо, росподіл могли розвнатися в своїй силі и практичном вплыві на кождоденне життя трудящого чоловіка з величезном и все

зростаючом сколькостюм наукового дослідництва, механичного вынахода и управительської техники.

2. Оживит с найбільшим напруженiem духовны процессы, том основом и самом сутьюм демократии.

* * *

Фашизм в повоенном світі неуникнено буде тиснути постійно до англо-саксонского имперіализма и до остаточной войны с СССРСким Союзом. Американски фашисты уж говорят и пишут о том конфлікті и уживають то як причину до своєї ненависти и нетолерантности в отношении до певных рас, религий и классов.

Из выше сказаного также повинно быти ясно, что взорцы туземного рода фашизма не ограничены до даякой одной верствы, класса ци религии. На счастье, мож сказать, что фашизм покаль что не занял переважного місца в поглядах даякой американской верствы, класса або религии. Його мож встрітити на Волл Стріті, на Мейн стріті и на Тобеко Роуд. Он єст заразливом хворотом и мы мусиме все стерегтися против нетолерантности, дволичности и претензий до віряти звичайному розуму звичайных людей... чтобы зробити политичну, економичну и социальну демократию практичном дійстностю, то мы не провалимесь.

КОЛО ЦЕРКВІ В КРАЮ

- Чом днеська не отправляют в церкви?
- Німцы батюшку арештували.
- За што?
- Кажут, что баба Матрона молебен замовила. А внуки єй в партизанах.

Красна Армия

Два роки тому назад гитлеровські війска находилися над Волгом і на Кавказі. Гітлер кричав, що ніт в світі такої сили, котра бы выдерла німцам захвачені ними руські землі. А тих руських земель захватили німци більше, як три Германии. Но нашлася сила, котра знищила гитлеровські орди над Волгом і на Кавказі, оточила цілу одну гитлеровську армію в Сталінграді, частю знищила, а решту взяла в плен с маршалом і генералами, и погнала из руської землі други німецькі армії, оточуючи і винищуючи их.

Тота сила то Красна Армія.

Днеська, коли пишеме тоти стрічки, уж очищена от німецьких наїздників вся руська земля, включно с Карпатсков Русью. Красна Армія находится днеська на німецькій території, в Восточної Пруссії. Днеська Красна Армія воює в дев'ятьох заграницічних країнах, а именно: в Германии, Польші, Румунії, Югославії, Чехословакії, Болгарії, Унгриї, Фінляндії и Норвегії. Николи в руській історії не была іще руська армія в такіх багатьох країнах в тот сам час.

Та и николи іще в історії руська армія не побідила таку воєнну силу, як в наші часы Красна Армія. За границами Сovieтского Союза называют побіду Красной Армии над німецьким воєнном машином — "руським чудом".

Чом називають "руським чудом"? Бо за німецьку побіду над Росією говорило им вісю так переконуючо, певно, што лем "чудом" можут тепер оправдати свою помилку.

Вернімємо до 1941 року, коли гитлеровська Германия напала на Сovieтский Союз:

Гитлеровська Германия, майже без страт зо своєї сторони, майже лем самим страхом своєї непобідимої воєнної машини взяла до того часу под свою контролю всю индустріальну Западну Европу с понад 300 миллионами индустріального населення, всі ей земни и индустріальны богатства зо всі-

Маршал Сталін.

ми воєнними заводами, зо всім оружием и воєнними машинами. То була сила, с яком німци мали завоювати уж цілій світ. Россія входила в тот их план уж лем як дорога до завоювання світа. Приміром, ту в Америці дебатували уж лем о том, ци Россия поддастся Гітлеру добровольно, як така дорога для завоювання світа, ци буде, безнадійно, спротивлятися німецькій воєнної машині.

Розумієся, што для таких людей побіда Красной Армии може днеська объяснятися лем "чудом".

Но для руських и других народов СССР их побіда над гитлеровським Германием — не чудо, а побіда свободного и культурного народа над варварами. И то не перва така побіда в історії. Свободны и культурны, а патріотичны народы все побіждали варваров, хоць тоти варвары мали да-

Маршал Толбухин

Маршал Малиновский

Ген. Баграмян

Маршал Говоров

леко большу силу. В истории читаме, что малый греческий народ и його мала армия громили огромну силу перских царей в ста-родавных часах. Культурны римляне били велику силу варваров так долго, покаль бы-ли свободны и патриотичны.

И если тоты наши воєнни знатоки в Амерікі и в западной Европі не могли пристити побіду Красной Армии над німец-ком военном машином, русского народа над німецкым, то лем потому, что они не хотіли, и ище днеська не хотят признати, что русский народ и други народы Савітскога Союза стоят выше культурно от німцов. Розумієся, что тоты люде мушены тепер объясняти побіду Красной Армии над ні-мецком военном машином, збудуваном люд-ском силом, в заводах, из материалов цілої западной Европы — лем “чудом”, чтобы не признати неприятну для них правду, а именно: высшость совітской культуры над німецком фашистском.

Высшу культуру дала народам России Русска революция под руководством гени-алиных вождей на-рода — Ленина и Сталина. Послі революции в высшой совітской социали-стичной культурі были воспитаны народы той вели-кой краины и по социалист и чной программі была перебудувана ста-ра русска держава на нову державу всіх народов — Совітский Союз.

Маршал Рокоссовский

Всі народы были зровнаны и воспитаны в ровности и братстві. По социалистичной программі и по одному державному социа-листичному плану была збудувана могуча индустрія и индустріальне социалистичне земледільце.

Тоты, котры днеська называют “чудом” побіду Красной Армии над німцами и их фашистскыми союзниками, не вірили в успіх социалистичной индустріи и колективного земледілия, народного господарства, и пред-сказували хаос и упадок того господарства. Други повідали, что тата держава держит-ся лем диктатуром над народом, и коли Гитлер нападе на Совітский Союз, то она роз-летится за пару неділь.

Так само представлял собі тоту державу Гитлер.

Розумієся, что така держава, где панує ненавистна народу диктатура, где “миллио-ны людей были убиты том диктатуром”, други “миллионы в лагерях невольничой працы”, “пятилітки провалилися”, “в госпо-дарстві хаос” — не могла вести войну, не могла успішно оборонятися перед друго-рядном силом, а не то перед гитлеровском Германиом и цілом западном Европом под командом Гитлера. Кто тому вірил, то для того побіда Красной Армии над том силом была “чудом”.

Для нас, котры сме знали историю рус-ского народа, розуміли Русску революцию, слідили за великим будовом и побідами на индустріальном и земледільском полях, за ростом добробыта, развитием новой куль-туры и дружбы народов — тата русска побіда над німецком силом не являєтся чудом, а побідом великого культурного и об'єдиненого народа над вооруженными модерным оружием ордами варваров.

Маршал Мерецков

Маршал Жуков

Маршал Конев

Ген. Черняховский

Німецка гитлеровска армія — плод німецької фашистської “культури”. Красна Армія — плод высшої совітської культури.

Красна Армія не створена для агресії і завоювань чужих земель, а для оборони своєї народної держави. Німецька армія була створена для агресії, завоювань чужих земель, грабежа і убийства безборонних невинних людей. І потому Красна Армія побідила німецьку армію, мимо того, що тота німецька армія була сильніша в числі дивізій зо своїми фашистськими союзниками, в оружію, в індустриї, в воєнних заводах, іуважалася за найліпшу армію в світі, под руковоюством найліпших генералов.

Американцы розуміли, що побіда гитлеровської Германії над Сovieтским Союзом буде означати велике несчастье для Америки. И коли вы зашли в бесіду с тими патріотичними американцами, то они жалили Россию и єї армію, що у ней ніт добрих генералов. “Русски генералы — казали они, — не могут ровнatisя с німецкими. Добри было бы, чтобы выслати России пару американских генералов,” — говорили.

Но вояна показала, що русски мають и добрых генералов. Та не лем русски, бо маршалов и генералов дали Красной Армии всі национальности совітської державы. И майже всі они вышли из простого роботного народа, а побідили німецьких маршалов и генералов специальнаго генеральского юнкерского роду с діда прадіда.

Но старой культуры люде, якы не хотят признати ровности людей и народов, не могут погодитися с тым, што выбор способных людей далеко больший из 200 миллионов народа не поділеного на класы и “выс-

шы” и “низшы” расы, як выбор из одного класа або расы, лем зато, што они присвоили собі специальнаго привилегии коштом народа.

При старой царской системі в России, такий гений, як Маршал Сталин, под котрого руководством был створеный Советский Союз и його Красна Армия, яка спасла свободу світа и нашу цивилизацию, — помер бы в царской тюрьмі. Не было бы днеська такої силы, котра могла бы побідити німецьку военную машину. И не лем Сталина не было бы, но не было бы и тых других славных маршалов, котры добивають німецьку фашистскую потвorumу, бо майже всі они вышли с простого народа и из разных национальностей России. В старой царской России на их місці были бы лем люде упривилегированого класса, тай русской национальности, кроме поодиноких німцов, чтобы были шпионами в русской армии и зрадниками в боях русских с німцами.

Красна Армия побідила німецьку армію потому, што она правдиво народна, армия ровных народов, тогды, коли німецька армія, то армия класа и одной расы.

Німецька армія захватила много чужих територий, поневолила всі народы западной Европы, поневолила всі славянскы народы, кроме найбольшого — великорусского. Но тоты поневолены німцами народы не погодилися с том невольом. Они боролися за свободу, смотрячи на армии демократий, но головно на Красну Армию, як на народны армии, армии союзны.

Краса Армия мала своих союзников в тылу німецьких армий, не лем на русских землях, но на всіх поневоленых німцами землях.

Дідо Талаш, 100-рочний партизан.

Тими союзниками Красной Армии были партизаны, народны мстители.

Білорусску партизаны знищили майже столько німецького войска, зо сколькым даколи выбрался Наполеон на завоюваніе Росії. Українські партизаны под командуваніем славного партизанского командира генерала Сидора Ковпака пробилися глубоко в німецький тыл, на сотки кілометров. В часі рішаючих бойов под Курском и Білгородом — Ковпак зо своим отрядом находился в Карпатах, в Галичині. Советські партизанські отряды, то отділи Красной Армии, воюючи в тылу врага. Лем Красна Армия може мати таки отділи в тылу врага, потому што она армия народна. Партизанські отряды против воли народа не могли бы удержатися и воювати с врагом.

Нам кажут, что на каждого солдата на фронті мусить працювати в тылу 17 роботников, чтобы го вооружити, висеквиповити, прокормити и достарчити му амуниции и

живности. На німецьку армию працювали не лем німецькі роботники, німцы зогнали в саму німецьку індустрию и земледіліє по-над 10 мільйонов чужих роботників працювати на их армию. А кромі того в завоюваних ними краях були мушено працювати на німецьку армию всі способи до праць люді — в індустриї и земледілію тих країв.

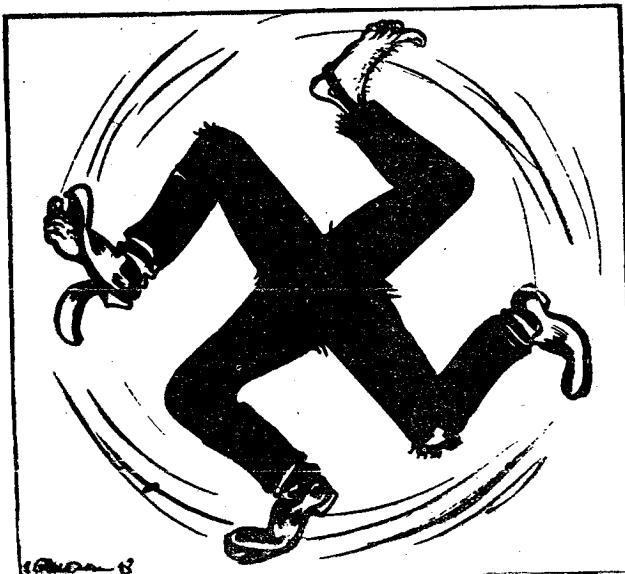
Як объяснити, што Красна Армия могла побідити німецьку армию силами свого народу и індустриї и земледілля своєї країни, коли німци захватили іще из той країни найурожайніші землі и індустриальні області?

То мож объяснити лем героизмом всего совітського народа, таким самим героизмом в тылу, в індустриї и земледілії, як и солдатов на фронті.

Мож объяснити лем так, што в той Великій Отечественній войні всі 200 мільйонов людей совітської державы воюют за свою свободу и свою отчизну.

Так што Красна Армия в войні, в обороні своєї державы, то весь народ Советского Союза — всі 200 мільйонов.

И потому они побідили фашистські сили и спасли свободу світа и нашу цивілізацію.

Остаток, гитлеровской німецької армии, яка выбралася на завоювані русских земель.

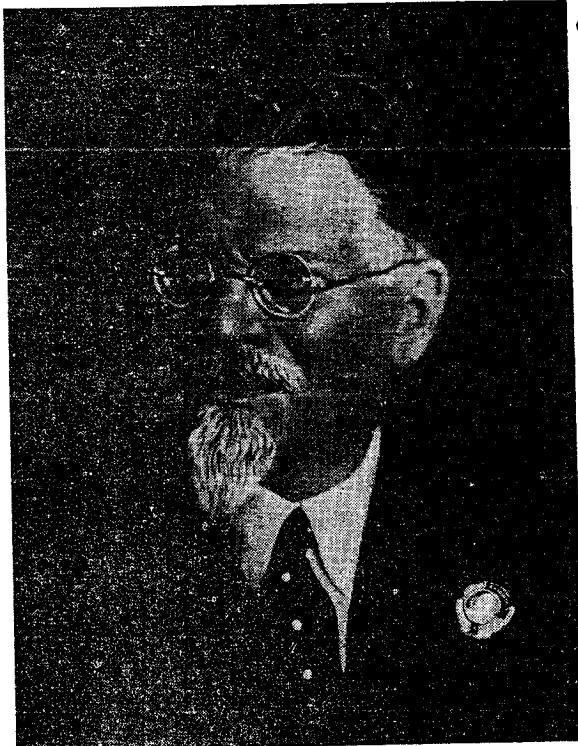
Русский народ -- опора славянства

Всеволод ИВАНОВ, русский писатель

Понад сімсот літ тому назад, в 1230 року, в Ананьї отбувалася встречі римського патриарха Григорія IX, імператора Фридриха II Гогенштауфена і гросмейстера Тевтонського ордена Германа фон Зальца. Недалеко перед тим встречом, а то в 1224 р. татари в битві на ріці Калкі нанесли поражку русским. Папа, гросмейстер і Фридрих II желали зо своєї сторони розгромити і покорити Сіверну Новгородську Русь. С том цілью они пожелали вступити в блок с татарами, і предводители крестоносців були направлены к татарським ханам, щоби их познакомили зо своєю рыцарською технікою і, соединивши, так сказати, азиатську силу з європейською технікою, розгромили і знищили русских. Татари в заміну за технічні знання прирекли папі приняти римо-католицьку віру.

Об'єдинений план татар і тевтонів не удался: Александр Невський розгромил наїздників спочатку на ріці Неві в 1240 року, а потом, о два роки, знищил их на Чудському озері, в так званом Ледовом побоїщі. Ту, на сівері, створилася завдяки той побіді можливість укріплення і розширення руської держави, взявшої на себе отині захисту інтересов всого славянства, бо свобода южних славян була зломлена на долги віків: с однієї сторони, они попали под власті німців, а с другої — под власті турок.

С юга на сівер устремилися не лем славянські переселенці, но и направилася культура. Київська і Чернігово-Сіверська Русь шла на сівер по сухопутним дорогам, котрі сходилися в Москві в одну спольну, і по той дорогі перенюся із Києва велико-княжеский престол в Суздалську землю. Возвинили городи, кремлі кріпости, храмы, торжища, промышленность, розвилося земледіліе. Сто п'ятьдесят літ послі совіщання в Ананьї і посылки крестоносцев-рыцарей к татарам для вспольного знищіння Сіверної Руси тата Сіверна Русь, тата подняв-

Михаил Калинин,
Президент СССР.

шася Москва, побідила в 1380 року на Куликовом полі, послі чого владичество і сила татар були знищені, хотя они не раз нападали потом на нашу землю. Діло в том, што Куликовська битва несла в собі огромне народно-історичне значення. Москва в розгромі татар на Куликовом полі змогла об'єднити враждовавши до того часу меж собом княжества і приdatи той битві не удільний, а загальнорусский, загальнонаціональний характер.

Знаний славянський мыслитель словак Людевіт Штур в своєму трактаті "Славянство і світ будучого", написаном в 1850-1855 роках, говорить: "Русски — єдины славяне, які сохранили свою самостоятельность и тым спасли честь славянського имени."

Так, мы, russkы сохранили и сохраниме свою самостоятельность, но сохранили єй

и сохраняме в завзятых битвах за ню и в завзятых трудах. Немож не погодитися с тым самым Л. Штуром, коли он говорит: "Без огляду на то, што Российска держава достигла такой высоты, не в том, однако, заключатся головна причина тяготіния славян к России, но в том, што **русский народ має силу не лем творити, но и сохраняти створене.**" И дальше: "Лучши стороны славянского характера мы по большой части пояснили данными из русской истории и жизни, по той простой причині, што жизнь — вірніший отпечаток нашей души и народу с великом историом даєся найлучша возможність роскрытия своего духа. **Такому предводителю славянски племена можут довіритися без боязни,** и кто, при всьом своїом могуществі, дає чужеземцам спокойно жити и розвиватися в своїом сусідстві, тот仁ушно встрічат майже страчены родственны племена и буде жити с ними по-братськы" (подчеркнуто всяди автором. — В. И.).

Створене сохраняется трудом. Результаты Ледового побоища сохранялися лем потому, што русский народ трудился неуклонно и неустанно над тым, чтобы сохранити тоты результаты. Результаты Куликовской битвы потребовали даже великих усилий зо стороны нашего народа, чтобы сохранити их. Того само мож сказать и о Полтавской побіді, и о Бородині, и о всіх битвах и сражениях, в которых наш народ отстоювал свою самостоятельность, свою территорию, свое право на труд и свободу.

Тым больше относится того до нашей епохи, коли на великих полях Русской державы родился Союз Советских Социалистичных республик — державный строй, подобного которому николи не было доталь на землі. Державный строй, роскрывший для всіх трудящихся людей небывале поле применение их сил, способностей, талантов на благо народу. Нова, советска Русь приняла на себе и всі тоты благородны и высокы задачы, которы несла Россия в особі єй лучших сынов и мыслителей, в особі єй лучших воинов и геройов. И не лем признала, но и приумножила. Очистившись от скверни прошлого, освободившись от гнета царизма и власти капитала, русский народ укріпился в битвах и трудах, совершивши много благородных подвигов и діл,

котры по справедливости мож назвати в числі лучших діяний людства.

Одном из высоких и благородных традиций было отношение русских до славян и славянства. Россия николи не забывала і не могла забыти своих западных и южных братов, якы находилися в неволі и билися против той неволи. Поражка врагов славянства под Грюнвальдом в 1410 року воодушевляла всі русски сердца. Побіды Жижки и розгром императорских "крестоносных" полчищ у Домажлиц в 1431 року; освободительна борьба чехов в XVII вікі, выкликавша Тридцетлітню войну, борьба поляков с німцами — всюто это вызывало горячы отклики у русских и заставляло думати, што соединение славянских народов в один бойовый союз против німцов, против всіх поневолителей взагалі близко.

В світлі той братской любви русских до южных и западных своих братов понятна ненависть німцов до славян взагалі, а до русских в особливости, розросшаяся послі розгрома русскими "непобідимых" полков Фридриха II под Кунерсдорфом (1759 р.) и

Новий урожай.

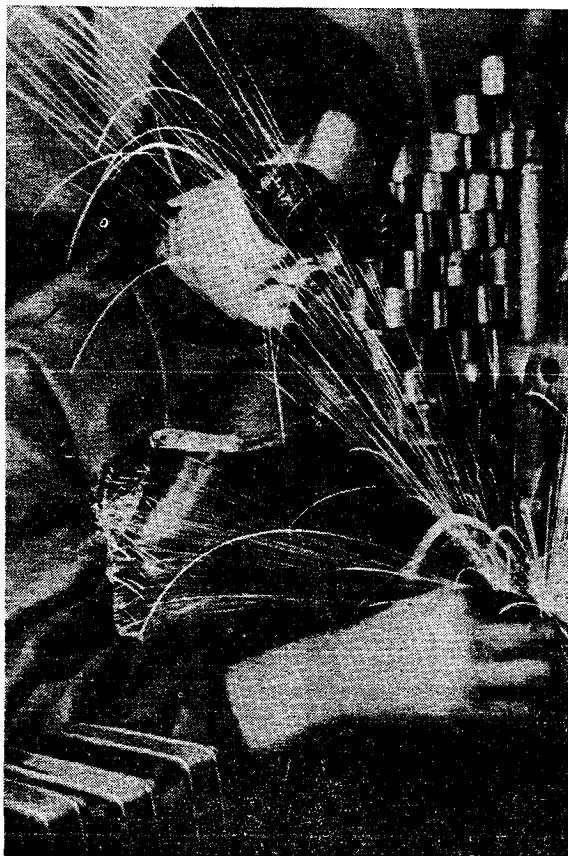
занятия Берлина русскими. Сто роков поздніше, послі удачної франко-пруської війни, німци цілковито стратили голову от гордості і високомірія. Ф. М. Достоєвский в одній із заміток, яка относилася до 1873 року, говорить без іронії:

“Начинаючи з Тридцятілітньої війни, німців лем били, всі били, даже турки, і нараз німци побили першу в світі по своїй воїнственности націю.”

Апетити німцев розширилися незмірно. Они виділи своїм жадним оком уж покорені землі Балкан, землі славян, і им снілася покореном Россия. В 1873 року німецький професор історії Трейчке так вразився о славянах:

“Ненависть наша до наших восточних сусідів, тым сарматським дикарям, не уміряється нияким чувством симпатії абоуваження.”

Тота ненависть приняла зоологичні форми, коли в войну 1877-1878 роков русски воїни освободили народы Балкан, вызвали их до самостоятельности, поставили их на

Мария Иванова, выполняя 300%
своей продукции ежено.

дорогу прогреса. Німецький університетський професор Трейчке говорил дост по-пулярно. Сімдесят літ поздніше ефрейтор Гітлер воспринял його лекции — і пожарами, убийствами, тортурами, взрывами і знищением цілых міст і областей, ілюструвал слова “знаменитого” історика, котрый, треба сказати, нияк не бывал винятком: дост вспомнити Лампрехта, не говорячи уж о Моммзені, котрый утворение Германської імперии зровнувал з утворением Римської, а Бисмарка уподоблял Цезарю. Сорок літ тому, в 1904 року, історик Альбрехт Ворт в книзі, изданній в Мюнхені, заявлят: “Мы повинны знов взятися за колонизаторську діяльність Оттонов, семиградских саксов, німецького ордена і первих прусських королей. Для того уж положили тревалый початок німецьким селянам на Волгі, на Дніпрі, на Волині і розвитие німецької торговли і промишленної діяльності в цілом русском господарстві”.

І тот історик говорить дальше: “Ніт сомніння, што таке приобрітение не може быти зроблено без войны.”

Велика Сівітська революція в Росії в жовтні 1917 року нанесла непоправимий і сильний удар тым німецьким мечтаниям, найперше на полі “розвития німецької торгової і промишленної діяльності” в Росії, не говорячи уж о колонизаторській. Німци попробували получить реванш. Они направилися на Дніпро, на Волинь, на Волгу — іменно там, где они поставили свої “аванпосты”, як говорить “историк”. Волга отповіла на тото нашестие обороном Царицина в 1918 року. Дніпро отповіл розгромом німцев на Україні. Волинь виділа їх упавши знамена і оставлені вализи. Німци убіжали из Сівітської Росії, из Сівітської України і Білоруссії. Но мечты о “крестовом поході” і цілковитом знищенню славянства і його старшого брата — России, а значит, и Сівітського Союза, — тоти німецькі мечты осталися і тліли, покаль вибухли заревом пожаров войни в 1939 і послідуючих роков.

В той войні у німцев бывали часовы удачы. Тоты часовы удачы, завдяки несподіваным і зрадничим нападам на своих сусідів, німци приняли за удачы вічны, за предзначенование владычества над світом.

В холодний февральський день 1943 року німци, воображавши, що стоят уж у золотих ворот побіди, увиділи врата тоти поверженими, і самих себе — побитими и униженными.

2 февраля 1943 року закончилося величайше сражение, больше грандиозне, як битва под Грюнвальдом, "Ледове побоище", Куликовска битва або діло под Полтавом: закончилося сражение за Сталінград — сражение за свободу людства, сражение за СССР!

Сражение за Сталінград закончилося полним розгромом 330-тысячной німецької армии, пленением 91 тысячи найліпших німецьких войск на члі с фельдмаршалом, 24 генералами и 2,500 офицерами.

Отталь иде путь грандиозных побід Красной Армии 1943-1944 роков. Путь через Дон, Дніпр, Дністр, Прут. Путь, который привел наши полки в Карпаты, ку Чехословакии. Впереди чешский горний штырокутник, золота Прага. Видна уж Польша. И со знаменами в сильных руках, рядом с нами, воинами Советской краины, идут воины Чехословакии, Югославии, Польши...

Там, вдалекі, маячат кріпости югославських гор, где воины маршала Тіто со скажочным упорством и былинним мужеством

Маршал Тіто

ганди опустошення — матеріального и духовного.

Говорил чех Ян Коллар: "Если позвут "славянин", най в тобі откликнєся чоловік."

Тот чоловік носил імя Пушкіна, Горького, Мицкевича и тисячі других почетних и гордых імен славянства.

С удивительном прозорливостью Л. Штур увидал тути особливость русского народа, которую восприняли и усвоили всі народы нашого Союза.

Жити по-братски — то значит ділити радости, труд, ну и, розуміється, невзгоды, потому што жизнь, даже при самом лучшем єй устройстві, все-таки не обходится без невзгод.

Жити по-братски — то значит жити в битві за свою отчизну, если того потребують час, народ и твоя совість.

Жити по-братски — то значит творити нову жизнь, воплощати в ней всі мечты народа, обернати тоти мечты в дійсность, чтобы с той дійсности вирастали новы, іще лучши мечты и нове, іще лучше воплощеніе их.

Приближатся година, коли мечты славянских народов, як и всіх других свободолюбивих народов світа, будуть осуществлены. Головна ідея тых мечтаний — як мож скоріше розбити, сокрушити німецький фашизм.

Но година побіди приближатся не сама по собі.

В крові и битвах рождається она. В упорном труде, в перемогі над забобонами, в настойчивости и твердости выполнения поставленых часом задач лежат условия, при которых настане година свободы, година полного и окончательного освобождения славянства от німецкого гнета, от фашистского звірства. В битві и неустанном труде и самопожертвованію настане година свободы, година об'єдиненія, в котре все вірила Россия. Тоту віру она передала нам, ей потомкам, нам, всему славянству, всему людству — всім, для кого свобода — воздух, которым лем оно и може дыхати.

(Журнал "СЛАВЯНЕ", юнь, 1944).

защищают свою отчизну, защищают Югославию, интересы всіх славян, котры всі разом защищают интересы всего світа, всего людства, його свободу, независимость мысли и віри против чорных, мерзких банд фашизма, против мерзости и пропаганды опустошения — материального и духовного.

Гимн Советского Союза

ГИМН СОВЕТСКОГО СОЮЗА

Музыка А. В. АЛЕКСАНДРОВА

Широко Торжественно

1. Союз не . руши . мый рес . пуб . лик свобод . но .
 ти . ла на ве . ки Ве . ли . ка . я Русь Да здравству . ет со . здрав . вий
 во . лей ва . ро . дов . е . ди . вий, мо . гу . чай Со . гост . ский Союз!

Славь си б . те . че . ство вя ше свобод . но .
 дружи бы на . род . ви на . деж . ви о . оплот! Зна . ми со . вет . ское .
 ава мн на . род . ви о . пусть от по . бе . дыко .
 об . да ве . дет! 2 Сквозь // пусть от по . бе . дыко . об . де ве . дет!

Для погорельца
 Для окончания

Текст СЕРГЕЯ МИХАЛКОВА и ЭЛЬ-РЕГИСТАНА

Союз нерушимых республик свободных
 Сплотила навеки великая Русь,
 Да здравствует созданный волей народов,
 Единый, могучий Советский Союз!

Славься, отечество наше свободное,
 Дружбы народов надежный оплот!
 Знамя советское, знамя народное,
 Пусть от победы к победе ведет!

Мы Армию нашу растили в сраженьях,
 Захватчиков подлых с дороги сметем!
 Мы в битвах встречаем судьбу поколений,
 Мы к славе отчизну свою поведем!

Славься, отечество наше свободное,
 Дружбы народов надежный оплот!
 Знамя светское, знамя народное
 Пусть от победы к победе ведет!

Сквозь грозы сияло нам солнце свободы,
 И Ленин великий нам путь озарил.
 Нас вырастил Сталин — на верность народу,
 На труд и на подвиги нас вдохновил.

Славься, отечество наше свободное,
 Счастья народов надежный оплот!
 Знамя советское, знамя народное,
 Пусть от победы к победе ведет!

Быль для детей

Сергей МИХАЛКОВ

Эту быль пишу я детям.

* * *

Летней ночью, на рассвете,
Гитлер дал войскам приказ
И послал солдат немецких
Против всех людей советских,
Это значит против нас.
Он хотел людей свободных
Превратить в рабов голодных,
Навсегда лишить всего,
А упорных и восставших,
На колени не упавших,
Истребить до одного!

Чтоб хозяйничали всюду
Гансы, Фрицы и Гертруды,
Остальных — на скотный двор!
Чтобы братья, сестры наши —
Вани, Миши, Пети, Маши —
Жили в рабстве с этих пор.

Он велел, чтоб разгромили,
Растоптали и сожгли
Все, что дружно мы хранили,
Пуще глаза берегли.

Чтобы мы нужду терпели,
Наших песен петь не смели
Возле дома своего,
Чтобы было все для немцев,
Для фашистов-иноземцев,
А для русских и для прочих,
Для крестьян и для рабочих —
НИЧЕГО!

* * *

НЕТ! — сказали мы фашистам.
Не потерпит наш народ,
Чтобы русский хлеб душистый
Назывался словом “брот”.

Мы живем в стране советской,
Признаем язык турецкий,
Итальянский, датский, шведский
И японский признаем,
И английский, и французский,
Но в родном краю по-русски
Пишем, думаем, поем.

Мы тогда лишь вольно дышим,
Если речь родную слышим,
Речь на русском языке,
И в своей столице древней,
И в поселке, и в деревне,
И от дома вдалеке.

Где найдется в мире сила,
Чтобы нас она сломила,
Под ярмом согнула нас,
В тех краях, где в дни победы
Наши прадеды и деды
Пировали много раз?

Видно, немцы позабыли,
Сколько раз мы немцев били,

Позабыли — как и где,
Что вступили в бой кровавый
С нашей вольною Державой,
В бой на суше и воде.

* * *

И от моря и до моря
Поднялись большевики,
И от моря и до моря
Встали русские полки.

Встали, с русскими едины,
Белоруссы, латыши,
Люди вольной Украины,
И казахи, и грузины,
Молдаване, чуваши —
Все советские народы
Против общего врага,
Все, кому мила свобода
И Россия дорога.

И когда Россия встала
Против немца в грозный час, —
“Все — на фронт!” — Москва сказала,
“Отдадим!” — сказал Кузбасс.

“Никогда, — сказали горы, —
Не бывал Урал в долгу.
Хватит нефти для моторов.
Помогу!”, — сказал Баку.

“Я богатствами владею,
Их не счесть, хоть век считай!
Ничего не пожалею!” —
Так откликнулся Алтай.

“Мы оставшихся без крова
В дом к себе принять готовы,
Будет кров сиротам дан!” —
Обездоленных встречая,
Казахстану отвечаю,
Поклялся Узбекистан.

“Будет каждый верный воин
И накормлен, и напоен,
Всей страной обут, одет.
“Все — на фронт!” — Москва сказала,
“Все! — страна ей отвешала. —
Все — для будущих побед.”

* * *

Не расскажешь в детской сказке
Ни словами, ни пером,
Как летели с немцев каски
Под Москвой и под Орлом.

Как на немцев наступая,
Бились красные бойцы —
Наша армия родная,
Наши братья и отцы.

Как сражались партизаны,
Как стояли, как стоят
И залечивают раны
Боевые великаны —
Ленинград и Сталинград.

Не опишешь в этой были
Всех боев, какие были,
Что сейчас еще идут
На земле и над землею,
На воде и под водою.
Немцев бьют и там и тут,
Как побили, так — салют!
Из Москвы салюты эти
Всем слышны на белом свете —
Слышит друг и слышит враг.
Потому что значит это —
Над какой-то крышей, где-то
Снова взвился красный флаг.

* * *

Все, что вечно было нашим,
Мы назад себе вернем!
Мы поля опять запашем
И засеем их зерном!
Мы вернем себе назад
Каждый дом и каждый сад,
Каждый кустик на дороге,
Над которым вымы снаряд.

Зарастут травой траншеи.
На местах былых боев,
С каждым годом хорошея,
Встанут сотни городов.

И не будет затемненья,
И вперед на много лет
Людям только для леченья
Будет нужен синий свет.

Мы в музей поставим знамя,
Что вело в последний бой.
Эти дни не за горами, —
Их дождемся мы с тобой!
И в хорошие минуты
Вспомнишь ты и вспомни я,
Как от вражьих полчищ лютых
Очищали мы края,
Наши радости, печали,
Наших близких и родных —
Провожали их, встречали,
Ждали весточки от них.
Вспомним все: как мы дружили,
Как пожары мы тушили,
Как у нашего крыльца
Молоком парным поили
Поседевшего от пыли
Утомленного бойца.

Не забудем тех героев,
Что лежат в земле сырой,
Жизнь отдав на поле боя
За народ — за нас с тобой...

Кто сегодня неизвестен,
Но бестрашен, смел и честен,
Тот, кто любит свой народ,
И за Сталиным идет,
Кто хоть что-то делать может, —
Тот стране своей поможет
В том краю, где он живет!

Сталинград

Дня 2-го февраля 1943 року закончилася велика битва за Сталінград, страница історії, яка николи не вийде з пам'яті людства.

Битва за Сталінград, то не лем великий примір храбрості, найвищої отваги и любові оборонців до своєї отчизни, до своєї родної землі. Битва за Сталінград, розгром и цілковите знищіння вибраных німецьких войск, то поворотний пункт в другої світової войні против німецької воєнной машини, яка была створена для завоювання світа и поневолення людства.

Вибраны німецькы армии и вооружены най-модернішым оружием всіх родов, почали офензиву против Сталінграда в середині літа 1942 року. В плані німецького командування было близкавичним ударом взяти Сталінград, отрізати Москву от ей тыла и індустриальних центрів, а так заатаковать союзску столицу и покончити войну в 1942 року.

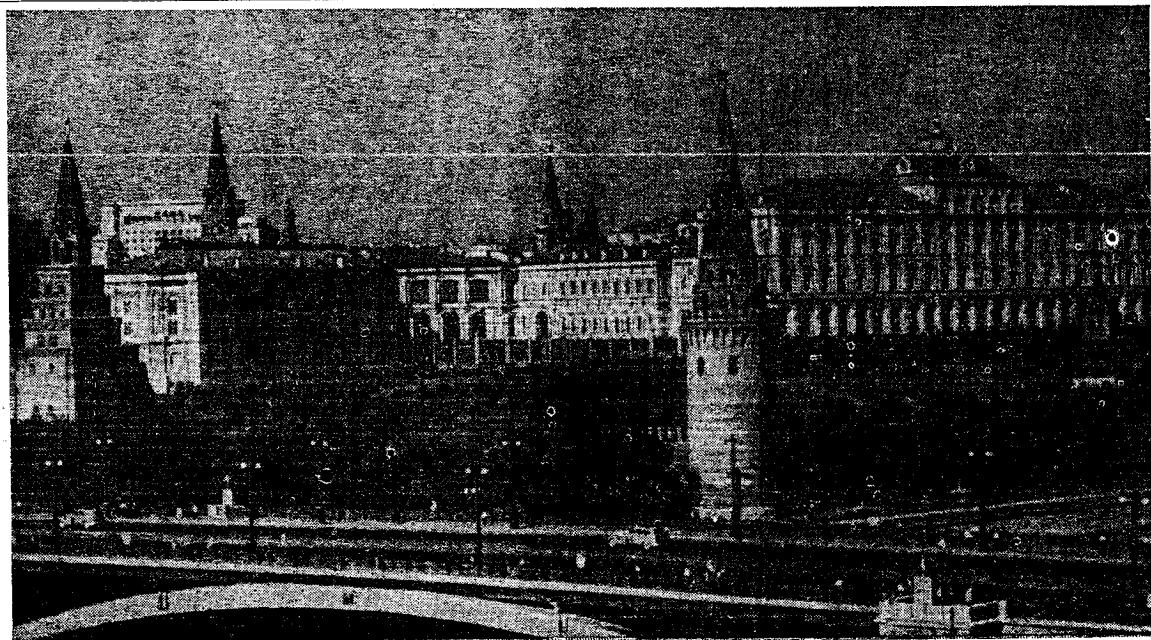
Но тот фантастичный план німецького командування почал, однако, розлітатися в великих пространствах меж Доном и Волгом. Тот близкавичний скок не удался: войска Красной Армии, які оперували в Донських

степах, обескровили гитлеровськы дивизии, вычерпали их цілковито. На подступах ку Сталінграду было знищено понад 100,000 фашистских солдатов и офицеров в двох місяцах бойов. Кромі того было знищено союзскими войсками много німецького воєнного матеріала, воєнных машин и оружия, в том понад 88 танков и понад 100 аеропланов. И то лем в боях по дорогі в Сталінград.

Коли наконец гитлеровцы приближилися ку Сталінграду, они уж были готовы празднувати побіду. Гитлер трубил по світу, что Сталінград упаде в пару найближших днях, что діло Сталінграда уж рішено, что то лем вопрос часу.

Город, положений на правом (западном) берегу ріки, нашолся направду в трудном положению. Єдином дорожом, по якой Сталінград мог получить подкрепления, оружие, амуницию и други бойовы припасы — вела через широку замерзну Волгу, которую німци беспрестанно бомбардували из артиллерии и воздуха.

Бои отбывалися спочатку на подступах к городу, а познійше, на його улицах, среди руин його домов. Бои были страшно завяз-

Кремль, Москва

ты. Кажду пядь совітської землі обороняли совітські люди с неописаном самопосвятом. То були бої, яких не знала історія.

Воїни Красної Армії не були сами в тих боях за Сталінград. С ними разом боролися всі жителі міста — мужчины і жінки, старики і діти. Вони показували неизнані до того часу пряміри мужності, непривыченій стойкості, героїзму, і готовності посвяту всього за свою країну.

Улицы Сталінграда, зруйновані вражими бомбами, стали ареном страшних бойов, в часі которых потрапані гітлеровські дивізії були здесяtkовані іще більше. Фашисти, напружуючи всі свої сили, хотіли за всяку ціну сокрушити опору, але Сталінград держався кріпко!

Побідила в тих боях моральна сила чоловіка, вихованого свободним соціалістичним обществом. Красна Армія не могла і не отдала Сталінград. Храбри сталінградці постановили захищати Сталінград своїми жизнями, а не пустити врага дальше. Цілій світ подивляв геройство захисників того великого міста на Волзі.

В місяці листопаді, Сталін, Головнокомандуючий, дал приказ Красній Армії наступати. Тото офензивні операції були дуже добри прикрити і планувані, були переведені з великим точністю і принесли знамениті результати: гітлеровська армія числом 330,000 солдатів і офіцерів, з огромним воєнним матеріалом, була оточена з класичним воєнним досвідом жілізним перстнем союзників.

Коли командуваніе Красної Армії предложило фашистам ультиматум сдатися, вони отповіли отказом. «Якщо враг не сдається, то він повинен бути знищений!» — писав раз великий руський писатель Максим Гор'кій. Слідуючи тим мудрим словам, війска Донецького фронта задають один за другим сокрушительні удары військам фельдмаршала Паулюса, і цілковито розгромляють їх.

Сотки тисяч німецьких офіцерів і солдатів було убито під Сталінградом. Боль-

ше як 91,000 сдалися в плен, між ними 2,500 офіцерів і 24 генералів, включно з самым командуючим фельдмаршалом Паулюсом. Тота битва стояла німцам 750 авіацій, 1,550 танків, 6,700 гармат, 61,102 автоматів, і т. д.

За час зимушної офензиви 1942-43 союзники війска викинули німців з території обшаром 480,000 квадратних кілометрів (більше, як дві Німеччини). Поражка, зданий німецьким ордам Красної Армії у Сталінграда, то одна з найбільших поражок в історії війн.

Офензива Красної Армії, почата під командуванням стalinських генералів Жукова, Воронова, Василевського, Ватутіна, Еременка, Чуйкова і інших, увінчалася світлими побідами русського оружия.

Слідуючи героїчної обороні Сталінграда і чудесним побідам союзників війск, наступила ровно чудесна отбудова міста. Союзний народ не міг дозволити, щоб Сталінград, найбільше улюблене місто, два раз прославлене в героїчних битвах (перший раз як місто Царицян в громадянській інтервенційній війні в 1918 році), залишився довго в руїнах.

Он шумить днеською отбудовою роботами і индустрією і живе напруженою творчою діяльністю. Заводи, офіси і школи наповнюються новим життям. Народ сходиться зо всіх сторон СРСР, робочі, інженери, учителі, доктори, агрономи, щоби отбудувати місто. Творча сила народу повертає Сталінград назад до життя.

Минут роки і Сталінград вилічиться зо своїх ран. А його слава, подвиги його захисників, їх храбрість, і отвага, остануться на вічні часи в пам'яті народів світу. Ветерани Сталінграда будуть вспоминати віківічні, як руські герої, які показали світу, як треба боротися за свою землю, свою честь, свободу і незалежність своєї країни.

Галицко - Волынське княжество

Київська Русь була спольним початковим періодом в історії України, Росії та Білоруссії. В тот період починається оформлення української, великоруської та білоруської народностей, які остаточно склалися близько XIV-XV століття.

Послі розпада Київської держави на території сучасної України утворилося п'ять самостійних земель, або великих феодальних княжств: Галицьке, Волинське, Київське, Чернігово-Сіверське та Переяславське. На території цих княжств в основному склалися українська народність.

Найбільше сильними та економично розвинутими стали Галицьке та Волинське княжества. Центром Галицької землі були Карпати. Южна границя Галицького княжества шла вниз по Дністру, Пруті та Серету до Чорного моря та Дунаю.

Галицька земля відділилася від Києва скоріше, як інші землі. Ку концу XI та на початку XII століття тут укріпилися правнуки Ярослава Мудрого, князі Ростиславичі — Василько, Володар та Юрік. Спочатку Галицька земля була роздроблена на пару княжств, але князь Володимирко Володаревич (1145-1152) об'єднав їх в єдине княжество, установивши своїм столицею Галич.

Володимирку треба було вести завзяту борбу проти Венгриї та інших врагів, які хотіли заграбити Галичину. Він не лем отстояв цілість та незалежність свого княжества, але розширил його кордони.

При сину Володимирка Ярославі Осмомислі (1152-1187) Галицьке княжество іще більше укріплюється та стало найсильнішим княжеством на Україні (Малій Русі). Літописець подчеркує впливове міжнародне положення Ярослава, говорячи, що він був "уважаний во всіх землях". "Слово о полку Ігореві", воспіваючи Ярослава разом з могучим князем Всеволодом Юрьевичем, владимиро-суздальським (князем Великої Русі), звертає, передовсім, увагу на те, що він грозний для Угорщини: "Галичкы Осмомы-

сле Ярославе! Високо съдиши на своем златокованном столѣ, подпер горы угорские своими желѣзными полки, заступив королеви путь, затворив Дунай ворота, меча бремени чрез облаки, суды ряда до Дуная."

Послі смерті Ярослава Галицьке княжество почало занепадати. Головною причиною того було надзвичайне усиліє в Галичині великого боярства, яке вело борбу проти централізованої княжескої влади.

Тоту борбу постановила використати, з цією метою захвата Галичини, Угорська держава Арпадов, яка уж предтим захватила Закарпатську Русь. Угорський король Бела III в 1188 році захватив Галичину, але галицьке населення вигнало оккупантів.

По смерті галицького князя Владимира Ярославича в 1199 році владимиро-волинський князь Роман Мстиславич завладів Галичином та об'єднав її з Волинню. Так було утворене могуче Галицько-Владимирське княжество, яке довгий час отогравало головну роль в історії України (Малої Русі) та стремилось до об'єднання роздроблених українських земель в єдину централізовану державу.

Щоб укріпити свою владу в Галичині, Роман росправився з великим галицьким боярством.

Об'єднавши Волинь та Галичину, Роман хотів подчинити собі та Київ. Київське княжество пребувало даякий час під двойним впливом — Романа та Всеволода Юрьевича, владимиро-суздальського, — найсильніших князів Русі, які були союзниками.

Роман погиб в 1205 році в часі походу на Польщу. Смерть могучого Романа, який оставил малолітніх синів — трьохлітнього Данила та однолітнього Василька, розвязала руки великому боярству, князям чернігово-сіверським, київським та іншими. Велике галицьке боярство не хотіло допустити до укріплення Романовичей в Галичі. На Україні вибухли феодальні війни, які держали понад тридцять років.

Корыстаючи из ослаблення Галицко-Волинського княжества, угорський король Андрей II і краковський князь Лешек Білый в 1214 році уложили угоду в Спиші о поділі Галичини і Волині. Угорський король захватил Галич, где послал свого сына Коломана. Краковский князь одержал сіверо-западну частину Волині та Перемишльську область в Галичині. Романовичам була оставлена лем Владимира волость на Волині.

Но меж Андреєм та Лешком скоро пришло до конфлікта при поділі галицько-волинських земель. В тот сам час галицьке населеніє повстало против оккупантів, які грабили го, жестоко розправлялися с ним і насильно насаджували католицтво. На помоч галицькому населенію пришол новгородський князь Мстислав Удалий. Он вигнав з Галича угорського воєводу та прибочників угров — великих галицьких бояр і в 1219 році занял Галич. Меж Мстиславом Удалым та Данилом Романовичем, котрому було уж 18 літ, був заключений союз для спольної борьбы против військових врагів, при чом Данило Романович женился на дочки Мстислава.

С того часу Данило Романович починає активну політичну діяльність, хотячи предовсім об'єднані в своїх руках всю Волинь. В том самом 1219 році он отобрал от оккупантів волинські землі.

Угорський король та краковський князь знов об'єднані. Вражи війська захватали Галичину та посунулися на Волинь. На чолі тих війська стоял воєвода — пан Фільний, якого літописець називає "Філя пре-гордий". Но в 1221 році Мстислав з помочом Данила, що давав приміри храбрості, розгромил оккупантів та освободил Галич.

В 1227 році угорський король іще раз вдерся в Галичину, але знов зазнав поражки. Не зважаючи на то, под впливом великих бояр, які боялися укріплення Данила, Мстислав згодився видати свою другу дочку за угорського королевича та передав му в управление Галичину, хотя галицьке населеніє хотіло мати князем Данила. Потом Мстислав жалувал, што отдал Галич "ино-племеннику", а не Данилу та предложил Данилу почати спольно войну за Галич. Но в 1228 році Мстислав помер.

В 1230 рр. Данило почал войну за Галичину. В той борбі он оперался на силы своєї Волині, а також на поддержку галицьких средних та дробных бояр та міщан, взагалі всіх тих елементов, які були заинтересовані в остановлении беспрерывных опустошающих войн, боролися против чужеземної оккупации и хотіли сильной княжескої власти.

Послі 1230 р. Галич пару раз переходил з рук до рук — то до угров, то знов до Данила, то до черніговських князей Михайла та сына його Ростислава. Наконец в 1238 році Данило знов занял Галич.

Напад німців

Тыми часами Галицко-Волинському княжеству почали загрожувати новы враги — німецькі рыцари. Покоривши протягом IX—XII століть полабських славян, німецькі грабежники усилили свои напады на землі восточної Прибалтики. В 1202 році в устю Западної Двины зявился Лівонський німецько-рыцарський орден, а в 1228 році на берегах Вислы утвердился Тевтонський орден. Тоты два ордены в 1237 об'єднані. Німецькі грабежники посувалися в глуб земель ливов, естов, пруссов та інших племен, спустили тоты землі огнем та мечом, грабили та винищували місцеве населеніє, поневолювали та жестоко угнетали го. Прибалтийські племена ставили рослачливий опор насильникам, но отбити их не могли, бо их ослабляла политична роз'єдиненість.

Одночасно с тым німецькі рыцари змагалися просунутися на територію Руси, захватити великорусські, білорусські та українські землі. Но восточно-славянські народы дали рішительний отпор німецьким грабежникам.

В 1237 році німецькі рыцари захватили в сіверній Волині город Дорогичин, но не надолго. За словами літописца, Данило Романович сказал: "Не добре, чтобы нашом отчизном владіли крестоносцы." В 1238 році, іще до заняття Галича, Данило Романович з великим військом виступил под Дорогичин та розгромил німців. Сам воєвода крестоносців Брун був взятий в плен Данилом Романовичем.

Так што проба німецьких "псов-рыцарей" (так називал их К. Маркс) закріпилася в

Дорогичині и претворити в пляцдарм для наступу на українські и білоруські землі кончилася крахом.

В 1242 році славний князь Александр Невський на леду Чудського озера цілковито розгромил ливонських лицарей, в наслідок чого "пройдисвіти" були остаточно откінені от руських границь".

Данило хотіл завладіти такоже Києвом, и того он достиг. В 1240 році Данило занял Київ и посадил там свого храброго воєводу Дмитрия.

МОНГОЛО-ТАТАРСКА НАВАЛА

На початку XIII століття один из монгольських ханов, Темучин, об'єдинил под своєм властю монголо-татарські племена и был об'явленій на курултаї (собрании начальников племен) Чингис-ханом, то єст самодержавним владітелем, великим ханом. Укріпившись в Монголії, Чингис-хан роспочал свои велики завоювання.

В 1223 році на річці Калкі монголи розгромили об'єднені сили руських князій и половців. Потом монголи повернули назад и пошли с причорноморських степів в Азію.

Однако, завоювання Восточної Європи уж вошло в планы монгольських ханов. В 1236 році внук Чингис-хана Батый с великим войском рушил в Восточну Європу и напал спочатку на Поволжя. Протягом 1237-1238 р. монголо-татари опустошили великоруські землі. Были обернені в руїни Рязань, Коломна, Москва, Владімир, Сузdal' и інші городи. Порознені княжы ополчення, не зважаючи на всю свою храбрость и мужність, не могли устояти перед монголо-татарськими полчищами.

В 1239 році Батый почал завойовувати лівобережні українські землі, а в декабрі перешол Дніпр и осадил Київ.

Київляне на чelі с воєводом Дмитрем отчайдушно оборонялися, але не могли отбити татар. Київ был взятий и спустошений. Дмитрий, ранений в часі оборони города, попал в плен, но Батый оставил гo при життю "мужества ради его".

Взявши Київ, Батый рушил на Волинь и Галичину, а оттамаль на Угорщину, Польшу и Чехию. В Галичині и на Волині было зруйновано много городов. Однако, встрітивши в Чехии сильный опор, татари в 1242 році

повернули на восток, где Батый основал свое царство — Золоту Орду зо столицом Сарайом у устья Волги.

Руські землі нашлися в зависимості от Золотої Орди. Хан оставил князей и бояр на своих місцах, лем подчинил их своєй власти. На население была наложена тяжка данина, котра шла в користь хана и татарських вельмож. В разі неуплати даніни татари забирали население в неволю. Православне духовенство было от даніни освобождене.

Осobливо тяжким было панование для народных масс, які были гнетены и татарськими ханами и своими панами — князями и боярами. Народ на много віков сохранил память о страшном татарском ярмі.

Навала татар усилила економичний и політичний упадок Київщини и взагалі середнього Подніпров'я. Число населення ту уменьшилося ище больше. За словами літописца, Київ стал "мизерним" городом: "в ньом не осталося больше як 200 будинков, и над жителями тяжит сурое рабство."

В том упадку Київ тратит также значеніе церковного центра Руси, бо митрополит переходит из Києва в Сіверо-Восточну (Велику) Русь.

ГАЛИЦЬКО-ВОЛЫНСКЕ КНЯЖЕСТВО В ПЕРИОД МОНГОЛО-ТАТАРСКОГО ИГА

За час пару роков Данило не признавал над собом власти Золотої Орди, хоц позиції його внутри Галицко-Волинского княжества ослабли. В Галичині знов почало поднимати голову велике боярство, яке не хотіло подчинитися Данилу.

Силу великого боярства в Галичині хотіли використати угорский король Бела IV и його зять, сын черниговского князя Михайла, Ростислав. Бела дал Ростиславу велике войско и тот выступил против Данила. В 1245 році под городом Ярославом (в Галичині) войско Ростислава было розгромлене войсками Данила. Сам угорский воєвода "прегордий Філя" попал в плен и был страченій Данилом.

Битва под Ярославом привела до остаточного укріплення Данила в Галичині. Загроза захвата Галичини Угоршином была отбита завдяки героизму галицко-русского населення, яке вопреки зрадникам, великим боярам, встало на борьбу за свою націо-

нальну независимость. Велику роль в той борьбі отограл храбрий и талантливий полководец, патриот своєї отчизни, князь Данило Романович.

Однако, положеніе Галицко-Волинського княжества на Востокі осталося грозним. В 1246 році Данило признал свою зависимість від Золотої Орди. Но от борьби против татар он не отказался и незадолго он почал готовитися до неї.

Признаніе Данилом зависимости от хана сприяло укріплению позицій Галицко-Волинського княжества на западі. Головний враг Данила угорський король Бела IV, настражений тым, што галицко-волинський князь признал власть Золотої Орди, заключил союз с Данилом. Сын Данила Лев был оженений на дочці Белы. Завдяки тому союзу Данило был втянутый в войну Белы за австро-styriйські землі. Другий сын Данила — Роман, оженений с дочкою послідного австро-styriйського герцога з дому Бабенбергов — Гертрудом, посадив даякий час австро-styriйський престол.

Выкористуючи союзни отношения с польськими князьями и с первым объединителем Литви князем Миндовгом, Данило подчинил своєї власти частину землі литовського племени ятвягов по Западному Бугу. Ятвяги были поступенно витіснені с той території і она была заселена частично білоруським, частично галицко-волинським населеніем. Тота територія разом з сіверними владіннями Волині — Бресьтом и Дорогичином — отримала назву Подляшшя. Данило поширил свой вплив такоже на Турково-Пинське княжество.

Готовуючись до борьбы с татарами, Данило старался втянути в ю и други европейські держави. С том цілю он установил отношения с папом римським, який хотіл добитися унії — об'єднення православної церкви с католицьким под своєм властью. Надіючись получить помоч для борьбы с татарами, Данило згодился на унію. Папа предложил му титул короля и прислав королевську корону, яком Данило и коронувался (1253р.). Потом папа специальному буллом призвал християн Польши и інших держав до крестового походу против татар, но тот призыв успіха не мал. Данило, не получивши помочи от папы, перервал с ним сношення,

унія не была переведена, хоц титул короля Данило задержал. Послі того папа наказал католицьким епископам прокляти Данила и почал проповідати крестовы походы против Руси.

Данило постановил выступити против татар сам. Сили його с часу подорожы в Орду зросли. Край уж трохи оправился послі иноземных спустошень. Скількість населення в Галичині и на Волині уболяшалася. Были основаны новы горады, меж ними Львов, названый именем сына Данила Льва. Данило укріплял горады баштами и мурами, чтобы их татари не могли взяти. Он также старался як найбóльше заселити тоты горады, дбал о розвитие ремесла и торговли в них. Особливо Данило дбал, чтобы заселити и укріпiti побудованый ним горад Холм, який стал його столицом.

Скорыставши з незгоды в Золотої Орді, Данило в 50-х роках XIII століття переходит в наступ против сусіднього татарского воєводы Куремсы. Данило завладіл землями, які находилися под владініем татар по Сіверному Бугу, Случи и Тетереву. Потом он взял Вовчагль (тепер Новгород-Волинський) и зберался рушити дальше на завоюваніе Подніпров'я и Києва. Но до такого походу не дошло через стычку с литовцами.

Тым часом зо Золотої Орды был присланий на місце Куремсы новий воєвода Бурандай з величезным войском. В тот момент Данило не отважился починати борьбу з Бурандайом. Бурандай примусил брата Данила Василька и сына його Льва в 1259 році знищити укріплення міст Кременца, Луцка, Львова, Владимира и інших. Сохранилися лем укріплення Холма, население котрого, замкнувшись в гораді, не схотіло поддатися. А напасти на Холм Бурандай не отважился, бо горад был сильно укріплений.

Галицко-Волинське княжество мушене было призначати зависимость от Золотої Орди.

Данило Романович помер в 1264 році. Вспоминаючи о смерти Данила, літописець подчеркує його мудрость и называет го "другим по Соломоні". Данило был бесперечно выдатным державным діятелем и дипломатом, талантливым и храбрым полководцем. Ведучи постоянно войны с численными ворогами, он доложил сил до того, чтобы створити войско, яке не уступало бы вой-

скам сусідних держав. Своих воинов он виховувал в духі патріотизма и мужності, говорячи: "Воин, який пошол в бой, повинен або побідити, або умерти." Не маючи сил отбити татарську навалу, Галицко-Волинське княжество змогло зато отбити угрозу зо Запада.

Як Александр Невский стал на члі борьбы великорусского народа против шведских и німецких наїздников, розгромивши первых на Неві в 1240 року и других на ледах Чудского озера в 1242 р., так Данило Романович стал на члі юго-западной Руси (Украины) против німецких и угорских наїздников, розгромивши первых под Дорогичином в 1238 року, і других под Ярославом в 1245 року.

Данило был в родинных связях с князьями новгородскими и владимиро-суздальскими, а также с Угорщиною, Австроюм, Литвом и Польшом. Сам он был первый раз ожененый на дочки Мстислава Удалого, а дочку свою выдал за Андрея Ярославича, князя владимирского, (а потом суздальского), брата Александра Невского.

При наслідниках Данила политичне єдинство Галицко-Волинского княжества почало слабнути, а с тым слабне и його сила. Не зважаючи на то, Галицко-Волинське княжество ище долго оставалося грозным для Угорщины, Польши и Литви. Литву Галицко-Волинське княжество о мало не подчинило ісому впливу: Литовским великим князем даякий час (около 1267—1268) был сын Данила Шварно, ожененый на дочки Миндовга.

Галицко-Волинське княжество продолжало ставити опор татарам. Тот опор мал велике значеніе для Европы. По словам сучасника, Галицко-Волинське княжество было для запада "непоборимым щитом от жестокого племени татар."

Послідним независимым галицко-волинським князем был Юрий-Болеслав (1323—1340) — сын польско-мазовецкого князя Тройдена, кровняк галицко-волинських князей. Юрия-Болеслава убили бояре, нездовolenы тым, што он оточил себе чужоземцами и насаджувал католицтво.

За того часу за галицко-волинськы земли почалася завзята борьба меж Польшом и Угорщиною, з одной стороны, а Литвом,

з другої. Тота борьба тянулася около сорок роков и привела до утраты независимости Галицко-Волынского княжества.

ДМИТРИЙ ДОНСКИЙ

Тяжке было для Руси татаро-монгольське ярмо! Завдяки роздробленю Руси на удільни княжества татаро-монгольські орди легко поневолили Русь и держали ей в своєму ярмі майже 250 літ. Но Русь не стала рабом наїздников, а собирала свои силы для скинення татарского ярма под руководством князей патриотов. Одним из таких князей патриотов, собирателей русских сил для освобождения Руси от татаро-монгольского ярма, был Великий Князь Московский Дмитрий. Он собрал на тоты часи велику русскую армию в 150.000 воинов и двинул против татарских орд. У татарских ханов была два раз численніша армия, в 300.000 воинов. На Куликовом Полі, над Доном, русске войско, под руководством великого князя патриота и воина Дмитрия, розгромило два раз большу татаро-монгольську силу 8 сентября 1380 року. Но у русского народа тогда ище не было силы знищити цілковито татаро-монгольську силу и чуже ярмо. Лем через сто літ были татаро-монгольска сила и ей ярмо на Руси знищены.

Грюнвальдска битва

К. ГУСЛИСТЫЙ

Яку силу могут мати об'єдинені славяне в борьбі против німецкого "дранга нах остен", то о том найліпше свідчит розгром Тевтонського ордена под Грюнвальдом в 1410 року, т. є. 535 літ тому назад. До того величого історичного события був тревавлий період завзятой борьбы славянських і других народів против німецьких грабежників.

Початок німецького напору на восток належить до VIII—IX століть, коли німци почали завойовувати і винищувати западних славян (лужичан, лютичей, що жили над ріком Лабом). Славяне вели с німцями беспрестанні войны, отбиваючи їх натиск. Но політичне роздроблення славянства причинилося до того, що они не могли противостояти об'єднаним силам німців. Спочатку німецькі грабежники завоювали всю сербо-лужицьку групу полабських славян, а потім — бодричей і лютичей. Славяне усиливалися скинути ярмо німецьких угнетателей, но их повстання придушувалися заграбниками с неслыханом жестокістю. Поступенно полабські славяне були винищені і онімечено.

Завоюавши до XIII століття полабських славян, німецькі феодали усілили свой наступ на територію восточної Прибалтики, на землі ливов, естов, пруссов, литовців. Тот наступ був связаний з виникненiem в Прибалтиці на початку XIII століття Ливонського і Тевтонського орденов, що злялися в один в 1237 році.

Німецькі заграбники посувалися в глуб восточної Прибалтики, завойовували і винищували місцеве населені, обертали го в панцирніх невольників, перетворювали квітучы землі в пусткы. Прибалтийські племена ставили агресорам завзятий опор і задавали им не раз тяжкі поражки, но отбити німецьку навалу не могли, бо их, як и полабських славян, ослаблювало політичне роз'єдненіе. Операючись на свои переважаючы силы, німецькі грабежники перемогли ливов, естов, пруссов и други племена і загрожували поглотити Литву.

Одночасно с тым німецькі рыцари змагалися посунутися на територію Руси (России, України и Білоруссии), захопити земли Пскова, Полоцка, Великого Новгорода, Галицко-Волинского княжества. Но ту они встрітили рішительний, мужественный отпор восточно-славянських народов. В 1237 році Галицко-Волинский князь Данило Романович розгромил німецьких наїздников под Дорогочином на Волыни, захвативши при том в плен рыцарей и самого их воєводу Бруна. В 1242 році Новгородский князь Александра Невский задал страшну поражку німцам на леду Чудского озера. Тота знаменита битва вошла в историю под именем "Ледового побоища".

Ледове побоище положило конец німецькому наступу на русскы земли. Грабежники были остаточно откинуты от границ Руси. Восточны славяне вышли побідителями в жестокій схваткі зо захабнілыми агрессорами.

Послі Ледовитого побоища німецький натиск був направлений, основно, в сторону Литви и Польши. Німецькі рыцари захватили у Польши Поморье и загражували самому истинуванию Литви. Тот наступ серйозно загрожувал такоже Білоруссии и Україні, так як в XIV столітию всі білорусські и больша часть українських земель були присоединені до Литви, кроме Галичини, яку, при конці XIV століття взяла Польша, и Закарпатской Руси, що була под владініем Угорщини. Богаты білорусські и українські землі дуже притягували німецьких грабежників. От Людовика Баварского рыцари одержали грамоту на Литву и Русь. Німецькі грабежники чинили грабежны опустошаючы напады на Литву и Польшу, хотячи не лем поневолити, но и совсім знищити народы тых держав.

Но німецьким рыцарям не удалось выполнити свои розбойничі планы што до Польши и Литвы. Протягом всього XIV століття Польша и Литва вели завзяту борьбу против німецьких наїздников. В той борьбі велика заслуга належит українцам и білоруссам.

Присоєдненіе Білоруссии и большой час-ти України до Литви и Галичини до Польши дуже змоцнювало тоты державы, особливо Литву. Русски (украински и белорусски) земли змоцнювали Литву не лем своими численными ополчениями, но и свойом высшом культуром. Русски генералы дали литовцам свою лучшу военну организацию, умінье будувати и обороняти укріпления. В самых литовских отрядах заведено русску дисципліну и русски военны прийомы, о яких німецкы літописцы, сучасники многих поражок німецких рыцарей з рук литовцов и русских, выражалися з великим похвалом, называли их военны прийомы подобными до прийомов рыцарей.

Загроза зо стороны спольного врага — німецких рыцарей — примусила Польшу и Литву об'єдинити свои сили. В 1385 року в Крево была уложена польско-литовска уния шлюбом польской королевы Ядвиги и великого князя литовского Ягайла, при чом Ягайлло принял титул польского короля.

Кревска уния была великим политичним событием в истории Европы тых часов. Объединены сили Польши и Литвы могли тепер не лем отбити дальший натиск німецких грабежников, але и задати им, уж в недалекой будучности, цілковиту поражку.

На початку XV столітия отношения Польши и Литвы с Тевтонским орденом надзвычайно заострилися. Обі стороны готовилися до рішаючої битви. Тота битва отбылася под Гріонвальдом в 1410 року и покончила ся разгромом Тевтонского ордена. Объединены сили Польши и Литовской державы задали німецким грабежникам страшну поражку. Як свого часу Ледове побоище задержало посуненіе німецких рыцарей в русски земли, то тепер побіда одержана Польшом и Литовском державом под Гріонвальдом, задала німецкому рыцарскому ордену сокрушительный удар, от якого он уж не мог поднести.

Гріонвальдска битва єст одним из най-бóльших событий всемирной истории. Была то, на сам перед, битва славянских народов с могучым Тевтонским Орденом. Головном силом, с яком німцы встрітилися под Гріонвальдом, были поляки и русски (украинцы, белоруссы и великоруссы, бо до Литвы належали Смоленск и други великорус-

ски города, як Брянск, Трубчевск и др.). Мож рахувати, што русских и поляков в той битві брало участь приблизно поровну. Среди войск значну часть занимали украинские отряды, што пришли ту зо всіх земель України, які входили в склад Польши (Галичина, Холмщина, Подолье) и Литвы (Волынь, Київщина, Чернигово-Сіверщина и др.). Неумераючом славом покрыли себе в Гріонвальдской битві доблестны русски смоленскы полки.

Кромі поляков, русских и литовцов, под знаменами Польши и Литвы бились под Гріонвальдом чехи, моравы, силезски славяне и татары. На чelі одного из чешских отрядов стоял будучий знаменитый вождь гуситов Ян Жижка.

В битві под Гріонвальдом славян объединяла велика идея борьбы против отвічных врагов и угнетателей славянства, и славяне добыли блестячий успіх, остановивши німецкий "Дранг нах Остен" на пару столітій.

Німецкий натиск на восток был остановленый, однако — лем на час. Прямым наслідником Тевтонского Ордена стала прусска держава Гогенцоллернов, што незадолго возникла в Прибалтиці, а потом объединена німецка империя, яка перетворилася на наших очах в Третю империю" на чelі с катом народов Гитлером.

Німецкы фашисты, завоюавши ряд европейских народов, прагнут знищiti и онімечити славянски народы. В свойой ненависти до славян подлый и беспощадный враг катує и убивает миллионы людей, руйнує города и села, вынищує культурны цінності славянства. Но николи славяне не будут німецкими рабами. Уж недалекий тот час, коли гитлеризм буде остаточно разгромленый. Наслідуючи примір мужества и бойове єдинство своих славных предков — побідителей под Гріонвальдом, славяне отограют и в том разгромі свою почесну роль.

НЕ ОТКЛАДАТ НА ЗАВТРА...

Два німецкы солдаты бесідуют коло окопу:

— Нашто ты выкопал собі могилу, Фріце? Таж русски ище далеко.

— У мене правило, Гансе: николи не откладай на завтра тото, што мож зробити днеска...

Дві оккупации Берлина русскими

ПЕРВА ОККУПАЦІЯ (1760 р.)

Друга половина 18-го віка зазначилася кровавими війнами, які почала Пруссія. Ледво закончилася війна "за австрійське наслідство", як прусський король Фридрих II (по незнаным причинам називаний "Великим" в Германии) почал готовити нові авантюри. В 1752 році тот достойний предок Бісмарка, Вільгельма II і Гітлера написав свой знаний твор "Політичні сny".

Руком Фридриха був нарисований широкий план розширення і захвата земель в Європі. Семилітня Війна (1756—1763) була первим кроком для його выполнення. В 1756 році Фридрих II напал на Саксонію, маленьке, майже безоборонне королевство. Послі нерівної борьби Саксонія і єї союзниця Австрія були побіждені прусаками. Таки дешеві побіди були широко використані прусськими "юнкерами" для само-реклами і створення легенд про "непобідимої прусської армії". Прусаки ширіли по цілій Європі слухи про храбрості і надзвичайному витренованісті прусських солдатів, а так само про "великом воєнном гению Фридриху II".

В 1756 році Росія обявила війну Пруссії, в обороні Австрії і Саксонії, і русські войска вошли в Восточну Пруссію.

В наступні роки, гордість прусської воєнної клики була виставлена на тяжкі удаres. В битві під Грос-Егерсдорфом 13 серпня 1757 році вияснилося абсолютне переважство русських генералів і солдатів: друга прусська армія була розбита на голову. На початку 1758-го року русські заняли Кенигсберг. Наступна велика поражка була нанесена войскам Фридриха II в знаменитій битві під Куннерсдорфом (12 серпня 1759 р.). Прусські сили були майже знищені, а сам Фридрих лем чудом спасся від піна. Капелюх, страченій ним в часі утечки, до сего часу храниться в одному из русських музеїв. Послі того русські войска почали посуватися до Берліну, преслідуючи остатки прусаків. 28 вересня 1760 році руський авангард під начальством Чернышева занял позиції коло Берліна, готовячись до штурму.

ма, назначенного на 9 жовтня. Однако, прусські войска покинули Берлін без боя, оставивши лем одного генерала, для передання акта про капітуляцію і ключей Берліна.

Русські войска заняли Берлін в тот сам день, і русські офіцери проходили по галлям палаца, в котором Фридрих II іще недавно кувал свої планы о розширенію в Європі. Меж іншими річами, була найдена отрова, приготовлена для него придворним лікарем, на случай піна. Прусський король Фридрих великий для німців, оказался малым для русських солдатов.

Русські войска заняли Берлін без особливих випадков, показуючи дисципліну і корректність, присущу нашим солдатам. Не убивали жінок і дітей. Не було грабежів, нищіння в ніякому виді. Не була пролята невинна кров, не було ні стонів, ні слез.

Город Берлін заплатил умірковану контрибуцію в 1,500,000 талеров, були публично укарани журналисти, які ширіли клевету про Росію, і тим закончилася карательна части оккупации.

Ключи Берліна осталися в Росії, як символічна пересторона будучим німецьким поколінням.

ДРУГА ОККУПАЦІЯ БЕРЛІНА (1813 р.)

Послі поражки Пруссії Наполеоном Берлін був занятий французами (12 жовтня 1806 р.) і держаний ними до береснева 1813 року, т. е. за час 6 років і 5 місяців.

В бересневі 1813 року остатки бывшої "Великої Армії" Наполеона, знищеної в Росії, всього близько 11,000 солдатів, під начальством вице-короля, отступили на ріку Одру в Пруссію, і розсположилися во Франкфурті, Кроссені і Глогау. Гарнізон Берліна складався из французьких войск Грессине и Виртемберской піхоти под командом маршала Ожеро. Узнавши про приближенію русських, вице-король поспішил усилити гарнізон Берліна всіми свободними частями.

Русські сили були розділені на дві колонни: права колонна рушила на Берлін, ліва на Дрезден.

Права колонна на чеї с генерал-майором князем Репніним приблизилася ку Берліну 20-го лютого. Войска французького вице-короля поспішно отступили за Ельбу. В тот самий день русский авангард вошол в Берлин.

27-о лютого 1813 року отбылся триумфальний вход русских войск, які прошли церемоніальним маршом по улицам Берліна, под клики и овации населення, витавшого их, як освободителей Пруссии и Європы.

Пруссия, так горда на свой перехвалений воєнний талант, на ділі была рабські подчинена французької палкі за час би и пол рока, и змогла освободитися лем завдяки Росії.

“Воєнний гений” Фридриха II, и другий “воєнний гений” Наполеона були побіжені ище большим гением — русского народа, котрого величие скрывається за велико-душием и скромнотю ище непонятными в остальному світі.

В бой, Славяне!

Сергей ГОРОДЕЦКИЙ

Всюду, где прошли тевтоны,
Там кровавый встал туман.
Кровь струится, льются стоны
Из груди славянских стран.

Но напрасно торжествует
Враг, сжигая города:
Мощь славянства мировую
Он не сломит никогда.

— Не сдадимся! — молвил твердо
Белорусс с Березины
И ушел с отвагой гордой
В лес для мстительной войны.

— Не сдадимся! — клич несется
Украинца над Днепром,
И нещадно он дерется
За родимый край с врагом.

Братья! Мы построим с вами
Мир свободного труда.
Не бывали мы рабами
И не будем никогда!

И на Висле и на Саве
Серб поднялся и поляк;
Призыва к старой славе,
Взял оружие юнак.

И в столице старой — Праге —
За славянскую судьбу,
Древней верные отваге,
Чехи начали борьбу.

И над солнечным Ядроном
Смело вышел в смертный бой
Вслед за старым партизаном
Черногорец молодой.

А на фронте неизмерном
С дикой вражеской ордой
Бьется боем беспримерным
Красной Армии герой.

(Журнал “СЛАВЯНЕ”).

“ЛУЧШЕ БУЛО-Б НЕ ХОДИТИ...”

1. НІМКА: Ноги Фрица Швайнкопфа никогда не будут в нашем домі.
2. НІМКА: А что, он тебе образил?
1. НІМКА: Ніт, йому оторвало обі ноги на русском фронті.

ВСЕ ОДНО

- Фриц уже про нагороду
Думать зовсім п'єрестав:
Все одно хоц з мосту в воду —
Ци с крестом ци без креста.

Дмитро Білоус.

Лужицкы сербы

Смутна судьба того народа, даколи одного из наибольших и кріпких славянских народов, а днеська найменьшого из всіх славян и майже зникаючого на наших очах. Могучий был народ лужичан, мильчан и полабских сербов, який занимал всі обшары меж ріками Салом и Лабом в днешной Германии. Могучы были их городища, на которых сиділи их князи. Но німецкы напады майже цілком знищили тот народ еще с VIII віка. Храбро оборонялися лужицкы сербы. Еще до XIV віка звучал их язык по цілой их територии. Но германский режим был сильнійший, и лужичане утратили кусочек за кусочком всю свою територию. Німцы розділили их землю на дві часті, чтобы они не могли разом оборонятися: Нижню Лужицу заняла Пруссия, Верхню Лужицу — Саксонія. Потом Пруссия заняла и часть Верхньої Лужици, так што Лужица была розбита на три часті. Пруссия наступала против лужичан так жестоко, што Нижня Лужица майже вся онімечена. И, наконец, гитлеровскі Германия поглотила всю територию Лужици. Уж в XX вікі число лужичан упало до 200 тысяч людей, так што днеська всіх лужицкых сербов не больше як 160 тысяч.

Но не лем смутна судьба того найменьшого славянского народа. Радостно смотрити, як он обороняется от поневолителей, як он до сего часу сохранил свою национальность. До сего часу живе язык лужицкых сербов, живут их национальны звычай и обычай. Лужицке село не стратило своего национального характера. И высшу национальну культуру створили лужичане за час XIX и XX віков. Гандрий Зейлер, Ян Ернест Смолер и Михаил Горник стали основоположниками лужицко-сербской литературы, Ян Петр Йордан и Арношт Мука — основоположниками лужицко-сербской национальной науки. В городі Будишині организований "Национальный дом", в котором находились музей лужицкого народа, издательство Матица, сербско-лужицка типография. В том домі собиралися лужичане, давали представления на лужицком языки.

Так было до Гитлера. Под гнетом Гитле-

ра положение лужицкых сербов сильно погоршилося. Гитлера злостило, что тот маленький народ, и при том іще славянский, зо славянском национальном культуром, єсміляться истнувати в самой Германии. Для того Гитлер постановил зробити то, што не удалось зробити німецким поневолителям в протягу тисячи літ, — цілковито вынищити тот народ. Лужичанам тепер цілком заборонено въдавать книжки або газеты на лужицком языке, закрыты и их народны институции, лужицкы патриоты заключены в концлаеры. В лужицкы села пришли гестаповцы, котры нищат всьо, што могло бы подкріпіти лужичан в их национальной свідомости.

Гитлер жестоко преслідує и друзей лужичан поза Германию. Лужичане уж в конці XVIII віка открыли семинар для воспитания своих национально-свідомых священников в Прагі, и с того часу связи меж чехами и лужичанами все были дуже тісны. И в новы часы чехи помагали лужичанам тым, што запрашали лужицкых дітей в Чехию на вакации и старалися зробити им тото пребывание в чешских лісах и лугах як лем мож было приемным и корыстным. В Чехию приїзжали лужицкы хоры, ту выдавали лужицкы книги и газеты, в Пряжском университете в ряді кафедр всіх славянских языков створено кафедру и лужицкого языка и литературы.

Гитлер, оккуповавши Чехословакию, не лем прекратил всю тоту чешско-лужицку дружбу, но он приказал арестувати и пражского профессора лужицкоо языка Пата, як "врага Германской империи."

Но николи Гитлер не знищит лужицкых сербов! Страшны их страдания, но тверда и их воля не змінити свою национальность, сохранити ей и передати своим дітям так, як им передали ей их родиче. Розгром Гитлера принесе спасение и лужицкым серbam — тому малому, но доблестному славянскому народу, послідному остатку великого даколи народа полабских славян.

(Проф. Зденек Неедлы
в журналі "СЛАВЯНЕ").

Сянок и окрестности

Д-р М. К. ЛАДЫЖИНСКИЙ

(Михаил Кириллович Ладыжинский (1864—1931) доктор истории, много по-дорожувал по славянским землям. Написал пару научных статей по истории Галицкой Руси. Ниже поміщаме послідню частину його статті о "Сянокі и окрестностях").

* * *

Склад населення Сянока при князях був бесперечно руський. Іще в 1550 році число православних жителів високе, що польський король Зигмунд Август дозволил побудувати в середині города храм св. Николая.

Уж в середніх віках Сянок славився писателями. Можеме указати на Михаила зо Сянока (1556—1661), дуже правдоподобно сина сянцького пресвітера Михаила, о котрому пише проф. И. И. Шараневич. Тот Михаїл зо Сянока перевел евангелиє на "мову руську для ліпшого вирозумлення люду християнського постолитого."

В часі введення унії, т. є. в протягу XVII століття, Сянок і його окрестності визнавали православну віру. Для того ту переселился из Перемышля епископ Антоній Винницький (1650—1679), щоб уникнути преслідувань, і жив ту приблизно меж роками 1668—1675. Єст іще одно свідоцтво стойкості сяночан в вірі своїх предков. В 1612 році начальство города заборонило своєму намістнику, попу Андрею, повиноватися униатському епископу Атанасию Крупецькому. В "Сводній літописі" А. С. Петрушевича записано под 1650 роком, що міщене города Сянока заперли двері перед униатським епископом, який хотіл в церкви служити Богослужение.

Рядом с русским населением в Сянокі жили поселенцы не лем из востока, но и зо запада, с Польши и Венгрии. Число тых пришельцов, здається, было уж в XIV століттю значне, бо перший костел в Сянокі быв основавший королем Казимиром Великим, дораз по його приході на Русь в 1340 році. Треба додати, что в конці XVII століття яка-си Гербурт основала монастырь для уни-

атських монашок, о чом свідчат писма Петра Каминского с 1685 року.

Як мы выше упоминали, майже цілый днешній сяноцький повіт аж до Карпатських верхов був наділом русских князей. До них належали стары, богаты лісы, села и приселки с дворами. До найстарших поселений, які несомнінно истнували в часы русских князей, треба причислити села: Половцы, Костыровцы, Волошку Тыраву, Улич и Юровец. Бесперечно ними управляли княжи тивуны по старому русскому обычая. Интересно звернути увагу на сохранившіся називки селян в окрестности Сянока: Вайдя, Чюнь, Кобеля.

Сянок в часах русских князей малового посадника. Не виключена также возможность, что на чолі управління города стояли от часу до часу воєводы из бояр, высажаны князем в Сянок, як в один из головнейших городов Галицкой Руси. Таке заключение мы вправе вывести из факта, что при Владиславі Опольском (1370—1379) Сяноком, подобно як и другими головными галицкими городами, управляли прибывши до нас из Моравии Гербурты.

Судоводство отбывалося в Сянокі по установам "Русской Правды". То доказуют сохранены с XV віка грамоты. Тогда не было ружницы меж земскими и городскими скаргами. Всі больше важны справы граждан судилися соборно. В склад суда входили: воєвода, судья, тивун, писар и засидатели. Грошевы належности определялися гривнами серебра або куницами, о чом упоминают русские и польские грамоты.

* * *

Наш образ стародавного Сянока не был бы цілый, если бы мы не упомянули о святынях його. Точно не мож установити, сколько было храмов в старину. Храм в Замкі во имя Воздвиження Креста с чудотворном иконом распятия Христа, несомнінно возник ище при русских князях. Церков имени Рождества Пресвятая Богородица, с чудотворном иконом Богоматери, стояла до 1790 року на юго-восточном склоні Сторожни, называемом днеська Аптекарском гором. В том року цін-

ный памятник по приказу австрийских властей во Львові был проданый с публичного торга якому-си Гофману.

Из составленной в 1784 року описи видно, что церков Рождества Богородицы была побудувана з дерева и лем в олтарі стіни били с каменя. Долгота церкви била 28 локтей, ширина 12. Коли и кым она была створена, трудно сказать. Однако можеме знати, что она истнувала пред 1550 роком. Того ясно виходить с привилея Зигмунта Августа, дозволяючого побудувати храм св. Николая в городі. Чудотворна ікона Богоматери була найдена в 1876 року.

Всі наше відомості о сяноцьких церквах ограничуються лем до записок священика Раставецького. Из тых записок мож зробити заключение, что из Замкової церкви, городской Николаївської и церкви Рождества Богородицы осталося до нашых часов по одній іконі: Распятие Христа, св. Николай, Богородица, котры в протягу XVIII столітия били наділены папскими индульгенциями. Треба подчеркнути, что в списках тых чудотворных ікон нашлися іще дві: Изображение св. Троиць и чудотворна ікона св. Онуфрия.

Несомнінно, что при нашых князях истинувал Свято-Троїцкий храм, котрый, prawdopodobno, находился там, где в польські часы был приходский храм св. Духа. Київська літопись под 1399 роком зазначат: "прийдя

король краковский и взя землю Волынскую и много зла христианам сотвори, а церкви христианские претвори на латинское служение."

Свято Онуфриєвский монастырь, як православна обитель, один из стародавніших. Згодно зо "Сводном літописью" А. С. Петрушевича, латино-польське духовенство, забравши рускы церкви, задержало праздники занятых ним церквей. Мало того місце не лем в Сянокі, но и в Дрогобичі, Самборі и в других галицько-руссих городах.

Кым и коли был основаный монастырь, о том ніт точных данных. В списку принявших унию игуменов перемышльской епархии (Краков, 1694), сяноцького игумена не встрічаме. Из того мож заключити, что в тот час монастыря в Сянокі уж не было. Найправдоподобнійше он был знищений набігами татар або турков в XVI—XVII столітиях. Тых набігов на наш край было много, а то: в 1498, 1504, 1524, 1548, 1575 и 1672 роках. Так же покрыто мраком неизвестности основание монастыря в Межибрдию близ Сянока. Відомо лем, что свое истнование он закончил в початку XVIII столітия разом с монастырем в Уличі.

Среди народа иде молва о пяти церквях в городі Сянокі. То не преувеличено, бо Сянок обок Львова и Перемышля, был одним из головнійших городов на Червеннай Русі.

ДЛЯ КАЖДОГО СВОЕ

Прислали німецкому майору пущера, а он показался дурньом над дурнями. Розсердился майор и звідує:

— Чом тебе, такого осла, до мене прислали? Та ци там не нашлося розумнійшого?

А пущер отповідат:

— Та што я винен, пан майор? Розумнійших послали до розумних, а мене уж до вас.

* * * *

ЩИРА БЕСІДА

— Друже мой, Ганс! Што бы ты хотіл ище видіти до закончения войны?

— Моя найбогаща мечта — увидіти фюруера повішеным на конарі, вот ту, на полі битви. Тогда, нарешті, можна бы было закончити туту близкавичну войну...

— И чом я пробовал той пипки?

Список карпаторусских ученых и писателей

Як из короткої біографії тих талантливих людей і з біографії угірсько-карпаторусских ученых и писателей увидиме, то 100 літ тому назад тоты нашы учены люде, так с Галичини як Угорщины, были тісно связаны зо собом духовно, бо кончили еднакы школы, в тых самых городах. Из біографии тых талантливых галицких лемков знає, што многи с них ходили в школу в Пряшеві и Ужгороді. Из біографии наших угірських ученых довідамеся, што многи с них не лем ходили до школы в Галичині, но и сами учили других во Львові, Перемышлі, и т. д., и разом с галичанами училися во Відні, в одной школі. Так што меж тими нашыми карпаторусскими учеными и писателями николи не было такой дільбы, як она настала потом и дошла до наших часов, што нашы люде почали ділитися на "галиціянов" и "угорщанов", и тот поділ принесли и ту в Америку. Тоту політику отосбнення Угорской Руси от Галицкой повели мадьярски паны послі того, як выбороли для Венгрии от австрійского цисаря свое венгерске корлевство и правительство, и Австро-Венгрия стала дуальному империом. Тогда то мадьяре повели таку границу меж Венгрию и Галичином на територии Карпатской Руси. Она перерізала живе тіло нашего народа. Том границом они старалися знищити и духовну связь меж тими двома частями нашего народа. Для того мадьяре змадъяризували нашу интеллигенцию в своих школах, позбавили ёй родного языка.

Тоту духовну границу меж галицкими и угірскими людми старалася задержати и чехословака политика для вынародовляючої цілі.

КАРПАТОРУССКИ УЧЕНЫ, ЯКИ ПРАЦУВАЛИ В ГАЛИЧИНІ

Учеными, родом из Подкарпатской Руси, які пред 100 роками працували в Галичині — были: Михаил Щавницкий, Петр Лодий, Андрей Павлович, Иван Земанчик, Михаил Дудинский.

МИХАИЛ ЩАВНИЦКИЙ

(1754—1819) походил из Ужгородской столицы, теологию покончил в Відні, где потом был заступником ректора и екзаминатором при докторатах теологий. С 1784 року был ректором русской генеральной семинарии во Львові, потом подготовил основание "Студиум Рутенорум" и постарался, что профессорами философии стали карпаторуссы: Петр Лодий, Андрей Павлович, Иван Земанчик. В 1787 року цисар Йосиф II именувал го епископом великоварадинским, но потом откликал свое именование. Щавницкий вернулся в Ужгород, где был профессором богословского лицея. В 1794 року старался о епископство в Перемышлі, но не получи го.

ПЕТР ЛОДИЙ

(1764—1829) походил зо Земплинской столицы, Пряшевска Русь, учился философии в Варадині, потом во Львові и в 1787 року стал профессором философии в "Студиум Рутенорум". С 1794 року преподавал математику и физику в "Студиум Рутенорум" по польски и написал учебник того предмета по польски. В 1802 року перешол в Краков на польский университет, где преподавал логику, этику и матафизику. В Кракові не был долго, через два роки стал профессором Петроградского университета, где преподавал право и философию. Як профессор русского университета в Петограді он и помер в 1829 року. Оставил по собі написаны труды по философии и праву.

АНДРЕЙ ПАВЛОВИЧ

Андрей Павлович походил с Пряшевской Руси, теологию кончил во Львові, в 1787 року стал профессором физики на Львовском университете.

ИВАН ЗЕМАНЧИК

Иван Земанчик покончил студии в Будимі, где потом стал профессором высшей математики в университеті, потом перешол до Львова як профессор высшей математики. Был деканом, а позднійше ректором уни-

верситета, а в 1805 перешол, як професор математики в Краковский университет.

МИХАИЛ ДУДИНСКИЙ

Михаил Дудинский, покончил теологию во Львові и стал профессором там, преподавал догматику в "Студиум Рутенум", но скоро помер.

УЧЕНЫ КАРПАТОРУССКОГО РОДУ В РОССИИ

До ученых, котры выїхали в Россию, належали:

Петр Лодий, Михаил Балудянский, Иван Орлай, Юрий Гуца-Венелин.

О Петрі Лодилю уж сме вспоминали выше.

МИХАИЛ БАЛУДЯНСКИЙ

Михаил Балудянский (1769—1847) походил с Горішної Ольшавы, Пряшевской Руси, учился в Уйгелі, Кошицах и в Відні. Был именованый профессором правничой академии в Великом Варадині, а потом профессором университета в Будині. В 1804 выїхал в Россию, где стал домашним учителем царских дітей, брал участь в кодификаційной комиссии законов, а в 1819 року стає ректором университета в Петербургі. Из його трудов напечатаный один — о разных государских системах.

ИВАН ОРЛАЙ

Іван Орлай, рожд. в 1770 року, был професором гімназии в Великих Карловцах. В 1791 року іде в Россию и кончит в Петербургі медично-хирургичне училище, дополнят знания медицины в Відні, а по повороті в Россию стає директором Нижинской гімназии (1821—1826) и Рищельевского лицея в Одесі (1826—1829). Часть переписки и статей Орлай опублікованы в труда: "Матеріали по історії відродження Карпатської Руси I. Собран И. С. Свєнницкій, Львов 1906. До Карпатської Руси относится статья Орлай: "Історія о Карпата-Руссах или о переселенії Россіан в Карпатські горы и о приключеніях с ними случившихся."

ЮРИЙ ГУЦА-ВЕНЕЛИН

Юрий Гуца-Венелин (1802—1839) из Великой Тибавы — учился в Ужгороді и во Львові. От 1825—1829 он учится медицины в Московском университете и студиоє историю Болгарии. Из Москвы отбывает подорож в Болгарию, где собрал много материалов

для познания болгарского языка и причинился до пробуждения болгар. Важнійши його труды: "Древніе и нынѣшніе болгары" (1829). "Объ источнике народной поэзии вообще и южнорусской в особенности" Москва 1834. "О спорѣ между южанами и съверянами" Москва 1847 року. "Нѣсколько словъ о Россіянах Венгерскихъ". "Мадьярскія слова, взяты изъ русского языка". "Карпата-россія пословицы." "О пѣснелюбіи Славянъ Закарпатскихъ".

Первы угро-русски або карпаторуссksи писатели, с початком XIX, як и в Галичині, под впливом Рима, писали церковны и научны творы по латини. Дакотры з них, до Александра Духновича, писали и по русски, но майже каждый писал иначе по русски, один больше на народном карпаторусском языке, другий мішал больше народный язык с церковно-славянским. Но русски творы тых первых писателей не печаталися, писались больше для забавы, а не для просвіщення народа. До тых первых карпаторусских писателей, котры писали по латини и по русски, належали:

Іван Пастелій, Николай Теодорович, Йоанікий Базилович, Василий Довгович, Иван Фогараший, Михаил Лучкай.

ЙОАНИКІЙ БАЗІЛОВІЧ

Из творов, написаных по латини, найбóльше значение для Карпатской Руси мал труд Базиловича п. з. "Brevis notitia Foundationis Theodori Koriathovits" в VI томах. По русски: "Коротка записка о фундации Теодора Корятовича". Базилович мал на мысли написати коротку историю Мукачевского монастыря, но коли почал писати и глядати материалов, то тот його труд росширился в историю карпаторусской церкви. В той истории автор выходит поза Угорскую Русь в Галичину и Київську Русь. Уж в первом томі находиме такы заголовки: "Откаль происходит название Русь", "Св. Кирил и Мефодий", "Князь Рюрик", "Св. Владимир Великий", "Русины в Панонии до прихода мадьяров", и т. п.

То был первый историчный твор о Карпатской Руси, написаный ученым карпаторуссом, який уважал свой народ частью великого народа на сівері и востокі за Карпатами.

ІВАН ФОГАРАШІЙ

Іван Фогараший (Бережанин) (Рожд. 1786 р.) також написав обширний історично-географичний труд про Карпатську Русь, але цей труд затратився гдеси в рукописі. Він написав також "Русско-мадьярську грамматику", в якій старался доказати, що мадьярський мови складається з більшої частини з російських слів, і що мадьярський мови залежний від російської. Мадьярські учени напинулися за то на Фогарашія, але він не уступив і напечатав в Відні по латині другий труд в 1833 році, доказуючи мадьярським ученым свою правду. За то ужгородська капітула виреклася його і заявила, що в ужгородській єпархії метричальні книги уж пишутся по мадьярській і що консисторія требує від сільських церковних учителів, щоб вони знали по мадьярській і учили мадьярської мови в сільських школах. Таке заявлення випечатали консисторія в мадьярських газетах.

ВАСИЛИЙ ДОВГОВІЧ

Василий Довгович народився в 1783 році в Золотареві в Мараморошині, в селянській родині Довганичов. До сільської школи ходив в Драгові, потім в Хусті, гімназію закінчив в 1805 році в Сигеті, філософію в Варадині, теологію в Тернаві і Ужгороді. Довгович написав 190 поезій, з яких 131 латинських, 41 мадьярських і 18 російських. Из російських по більшої частині церковні пісні і жартобливі верші. Філософічні твори писав по мадьярській.

МИХАІЛ ЛУЧКАЙ

Михаїл Лучкай народився в Великих Лучках 1789 року. Він називався Поп, але назвав себе Лучкайом, як уроженець Лучок. Гімназію закінчив в Ужгороді і Великому Вараді, теологію в Відні. Після рукоположення в священники був короткий час священником в Лучках, потім бібліотекарем ужгородського єпископа, а потім ужгородським парохом. В 1829 виїхав в Італію, де став придворним священником князя Люккі — Карла Людвіка Бурбона, претендента на греко-католицький престол; — але через рік Лучкай вернувся в Ужгород на свою парохію і мал також надзор над російськими церковними школами. Помер в 1843 р.

Найважніший труд Лучкай —

"Grammatica Slavo-Ruthena",
издана в Будині 1830 року.

В тій грамматиці Лучкай доказує, що карпаторуський народний мови найближчий церковнослов'янському мови і карпаторуські повинні держати церковнослов'янський мову, як свій літературний, а не творити інших грамматик і мов. Лучкай був за то, щоб церковнослов'янський мови осталася мовом літератури для всіх слов'янських народів.

Писав Лучкай і по карпаторуській, але мішав з церковнослов'янськими словами.

АЛЕКСАНДР ДУХНОВІЧ

Александр Духнович народився 1803 року в Тополі Землинської столиці в родині священника, школу закінчив в Ужгороді, Кошицах і теологію в Ужгороді. С початку був бібліотекарем Пряшевського єпископа Тарковича, потім стає парохом в Білій Вежі, а через 4 роки стає нотарем консисторії в Пряшеві, а потім каноником.

о. Александр Духнович

Духнович, то первый карпаторусский писатель, который пишет уже лем по славянски, по русски для своего народа, хоц на тяжком для народа языке. У нашего народа не было до часов Духновича никакой русской книжки, кромі церковной. В церковных школах учили читати из церковных книжок. Духнович почал свою литературну роботу составлением школьных книжок для церковных школ. Первый напечатаный труд Духновича, то читанка п. з. "Книжица читальна для начинающих", издана в Будимі трьома изданиями за час пяти літ. Потом были изданы други школьны книжки, составлены Духновичем, як "Маленькая библія съ картинками", "Краткая землепись", "Катехизисъ Литургический", "Сокращенная грамматика письменного русского языка", "Народная Педагогия", "Хлѣбъ души".

Тоты труды и издания Духновича найліпше доказуют, что он цінил высоко народну школу и просвіщеніе народа и хотіл служити народу своим трудом. И затоничивного, что Духнович наш народ цінит даже высоко. Меж карпаторусскими писателями до, в часах и послі Духновича были больши таланти от него, но о них наш народ ничего не знає, а Духнович стає найбольше славным и популярным карпаторусским писателем, потому што дбал о народну просвіту.

Та ище зато народ наш цінит высоко Духновича, што он был в смыслі тых часов ширым карпаторусским, и взагалі русским патриотом. Духнович будил наш прибитый и понижений в неволі народ и призывал го стояти за свою народность. "Я Русин был, єсм и буду, Я родился русином! Русин был мой отец, мати — Русская вся родина!" — співат наш народ доднесь тоты смілы слова Духновича, як свой народный гімн.

Духнович написал дуже много и поезий и прозы и драматичных творов. По большої части його творы печаталися в галицко-русских изданиях.

АДОЛЬФ ДОБРЯНСКИЙ

(1817—1901). Имя Адольфа Добрянского знане каждому в Карпатской Руси так, як и имя Александра Духновича, но не як имя писателя, а политика, державного мужа, посла в мадьярский парламент, цисарского и царского чоловіка. Но Добрянский был и

найспособнійшим карпаторусским журналистом и писателем, лем што он не писал для народа, а для тогдашней интеллигенции, правильным русским (великорусским) языком. Потому то наш народ забывает Добрянского, хоц то был один из карпаторуссов, который в свои часы был знаный цілой Европі, як державный муж, политик, славянофил, дорадник австрійского цисаря и русского царя. На тоты часы Добрянский был ідейным чоловіком и карпаторусским и общерусским патриотом, за што потом был поставленый пред австрійский суд во Львові за зраду Австро-Венгрии и помер на выгнанию. О Добрянском наш народ знає то, што он отгравал велику роль в 1848—49, в часі мадьярского повстания против Австро-Венгрии и здушения того повстания русскими войсками на приказ царя Николая I. Добрянский помагал дусити мадьярске повстание и был назначеный цивильным комиссаром при русской армии. Но потом німци об'єдинилися с мадьярами против славян в Австро-Венгрии, и Добрянского поставлено пред судом за зраду державы.

АЛЕКСАНДР ПАВЛОВИЧ

— родился в 1819 року в селі Чарна Шаришськай столиці Бардиовского района. Народну школу кончил во Львові, где як сирота по священнику жил у уйка Гладышовского. Дальши школы кончил в Бардіїові, Мишколці и Ягрі, богословие в Тернаві. Два роки Павлович был библиотекаром при епископі в Пряшеві, потом на приході в Білой Вежі, а в 1864 року перешол во Свидник, где был священником 36 роков, до 1900 року.

Павлович писал переважно поезии, вершы. Первы поезии Павловича напечатал Александр Духнович в альманаху "Поздравление Русинов" в 1851 року. С того часу поезии Павловича печатаются в карпаторусских и галицких изданиях. Часть його поезий издал його краян учитель Иван Поливка в 1929 року в Ужгороді п. з. "Вѣнецъ стихотворений о. Александра Павловича."

Павлович писал свои вершы на народной лемковской бесіді, подобной до языка нашей газеты. Писал о сельском житю так, як на тото житя смотрит сельский священник.

Меж його поетичными творами найдоль-

ши "Глас Русинов" и "Думки над могилом под Бардийовом".

АНАТОЛИЙ КРАЛИЦКИЙ

родился в 1834 в селі Чебинне Земплинской столиці. Богословие кончил в Ужгороді и стал монахом. Да який час был профессором каноничного права и истории церкви в школі Мария-Повчанского монастыря. Пості бил игуменом Мукачевского монастыря. Помер 1894 року.

Кралицкий писал повісті и оповідання, котры печаталися в карпаторусских и галицко-руссих изданиях. Да котры из югоа повістей и оповідань: найбогаша повість "Князь Лаборец", потом "Пастырь в полонинах", "Князь неба", "Пиявица", "Іван", "Козачка" и т. д.

ІВАН СІЛЬВАЙ (УРИІЛ МЕТЕОР)

родился 1838 року в селі Сускові Свалявського района, гімназію кончил в Ужгороді, богословие в Будапешті, был священником в Сускові, потом в Туря-Реметах и в Новом Давидкові, где и помер в 1904 року.

Іван Сильвай писал вершом и прозом, и писал дуже много, но ничего не написал для народа. Писал тяжким русским языком и на тяжкі стары темы. Меж югоа творами такы поезии: "Енох и Илія", "Древо жизни", "Дочь царя Карпата", "Феодор Корятович", "Птица пустынника", "Вѣщая ворожея", "Создателю наперекор", "Львоборец", "К богинѣ Правды" и др. До оповідань належат: "Свѣтлый день Воскресения", "Денница межу звѣздами", "Мати и невѣста" и др.

ЮЛИЙ СТАВРОВСКИЙ (ПОПРАДОВ)

родился в селі Сулин Спишской столицы в 1850 року, сын священника. Гімназію кончил в Пряшеві, богословие в Будапешті. По высвященню працує в епископской канцелярии в Пряшеві, а в 1870 року стає настоятелем прихода в селі Чертежном, котре было власностю Адольфа Добрянского, и там пару літ живе разом с Добрянским. Помер в 1899 року.

В своих поэзиях Ставровский описує красоту природы, особливо природу западной части Карпатской Руси, долину Попрада и Карпат. Там Ставровский родился и горячо полюбил свою родну землю, родны горы и ріку Попрад. От него он и назвал сеbe "Попрадовым". Ставровский писал най-

ліпше из карпаторусских писателей и поетов до своих часов, но писал по великорусски и югоа творы народу нашему доступны не были, бо он был без русской школы.

До ліпших стихотворений Ставровского, описуючих природу, належат: "На Бескіді", "Зимний вечер", "Родина", "Спиш", "Воспоминание Попрада". До ліпших патріотичных поезий належат: "Я русский", "К моему народу", "Гений Русских", "Страдание Славян", "К угрорусским", и т. д.

ЕВГЕНИЙ ФЕНЦІК

родился в селі Мартинці Бережской столицы, гімназію кончил в Ужгороді, теологию в Відні, потом был сельским священником в разных селах Карпатской Руси, помер в Горинчові в 1903 року. Фенцик писал вершы, повісті, драмы и научовы статьи, составлял школьны книжкы. Його творы печаталися в карпаторусских и галицко-руссих изданиях. До важнійших югоа поэм належат: "Свиданіе" и "Прощаніе Корятовича и югоа жены с Новгородом". Но своими творами Фенцик мало причинился до поднесения нашого народа. Если он знаный народу, то як составитель школьных книжок.

То были значнійши учены и писатели, якіх выдала Карпатска Русь за мадьярских часов.

За двадцет літ послії первой світовой войны, за чехословакых часов не выбился никакий талант в наукі из карпаторусского ро-ду такої славы, яка бы дошла хоц лем до карпаторусской еміграции в Америці. Правда, писателей нашлося в Карпатской Руси за тоты двадцет літ велика сколькость, так як кажда партія, якіх в Подкарпатской Руси было парунадцет, хотіла мати своих писателей. И дуже легко находила их, бо "писатели" родилися, як грибы по дожді.

Писатели всіх партій ділилися знов на головны дві партіи што до языка своих творов. Одна часть писателей держалася старых карпаторусских традиций о одном русском языке, языке Пушкина, Гоголя и других русских писателей, а друга часть, под вплывом украинской литературы и галицко-украинского руху приняла за языок своих творов—украинский язык. И наши писатели в краю за тоты двадцет літ написали дуже много, но наш народ из того прочитал дуже мало. Што до карпаторусской еміграции, то она

майже ничего не читала из того, что написали повоенны, новы карпаторуссksы писатели. В нашей газеті печаталися корреспонденции и верши Андрея Патруса, из газет мы довідалися о поетах Андрею Карабелешу и Василю Гренджі-Донском, што такы писатели истнют в Карпатской Руси. Но их творов мы ту в Америкі не читали.

Мы не читали ту и старокрайовых газет, а в старом краю, послі войны выходило карпаторусских газет столько, сколько было там партій. Но кромі популярных изданий компартии, тых газет никто не читал, хоц кажда партія россылала их даром.

Ни одна газета, ни одна книжка не розошлася в Карпатской Руси так, чтобы оплатила сама печать, не то писателей. И ту на еміграции меж нашым народом, кромі нашей газеты и изданий Лемко-Союза, нияка литература не оплачается. Если бы не росходилася наша газета и литература и не оплачалася, то мож было бы сказать, что наш народ не дбат за свой родный язык, родне писмо, родну культуру, што он не любит читати. Но при успіхі нашей газеты и литературы того сказать не мож. А однако тоту нашу газету не пишут даякы великих литературных таланты. Велику часть пишут наши читатели, просты роботники.

Представме собі, коли бы таку народну газету и литературу для нашего народа писали народны писательськы таланты, який великий успіх они бы мали!

АНДРЕЙ КАРАБЕЛЕШ

— бесспорно талантливый поет, його поезии — склад и зміст — найліпши из всіх, які лем писали поеты карпаторусского роду. Но он чисто великорусский поет, взоруєся на великорусских поетах. А при них он не може стати великим русским поетом, довор-

нати им, а тогды, коли бы он писал для нашего народа в Карпатах, он стал бы у нас дуже великим, найбольшим.

Андрей Карабелеш родился в 1906 в Подкарпатской Руси, за чешских часов был учителем в гимназии в Мукачеві. Где находится днеска, не знаме.

Карабелеш печатал свои поезии в карпаторусских газетах, а в 1928 року Общество им. А. Духновича в Ужгороді издало сборник його стихотворений п. з.: "Избранные стихотворения", а в 1929 року "Школьная Помощь" в Ужгороді сборник п. з. "В лучах разсвѣта".

АНДРЕЙ ПАТРУС

— сын бідного селянина, пише вершом и прозом, по русски и украински. Його верши и корреспонденции печаталися в нашей газеті, была выпущена и книжечка його стихотворений нашом редакциом. Патрус пише в робочом революционном духі.

ВАСИЛЬ ГРЕНДЖА-ДОНСКИЙ

родился в Воловом в 1897 року, кончил торговельну школу, працевувал в банку в Ужгороді. Гренджа-Донский первый значный поет и писатель в Карпатской Руси, который почал писати на украинском языке. Писал много, но лем часть была напечатана.

* * *

На том закончаме короткий список учених и писателей Карпатской Руси, якіх выдал наш народ за часы чужого панования. Тот список найліпше показує, што наш народ, хоц и в чужой неволі, родил таланты, а тому, што тоты таланты были выкрайлены под чужим панованием його непрошеными опікунами — он не виноватый. Послі национального освобождения, наш народ дуже скоро поднесеся, як поднеслися скоро наше братство в Савітском Союзі.

ОТ ДОЛІ НЕ ВТЕЧЕШ

Комендант одного прикарпатского міста, який-си фон-барон, был дуже забобонный німец. Каждого рана, встаючи, он ревно дякувал Богу за божы турботы о його баронске житя.

Іхал одного разу комендант до Львова, тай мосток под ним завалился, и шубнул барон в воду. Добри, што пущер його мог

плавати и выратувал фон-барона от загибели. На том місці, где го вытягли з річки, он наказал поставить великий крест с надписом:

"Бог барона от смерти избавил,
Барон Богу крест поставил."

А люде місцевы на кресті дописали:
"Не бойся, дурный бароне,
Кто мае висіти, тот не втоне."

Список ученых и писателей из галицкой Лемковщины

(Ниже приводиме выдержки из статьи Д-ра ТЕОФИЛА КУРИЛЛЫ, поміщеної в "Научно-Литературном Сборнику Галицко-Русской Матицы, Львов, 1934." Д-р Теофил Курилло, родом лемко, был до войны польским судьом в Познанщині, так як в довоенное Польши чоловік русского або украинского рода не мог получить даякий уряд меж своим народом, даже учителей нашей народности школьны власти перекидали в Познанщину. Думаме, что приведены ниже выдержки из статьи Куриллы п. з. "Краткая сводка писателей и журналистов на Лемковщині", будут для емігрантов из Лемковщины, особливо в том часі — интересны).

* * *

"Руснаки-лемки в границах польской республики занимают теперь часть западной Галиции от потока, названого "Шляхтовским", ліпше сказать ёт села Шляхтовы (повіт Новый Торг) — от ріки Попрада то Сян. Лемки говорят, что живут на своей землі — **"От Шляхтовского потока аж до Сянока"**. Они входят в склад 9-ти политических повітов (районов): Новый Торг, Новый Санч, Грибов, Горлицы, Ясло, Кросно, Санок и Ліско.

Лемки — старожилы, коренне население на своей землі; нияк их не мож назвати пришлым елементом або "осадниками", посланными в Карпаты польскими королями.

На Лемковщині стыкаются дві культуры: восточна ѹ западна, и три віроисповідания (віры, религии): греко-католицке, православне и римо-католицке. Руссks церкви построены в византійско-лемковском, костелы, — в готицком стилях. Лемки послугуются старославянском и русском гражданском азбукою, поляки — латинком.

Руссks жители Лемковщины сами называют себе руснаками; они творят собом незахвійну кріость на западной окраїні русской земли.

* * *

У мене скромне желание выказатьи участие лемков в писменности, церковной, світской и научной, в краткой сводкі писателей, ученых и журналистов. Но на сам перед хо-чу сказать пару слов о школах, образова-

нию поза школы, печатных органах и библиотеках на Лемковщині.

Народны училища на лемковской Руси в средних віках истнували по селам при церквах и монастырях, як "парохиальны", т. є. приходськы школы. Учителями в них были дьякы. Больше точны даны относятся лем до XVII столітия. И так в 1637 року была открыта школа в селі Поворозник, повіт Новый Санч, в которой дьяк получал плату продуктами: 100 корцов овса на рок за учение дітей солтысов и панцизняных людей. Учили писати, читали, молитвы и церковного-обряда. Подобных школ в так званой бискупщині, т. є. в селах и містах, які належали до маєтков краковских епископов, было дост много. Всі школы находилися под надзором духовенства.

В початку XIX столітия, за Австріи, замічаться уж организация школьного діла. Учили ліпше и дъякоучителям платили ліпше. Лемковщину розділено на школьны округи. Консистория в Перемышлі іменувала деканов инспекторами, которы контролювали школы. Учителям платили мало: в 1836 року учитель в Грабі получал 250 флюренов рочно, а учитель такої самой школы в Радоцині всього 89 флюренов и 19 крейцаров на рок.

Потом были организованы "Школьны Рады" и місце дъякоучителей заступили народны учители с учительським образованием.

Из сельских народных школ священники и богатшы газды посылали своих дітей до міст до школы, звичайно в гімназії. Но русской средной школы на цій Лемковщині не было, так што лемки мушены были ходити до польских гімназій. Польски гімназии были в Новом Санчі, Горлицах, Яслі, Коросні и Сянокі по польской стороні и в тих гімназіях училися тоты лемковски діти, который родичов было стати послати дитину до міста в школы. Но спочатку много галицких лемков ходило до гімназии в Пряшеві, по угорской стороні.

Така польска гімназия мала лем катехита, который преподавал лемкам религию на родном языке и звичайно два раз в неділю

по одной годині галицко-русский, потом український язык.

Штоби дати своїм дітям більше знання русського языка и русской истории — лемки основували в тих окружных центрах "Руські бурси", где ученики мали квартиру и в свободных годинах училися русских предметов.

Ученики, котры покончили тоты польські гімназії, поступали на університет. Спочатку майже всі шли на священников, но потом, коли український епископ не хотіл принимати "московофілов" на богословие—лемки поступали на други факультеты.

Лемковщина, в порівнанію, видала много писателей. Она мала своїх стихотворців (вершикарів), як Павел с Кросна, Федор Курилло, Модест Гумецький, Антон Дошна, Константин Курилло, Теофіл Кацмарчик, Михаїл Нестерак, Стефания Вербицка, Василий Дідович, М. Волошинович; своїх журналістов, як Владімир Шавинський, Михаїл Гнатишак, свящ. Роман Прислопський, свящ. Йосиф Федоронко, Григорій Гануляк, Д. Вислоцький; своїх бытописателей, як свящ. Владімир Хіляк, Николай Малиняк, Клавдія Алексович; своїх істориков, як Михаїл Криницький, Михаїл Константинович; своїх дослідників по історії церкви, из котрих епископ Юліян Пелеш, митрополит Йосиф Сембратович и проф. д-р Тит Мышковський занимають передове місце; своїх етнографов, як Дам'ян Левицький, Дмитрий Каchor, а навет своїх композиторов, як Петро Дуркот.

* * *

ПАВЕЛ С КРОСНА

— родился в другій половині XV століття, умер в ноября 1517 року. Он знаний, як Paulus Crosnensis Ruthenus, або Paul de Crossna, або Paul de Russia. Назви Ruthenus и de Russia означают, что Павел з роду был лемком. В 1500 року он получил степень бакаларя на Krakowskem университете, а біліт позднійше — степень магистра. При конці 1508 року уїхал в Варадин, в Венгрию; потім знов вернулся в Krakов, где продолжал свою профессорскую работу до 1517 року, и умер в том року на сердце. Павел с Кросна — поет ученый в латинской культурі; свои поезии почал писати приблизно с 1500 року, а в 1509 выдал их в Відню особним сборни-

ком, который посвятил якому-си Гавриилу Перемы. Тоты поезии религійного и світського змісту носят на собі вплив римських поетов Горация и Овидия. Написал 2500 елегий и около 1500 разных вершов. Поляки причисляют го до своих поетов.

МИХАІЛ ВАСИЛЬЕВИЧ

зо Санока жил в XVI столітію и был в Санокі архіпресвітером. В половині того самого віка перевел на галицьке нарічие из церковно-славянского языка штири евангеліи. О нем упоминает Павел Йосиф Шафарик в своєму труде п. з. "Словански народопис".

ІОАНН ПРИСЛОПСКИЙ

родился спочатком XVIII століття в селі Камяної грибовського повіта, где його отець был священником; там и умер в половині того віка. Где-си около 1730—1735 роков списал: "ЛІТУРГІКОН св. Іоанна Златоустого" и тоты обі книги подарувал своїй церкви в Камяної; його власний труд "Пісни церковны на всі праздники". Из церковно-славянского языка он перевел на лемковське нарічие "ПСАЛТЫРЬ ДАВИДА", и додал свои пояснения. Из польского языка перевел дві часті "ЗЕРЦАЛА" и "Описание св. Патриkiem мучений в чистилищі." О рукописях Иоанна Прислапского упоминает также Иван Франко в "Карпаторуськом письменстві XVII—XVIII".

ТИМОФЕЙ ИЗ ВЫСОЧАН,

у Санока, жил в половині XVII віка, оставил написание "Евангелие учительное", котре хранится в бібліотекі "Народного Дому" во Львові.

ДАМЬЯН ЛЕВИЦКИЙ

жил в половині XVIII віка, родом из Новой Веси, повіт Новый Санч. Он составил "Сборник духовных пісней". Меж його поезиями находится также "КАНТ" (ода) на Полтавську побіду по-велико-русски.

СТЕФАН С РЫХВАЛДА

у Горлиц, жил в половині XVII століття, написал: "Учительное евангелие" в 1666. Хранится в епископской бібліотекі в Перемышлі.

ЙОСИФ ЯРИНА

родился в селі Радоцина Горлицкого повіта, в другій половині XVIII століття. Был сыном місцевого священника. Гімназию кончил

в Венгрии, а философию и богословие во Відні, где получил диплом доктора по тым двом предметам. Умер во Львові 15 септември 1817 року, як професор богословия. Ярина писал по латински и по німецьки.

ВЕНЕДИКТ МОХНАЦКИЙ

родился в Баниці Грибовського повіта, в конці XVII століття. Кончил університет во Відні, як доктор медицини, написав медичний труд, котрый был напечатаный в Відні в 1814 року.

МИХАИЛ КОНСТАНТИНОВИЧ

родился 21-го 1790 року в селі Жидовське Ясельського повіта, где його отець был священником. Кончил школы во Львові, по-мер 19-го септември 1875 року на 85 року життя. Написал "Генеалогия рода Острожских — Константиновичей", в которой вы-провадил свой род от тых князей.

МИХАИЛ КРЫНИЦКИЙ

— родился в 1797 року на Лемковщині. Был священником в Ганчові Горлицкого повіта, потом в місточкі Тылич, где умер в половині XIX ст. Коло церкви в Тыличі находится його могила с памятником до днеська. Крыницкий зберал материалы о сандецьких лемках, списувал акты зо судов и архивов. Ко-ли польский професор Варшавского університета вы-проводил, что лемки, то поль-скы осадники, переселены с Польши Казимиrom Великим, Крыницкий доказал доку-ментами неправильность такой теории в своем труде "Историческое состояние намістничества Мушинского."

ОНЫФRIЙ КРЫНИЦКИЙ

— родился в Кривой Горлицкого повіта, в 1793 року. Школы кончил в Яслі, в Пряшеві и богословие во Львові. Был неженатым священником и занялся дальшими студиями, так что получил диплом доктора на Віденському університеті и был назначенный професором истории церкви в Львовском університеті в 1816 року, и по два-раз был выбраный ректором и проректором універ-ситета и деканом и продеканом богослов-ского факультета.

ВАСИЛИЙ ЧИРНЯНСКИЙ

— родился в селі Злоцком Новосандецкого повіта. Покончил два факультеты, философ-ский и медицинский. Даякий час был ліка-

ром в Крыници, а с 1852 роком авателем Академичної гімназії, по-том был назначенный професором универси-тета. Написал пару трудов по німецьки.

ТОМА ПОЛЯНСКИЙ

— родился в 1796 року в селі Бортне Горлицкого повіта, был сыном священника. Вы-святился безженим, занял по Григорию Яхимовичу епископский престол в Перемышлі в 1859 року. Умер в 1869 року. Писал по русски и по польски.

ФЕДОР КУРИЛЛО

— родился в 1818 в селі Высова Горлицко-го повіта, матери Анна, роду Смерек. Кончил гімназию в Пряшеві, духовну семинарию в Перемышлі при епископі Снігурском. Федор Курилло писал по латини о церковных ділах.

ИВАН КОНСТАНТИНОВИЧ

— родился 1821 року в Кремпні Ясельско-го повіта. Отец його был священником. По-кончил юридичный факультет во Львові, послі служил 40 літ в министерстві внутрен-них діл в Відні. Написал "Описание икон в церквах русских в столичном граді Львові". (Львов 1858 р.).

ЙОСИФ СЕМБРАТОВИЧ

— родился 8-го ноября 1821 року в Крыници Но-сандецкого повіта, где його отець был священником. Гімназию кончил в Новом Санчі и Перемышлі. Высланый епископом Снігурским до Відня, покончил там бого-словие и рукоположеный в священники в безженстві. Через рок получил в Римі сте-пень доктора и был назначенный префектом духовной семинарии во Львові и доцентом библейских наук в університеті. В 1853 ро-ку переіхал до Відня и был там вицеректо-ром русской духовной семинарии. В 1858 ро-ку был назначенный професором в Львов-ском університеті. В 1870 року был постав-леный митрополитом Галицкой Руси, архи-епископом Львовским и членом Галицкого сойма и Австрийской палаты панов. Послі процесса Ольги Грабар, о. Иван Наумовича и др. в 1882 року цисар Франц Йосиф при-казал му отказаться от митрополичого пре-стола; його місце занял його родняк Силь-вестер Сембраторич, кандидат Відня. Йо-сиф Сембраторич уіхал в Рим, где як изгнан-ник доживал свои дни. Умер на выгнанию в

1896 року, оставляючи по собі пам'ять великого патріота, стоячого на стражі восточного обряду.

ЕМИЛЬЯН ЧИРНЯНСКИЙ

— родився в 1824 року в селі Флоринка Грибовського повіта. Был сином священника. Покончивши физико-математичний факультет и получивши степень доктора тих предметов, был призваний як доцент химии в Krakовский университет, где до смерти (1888) трудился по своей специальности. Свои труды писал по польски и они выдавались в Krakові. О ньом, як о ученом писали много польски газеты.

ІВАН ПЕТРОВИЧ ПРИСЛОПСКИЙ

— внук спомянутого Іоанна Прислопского, родився в Камяній Грибовського повіта, в 1831 року. Он написал труд п. з. "Сандецкая Русь" (Львов, 1893, издание О. А. Маркова, тип. Ставропигійского Інституту).

АЛЕКСЕЙ ТОРОНСКИЙ

— родився 1838 року, в селі Завадка Сяноцького повіта, умер в 1901 року. Был сыном священника и сам был священником и катехизатором при гимназии в Дрогобичі, а потом при академической гимназии во Львові. Список його трудов: "Русины-Лемки" в "Зорі Галицькій, як альбум" (Львов, 1860); "Ганця", повість зо житя подбескидського народа; "Русска читанка для высшой гимназии" (Львов, 1868); "Руководство до науки малого катехизму", "Лужицко-сербский народ"; "Споры о пропись у Русинов и Румунов" и много других трудов церковно-религийных.

МОДЕСТ ГУМЕЦКИЙ

— родився в 1842 року в селі Токарня Сяноцького повіта, был сыном священника, учился в Кросні и Ряшеві. Послі окончания гимназии пошол на богословский факультет, но скоро перешол на медицину в Krakові, потом в Відню, где покончил университет в 1871 року, як доктор медицини. Як студент был предсідателем русского студента. общество "Основа".

Як лікар, Гумецький працювал в Ліску, Добромилі и 25 літ в Кросні, где был навет выбраний бурмистром. Помер в 1890 р.

Модест Іванович Гумецький писал по русски, польски и німецьки, вершами и прозом; його труды печаталися в галицко-руссих изданиях. Біографія М. И. Гумецького на-

печатана в календарі о-ва им. М. Качковского на рок 1901.

ЕП. ЮЛИАН ПЕЛЕШ

— родився в 1843 в селі Бортне Горлицького повіта. Його отец Григорій был дьяко-учителем. Народну школу Юлиан покончил в Яслі, гимназию в Пряшеві и Перемышлі. Покончивши с отличием богословие в Відні, в 1867 року был рукоположен в священники перемышльским епископом Фомом Полянским. В том самом року был назначенный префектом русской семинарии в Відні, где в 1870 року получил докторат богословия. Послі того он переїхал во Львов, где занял місце префекта духовной семинарии и профессора богословского факультета при Львовском университете. В 1872 перенесений в Перемышль, где стал референтом Консистории и членом комиссии для составления школьных учебников.

В 1874 року Юлиан Пелеш знов во Відні настоятелем прихода св. Варвары и префектом русской духовной семинарии. Даякий час был учителем австрійского престолонаслідника архікнязя Рудольфа.

В 1885 року Пелеш был назначен первым епископом новой греко-католицкой епархии в Станиславові. Як епископ, был членом крайового сейма.

Пелеш написал много учебников религии, як и трудов по истории церкви, так по русски як по німецьки. Звернули на него увагу богословы других крайов. Німецьки богословы запросили го за сотрудника німецкого богословского лексикона во Фрейбургі.

ВЛАДИМИР ХИЛЯК

— родився в 1843 року в селі Верхомлі Великої Ново-сандецького повіта. Школы кончил в Новом Санчі и Пряшеві, богословие в Перемышлі, высвященный был в 1866 року. Выполнял душпастирські обовязки в Долинах, в Избах, и Бортном на Лемковщині, и в Литині коло Дрогобича, где и умер в 1893 року.

Владимир Хиляк писал много, и он был знаний як писатель не лем в Галичині, но и в России. Подписувался псевдонімами (прибраними іменами), як "В. Нелях", "Я сам", "Лемко-Семко", "Іероним Аноним" або греческими буквами. Писал повісті, с которых ліпши: "Польський патріот", "Влеченіе

сердец", "Супружество и факультеты", "Шубеничный верх", "Последня чарка", "Счастье не в грошах", "Не только жену, но и тещу выбирай", и много других.

Дакотры повести и новеллы Хиляка печатались в России, в журналах: "Славянский мир", "Русский Вестник", "Иллюстрированный мир", "Орловский Вестник". Их творы были изданы "Академичным Кружком" во Львові. О творах Хиляка писал русский критик акад. А. Н. Пыпин.

ФРАНЦ ЛЕВИНСКИЙ

— рожденный в селе Ольховцы Краснянского повіта, написал на великорусском языке даже интересный труд п. з. "Воздухоплавание" с рисунками (1895). Левинский был судьом в Дуклі.

ВАСИЛИЙ ЧЕРНЕЦКИЙ

из Воли Цеклинской Ясельского повіта написал "Згадки с 1846 рока", в которых Чернечкий, як очевидец, описал різню польской шляхты польскими селянами на члі зі знаним Шельом. Воля Цеклинска узброялася под водительством дьяка Пеляка.

ВЛАДИМИР ЩАВИНСКИЙ

— родился в 1853 в Климкові Горлицкого повіта, отец юного был священником. Последний окончания гимназии записался на медицинский факультет в Відні, но не покончил его. Всі способности посвятил журналистики. Он даже любил свою Лемковщину, часто приезжал в Королеву Русскую до свящ. Русиняка. Выезжаючи з Лемковщины последний раз, взял со собой грудку земли, которую просил вложить в свой гроб. Помер в Відні в 1913 году. До самой смерти не перестал писать.

Владимир Щавинский был сотрудником корреспондентом головных галицко-русских газет: "Галичанина", "Червоной Руси" и "Прикарпатской Руси", и Петроградского "Нового Времени". Свои статьи подписывал псевдонимом "во" (от первых букв имени и отчества, Владимир Осипович). Кроме статей в газетах, написал "Самоучитель немецкого языка", "Крещение Руси", "Туга за родным селом", "По сіверной Италии", и т.д.

НИКОЛАЙ МАЛИНЯК

— родился в 1851 году в селе Камяна Грибовского повіта, был сыном селянина тесли. Завдяки помочи митрополита Йосифа Сембратовича, он кончил гимназию в Новом

Санчі, богословие в Римі, где в 1875 году получил докторат богословия и философии; в следующем году был рукоположен в священники. Был за короткий час сотрудником в Вороблику, а потом 4 года адъюнктом богословского факультета во Львові и префектом гр. кат. духовной семинарии. Потом знов пошел на села, як сельский священник и был парохом в Вороблику, Новиці, Кристинополі, Злоцком, Крыници, Шляхтові и в Сливниці коло Перемышля. За свои russkы переконания был арестованый немцами спочатком войны 1914 года и умер от тифа в Талергофі.

Малиняк писал под псевдонимом Н. Д. Камянин. Писал вершом и прозом. В своих "Зернах", описуючи свое житя, описує лемковскы села. "Записки Римлянина" появились в "Русском Сионі" 1880 р. "Церков и держава" в "Церковном Вістнику". В 1885 Малиняк помістил во французском церковном журналі ряд статей о наших церковных ділах. Был также постоянным сотрудником церковного журнала в Инсбруку.

ТИТ МЫШКОВСКИЙ

— родился в 1861 году в Перегримі Ясельского повіта. Был сыном священника. Гимназию кончил в Перемышлі, богословие в Відні, получил степень доктора богословия. С 1889 года был префектом гр. кат. духовной семинарии во Львові. В 1894 году он был назначен профессором семинарии в Перемышлі, но намістник Галичини Казимир Бадени спротивился тому назначению. Бадени виділ в Мыжковском завзятого руссофила, так что он был скриненый и с префектом львовской семинарии и назначеный регистратором. Только в 1903 году был именованый профессором біблейских наук и ориентальных языков в Львовском университете.

Спачатком войны 1914 был интернований. В 1916 году на основі рекламиации университета вернулся во Львов, мимо протеста головного "украинского комитета" во Відні. Был усуненый из университета послі войны, бо не хотіли сложити присяги польскому правительству. Потом был назначеный профессором львовской гр. кат. семинарии.

Проф. Мыжковский написал много религийных трудов по латини и по russkы.

Звенит слава в Києві

Н. АНЦИФЕРОВ

Київ наш! "Старий Київ воссоєдинен с Сівітському землью. Тоты части Красной Армии, котры получили славне имя "Киевских", — "стремительно проведенном операціон зо смілым обходным маневром..." овладіли столицею України.

"Звенит слава в Києві... стоят стязи в Путівлі!" Из глубини віков доносяться тоты слова півца "Слово о полку Игореві."

Побіда под Києвом по справедливости може быти названа побідом не лем стратегичном, но и моральному. Київ — то город символ. Он знаменує собом и почетну древность (стародавность) нашей культуры и нерозривну связь трьох братських народов — русских, українцев и білоруссов.

Стародавна легенда гласит: "И быша три братия: единому имя Кый, а другому Щек, а третьому Хорив... И сотвориша градок во имя брата своего старішого и нарекша имя ему Кыев". Предание о трьох братьях, давших жизнь Киеву, являється як бы проекцией в город: он стал отцом трьох братських народов, нерозривно связанных историчними судьбами — русских, украинцев, білоруссов.

Образ єдинства нашей земли навікі запечатлін в сказаниях и піснях народа. Исконная Русь восстає в цілом свойом величию в "Золотом слові" князя Київского. Роскинулась она от сіверных земель Новгорода — откаль слышный звон святой Софии, до таинственной Тьмутаракани, от великой Волги, которую може веслами разбрзгати могучий князь суздальский Всеволод, до Карпат, котры подпер своими полками желізными Ярослав Галицкий, затворивший ворота Дунаю. И над всіми славными городами Русской земли главенствує стольний град Киев — "соперник Царьграда", як называли го чужеземцы, "прелесть мира", по словам русской літописи.

Через Київ приобщилась "Русская земля" к великой культурі Византии — наслідниці еллинского мира. Из Києва пошло просвіщеніе по всей Руси. Хранившіся в стoliці Сівітської України памятники той епо-

хи свідчili, што Київ был не лем колыском русской культуры, но и єй великим скарбницом. Архітектурны формы Софийского собора, його торжественны мозаики, якы примушуют вспоминати о мозаиках Рима, Равенны, Палермо, його фрески с их бытовыми мотивами, якы свідчili о реалистичных устремлениях киевских майстрів — въсю то ясный доказ незвычайно быстрого и могучого росквіта культуры Києва. Достаточно назвати храм Софии, чтобы стало понятно наименование того города "прелестю мира".

Даже татарски орды в 1240 року пощастили Київ. "Татарский Хан Батый взглянул на Киев — весь в золоті и в зелени и не пошелал его разрушити." Татарски орды в XIII вікі змогли оцінити великий город. Тым не менше чужеземне иго на долги роки затормозило культурне розвитие країни.

В протягу віков в Києві назріват сознаніе потреби воссоєдиненія трьох братських народов. В борьбі за національну самостійтельность украинский народ глядат опоры в могучом русском народі.

В XVI вікі при киевском воєводі Константині Острожском Київ стає на чelі руху борцов за національну культуру и религійну свободу. Починається новий подъіом киевского искусства. Разом с тым восстановляются горделиви памятники стародавній Русі. В XVII вікі видатный діятель просвіщенія — Петро Могила организує при Киевской лаврі высшу школу для преподавання свободных наук на греческом, славянском и латинском языках (1631 р.).

Тота завзята борьба украинцев за свою свободу нашла выражение не лем на полі культуры, но и во многих повстаннях против угнетателей. Народный вождь Богдан Хмельницкий понял, что спасение Україны лем в единению с русским народом.

Воссоєдиненіе України с Россію открыло велики можливости плодотворному взаимодійству культур двух братських народов.

Особливый интерес до Києва, полный

великої любви, пробудився в русському общество в связі с Отечественном войном 1812 року. Пережитий подъїом патріотизма пробудил на долги роки губокий интерес к прошлому отчизни и "старый Київ над Дніпром" знов засиял из глубини віков. Привітливий образ "славного города Києва" восстає из вікових былин. Колыбель руської культури притягат увагу наших поетов. Пушкін в "Руслані и Людмилі" описал печальний Київ, осаждений варварами, и просвітлений Київ, освобождений русским геройом. О Київі повістює в своїй поемі "Наливайко" Кондратій Рильєев. Сліпий, як кобзар, поет Козлов воспіват древний град в поемі "Чернець". Дашто поздніше изображают Київ и Київську Русь — як лучше в нашом бывлом.

А. С. Грибоедов, посітивши Київ, с восторгом пише о ньом В. Ф. Одоевскому: "Сам я в древнем Київі, надыхался здішним воздухом и скоро іду дале. Здісь я пожил с умершими: Владимиры и Изяславы совершенно овладіли моим воображением... Природа великоліпна. С нагорного Дніпра на каждом кроку виды зміняются. Додай ку тому святость розвалин, мрак пещер, як трепетно вступаш в темноту лавры або Сергиевского собора и як душі просторно, коли потом выходиш на білый світ: зелень, тополи, виноградники, чого ніт у нас!"

Дыханием родного Києва согріты повісти Гоголя: "Тарас Бульба", "Вій", "Страшная месть". Тот старый город дышит юностью. По його "уединенным закоулкам" в жажді приключений бродят бурсаки. То город — "потопленый в вишневых садах", котри цвітут "среди низеньких домиков, заманчиво глядячых на улицу."

ПОЗНАЛ ГЕНЕРАЛА

Перед отправом на фронт німецької тотальної дивизии был назначен генеральский огляд. Почали фельдфеблі своїх солдатов муштрувати, як генерала познати и як з ним розмавляти.

— Заламятайте,ничгоды, — кричат они, — что у генерала лице благородне, на виши выскомтаны биты морды не подобне. Отповідати му коротко и чисту правду, бо он брехню не любит.

Посітивши Київ Бальзак назвал столицу України "русским Римом" и перенює на него величественне имя: "вічный город."

Но "вічный город" — не мертвый город, не Равенн, спляча у "сонной вічности в руках". Київ — столица України — на своих придніпровських горах, обрамленых на склонах, обернених ку Дніпру, поясом садов и парков, зо своimi нагорными улицами, с их пираміdalьными тополями, tot вічно юний Київ в совітських роках бурно кипіл новом, бившом через край, жизнью.

Тота жизнь была жестоко прервана. Лютий враг, часово завладівши нашом святыньном, в своих безумных планах хотіл отторгнути Київ от Совітской краины. Як в старину, и в наши дни "нечестивы со всіх сторон стекались на одоление Русской земли."

И як подходят ку тому врагу слова из "Страшной мести" Гоголя. "Ніт такого слова на світі, которым бы можно было його назвати. Його палило, пекло, йому хотілось бы цілый світ выдолпати конем своим, взяти всю землю от Києва до Галича с людми, со всім и затопити єй в Чорном морі." В кровавых боях згинула вража сила. В дыму, в огні встрітила столица Україны своих героичных освободителей. В паникі біжавши враг не встиг знищти всі віковы святыни русского народа, хранившіся в "вічном городі." Красну Армію встрітил "Мідний всадник" Києва — монумент Богдана Хмельницкого, могучым рухом руки, указуючий своїом булавом на Москву.

Завіт Богдана живе доднеська: в єдинению братських народов и несокрушима сила и зарука безграницого преупспівания.

Почался огляд. Приіхал генерал, а у него ціла гамба в перевязках. Подходить генерал до правофлангового и звідує:

— Ано, скаж мі, кто я такий?

— Генерал.

— Як ты познал, что я генерал? Лем коротко и по правді.

А фельдфебель, непомітно тыкат пальцем на свою пику, реку, гвар, што по благородному лицу. А солдат выпалил:

— По битой морді, ваша ясность!

Огні в Карпатах

ЛЕОНІД ПЕРВОМАЙСКИЙ

Ночом в горах затрубила трембита, бе-резова гуцульська труба, звук котрої слышний на многи кілометри, коли он, сто-крат повторений и усиленый ехом, розно-сится над потоками и верхами, над водами быстрых скалистых річок и в глухих дебрях непроходных карпатських лісов.

Голос ночной трембите был призывный и грозный. Звучал он то похмурным смутком, як бы плакал над незнаными помершими або згинувшими в пропастях земли, то слышались в ньом яростны всплески непокоренной радости, торжественны и світлы.

Спячы будилися, неспячы подносили голову, путники приставали в горах. А грозна трембита, голос которой подобен львиному руку, в руках невідимого чаюдія запівала, як весільна фуяра.

По обі сторони сивих Карпат был слышний голос єй, рокотал єй гром; над величими и малыми селами и над самотными хи-жинами, затраченными в горах, прошуміло призывне ехо...

— Трембита... Чуєте?

— Слава Йсу...

— Навікі слава!

— То гук Великої Трембity...

Старики опералися на різблени палицы с мідними ручками форми топорчика, вітер розвивал долги сивы волосы, заберался в вышиты пазухи сорочок... Молоды запыхали тулуги и подтягували оздоблены мі-дью и серебром поясы, як бы збералися в дорогу. Женщины брали дітей на руки, як бы на встречу приближаючомуся чуду. Всі затаили дыхание. Сердца били громко и часто, як бы вся их кров рвалася навстрічу звукам трембите, розбудившой тревогу и надежду.

Вколо возвысшилися горы, німы, пасмурные, покрыты шапками снігов и непроходными лісами. Они зливалися с беззвіздним гмілистым небом, и во тьмі не видни были в хмарах верхи. Ожидание наполнялося трепетом души. Нараз вспыхнул огонь на одном далеком верху, брызнул ясним поломе-

ньом и поднялся великим танцуючым языком ку хмарам. Взметнулся с новом силом вітер, и хмари побіжали по небу с невиданом быстротом. А трембита все рокотала, и вой вітра не в силах был заглушити єй, и встеклы порывы його не могли погасити огонь на верху.

— На Довбушової скалі горит!

Многи упали на коліна, и в тишині, слухаючи голос трембите, каждый, от мала до велика, вспоминал то, што віками передавалося с покоління на поколініе, з рода в род — от діда ж отцу, от отца к сину, — всі вспоминали стародавну легенду, в котрой зляти завіт и мечта, — минувше и будуче тых пасмурных и прекрасных гор.

Предоднью торжества непокоренной во-ли, коли в одну родину зліяются сыны Укра-ини, заговорит в гуцульських горах Велика Трембита и вспыхне огонь на скалі Дов-буша, на той славной скалі, где бессмертный Олекса в дни своей борьбы отдыхал от трудов и творил суд над врагами народа.

Польські паны и німецкі князи, вен-герські магнаты и молдавські купцы трепе-тали перед Довбушом, но не могли побіди-ти го в честном, открытом бою... Дванаст зерен пшеници закотили они в яркий воск и таком зачарованом кульом повалили Дов-буша. Лем што и тогда Олекса не умер, а вошол в скалу, чтобы перед росплатом збудитися и выкрасати огонь с каменя сво-їом сокиром и освітити дорогу воинам, идучим на Карпаты с Востока.

Старий лісоруб Осиф Вегерчук, один из тых, што огнями на верхах освічали доро-гу конникам Буденного в дни, коли первы порывы вольного вітра долетіли ку пред-горьям Карпат, первый нарушил нерухому тишину той ночи. Он нюркнул в двери хаты, як в чорну проруб, и через минуту вышол, зо своим топором в руках.

— Не дожидайме, — рюк он смотрів-шым на него старикам и молодым, — воля не дожидає... Кто зо мном? На верховини!

Трьох його синов — широкоплечий си-

віючий Петро, поставний, зо же лізном силом в руках Улас, и деликатный, ганьбливый, як дівча, Юрко — молчки пошли за отцом, и многи други рушили за ними, потому што всі ждали той минуты.

Зо всіх карпатських сел вишли найліпші ходоки и по незбаданым стежкам, через лісни гущи и завали бурелома, мимо медвежих берлог и волчих леговищ, вспугуючи ночну птицу, почали взбератися на верхи.

Грохотали водопады, сніжни лавини в темноті котилися с гор, вітви диких корчов рвали одежду, вітер, змішаний зо снігом, палил лице, а они не остановлювалися, шли, влечены одном думом, одном завітном мечтом, и тепер уж нич не могло их остановити, як нич не може остановити полета мартвого вітра, бурного падення горной води и наростаючого грохота сніжних обвалов.

То там, то ту в темноті мелькали тіні. А над темним рисом гор, над лісами и пропастями, над потоками и впадинами трепетал на небі беспокойний поломень огня. И затым снизу, из узких річних долин и дальних предгорий, мож было видіти, як от великого поломени отділялися маленькі огоњки и, танцуючи в горском змерку, то пропадаючи в лісном гущі, то знов возникаючи, поплыли в разны стороны, як бы несли их невидимы руки по тайним стежкам от одного верха ку другому.

И всяди, где останавлялся на миг такой огник, вспыхувал поломень нового огня, и вот уж цілій ланц непроходных гор освітился огнями — тьма як бы россунулася, а опалені хмары взмыли в выж, як стаї великих тяжкокрылых птиц, улітаючих за преділы ночі.

А то было так: молоды красавцы-легини и стары приземисты горняки, полонинські вірни пастухи и тяжкоруки лісорубы, молчаливи робочи лісопилок и спокойни плотогони, дрогобичські и бориславські нафтяники, добытчики горного воска, міновавши бессонну німецку стражу и поліцайські патроли, вишли в горы, за одну ночь прошли долгу дорогу и зышлися у скалы Довбуша... Там они взяли огонь и рознесли по хребту от верха ку верху.

Люде стояли в тіни великанських огней, под зашитом гор и лісов, німци не могли

ту добрatisя, они виділи огні и сатаніли от встекlosti, но у них не было проводников, дорогу им преграждали взорваны мости и штучны завали...

Люде стояли в тіни огней, смотріли на Восток и вели вольну бесіду о том, як в долинах горят лісопилки и нафтяни вышки, вспоминали, сколько взорвано бензиновых цистерн и перегонных заводов, говорили о внуки Довбуша славном Сидорі Ковпаку и його партизанах, о их стремительных рейдах и нараз замолкали и вслушувалися — ци не гремят на Востокі пушки, ци не слышный лязг танков, ци не доносится тупот конников, — и знов рубали дерева и валили на стос, чтобы огонь не выгас, чтобы світла была дорога воинам, якы идут с Востока.

Старий лісоруб Осиф Вегерчук сказал своим сынам, котры молчки стояли коло огня и, опервшись на свои топоры, смотріли на огонь:

— Я при ватрі и сам перебуду, не дам загаснути, видит Бог, ніт! А вы складайте сокири, та й ну в дорогу!...

Старши с полсловна поняли отца — и Петро и Улас сами уж были отцами, они привыкли приказувати и не отвыкли іще слухати, — лем молодший Юра звідал:

— А де та дорога?

Отец скрутіл головом:

— Навстріч червоному війську тебе висылаю, абы коротший шлях вкавував... Гей бы не мого роду кість; що, не розумієш людськой гутирки? Всьо... Йдіть, хлопці, най вам Бог помагає!

Огонь поднимался ку небу хвійным столбом. Предодньом он почал бліднути. А дньом старик кидал в огонь суровы конаркы и хвою, змішану зо снігом, — дымне дерево вставало над верхом горы, як бы курился кратер збудившогося вулкана. Дневны дымы и ночные огні были видни на десятки кілометров. Воины, якы спішили на запад, на миг останавлялися, чтобы взглянути на маняще зарево, вздохнутиполном грудью и, ускоренym кроком знов пробиватися под же лізным дощом по весенним взухшым полям ку тым огням, што вставали впереди.

А враг — подлый, тремтячий цілом своїм драном душом, в замішанію и страху обертаючись для утечы, виділ пред собом тоты самы огні и чул себе звірем, попав-

шым в облаву досвідчених польовників.

Знов наступила ніч. Знов ланць огней палахнул на небі. В трьох разных пунктах широко роскинувшогося фронту на своїх коротких привалах бодрствовали три наші офіцери. Танкіст виходил из душної хати, юному не спалося, танки стояли на исходній позиції — завтра предстояла атака. Піхотинец бесідувал с вартовим, бойці отдахиали, змучені послі дневного перехода и вечерньої стычки с противником. Конник виїхал на край ліса зо своим ординарцом. Всі они смотріли в одну сторону: там, где над горизонтом вставали отблески дальних огней. Майже в тот час, коли ночна тьма згущувалася перед россвітом, ку трьом командирам — танкісту, піхотинцу и коннику — привели трьох синов старого карпатського лісоруба Осифа Вегерчука.

— Кто запалил огні на Карпатах? — звідали командири гуцулів, коли дозналися, кто они, откаль и зачым пришли.

— То мий нянько, щоб освітити вам шлях, — отповіл Юра, молодший зо синов Осифа Вегерчука.

— То Довбуш выкрасав свою огню зо скалы, — сказал Улас, средний сын лісоруба.

— Народ, что жде вас, — рюк старший сын Петро.

Світало. Сонним теплом дыхали избы села, в котром стояли танкисты. Шуміл ліс над головами конников, сідаючих своїх коней. Пробуджалися піхотинцы. Подходили ку пушкам пушкари. Летчики спішили ку гудячим на старті самолетам. И вот наступил тот момент рана, коли, проглядівши небо и вздохнувши полном грудью, всі подумали, як бы один чоловік: пора! Фыркнули моторы танков, конники виїхали з ліса, піхота поднялась в рост с земли, ухнула перва пушка, самолеты загучали в воздухі. Появлялся новий трудний день войны, новый день великої оферзиви.

Огні колыхалися над дальнім ланцом Карпатських гор, дороги ку ним были знаны, подкарпатська долина дрожала под тягаром наших танков, испивши води из Дністра у Заліщиків, піхотинцы входили в ліси Буковини, на всіх дорогах шол лютий бой, и всі звуки того беспрерывного боя зливалися в один грозный торжествуючий рокот — то співала в душах бойцов и чекающего народа Велика Трембита, возвіщаюча день ликования и побіди.

УРОЖАЙНА ЗЕМЛЯ

— Я слышал, что украинска земля найурожайніша в світі.

— То правда.

— А что там родится найліпше?

— Та як вам сказати. Одним здаєся, что на Україні земля найліпше родит партизанов, други кажут, что найшвидше там ростут кресты на німецких могилах. Што до мене, то я думам, что єдно и друге родиться в ровной пропорции.

* * *

ТУПИЙ СОЛДАТ

— Солдат Шульц, як найти стороны світу?

— Коли стати лицом на восток.

— Чом на восток? Дурню!

— Том, что восток и глядати не треба — где Красна Армия там и восток, а остальны стороны глядати не хочу — всяди партизаны.

25 РОКОВ НА ПЕЦУ

Може кто скаже: то выдумка? Слово чести, ніт. Был я сам на Буковині, всьо то виділ, знал и тоты факты мам.

Почалася тата история аж в 1915 року.

Жила над Прутом бабуся Катруся. Стояла єй хата от села на стороні. Там такий курник — не зазрит до него ниякий чоловік.

Жила баба бідно, лем з газдовства, што дві курки и сын Фецько. Кури вийт забрал за яку-си вину, а Фецькови цисар наказал идти на войну.

Мати коло Фецька клопочеся, а Фецько плаче, — на войну идти не хочеся.

— Нашто мі того? — гварит. — Цари чубятся, а я ту при чом? И матери с сыном розлучитися не хочеся. Вот и выдумала она таку штуку зробити: взяла сыновы штаны и гварит: "Сідай, Фецию, на пецу и молч". Тоты штаны носит и так голосит:

— Йой, людоњки, Фецию мой в Пруті сі купав и додому не повертає.

Штаны вийту показує, причитує и пригварює:

— Йой, нема у мене сына, загинула моя дитина...

Ну и вырішили люди, что Фець утонул.

Отправила баба и панахиду для виду...

Сидит Фець на пецу рок, сидит два, сидит три.

Никто в хату до бабы не завитає, тайны той не знає.

Ой, уплыло с Прута воды с того часу немало. Уж и цисаря в Буковині не стало. Уж румыни людом тым управляют — але и тоты о Фецию правды не знают.

Сидит Фецию на пецу, дре пірья вночи. Злізти с пеца боится. Може там бы и посивіл, але яко-си тамтого року мати в хату влітує и выкрикує:

— Ой, Фецию, яка ж бо рада, пришла до нас на Буковину радянска влада!

Припал Фецию до окна — прислухуєся. Дивни діла за окном починаються. Нибы землю от дуков-дідичов отберають, простым людям єї наділяють. А все же злізти с пеца боится. Як не як, звик чловек за 25 роков до належаного місца.

Вот уж и мати працує в колхозі. Не послали стару в поле, до дому роботу бере — коноплі тре.

И дивуються всі на селі: молоды дівкы не дают и половины того, што робит стара баба. Зрана до ночи працуют, а за бабом не встигнут. Каждого дня она за всіх вдвоє натре.

— Не иначе, як помагат єй нечистий — шепчут дакотры люде. И почали за бабом подзерати.

Та яко-си и видят: купує баба штаны на ярмаку.

— На што тото єй? — зацікавилися люде. — Ци не завела стара собі полюбовниця?

Пришли вночи до бабиной хаты и зазерают єй до окна. Смотрят — а на пецу сидит козарлюга и конопли тре. Ну, ту о Фецию всі дозналися. Три дни село реготало!

Вытягли хлопцы Феция с хаты на улицу, — тот от солнца аж жмуриться. Звідує людей:

— Где-ж тоты австрияки, румыны? Где паны, где вийт, где поліція?

Регочутся люде. И отвели го для порядку в милицию.

Начальник — хлопец бравый, русявый, уж всьо о Фецию знає, дивно на него так поглядає и пытає:

— Што-ж ты тепер, чловіче, хочеш?

А Фецию скоса на сельских дівчат глянул и каже:

— Поголитися и дораз женитися.

Як-не-як занудился чоловік, молодость на пецу просидівши!

И вот уж скоро рок, як працує Фецию в колхозі. Жену добру взял, — тота мужом не може нахвалитися.

Ходит Фецию по селі выголеный, вусы погладжує и таке людям рассказує:

— А все-ж я один на селі панам не служил и двох царов обдурил.

Лем стара баба Катрена незадоволена: почала отставати в роботі. Давно уж перенесли єй дівчата на тых коноплях.

Юрий Мокриєв.

* * *

НЕПОРОЗУМІЛИСЯ

— Фриц, хочеш, я тобі што-си интересне скажу?

— Слухам.

— Мы побідиме!

— Кто так повідал?

— Фюрер.

— А я думал, што ты серъозно...

Десята Смерть

ЮРИЙ СМОЛИЧ

Первым умер Иван Нещадим.

Тото показалось дивным: таж был Нещадим на око тугий, коренастый и терпеливый чоловік, — здавалося, самый здоровий и кріпкий зо всіх. Он жил на краю села, на публичных собраниях показувался не часто, но знали го добри, так як был он привітливий и трудолюбивий, — минувшого року мал больше як триста трудодній. Працувал он бригадиром на польових роботах.

Рано увиділи го уж скочанілым — тіло вытянулось, голова закинена назад, и очі открыты. Тогда вспомнули, што Нещадиму было уж за сорок, и от армии го освободили по слабости сердца. Сердце, вот, и не выдержало.

В тот сам день, другим, помер дід Никанор. Но дід Никанор был дуже старий,— сынове його уж мали внучат; ходил Никанор мало, а больше лежал на пецу або сиділ на призбі с піпком и прокурювал свою пенсію. Давно уж го мучил кашель, — кашляял он долго и тяжко, заходился навет, и слышно было го на цілу околицу. Но умер он тихо, не кашлянул ни разу, лем попросил води напитися.

Вот так за день оказалось отразу двое покойников. Треба было хоц похоронити их, як годится, передати землі мертвы тіла. И люде почали кричати наверх. До самого вечера на тоты крики никто не отозвался, и тогда постановили закопати Ивана Нещадима и діда Никанора ту на місці.

Не легке было то діло. Под ногами вода, глина: болота на пол локтя. Правда, ниже лежал пісок, но ледво выбереш пригорщы — отразу ямка заливается водом. Тогда и пришло в голову не под ногами копати, а выкопати печерку в стіні. Выскрепли печерку, не широку — лем двое рядом могли лячи — и в глуб на цільний рост. Вопхали там Нещадима и діда Никанора, немного завалили земльом. Но не держалася земля, осипалася, ноги Нещадима так и осталися непокрытыми. Копати треба было пальцами, а выгребати пригорщами.

Предодньом зауважили, што и другий дідо — Олекса Миколаєвич, колхозный конюх — также конат. Зголодувался чоловік, перемучился, видно, копаючи могилу, ослаб. А може, и залялся, змучений луг подальше в куті отдыхнути, а там грязь глубока, и налялося му в ухо и рот.

Кто знає, ци то была найгорша зо всіх ям, но дуже страшна она была. Други ямы устроювались звычайно в потоках и берегах, лем назва одна: "яма". В селі Лелюках зробили яму просто, огородивши выгон кольчастым дротом, а в колхозі "Червонный партизан" держали людей в громадском яринохранилищу, а оно там было нове, доброе, ошалюване и ище зо соломяним дахом. Но тоты села были велики, и людей в концентраційни таборы заганяли там сотками. А ту всього полтораста хат, колхоз один, — взяли закладников, дрылили их в звычайну силосну яму. Глубина ей была десят метров. Тото точно, — таж копал ей огроном, и он ту сам сиділ, первым закладником: то єст, если объявятся по близости партизаны або, там, дакто дачым образит німецкого солдата, то агронома мают росстріляти первым. На долготу яма была штыри метры, а на ширину — три. Закладников было девят.

Поправді, в ямі сиділо десят людей, но десятом была дівчинка Василинка. Дрылили ей ту цілком дармо. Мати ей, лаборантка колхозной хаты-лаборатории, перед самым бойом пошла на годину в сусідне село. Німци пришли, а она так и не вернулася, — куды же было идти Василинкі? Она крутилась коло пустой хаты, на колхозном дворі коло лаборатории, где тепер стали на квартиру німци, вертілася у німцов под ногами... Може, просто надокучила, вот ей и кинули в яму.

Люде жалували Василинку, хоц и себе самых также было жаль. Кто-си дал дівчині сухар, кто-си сунул картофelinу, кто-си, набравши в шапку дождевої воды, напоил Василинку. Кто знає, чом жалували Василинку, отдавали їй послідне, — таж ничего было и рахувати на то, што она вийде от-

таль живом. Была Василинка невзрачна, хила, молодша як на свои штырнадцет літ. Настаралася ньом єй мати дуже — и до докторов іздила, и в поликлинику районну; а два послідни роки вислав колхоз Василинку на дітский курорт: один раз в Крим, ку морю, другий раз в горы, на Кавказ. Не дуже помогли море и горы слабенької дівчинки, а тепер — наголодувавшись — и совсім стала Василинка, як тінь. Думали, што не пережие она и первой ночи в ямі, но вышло не так, — уж котрый день мучилася дівчинка, и лем дрожала и потихонъку кашляла в кулачок. Галю Северин, знатна доярка, дала єй половину своєї хустинки, Максим Пивторак наділ на ю вестку, а баба Мотря прикрывала на ночь своїм сподницом.

Баба Мотря померла четвертом, уж на третий день. Померла она от голоду, а певнійше — от жажды. Німци не дали пити, — говорили, что под ногами в ямі води дост: наберте, болото отцідте — тай вам и питье. В первый день спустили на шнурі котлик постной куляши, на третий день кинули немного гнилої картошки, и дальше так само.

Спочатку пробували люде подавати голос, кричали наверх, мы, гварят, не злодіи да якы, а закладники, — дайте хоц дашто поїсти! Но потом перестали, над криками та кими німци потішалися: присядут на край ямы и здиваются над людми: “Іchte, — гварят, — што нам от іды остаєся, то и вам даєме.” Вот так люде и жили.

Пятым умер товариш Чепурний. Товариш Чепурний был не з нашего села, и в колхозі го никто не знал. Появился он на колхозной свинофермі в тот день, як пришли німци. Свинарка Вивдя — та сама, што возила своих свиней на всесоюзну выставку в Москву — ледво услышала, што наши отошли за мостик, а з лісу несеся німецка кавалерия, кинулася скоро до хліва, хотіла выгнati в поле свиней, чтобы не досталися фашистам. Глянула, а в засікі лежит ктоси, смотрит на ней и пальцом кличе. Приглянулася, а то наш: командир, цілый в крові и на ногах не стоит. Молодший лейтенант. Он, оказуєся, отошол от своей части, заліз на дерево и подавал сигналы — корректувал огонь. Под деревом розорвалася мина, и он звалился раненый, ледво добрался до колхозного хліва. А німци в тот час уда-

рили конніцом с фланга и отрізали го от своих. Вот так и остался товариш Чепурный на нашей колхозной землі, часово оккупованой врагом.

Вивдя быстро подхопила го на плечи, — кріпка была женщина — и в свою хату. Обмыла, раны перевязала, переоділа в одежду своего мужа, — муж єй на фронті с первого дня войны, и не мала она о ньом ніяких вістей.

Німци и не розберали, а забрали Вивдю разом с товаришом Чепурным, — сказала она им, что то єй муж хворый лежит.

В ямі раны у товариша Чепурного загноилися, кинуло го в горячку, бредил он, маму звал, Вивдю также, и умер на четвертий день.

А Вивдю в тот день позвали на допыт, ци там на што, — разом с агрономом. Кинули шнур и приказали — ліз! Агроном поліз. Два раз обрывался, проклинал себе, што таку глубоку яму выкопал, всю кожу на долоні о шнур здер, но наверх выбрался. А Вивдя отказалася, не захотіла: “Убивайте мя ту!” Знала, што єй наверху жде — красива была, хороша женщина, дармо, што уж котрый день в грязі и во вshaх, а сияла своїм красотом. “Не пойду, — сказала, — на здівательство, ту и убивайте!” Ну, німци вистрілили раз пять. Ранили Максима Пивторака в руку. Галю Северин в ногу, а мертвому Чепурному прострілили живот и пле-чо. Тогда Вивдя полізла. Видит, что перестріляют зо-за ней всіх, — и мертвых и живых, — и полізла. И не заплакала, лем сказала:

— Люде, кто живий останеся, най мстит за нашу смерть, — одомстите и за мою женську честь. А як увидите мого Владимира, скажте... Ніт, ничего не говорте, чтобы біда моя не стояла горем перед його очами.

Агронома кинули назад в яму за годину. Он был мертвый, с перебитыми руками и ногами. Видно, мучили го. А Вивдя попала в яму аж ночом. Цілком гола и волосы спалены. Ку офицеру ей водили. На сам перед зоблекли и выкупали в великой бочці, коло пожарной стодолы, там был запас воды. Говорят: в ямі сиділа, а наш герр лейтенант брудных жен не бере. Дали навет якуси рянду обтертися, а потом одеколоном побрызгали и повели. Глянул на ю герр лейтенант,

такий сухерлявый, з лица як бы и пригожий, лем цілый в бруді и давно не мылся, тай як ногами затупоче: — У ней, — кричить, — в волосах напевно паразиты! Чиркнул сірник и спалил єй волосы.

По всем выгнал Вивдю вон, як была, в сіни, и взялся за допыт агронома. А Вивдя лежала в сінях, и над ньом здівалися всі десят солдатов. Три послідни ище сказали єй, шо они сифилитики.

— А о што, — звідували потом люде Вивдю, — німцы агронома допытували, не слышала? И за што убили, не знаш?

— Не знаю, — отповіла Вивдя, — не слышала, о што звідували. Дуже кричала я. Лем потом, коли уж выкинули го в сіни, мертвым, переводчик вишол, — переводчик при них єст, с німецкого на наш язык переводит, такий чубатый и сино-жолтий пасок на рукаві, — вишол и проклинат: “Ex, забыли, — кричить, — звідати, где он цілый еквіпунок своєї хаты-лаборатории сховал! Там, гварят, ведра два горілки або спирту было. Завчасу, — нарікат, — чоловіка убили, треба было наперед розвідати.” Вот тоды, — говорила Вивдя, — и засміялася я. Таж они в хаті-лаборатории на квартирі стояли, а спирт мати Василинки под подлогом во всем другом посудом держала, а яма под подлогом як раз под ногами переводчика. Правда, — звідує Василинку, — у твоїй мамы вісю в ямі под подлогом лаборатории было? И спирт, и гербарии, и мішокчи с сортами пшеници?

— Правда, — отповіла Василинка.

Померла Вивдя предодньом. В горячкі була и сміялася все.

Послі ней и Максим Пивторак помер, от раны у него отворился антонов огонь.

Лем Гая Северин и Василинка були живы. Галю наверх не брали, невидна она в собі була — немолода уж и хрома. В болячу ногу єй куля попала. Вот и лежала она нерухомо, рана палила, а от голоду сил не було поднятися.

В полуздне того дня ку краю ямы подошол сам герр лейтенант с переводчиком. Глянули в яму и закляли — смрад з ней страшний иде. Заговорили они с переводчиком меж собом о том, які тоти чортови закладники нетерпеливи, до твоїй смерти не дожили. Лейтенант пришол росстрілюва-

ти заложників — объявилися-таки в лісі партизаны и убили двох німецких солдатов.

— Ей! — крикнул переводчик. — Кто там ище живий? Подавай голос, росстрілювати будеме.

Гая Северин и отозвалася:

— Я, — говорить, — ище жива, ростріляйте!

Ей и пристрілили.

Потом герр лейтенант скомандувал: звалити яму соломом зо стожка, што обок стоял, и подпалити солому, для дезінфекции.

В стожку том уж котрый день я лежал. И выбрatisя не мог, потому, што ноги прострілены и сколько днів ничего не іл, кромі пару зерен с колосков, лем пил: вода по соломі стікала, капля за каплью, — за день мож було напитися. Ми тоды с товаришом Чепурным одном мином були ранены, он на дереві, а я под деревом у телефона. Он, видно, перше як я опамятался и ку хліву пополз, а я — немного поздніше, коли німцы були уж в селі. Лем до стожка я и довлюкся, там луг, в солому зачопался и вот нияк умерти не мог.

Услышал я приказ офіцера, страшно містало, из холоду в жар кинуло. Пришол-таки и мой конец, та ище страшний який: увидят, будут мучити перед смертью. Лем тата надія була, што слабий я, долгих мук не выдержу.

Але ту подала из ями голос и Василинка.

Засміялся німец, забыли они о дівчині, нияк не ждали, што она ище жива. Винял офіцер пістолет и приглядатся — где там она в ямі сидит. Переводчик, прислухуючись голосу дівчинки, остановил офіцера:

— Не стріляйте, она сейчас, здається, перед смертью могорич выставит!

А Василинка кричит из ями:

— Не убивайте мене, я вам покажу, где агроном з мамом чистий спирт сковалі.

Ей дораз з ями вивлекли. Стоїт дівчинка перед ними, така невзрачненька, ціла світиться, на ногах ледво держится. Лем очі велики и горят, як бы она з розуму зышла.

— Ну, — кричить переводчик, — где же то у твоїй матери спирт?

— В ямі под подлогом, — отповідат Василинка, — под самом хатом-лабораториом. Два ведра.

Кинулися туды — направду, они отразу третий, набрала нарочно и назад ку ямі. и не зауважили, что в подлогі открыватся вход в яму. Полізли, и в ямі под подлогом — в штырох посудинах — два ведра спирту.

Вот хохоту и радости было у німцов! Давно уж им водки не подвозили, жили они в селі “на свой кост”. Ну, стягнули они с чий-сой хаты поросенка, зарізали, подсмажили и загуляли. Спочатку офицер с переводчиком, а потом всі солдаты, не было лем двох, — як патруль за село пошли.

Офіцер с переводчиком напилися, як свиньи, и отразу заснули. Солдаты пили на ганку, и также скоро один за другим задримали. Через годину такий храп пошол — загуділо всюо. Заснул навет вартовий коло ганку. Лем Василинка крутилася меж ними, заглядувала в манерки, ци не осталося да-што для ней поісти.

Думал я в тутору минуту кликнути Василинку, може спасла бы она мене даяк. Но не было силы у мене, голосу не было. Ослабнул я от голоду и от роскритих ран.

Але смотрю я, а Василинка што-си придумала або цілком розум стратила: бере одного солдата за ноги и влече по землі. Спином волочить, у того лем голова по стежкі постукує, но сп'язна не може збудитися. Довлекла она його до ями и дрылила ногами. Он в яму и хлюпнул. Василинка тоді пошла и другого солдата потянула за ноги. Така собі невзрачна, слабенька, з голоду сама ледво на ногах стоїт, а смот лем на ю! — откаль сила береся: влече и другого солдата ку ямі. А за ним третього.

До ямы от ганку кроков двадцет. Василинка повлече полпути, сяде, отпочне и дальше, просто за ногу, а то и за руку, як мішок. Четвертого, пятого и будятся дакоты, бубнят што-си, гудят, рвота их принимат, поднятися пробуют або ногом брыкнути, но як бы очуміли всі, и сила их до чорта пошла.

Перекидала Василинка солдатов, тоді в хату пошла: через пару минут офицера влече. Мучится, падат, а влече. И того в яму. И переводчика за ним. Ище не змеркло, а она уж начисто десятюх солдатов с офицером, цілый гарнізон, без двох, што в патруль пошли, перевлекла.

Тоды, смотрю, ку мі, ку стожку иде Василинка.

Вытягла жмит соломы, вытягла другий,

Понял я, наконец, — и застогнал.

Перепугалася Василинка дуже, думала — німец в соломі сидит. Потом опамяталася, розглянула мене и води мі принесла. Я єй шепчу: — Може там спирту немного осталося, дай мі каплю, може мі того сил додаст.

А Василинка отповідат:

— Єст там спирту ище много, но тобі го пити не мож. Тот спирт лем на око чистий, а поправді не чистий он, отравленый чым-си. Он у мамы и агронома для якой-си научной роботы зо зерном был, шкодников тровит. Ци-ж ты не виділ, як німцы отразу очуміли?

Бесідує Василинка зо мном, а сама носить и носит солому. Повлекла одно нарочно, друге. Половину стожка перевлекла. Завалила соломом яму и звідує мя, ци не мам сірника.

Были у мене сірники. Най мене судят люде, най мене судят живы и мертвы, и тоты, которых згноили в ямі, и во всіх ямах на нашой прекрасной, счастливой, квітучой землі, захваченої, спустошеної выродками-фашистами; най судят мене и тоты, которых убили на смертном славном полі битвы на всіх фронтах от Чорного до Білого морей; и тоты, кого скривдили, замучили, роздерли всяди фашисты. Стою перед судом и тых, которы осталися живыми на світі, но жити осталися лем с одном цілью — освободити родну землю, освободити родны земли всіх людей и вынищити роспеченым желізом фашистську отрову в цілом світі. Встаю на суд людей и признаюся: дал я тоды Василинкі сірники.

Ох, и ударило же тоды в чорне небо огнем! За свистом и шорохом встал над ямом огненный столб и освітил колхозны дворы вколо.

Горіло в селі, а тишина была, як в степи. И на алярм не звонят, и ни одна душа с хаты не вышла. Даже псы не залаяли на огонь.

И страшна была в огністых отблесках маленька Василинка. Зъєжилася, трясеся ціла, покашлює, а очи якы-си темны, як бы невидячи, лем огоньки поблескуют, запаляются и гаснут в них. Сидит Василинка и смотрит на огонь, отведе на миг очи в сторону, взгляне на молчаливи, мертвы хаты родного села, на зруйнуваны и спаленые

колхозны склады, на чорны, неораны земли за ставом, прислухуєся, яка глуха тишина вколо, — и знов смотрит в огонь.

Огонь быстро и до дна дошел. И горіло уж не так ярко, як спочатку, та и пострілювати почало — то один як бы далекий вистріл стукне, то отразу по пару, то знов один. У німцев в кишенях и в патронташах патрони були, вот они от огня и бахали.

Нараз послышался тупот конский. Спопчатку вітром гул донесло, а потім ближе, совсім близко — и во двор прискакали два конники. Прямо ку огню. Німци.

— Што за огонь? — звідує один из них.
— Пожар або сигнал даякий?

А Василинка лем плечиками рушила:

— А то, — говорить, — у німцев в ямі закладники були, поумерали або убиты всі, вот офицер и приказац дезинфекцию зробити.

— А офицер где?

— Поїхали німци всі до одного: за селом партизаны объявилися, так они их выганяти з лісу пошли...

— А ты, — звідуют, — дівочко, чия? И чого ту сидиш?

— А я, — отповідат Василинка, — гріюся коло огня. Мамы у мене ніт, істи ніт што, и змерзла я дуже.

Ту лем я постиг, что тоты два, хоц и в німецких уніформах, а говорят с Василинком по-нашому. Каины, зрадники, фашистськи прихвостники — националисты из петлюровской еміграции певно? Ну, думам, пришол и мі конец.

Нараз злізають оба с коней, встають над ямом, а з ней уж лем руший дым валит. Шапки зняли, головы склонили.

— Вічна память, — говорят, — память дорогим нашим товаришам...

Выясняется, — они оба партизаны. Двох німцев, што як патруль пошли, зловили они, убили, оділися в их одежду и прискакали на их конях, — думали росправитися с цілим німецьким постійом. Двох партизанов всього и было. Предсідатель місцевого колхоза и колхозник зо сусідного села. Запозднили они: Василинка уж и без них, сама, с цілим німецьким отрядом справилася.

Увиділа Василинка, кто пред ньом стоит, ну и призналася им до всього, як діло было, и на мене показала.

Забрали они мене зо собом в ліс, вилічили.

И Василинка с ними пошла. Так и шли: двох на конях, меж конями на носилках — я, а позади Василинка шла, и не захотіла спереди на сідло сідати, пішком пошла. Иде, под ноги на грязь смотрит, лем часами очи подносит: взгляне на чорны, неораны земли, на погорілы хаты при дорогі, на розвалины, на небо, — місяц высоко стоял и ясно світил.

С того вечера было нас в партизанском отряді четверо.

А в скором часі наш отряд вырос и много біды фашистам причинил на нашей, вольной, колхозной землі, часово захваченой, разграбленой и спустошеной лютым врагом. Так и прозвали наш отряд "Десята смерть" — як бы в знак того, что повинна была тогда Василинка десятом в ямі умерти, но не пришла ей десята смерть, а заміст ней погибли десят проклятых фашистов...

НА КІЄВЩИНІ

НІМЕЦЬКИЙ КОМЕНДАНТ до селянина:
— Иване, як то розуміти: "Настрашений мішком и торбы боится."

ИВАН: — Та вот, приміром, под Сталінградом армия фельдмаршала Паулюса попала в мішок... А коли бы даяка компанія красноармейців оточила дашто менше, возмеме, напримір, наше село, то буде...

НІМЕЦЬКИЙ КОМЕНДАНТ (озератся): — Ну-ну! Ты у мене договоришся до шибениц!

Так приняв німца Дон.

Доктор

Б. ЯМПОЛЬСКИЙ

(В тылу врага, март 1944)

В одном белорусском місточку жил доктор Алексей Иванович. Його знали всі жители місточка и селяне окіличних сел, так як он был добрий доктор и добрий чоловік. Рано он виїждал на бричкі до своїх пациентов, и діти на улицах, увидівши го, кричали: "Доктор, іде!"

Коли появилися німци, доктор пришол в полеву комендатуру и сказав, что он не опустит госпіталь и буде працювати у них.

Німци ставили доктора в примір инженерам, артистам и учителям місточка, котри не хотіли працювати у нової влади. Німци навет сфотографували господина доктора на фільм, послали в Берлін и там показували в кінохроніці, а німецький коментатор обясняв: вот, гварит, як білоруска інтелігенція рука в руку працує с німцями. Старший агент гестапо замешкал в домі доктора и вечерами приводил до него німцов с полевої комендатури грati в карты. Сусіде слышали из докторського дома німецькі п'янини крики и говорили: "Німци у доктора гуляють!" Його рахували зрадником народу и навет хотіли го убити як запроданца.

И вот одного разу доктор взял в полевої комендатурі автомобіль для прогулky, виїхал за город и назад уж не вернулся.

На слідуючий день из місточка сchezла аптека. И разом с порошками, мастиями, каплями датского короля сchezла и фармацевтка Аннушка. Потом ктоси вынюс с операцийной гали госпиталя цілый еквіпунок. Німци поставили у госпиталя варту. Но одного разу днем подыхала теліга. Чоловік показав вартовому німецьку пропустку с орлом и вивуз дентистичний кабінет с дентистком Анастасиом Захаровном. Коли німецькому команданту показали подпись на пропусткі, у него заболіли зубы от яости. То була подпись доктора.

Незадолго вивезли також токарну машину с тартаку и прессу "американку" из типографии. Лем желізний сейф зо золотом

и гроши стоял на місці, приверченій до подлоги и до стіни. Но коли раз німецький кассир отворил сейф, то нашол го пустым. Заміст золота и грошей там лежала росписка доктора.

В лісі недалеко міста з'явився отряд доктора Алексея Ивановича. И тогди всі дозналися, што в докторському домі под п'яны викрики німцов, в сусідній комнаті за дверми, закритими шафом, збералася подпольна громадка совітських патріотов.

В городі всьо творилося наперекор, на злость німцам. Згоріл лісозавод. Одного разу сchez машинист електростанции, и в городі погасло світло. Прибіжавши німци увиділи, што выпалені моторы. В городській витрині на німецьких афишках нараз з'явилася совітська газета. Над будовом, где поміщалася поліція, 1 мая з'явився великий червоний флаг. Німци с криками полізли на дах, почали зрывати флаг и вилетіли в повітря. Флаг був подминуваний.

* * *

Мадьярська експедиція прибула с молотилком и арматом на селянське поле. Мадьяри окопалися на полі и почали молотити хліб. Но завула з ліса міна, поднялася у молотилки чорний столб, и млоцкаре розлетілися. Мадьяри пошли в атаку, прикриваючись снопами. Однако з ліса их встрітили таїй кулеметний и минометний огонь, што они, ростративши снопы, ледво уползли назад в укриття.

Доктор встрітил мене як старого знакомого, хоць николи перше не виділ. Он любил людей. То был высокий, толстый чоловік с добродушним лицом мирного гражданина. На нем не было ни автомата, ни маузера, ни кулеметной ленты. Лем полевый бинокль висіл на шеї.

— Районный комитет партии вынюс постановление, — сказал доктор — німцам ни зеренка хліба.

В темноті на полі знов загрохотала мо-

лотилка, и тотчас же знов завыла міна. Завязалася битва.

В розграр боя на командний пункт, котрый поміщался в избі, прибіжала старуха. "Доктора! Доктора!" Показалося, што молода хозяйка дома, котру на час боя вynesли с избы в яму на огороді, родит.

— Иван Иванович, — сказал доктор начальнику штаба, — я скоро буду.

Я вишел за доктором на огород. Ярко сверкали звізды. Бой розгорался. И нараз в шумі його я услышал где-си в землі писк и потом крик новорожденного. Лежавший коло мене партизан минометчик усміхнулся тому крику.

Із ями виліз доктор с електричном лампочком. Руки його були в крові. Он сиял: "Хлопец!"

Мадьяры в тот час отходили дорогом, но нарвалися на партизанські міни. Бой откотился на болота. С криком взлітали вспугнуты вистрілами дики качки.

Я вишел на поле и услышал: раненые звали в темноті: "Алексей Иванович!" Они пререкалися с Аннушком, медицинском сестром, и желали, чтобы перевязку робил им сам доктор.

Послі боя командний пункт обернулся в операцийну комнату. Взяли зо стола малы и положили білый шолковый верх парашюта. Заміст командиров отрядов в комнаті появилися мед. сестры. Лем Алексей Иванович остался на місці. Но то был уж не командир, обсервуючий в бинокль за полем битви, а в білом плашу тихий и строгий хирург.

Внесли окровавленного партизана. Раненый познал Алексея Ивановича, и темне лицце його просвітліло, як бы боль отошла далеко, далеко... Пилком, выкованом партизанским ковалем, доктор зробил складну операцію.

Потом мы пошли в лісний госпіталь. В землянкі, обтягненої парашютним шолком, стало тихо, даже тяжко раненые замолкли. Коли Алексей Иванович подходил к бойцам, они забывали свои раны. Доктор звідувал их о болізни, а они му отповідали споминами о боях. Они не хотіли говорити о ранах с доктором, они хотіли говорити с командиром о битвах.

Я виділ, як коло госпітalia Аннушка го-

товила йод, варила медичинске мыло. Я виділ в лісной пивниці бочки топленого масла, огромны білые колеса прессуваного сыра для раненых. Я виділ, як ранками рыжий возница привозил варене молоко для раненых, а в пекарні выпекали для них білый хліб...

* * *

— Я повезу вас по своєму району, — сказал мі яко-си раз Алексей Иванович.

На россвіті мы выїхали на шоссе, котре соєдняло два города, які охранилися сильными німецькими гарнізонами. Но шоссе було в руках партизан. Виктор, ад'ютант доктора, знаний в Білоруссии сценичный артист, співав цілу дорогу пісни. Трудно было представити собі, што мы в глубоком тылу у противника. Вдали послышалися вистріли. Мы приближалися ку партизанской застави на шоссе. У заставы мы звернули на партизанску дорогу.

На дорогі великий рух. Цілый час на вистрічу нам попадаються вооружены люди— піши и конни. Везут минометы и тяжкы кулеметы. Піши несут под пахами міни, афишки, газеты. Навстрічу скачут связисты с донесениями, розвідчики. Идут селяне с пилами, топорами и лопатами перекопувати и завалювати дороги от города в район.

И в селах много вооруженных. Коло ворот бородаты дядьки с кулеметными лентами крест-накрест. Женщины и подростки с карабинами и гранатами выходят из домов. На улицах діти с вирізаными из дерева стрільбами и штылетами бавятся в "партизанов".

Увидівши нас, сельські мальчики кричат: "Доктор іде!"

Старики, сидячы пред хатами на лавочках, стают и знимают шапки. Они говорят: "Доброго здоровъя, доктор!" Други, што даколи были солдатами, салютуют: "Здравия желаем, товариш командир!" Трети, што памятают доктора ище пастушком Лешком, кричат: "Здравствуй, Алексей!"

На переправі старик граблями прочесує дно ріки. В 1941 року при отступі он утопил ту кулеметы.

— Ліду Никито, — кричить доктор, — ци бы-с не подсыпал нам снарядов?!

Дідо має и снаряды, закопаны в лісу.

— Ест, Алексей Иванович, подсыплю, —

говорит он тоном начальника доставы амуниции.

Алексей Иванович выгнал німцев з района. Он спас хліб и скот от разграбления, юнаков и дівчат от німецкой неволи. В глубоком німецком тылу тата земля осталася білорусском, совітском.

При мі приїхал мельник, цілый білый от муки, з документом от німецкого коменданта. Комендант звідувал о кошта для поправы млина. Німецка подлісся. Печать с орлом. Доктор наложил резолюцию: "Хозяин района не ты, а я. Не сун своего свинячого рыла в наш огород." И послал коменданту. Той самой ночи группа партизан на волах перевезла млин в ліс. Через даякий час раненько загуділа сирена. Доктор стоял коло млина и сам давал гудки. То было недалеко от німецкого гарнізона, и там их ясно слышали.

— Даю знати коменданту, что мельница праце!

* * *

Мы подъезжаем под лісок. Вдали протикає ріка. На другом берегу город. Я вижу німецкого вартового на вишці. З ліска визывають кулеметы. Вечеріє. Німци уж запалили своє світло. Зеленым и червеным світлом освічують ракеты город, болота, ріку, ліси, поля. Вколо — партизаны, жители того города. Они слышат його звуки, видят його

дахи и вышки, а рано — дым його коминов. Ночом они сидят скраю ліса, смотрят в ночь и слушают шум родного города. Им здається: они сейчас войдут в свой город, в свой дом, в свою квартиру.

О полночи идем ку городу, маневруючи меж німецкими секретами. Проникаме на окраины города, заходиме в пусты дома. Свище вітер в розбиты окна, выє в коминах. Німцы в фортах. Они загнаны в город, як в нору. Они живут всі разом в каменных будовах центра города, зритого окопами, за кольчастыми дротами. Кулеметы выглядуют зо стін, з дровен, рельсов и каменя.

Каждый день, кажду ночь, кажду минуту вот уж много місяцов враг живе в страху перед налетом. Пойманый німец росповіл, что послідне полрока они ни раз не роздівалися. "Тортуря смертью", — говорит он.

Стрілянина цілу ночь. Німци отстрілюються от ночных тіней, от корчов, от дождя, который здається им кроками партизанов.

Одного разу німци в місточку услышали на болоті шум. Шум взрос. Тогда ударили кулемет. Поднялся алярм. За всіх сторон застричили автомати и кулеметы. Но шум на болоті не переставал. Як встеклы, німци палили до рана. Рано показалось, что в болоті застягла корова партизана Емельянича. Она заблудила, хотіла выбраться с трясини и шуміла и крутилась в корчах. Німци выпустили пару тысяч вистрілів.

Алексей Иванович росповіл мі историю німецкого страха и смієся:

— Німци того гарнізона, если останутся живыми, до самой смерти не забудут, як они сиділи ту, в городі!

ЧОГО ЖАЛЬ

Німецкому фрейтру под Тростянцом гранатом оторвало ноги. Коли німец нашолся в совітському госпіталі, то почал сковуліти. Лікар звідзе:

— Чого ты плачеш? Мы тобі ище красиши ноги приправиме, на шарнірах.

— Та ноги, біс их взял — отповіл ефрейтор. — Чоботы жаль!

Санитар, який доставил ефрейтора, покрутил головом:

— Вот дурень, чым ся смутит. Ліпше бы подумал, где золі достати: його чоботы уж давно кашы просят.

Так принял німцев Волга.

Четвертий - сержант

Юрий ЯНОВСКИЙ

Сам командир припровадил в наш блиндаж молодшого сержанта. Діло было вече-ром. Мы зачудувалися, чого то лейтенант сам його приввол до нас. Повставали з місця, як належалося — Швец, Соколов и я.

— Можете держатися вольно, товариши, — сказал лейтенант, — я вам приввол четвертого, завтра в засаду пойдете разом, завтра посчастит. А вы, товариш молодший сержант, давайте ту — пальца в рот не класти, — гитлеровцы называют их танковом чумом, знакомтесь.

Лейтенант засміялся и пошол собі, а мы россмотрювали сержанта зблизка. Интеллигентный паробок, лице ище бритви не коштувало. Интересно знати, яком он водичком брызганый и з якого боку коло него заходить. А он тым часом знімат зо шї автомата и тонесенько — як кыхне!

— На здоров'я, — рюк Швец, — сто тысяч на дробны выдатки, товаришу сержанте!

— Спасибо за добре слово, — отповіл лагодным женским голосом сержант, ну и пошол, кульгаючи, до свого місця, скинув плащ, положил по газдовски автомата, сіл. Братики мої милы, то была жена! Вот який выпал нам четвертий квартирант...

Швец зразу мало не згоріл:

— Пребачте, може я сказал дашто не по фасону? Коло такої справы ходиме, што нерви души погублены, война.

Сержант молчал, як бы ничего не чул.

— Я бы на місці наших генералов, — сказал мі Соколов, — николи бы не пускал жен на войну. Знаш, яка коло автомата ходна кров потребна? Я — сам автоматчик. А она танк увидит — та буде думати, што то чорт на пузі лізе...

— Вы всі такы бесідливы? — спокойно звідала жена. — Што-си вы, товаришу боєць, много бесідуєте.

Мы глянули на ней всі втрьох, мы сушили єй очами, выкидали в мысли з блиндажа, а слов подходячых не нашли. Жена не звертала на нас ниякой уваги, як бы мы не были стары обстріляны фронтовики, а да-

яки посторонни люде в блиндажі. Она сиділа, замышлена, смотріла где-си километров пять поверх наших голов.

— Товариши, — рюк нарешті злим голосом Соколов, — я вам открыю по секрету одну тайну: видите, у товариша молодшого сержанта на лівої стороні блузы над кишенем аж дві дірочки для орденов готовы, нитками обметаны, як фабричны, — видите?

— До орденов ище поскаче, — отповіл Швец и аж засміялся, — най бы ордены били, а дірок на блузах наробиме сколько треба!

— Дай нам, ледачым, нагороду, — рюк я, — а мы и ручки поскладаме, и зо споминами будеме виступати! А воювати кто буде? То товаришу сержанту таку одежду выдано — певно з даякого орденоносца...

— Може, — тихо озвалася жена, — што-си вы як бы з роду орденов не виділи.

Она взяла и розобрала до цурки свой автомат, спокойно и быстро змастила, знов збрала, як прайзовый автоматчик. Мы забыли и злость, лем лупали очами.

— Вы його, проклятого, вот як знаєте! — не выдержал Соколов, як знавець автомата. — Беру всі свои зауважения назад...

Жена тоді посміхнулася до нас и отразу стала красивом и симпатичном, а мы — грубиянами без совісти.

— Я научилася розберати в шпиталі, — рекла жена, — ногу лічила, а руки практикували. А то было предтим — стріляти умю, но всього як треба не знаю. Он у мене заслужений — осемдесят шестьох положил. А тот осемдесят осмий німец саму мене трафил, отак быват на войні. Не ты його, то он тебе...

Нам сиділося, як собакі в човні, а языки кашы в роті поприсыхали. Жинка-сержант пожелала доброй ночи, лягла, вкрылася плащом и отразу заснула. Соколов посмотріл, як она спокойно спить, потихоньку сплюнул и сказал одно слово: "Годится".

Близко розорвалася мина, с повалы блиндажа нам на головы и за колінны посыпалось смітя. "Полный фасон, — сказал на ухо

Швец, — и оком не моргнула, лем вкрыла плащом от піску свой автомат." А рано, на минуту предо мно жена пробудилася, крикнула на нас трьох и вышла, не смотрячи, ци встигаме мы за ньом.

Мы выбрали місце на бураковом полі, почали копати засідку против танков. За села пришла яка-си жена з мотыком и взялася окопувати бураки, як бы и войны близко не было. Мы сиділи в глубоких норах с противотанковыми ружиями, а селянка перед нашими очами окопувала бураки. Ходила, ходила вздолг рядков, а потом як заспіват! Выполює бурян, окопує, нахиляється до каждого листочка, співат тоненько, як жайворонок.

Зразу перед нами была ліщина, а дорога повертала троха ліворуч, и танки могли подставляти нам боки своєї конструкції для цільних подстрілов. Я особисто любил бити в мотор, а Швец знал іншы слабы місца німецкой черепахи. Соколов и жена-сержант роскладали под руками зручно автоматны диски, протитанковы гранаты, фляшки з бензином, для наших ружий патроны, — всьо хазяйство. По мапі місце было стратегичне: з одного боку тяжко защищати, а з другого — легко прорватися и проскочити во фланг наших подрозділов.

Швец уміл чути танки кілометров за три. Он встремил лопату глибоко в землю, приложил ухо и почал наслухувати. Тогда встал зо земли, знял каску и гребенцом росчесал свой кучер. "Што, танки?" — звідал Соколов. Зато мы всі так и знали, што танки: перед бойом Швец завсе чом-си причесувался. Я сам приложил ухо до земли, але ничего не чул особливого. Бо ціль час земля гула и шарпалася от канонного грома направо и наліво от нас.

— Танки! — крикнули мы жені-сержанту. — Будь ласка, занимайте місца згодно с куплеными билетами!

Наш сержант в тот час подходила до окопувачки и не звернула уваги на пораду. Жены обнялися, як бы приросли одна до другой, потом посадили в бурачанкі и штоси бесідували. Селянка витерала слезы. Нарешті, здалека выползли танки, шіст штук. — Танки! — знов крикнули мы.

Сержант оглянулася на танки — як бы то не желізны чорти шли, а стадо с поля,

— и полізла до свого окопа. Селянка неуміло, на колінах посунулася слідом.

— Без мойой команды не стріляти, — сказала всім сержант, — они не кусаются...

Швец глянул на мене зо свойой шкаборы, подморгнул, поднял сторцом великий палец. Я также был задоволеный, — што не гвар, а в бою не кождый жартує, лем высша категория.

Танки шли. Уж мож розобрati білы кресты на боках. Зверху сиділи автоматники. Холодок поліз мі поза колнір, але долго боятися не было коли. Я взял на мушку переднього, а Швецу крикнул брати задній танк.

— Меньше нервов, — неголосно сказала сержант. Она наказала Соколову разом з ньом кропити автоматников, коли машини пойдут ближе. Селянка сиділа на дні окопа и плакала.

— То добри, Ганно, — сказала сержант, — послі слез очи ліпше видят. Вот посмотте на них, як лізут. Як гусеници на буракове поле...

Селянка вyzріла, посмотріла на фашистськи танки: "Ой, боже ж мий, невже они знайдут нас в бурачині?!" Сержант посміхнулася, але не встигла ничего отповісти, бо был як раз час починати встрічати гостей. "Увага!" — крикнула сержант. — По фашистской сволочи — огонь!" Мы почали нашу роботу на бураковом полі.

Не буду хвалитися, але передний танк споткнулся послі моого другого вистріла. Окутался дымом. Але дым — не факт: они часто дурят нашого брата. Я дал им кулю на подлалку, а они повыскакували, як руды мыши. Моя напарница — сержант помаленьких выстрілами из своего автомата викликала залогу и автоматчиков. "Давайте другого" — сказала сержант. Швец уж скапустил заднього. Танки здогадалися открыти на нас огонь, але трафель не было. Я нияк не мог подбити другий танк, лем кулі по молоко летіли. Он не повертался боком, не стоял на місці, розвол вколо себе дым, — спробуй, найд на ньом слабе місце. Я стрілял, а он проклятый, крутился, як чорт перед очами, ище стрілял меж очи. Я перемінил місце, приладил ружие з другого окопа.

И всьо одно, беручи на мушку танк, я крайом ока виділ сержанта. Нас, фронтови-

ков, задивувати тяжко, але то була первокласна автоматница. Она быстро и непримітно міняла місця, стріляла дошкульно, вправно, не страшил єй ниякий обстріл, — у мене самого було враженіе, што буракове поле полне автоматників!

Швец подбіл іще один танк. Ми стало прикро. Селянка коло мене сказала: "Гарна рушничка, диви, як пробиває!" Она почувала себе, як в театрі або на показі досягнень. Нараз Швеца поранило, он крикнул, щоби я пожичил патронов. Патронов у мене було не густо, але посчастіло, — я кончил іще один танк. Соколова прикидало земльом, лем автомат стырчал зо землі. Два гитлеровськи танки пребералися через ліщину і заливи в бурачину, глядаючи нас.

Сержант уж сиділа коло мене в окопі і не стріляла. Ми приготовлялися кидати фляшки з бензином, тяжкі гранати. Танки зближалися. Селянка взяла і собі фляшку, єй не було страшно, она вірила нам. Ми кинули три фляшки враз, коли танки подошли так близко, што до нас дошол запах их моторов. Один танк запалився, а мы попадали на дно окопа, бо другий танк ринулся просто на нас. Приторощил мою порожню рушницу і закублился над нами, присыпуючи земльом, хочачи втиснути нас в землю своїм вагом. "Не бойтесь! — зазвучав голос сержанта. — Й tot от нас не втече!"

Танкови обрядло танцувати у нас на го-

ловах, он зліз из окопа і прошол пару метров дальше. Ми отразу перелізли в бок, бо знали, што танкісти кинут ту гранату. Дійсно, танк стал, отхилился люк, высунулася рука, але сержант отразу вистрілила с автомата. Танк шарпнулся, обернулся і ринулся на нас знову.

Тоді, присягам на мою бойову честь, сержант притисла до пояса дві противотанкові гранати, вискочила з окопа і пошла сама навстрічу танку. Танк не віддержал, зменьшил скорость, потім совсім стал, почав стріляти, от страху не трафляючи сержанта. Потім танк замолк совсім і не рухался. Сержант прошла іще пару кроків до танка і упала. Селянка нашлася коло ней, поднесла на танк руки, як на худобу, скопила сержантови гранати і пошла сама. Танк молчал, мы потім дозналися, што убити були танкісти. От раны, якой я предтим не зауважил, я утратил пам'ять. И остатнє, о чом я подумал, були 6 подбитих танков на бураковом полі.

Опамяталися я от того, што дзюрчала вдова. Селянка крутилася коло сержанта.

— Вставай, мое серденько, — рекла селянка, — та вставай мий козачен'ку. Вставай, моя Олена Іванівно, вставай, моя душенько. Уж і подмога на машинах помчала, а ти лежиш моя дитинонько. И сердце твоє, як та пташечка, лем-лем трепоче...

— Тітко, — сказав я через силу, — перед вами герой лежит, крічте моцнійше, она мусить жити!

Селянка, при гляданню індивідуального пакета, витягла з кишені сержанта загорнені в хустинку орден Ленина і медаль "Золоту Звізду" і, показуючи мі, сказала:

— То — учителька з нашого села.

В ОСВОБОЖДЕННОМ СЕЛІ

Дідо копат студню. Разом з выкиненом з ями земльом валяться німецка каска, німецькі черепи і кости. Проходить дівчинка з ведром. Звідує:

— Ну як, діду, скоро студня буде?

— Зле, дочки, — отповідат дідо, — уж в седьмом місці починам копати і мушу кидати. Где лем не штуркнеш лопатом — всяди тата паддина похована.

Русска оффензива.

Старе вино

АНАТОЛИЙ СОФРОНОВ

Ціле своє житя прожил на таманських виноградниках Ілько Іванович Сагайдак. Сивий потомок запорожських козаків, он гордо носил своє звучне ім'я і при оказії на веселій гулянці любил говорити:

— Ми, запорожці!

Получивши от отца професію виноградаря, он оставался єй вірним доднеська. Был он перше шумним и веселым, и його бойка подружка Степанида была подстать свому мужу, — говорлива, кароока, вічно молоджава, она была все в руху, и трудно было дакому зровнатися з ньом по цікавості и скорости в зборі винограда... И сына Николая, что родился двадцет два роки тому назад, они выховали таким самым веселым в житю.

Двадцет два роки тому Ілько Сагайдак, сидячи у постели Степаниди, гласкал єй велику руку и говорил:

— Спасибо, Стеша, спасибо, а то я не мог дождатися... А ище сын, спасибо...

И тогдя Ілько Сагайдак постановил наполнити невеличку бочечку вином любимого свого сорта каберне, запечатати го як треба и сховати. Коло плota выкопал он яму и закопал там бочечку вина. Зробивши то всьо, он пришол ку Степаниді и рюк:

— Бочечку закопал, най до весіля Николая в землі полежит. А як буде сын свататися — на свадьбу ліпшого вина не добреш; солодке, густе буде и кріпке, — с яким другим зровнати...

Минуло двадцет літ, сын вирося, и много и много перемін зашло за тот час: в хуторі давно уж был колхоз. Ілько Сагайдак был бригадиром виноградської бригади. В 1940 року был участником Всесоюзной сельско-гospодарской выставки и разом зо Степанидом іздил в Москву.

А дома, у себе на хуторі, зо задоволенiem зауважал, як кріпне любов Николая до Гені — дочки сусіда Романа Мирошника, что был в колхозі таким самым поважаенным чоловіком — бригадиром табаковод-

ской бригады. Было рішено, что осенью сорок первого року по зборі урожая отбудеся весіля и Сагайдаки породнятся с Мирошниками. По тому случаю старый виноградар даже открыл секрет свому сину о бочечці вина, что уж двадцет літ была закопана коло плota; на том місці кождый рок трава росла и рядом взнеслася посажена в рок рождения сына вишня, яка кажде літо давала велики тяжкі ягоды...

Не пришлoся выпити старого вина на весілю. Пришла война. Николай пошол воювати. Сагайдак на проводы сына хотіл достати бочечку, но Николай запротестувал:

— Вернуся... Свадьбу с Женьом справиме, тогдя и выпьеме. Як постановил собі отець, тому и быти...

Пришло горе до Ілька Сагайдака. Осколком німецкой бомбы на порогі своєї хаты была убита Степанида. Остался старик сам. Похоронил он жену на хуторском цминтарі, недалеко от виноградников, поплакал скupыми мужскими слезами на могилі и вернулся в свою хату...

А слідом в хутор вдерлися німци и почали бесчинствовати: пили вино, різали скот и птицу, здівалися над дівчатами...

Посуровіл старый Сагайдак, побіліл отразу, як зима, что подошла, высыпала нетающий сніг на його голову. Смотріл он, як руйнували німци хаты хуторські, будови, як над людми здівалися, — неможливо было смотріти на тово. Пошол он на виноградник и там жил.

И давно не было слышно арматного гула, отсунулся фронт где-си далеко. Но раз знов послышался знакомый артилерийский гром. В первую минуту Сагайдак не повіріл даже, показалось му, что то дує вітер с Мархотского верха, крайом на Тамань залетіл. Прислухался Сагайдак, — ніт, не вітер, артилерия бье. Невмоготу йому стало сидіти на винограднику, пошол в хутор. По дорогі зашол до Мирошника. Пустыми, не-

видячими очами смотріл Мирошник на Сагайдака.

— Што ты, Роман Савельевич?

— Геню німци угнали... И Петра угнали, сына.

— Куда угнали?

— В Крым увезли...

И довідался Сагайдак, што німци отступают и жителі угоняют с собом через пролив.

Ночом хутор освітился отразу дасколькими пожарами. Сагайдак вищол на ганок и по місці пожара догадался, што горят молочно-товарна ферма, сироварня, табачні сушки и отдільны домы. Особливо його поразило зарево, поднимаючеся ку небу в стороні виноградников, вишневых и яблоньних садов.

— Та ци они и сады палят?

Предодньом в дом явилося десят німцов на чelі зо своим старшим, оберфрейтером. Выставивши вартового, они завалилися грязни, в сажі и попелі, спати.

Рано обер кликнул Сагайдака:

— Треба немножко вино, мы оставати послідню ноч. Немножко будем робити огонь. Потом уходити. Рус буде ту завтра.

Артилерийска канонада в протягу дня приблизилася ку хутору. Сагайдак выразно єй слышал. Он бы передусил каждого німца. Но што он мог зробити, безоружный старик, против десятюх вооруженых здоровых солдатов? Он бы всю отдал, штоби поймати, задержати ту всіх десятюх подпальчов, убийцов німецкого роду, проклятого племени. И тогды он вспомнул — под плотом коло зрубленой вишни закопана бочечка с вином — двадцет два роки вину. Добри вытерминуване. Кріпке оно, сонливе, густе вино каберне. Może... То было послідне средство.

— Я достану вина. У мене бочечка єст, закопана на дворі. Подме.

Он взял лопату и, проводженый всіми десятю німцами, пошол ку плоту. Німци навет затихли, коли он почал копати землю, пласт за пластом откидуючи єй в сторону. Наконец, лопата доткнулася до чогоси твердого, и скоро показался обліплений, зросшийся зо землью крутый край бочечки.

— О, рус, старый! — крикнул обер, ко-

ли бочечка нашлася дома. З бочечки счи-стили землю и поставили на столик. Потом всі десят німцов подставили горнятка ку гумовому ужу, опущеному в отвор, из котрого был выбитый деревяный корок. Десят кубков помалы наполнялися. Вино текло ліниво, оно было темне, густе, росходился от него медовый запах. Наконец всі десят кубков были наполнены. Солдаты нетерпеливо смотріли на кубки и полыкали слину. Но обер не понаглялся. Он уважно смотріл на старика, потом нараз подал свой кубок йому и рюк:

— Пий, рус, пий!

“Боится, што отровлене”, — подумал Сагайдак и, первый раз за долгий час усміхнулся, взял кубок и, неотрываючи, выпил до дна.

Німци выпили, зашуміли и знов полізли ку бочечкі...

Сагайдак вищол на ганок. У него шуміло в голові. Он знял шапку и поставил голову под проникаючий вітер, идучий с Азовского моря. Усміхаючись, Сагайдак стоял на ганку и держался за стіну дома. Он был довольный. Вино было на-славу. Если выпьют цілу бочечку, то уж не рушатся стади.

Из хаты доносился гул. Потом роздалися звуки нестройной пісні. Што-си зазвонило, превернулся столик. Потом нараз отворилися двери, и на чворачках виліз обер и загавкал. Так на порогі он и уснул. Сагайдак повлюк го за плечи, вынял с кобуры пистолет и повлюк обера в хлів. Там он мотузом скрутил німцу руки и кинул на солому долу лицом. Вернувшись, он прислушался, — в хаті было тихо, лем густый храп доносился из дома. Отворивши двери, при мигаючом свіtlі лихтарки он увиділ всіх остальных сплячих німцов.

Сагайдак зобразил роскиданы по хаті автоматы, гранаты, торбы и всю понюс в огород. Там, в буряні луг и почал обсервувати за домом. Ночом через хутор промчалися два трохи. Пробіжало, не озераючись, пару німцов, а потом всю стихло. Лем коротка кулеметна стрілянина перешла садами... Уж коли світало, по улиці проїхали три броневики и остановились на хуторском пляцу. Послышалася русска бесіда. Ку броневикам подошло около двадцет піхотинцов. В первом блідом свіtlі рана Сагайдак увиділ пя-

тиконечны звізды на бронемашинах... Тогда, поднявшись во весь рост, он пошолку ним из буряна.

Увидівши старика, молодий офіцер закричал:

— Папаша, німцов ту ніт?

— Єст, родний, єст... Подме...

— Куды подме, где они?

— Они не при собі, п'яны... Подме, товариш. — Сагайдак тянул офицера за рукав.

Бойцы оточили дом. Лейтенант, старик и два бойца вошли в хату. В комнаті раздавался спокойный хррап.

— Та у тебе што ту, папаша, вытрезвитель, ци што? Цілу бочку вылыкали... Оружие забрати, — приказал он бойцам.

— Оно на огороді, товариш... Я го занюс там... А ище в хліві обер лежит.

— Кто их так почестувал?

— Я почестувал, вином каберне... На весіля тримал.

— На весіля? — лейтенант недовірчиво посмотріл на Сагайдака.

— Сынови на весіля... Але трафилося так... Двадцет роков в землі держал...

Полковник, командир части выслушавши Сагайдака, долго стискал руку старому, а потом рюк:

— Вы истинно русский чоловік, Илья Иванович...

Гитлерова стратегия.

Дуют вітры с Чорного моря, дуют с Азовского. Проносятся они, сквозны, над Таманью, над спалеными хуторами, садами и виноградниками. И зимом в легки южны морозы ходят по винограднику Сагайдак, отулят лозы, прикрыват их от холода, рахує, сколько осталося в живых. Подойме он лозу. Як в довоенны рокы буде наливатися виноград великими тяжкими китаями. Незнущима земля наша!

Недавно получил Илько Иванович третье писмо от сына. Писмо было спод Житомира. Предтым писал сыну отец, что Геню угнали німци, что мати убита німецком бомбом. Тяжкы вісти доносил. И вот пришло от сына тото третье писмо. И боль в нем и радость. Пише сын, что далеко пойде, треба буде, до Берлина дойде, но Геню — свою наречену — найде. И за маму мстит лютом местью. Командує он танковым подразделением, невеликым, але поважным. Награжденный три раз...

Писал сын отцу, чтобы виноградники поднимал, молоде вино готовил для победного праздника, и хвалил сын отца за то, что по-хозяйски старый Сагайдак роспорядился бочечком вина.

Вино буде, велика победа буде, радость иде по нашей опаленной землі.

ДОБЫЛ ЗЕМЛЮ

Догодил один німецкий поміщик Гитлеру. И постановил фюрер нагородити го. Призвал ку собі и гварит:

— Подарую я тобі землю на Україні. Сідай на машину и ід. Сколько обьїдеш за день, столько твоїй земли.

Прибыл поміщик на Україну. Сіл на авто и давай гнати, што силь, покаль не наскочил на партизанску мину. Рознесло машину на тріски, а німца выкинуло гет. Зорвался он на ровны ноги и давай біжати, што духу. Покаль біг, покаль біг, а дальше задыхался, закашлялся, упал и лізе на рачках. Нарешті луг, руки ростяг, прохрапіл:

— Аж дотля земля моя! — и здох.

ГЕРИНГ

— Чом Геринг тлустійший от свіні?

— Бо свіння іст ерзац-кормы, а Геринг натуральну свинину.

В німецькій неволі

ОЛЕНА КОНЕНКО

Мотя, незачесана, невмыта, стояла коло окна и смутно смотріла на улицу. Дусяничком лежала на постели. За окном росположился Краснодон. Родний и чужий. Стukaючи чоботми, прошло двоє німцев. Розмавляли, сміялися. Мотю проникло. Она отошла от окна и легла на постіль обок молодшої сестри.

— Мотю, — прошептала Дуся кроху злези, — што нам діяти?

Мотя молчала. Она не знала, што робити.

Они не пошли днеська на биржу працы. Они сковали позви и не пошли. И, нероздиваючись, пролежали цілій день и цілу ноч, вздрогуючи от каждого шороху. Старший брат-инвалид ходил, кульгаючи, с кута в кут и курил...

Наступного дня за сестрами пришол поліцай. Он відриглил дівчат на улицу. Сестри шли в літуших шатах, простоволосы.

— Не плач, Дусю, їе понижай себе перед німцем, — горько прошептала Мотя, — тепер однако всьому конец...

Вечером того самого дня их погнали на станцію Довжанську, што за 30 кілометров от міста. Они шли не сами. П'ятсот их ровесниць шли ку станції.

— Шнель, шнель! — викрикували конвоєри.

Шли молчкы. И молчкы зашли в товарны вагоны, сіли на подлогу, скаменіли. И лем коли німецкы солдаты почали засувати двери вагонов и нараз згасла одна, потом друга звізда на українському небі, они всі враз скопилися на ноги.

— Прощай Краснодон!

— Прощайте! — кричали они, ковтаючи родне повітря, и ловлячи го пригорщами, и плачуши, и падаючи на коліна.

— Прощай Украино...

— Прощай, тату...

Двери зачинилися, и вагоны, здрогуючи, повезли вперед.

* * *

... На якой-си станції поїзд остановився. Німец отчинил двери и пошол, замкнувши их за собом. За даякий час он принюс ідоло:

роздал дівчатам по три ложки смердячого, спліснілого сыра и по тоненької скибочки хліба. Никто не доткнулся до того. Дівчата лежали на брудной, липкой подлогі, зажмурившись очи, без руху. Мотя такоже зажмурила очи. Байдужность оповила єй душу. Жити не хотілося.

* * *

— Дівчата! — сказала висока чорнява дівчина, — заспіваймо українську пісню... Заспіваймо, нароком заспіваймо, най они задуться от злости! — Чорнява дівчина с посмішком позирнула на німца и заспівала.

Дівчата, стрепенувшись, подхопили пісню. Ридни українськы слова додали им сили. Заблісли згаслы очи.

А молодость не вернется,

Не вернеться она... — співали дівчата чистыми, високими голосами. Співали долго, много, жадно. Пере співали всі пісні, які знали и любили. Німец молчал. Коли чорнява дівчина завела "Синий платочек", он вынял с кишені устну гармошку и усміхнулся.

— Ошень приятный песня, — похвально сказал он и, примжурюючи очи, почал пригравати.

— Нема тобі ничего! — крикнула чорнява дівчина, урвала пісню и заспівала нараз "Інтернаціонал". Німец с цілого розмаху ударил чорняву дівчину. Она упала. Пісні замолкли.

В місті Дахау невольниць висадили, вишикували и повели в лазню. Той лазни никогда не забуде Мотя. Дівчат поставили в чергу и почали мазати им головы ідком рідином, заливаючи голову, щеки, очи. Они стогнали, корчилися от болю.

— Што вы робите? — кричали они. — Выїдат очи!

Фурии в клітчастых фартухах старалися нароком задати им болю: они щипали дівчат, грубо тягли их за косы, впивалися ногтями в их каркы... Нюся Шмігаль роспустила свои роскошны долги косы, близкучы, пышны, темны, як літня українська нощ; они вкryли ціле єй тіло. Німкиня глумливо по-

сміхнулася, очиска єй блимнули, и она цілком оголила Нюсю. Нюся плакала от зневаги. Німкині ляскали себе долонями по стегнах и реготали. Они вивели с черги всіх дівчат с красивими косами и поголили их. Дакотрим они, с лютым усміхом, вистрігали маківку.

— Туалет закончений, — сказали они, відрилюючи дівчат.

Одну дівчину подруги вивели под руки — німкині заляли єй ідком рідином очі.

Привезли их в Мюнхен.

На улиці стіном стояли німци, німкині, тикали пальцами, кричали:

— Рус!

Який-си фашистський выродок, стоячи на тротуарі, зо сміхом, бил дівчат по ногах кийом.

— Мотю... Што то?... Як они сміють! — шептала Дуся, курчово хапаючи сестру за руку. — Мотю, помреме мы ту.

Што могла сказати єй Мотя? Єй самой ледво минуло двадцет весен... Она сама стратилася. Она лем скривила спеклы губы. Єй била зима: она застудилася в дорозі.

В Мюнхені послі мединого огляду сестер розлучили. Дусю повели гдесі, а Мотю, што захворіла, повезли знов в Даахау и штурнули в "табор хворих".

То был темний барак, обведений кольчастым дротом. Двоповерховы голы прича. Бруд, смрад, воши. На причах лежали вимучені люди, хворы на запаление легких, брюшний тиф, коросту, всі вкупі... Кто-си стогнал. Кто-си бредил. Мотя легла на дошки.

До ней подошла білява дівчина роков сімнадцет, сіла обок и горячо зашептала на ухо:

— Одомкний двери, братик згорит, печ там, сам он, а мі не мож, одомкний...

— Што, што? — звідувала Мотя, настрашена великими блищаочими очами дівчини.

Дівчина зареготала и ударила Мотю в лиці. Мотя вскрикнула и склонилася с прича.

— Не бойтесь... Она давно така, — послышался смутний голос сусідки. — Я єй успокою.

Сусідка злізла с прича, обняла біляву дівчину и почала гладити єй по голові, як маленьку, приповідуючи:

— Галюсю, Галюсю, Галюсю, доню моя...

Божевольна утихла, жалобно усміхаючись.

— Ту многи збожеволіли. Повезли их гдесі. А, може, поубивали... — сказала сусідка. — Вы откаль дівчина?

— С Краснодона, с України.

— И я с України, — зрадувалася сусідка, — краянка, виходит. Вы працували, ци училися?

— Продавцом я в торговлі была, — отповіла Мотя.

— Вы коли з Радянского Союза? Червона Армия як там? Где наши тепер? — она закрила долонями лицє. Худенькы єй плечы затряслися. — Я знаю, треба триматися... Я вірю, знаю — придут наши. Лем помру я ту, мі легкы отбили... А вы... люба, втікайте! За всяку ціну втікайте! Други втікають, у нас дві дівчини втекли...

В таборі Даахау Мотя тяжко захворіла: на лиці висипали болячки, пекло в грудях, мучил сухий кашель. Яко-си стало єй нестерпно смутно, она вишла на двор и, як бы во сні або сліпа, протягнувши вперед себе руки, пошла ку выходу... Надзорца долго бил єй нагайком. Она добу лежала без памяті. Ціле тіло было покрыте кровавыми знаками, кофточка присохла до спини.

... А поздно вечером Мотю и еще пару дівчат повезли в Брест. Там табор поміщался в великому мокром гаражі. Мокра цементова подлога... Вбиты окна, бруд, холод, блощицы и воши; ниякой подстелки... Ту Мотя промучилася полтора місяца. На єй очах умерали от голоду, хороб и побоев люде. За день умерало и по пятнадцет-двадцет людей. Яко-си Мотя пошла на сторону и натрафила на трупа дівчини, што плавал в величезной калужі.

Руки и ноги у Моті попухли. Єй здавалось, што она божеволіє, што она помре так само, як помер тýма днями чоловік з их табору.

То было так. Випал перший сніг. Заискрилося сонце... Сніг был білый, свіжий. И нараз тот чоловік выбіг надвор, почал ловити сніг, глотати го, притискати до уст, до очей чисты сніжинки. А потом упал на землю и, ридаючи, закричал:

— Товариши! За што мы мучимеся? Хоц бы смерть пришла! Не можу я, не можу быти их рабом! Не можу!

Подбігли гитлеровци и почали бити того чоловіка. Потом го повлекли, и перший сніг почервініл от крові. Чоловік помер. Слова його перевернули всю душу Моті. Іх повторяла она, як во сні. Єй навет перестал мучити голод.

— Не можу, не можу быти рабом! Утікати, утікати... Най навет убют по дорозі, повісят, всьо однo, утікати...

* * * * *

Они пошли впятьох: Мотя, Надя з Ровенков, Маруся з Ново-Александровки и два хлопцы — один с Харькова, другий з Дніпропетровска. Вночі они прорізали за латрином дірку в дротяному плоті и утекли... Всьо было, як в сні. Они проползли с километр и заумерли, заціпенівши от змучення и нервового напруження. Руки и ноги були подрапаны до крові.

Дождалися світу и рушили дале. Шли лісами, потоками. Нарешті дostaлися до Шепетовки. О самой лем той тяжкої дорозі мож написати цілу книгу — им треба було удавати и старцов, и прокажених, и божевильних, они брехали, што идут працувати батраками до поміщика, який их купил... Где-не-где они встрічали русских, українців, білоруссов, што працували батраками у німцев. Батраки (земледільськи заробники) ділилися с ними покрýюму своїм бідним ідлом. Старий колхозник, проданий в рабство, отдал им свой мизерний денний запас хліба.

— Я сам с України. У мене там донька. Не знаю, ци жива...

В Шепетовкі треба було переправитися через річку.

Молоды украинцы-машинисты, якых німци примусили працувати на них, сковали их в порожнім вагоні, принесли им своїй зупы и онучки, в яких дівчата обгорнули свои померзлы ноги. Вночі вивели их з вагона, провели в порожню будку товарного вагона, што мал ідти в шахти. Прощаючись, обнялися, як братя и сестри.

С Шахт ишли пішком в Добальцево.

Нарешті, дошли. У Моті за пазухом было писмо одного хлопца до його матери, яка жила в Добальцево. Тот хлопець такоже зберался утікати разом с ними, але нарив на нозі стал на перешкоді.

Дівчата пришли с письмом до женої. Мотя читала писмо наголос. Вот тоты рядки:

“Люба мамо! Лист приймить от сына. За сторони чужой пише вин. Я живый ще, та у самотині, Може, скоро жде мене загин. Молоде житя мое розбили, Завязали голову мою. Без жалю нас, мамо, розлучили, И мучуся я в чужим краю.”

* * * *

Отталь знов рушили в дорогу. В селі Красненьке подруги роспращалися. Мотя пошла на Краснодон.

— Дойдеш?

— Не знаю...

Сейчас самой Моті здаєся неправдолідбным, што она, обморожена, опухла, хвора, прошла тоты сто двадцет послідних кілометров. Ишла и падала. Вставала и знов шла. И знов падала.

Наоколо греміли бої. Люде, котрих она встрічала по дорозі, говорили, што Красна Армія наступат на німцов. Тото додавало бодрости.

В Краснодон Мотя пришла 30 января 1943 року. Пришла и упала непритомна на порозі родной хаты. И што было дальше — она не памятат. Коли 15 февраля Красна Армія освободила Краснодон, Мотя Лысенко все ище лежала в постели, жолта, байдужна до всього. У ней запеклося сердце.

— Мотю, — сказал брат, сміючись и плачуши, — Мотенько, встань трошечки, посмот, нашы пришли!

Она не могла встати. Она лем попросила отчинити кватирку, и в комната возвалася родна красноармейска пісня. Тогда она всім своим змученем тілом, всьом своїм скровавленом душом зрозуміла, што хоче жити.

НІМЦЫ В ПЕКЛІ

Іде старый дідо дорогом, а навстрічу йому німецкы офицеры ідуть.

— А откаль ты, старичок? — звідуют го офицеры.

— С тамтого світа, — отповідат старый.

— А што там нашы німци робят?

— А што-ж, паны добродії. Німцам всяди добри: в котлах сидят, гріються, а бідный мужик дрова рубат и під ними палит.

Зо старого житя

ЯК БЫЛО В ПЕРВУ СВІТОВУ ВОЙНУ

(Історія лемка от Ясла)

1. Талергоф

Газету "Лемко" я читал іще перед первом світовом войном. Тота газета приходила в мое родне село Граб Ясельського повіта, яке было знане на цілі Карпати, як тверде русске и православне. Коли я почал читати "Лемка", то мі було 14 роков. А коли я приїхал в Канаду, в Виннipeg, то ту я знов встрітил туто нашу газету в Виннipegі у нашого лемка краяна Теодора Кохана, и я собі знов предплатил "Лемка" (тепер "Карпатска Русь"). И я читал с того часу газету и літературу Лемко-

Георгий Гончак

Союза, а головно календари, яки выходяют кожного року. Но ни один календар не порушил мене так, як календар из минувшого року, в котором я увиділ фотографии молодых американских солдатов нашої карпато-русской крові, яки борются в Американской Армии против фашизма за свободу народов, меж ними и нашого народа в Карпатах.

Тото припомнуло мі мою воєнну службу в австрійской невольничой армии, яка не была створена для обороны краины и свободы, а для німецкого имперіализма и по-неволення других народов. Мене в туто австрійску армию взяли из тюрьмы, в которую посадили мене австрійски власти за мою народность малолітним хлопцом.

Ту моя история:

Я ище не мал 17 літ, як мене взяли австрійски жандарми в початку августи 1914 року, послидного сына у мойої матери вдовы. (Отец мой помер, коли я мал рок). Взяли мене босого в однай сорочкі в ясельскую тюрьму, где было уж много наших лемков. И сиділи мы там, покаль не было слышно звуку артилерии в Яслі. Звук артилерии означал, что russкы уж подходит ку Яслу. Мы ждали, что придут скоро russкы и освободят нас. Но так не сталося, бо австріякы пильнували своих заключеных добри. Взяли нас ночном годином с тюрьмы, загнали до товаровых вагонов и повезли дальше на запад, в Вадовици, где мы посиділи пару неділь, покаль знов не приблизилися russкы войска. Там сиділи лемкы уж и з других повітов. Итак, за короткий час знов нас женут с той тюрьмы в тягаровы вагоны и везут уж гет далеко на запад. На вагонах понаписували по німецкы "зрадники", "москофилы", и коли тото німцы и их слуги по дорозі прочитали, то били в вагоны каменями так, что добри их не порозбивали.

Во Відню німецкий солдат с конвою взял мя до міста за хлібом, и я дост долго с ним ходил, и там я встрічал німецкых слугов, галицко-украинских националистов, зрадників своего народа, котры утікали пред russкым войском. Они просилися мене, за что мене взяли такого хлопца, хоц они добри знали, бо всі тоты німецкы слуги, німецкы украинцы были донощиками на свой народ.

Дост што из Відня повезли нас дальше, до Грацу, а из Грацу в Талергоф, в туто долину плачу и смерти, меж горами Альпами. То было уж поздно осенью, бо в місяцу новембрю, на полях біліл мороз, а нас загнали в цельты на гнилу солому. Я был в одной сорочкі и босый, то можете знати, як мі было в той цельті. Рано приносят нам загорчену воду в шафлику, которую называли кавом. Но я не мам до чого взяти той чорной воды, а добри было бы хоц тым кус загрі-

тися. Коли я так думал, як бы ту достати и напитися той теплої води, подходить до мене німець і гварит: "ком, ком!" Я рад, думам, що он мі даст начиня на каву. А он взял мя ку помпі і каже мі воду помпувати для купели для німцев. А ту мороз такий твердий, а я босый і в одній сорочці.

Так мы жили в тих цельтах и звонили зубами. Але смотриме, а подальше за другими дротами будують з дощок бараки. Выбували первый и давай до него 300 людей, и я меж ними. Ни повалы, ни подлоги, земля мокра, болото. Накидали соломы на мокру землю, и так люде в штырях рядах лежат. Наставили больше тих бараков и перегнали через тоты цельти в бараки дас 10.000 нашого народа. В тих бараках зробился страшний смрод, бо то зо споду солома гнила. Кинулася на людей гъдь, воши так по людях лазят, што аж біло от них и ніт на то ниякой рады. Нич дивного, што выбухла епидемия, тифус. Десятки каждый день померало. Видно, што німци того хотіли, штоби наш народ вымер. Но они ище не были так певны себе, як с початком сей войны, они ище рахувалися зо світом; и хоц лем так от ока, давай ставити шпиталь для хворых. Почали переводити хворых в tot шпиталь, то найперше казали хворого чоловіка на дворі, на морозі скрапати. Так што мало кто живый вышол с того шпиталя. Хворы боялися того шпиталя, як смерти. Єсли кого выратували, то нашы заключены докторы, котры працуvalи дуже тяжко и зо самопосвятом, штоби не дати всім вымерти.

Так и мене они выратували. Я лежал цілком без памяти за дві неділі. Потом, коли я встал, я помогал другим хворым, чым лем єм мог. Так мы старалися помочи єдни другим, но то было дуже трудно помочи в таких обставинах. Тысячи наших людей померло в том лагері.

2. При войску

Якоси раз в 1915 року кличут мя до преслухання. Звідуються мя: "А тебе за што взяли?" Я гварю, што я не знам. А при конці юля 1915 прислали там ассентерункову коміssию, штоби выбрала с тих "зрадників Австроїї" солдатов для ней, штоби єй обороняли. Я хотіл выдостатися зо-за тих дротов и причинил собі один рок, так што мя взяли до войска, до 57 регіmentu. В ко-

ротком часі приходит за мном с кадри "цугсфирер" поляк и бере под свою опіку. Под багнетом выпровадил мя зо-за дров. А потом звідуєся, ци я думам утікати, бо ѹому неприємно мене под багнетом провадити. Я гварю, што ніт, и звідую, ци и при войску они думают под багнетом мя водити? Тогда поляк бегнет знял и припровадил мя в кадру до Прерова на Мораву. Недавно сиділ в тюрьмі, як зрадник Австроїї, а тепер уж добрий на оборонцу той Австроїї.

Но в кадрі довідалися, што я ище не мам роков, якých им было треба, то дали мі документ, с якым я мог поїхати до дому. Приїхал я на остатню станцію до Ясла, зліз с поїзда и пустілся на ногах до Грабу. А то 42 кілометри. Коло дороги всю пустыня. Кремпна спалена. Половина Жидовского спалено, люде сидят на погорениску зо свіома дітми. Через гору иду в свое родне село. Смотрю, Граб не спалений, стоит и моя хиж. Но ціле село обдерте зо всього, лем голы стіны стоят.

Входжу до хиж. Мама не могли слова выречи, як мя увиділи. Они не ждали, што я ище живый, бо писма не мож было написати ани ниякой вістки передати. Тішимеся обое, што ище живе єдно и друге: Я повідам мамі, где и як я жил, а потом мама повідадуть мі, як они жили. Повідают, што русски дали им два міхи муки, як довідалися, што им взяли остатнього сына з дому. Но коли русски отступили, а пришли німци, то им забрали муку, а ище их набили.

Так перебыл я дома до поздней осени 1915 и помогал мамі, покаль мя не закликали знов до войска, до Прерова. За два місяцы я уж был готовый на фронт и выслали мя на італьянский фронт в Альпи. Там пересідили мы, в місточку Сал Ульрих цілу зиму до юня 1916 року, а при конці юня перевезли нас на восточный фронт, бо русски почали офензиву. Привезли нас меже Броды и Радехов, на станцию в Стоянові, а дальше маршом на тот русский фронт. Я уж знам, што мам робити. Коло дороги пшеница крас, высода. В половині юля мы били уж в передних позициях. Русски атакують, австроїяки, мадьяре и німци утікают. Я сіл в пшениці и русски перешли вперед, а я остался в тылу. Выставил я голову с пшеници, другого войска уж не видно, лем са-

нитеров. Иду я ку ним и гварю, што я хочу итди в плін. А они мі кажут, штобы я замельдувался полевой варті, и показали мі, где. Иду я, нашол польну варту, и росповіл им всьо, што я за еден. Они дали мі легкого табачку и показали мі дорогу до Дубна: "Иди, гварят, том дорогом, покаль не дойдя до Дубна, а там буде "рассчот". По дозрі я нашол другу польну варту, и там дали мі істи и казали мі почкати, што ту приде больше австрияков, то разом пойдеме до Дубна. И так ся стало. Пришли мы до Дубна, а там уж полно австрияков. Накормили нас и ведут до Ровна, бо меж Дубном и Ровном была желізна дорога попсuta. Коли мы так шли з Дубна до Ровна, где-си на середині дороги смотрю, а ту на нас смотрят три жены в лемковской одежі, по которой я дораз познал, што то мои краянки от Ясла. Звідуюся, откаль, а они повідают, што с Кремпной. Я гварю, што я с Грабу. Звідуюся, як они ту нашлися, а они повідауют, што коли русски отступали, то они пошли с ними. Звідуються, ци я был дома. Я кажу, што пришол с Талергофа додому на короткий час. Жена гварит, што и ей муж в Талергофі, ци он жив ище. Гварю, што жив. Оповіл я им, як наши села спалені и спустощені німцами и мадьярами. Звідуюся, ци им ту добри. Гварят, што добри, лем жаль за родином. Я хотіл остати с тими моими краянками, но козак, который с нами шол, мал свой "рассчот", мусіл мя допровадити на місце.

В Ровні посадили нас уж в тягаровы вагони и повезли в Київ. В Києві плінны полякы просят мя, штобы я шол просити хліба, бо, гварят, я можу збесідуватися с нима. Смотрю, цілый транспорт солдатов, што ідут на фронт. Я ку ним, просити хліба. Кричат на мене: "Иди сюда, австрияк! Ты голоден?" "Голоден", кажу. "Дайте им хліба" — кричат. "Сколько тебі літ, австрияк?" Кажу, што 18. "Ты пошол добровольцем нашого брата стріляти?" Ніт, гварю, в Австрии берут таких силом. И так я поговорил с ними. Дали мі хліба, як дров и я принюс своим товаришам плінним.

Из Києва повели нас пару верств в Дарницу, где были бараки, и там были уж давнішы плінны, найбольше чехов, много офицеров. Чехи были цілком на волі, ходили,

где хотіли, спали в Києві, квартиры там мали.

В тых бараках я переспал лем єдну ноч. Славян воєнноплінных оставляли на Україні, а німцов и мадьяров гнали на Сибир. Из нас, якых 60 славян, сіли сме на пароход в Києві и идеме Дніпром аж до Канева. Якых 30 из нас высіли в Каневі, и я с ними. В Каневі уж ждали на нас возы от поміщика Бутурлина. Тот пан мал сотки тысяч десятин земли, мал што-си 15 дворов и свой цукровый завод. В єдном дворі, где я працувал, он мал 300 волов и 250 коней. 1.500 українских дівчат працували на него на бураковых полях. Кормили их планно, а спали по стодолах, норах и навет на полі. Нам, воєнноплінним, жилося ліпше, як им, бо мы мали свого кухара.

У того пана я працувал два роки, аж покаль український народ не взял у него свою землю при помочи нової совітської влади и нової, Красної Армии.

Коли селяне взяли от пана свою землю и свой хліб, на котрый они працували, то селянський комитет взял нас под свою опіку. Тота місцевость называлася — Таганча. Там я пробыл до апріля 29, 1918 року. Уж бесідували, што німци идут на Україну, штобы запровадити назад панцизну, але тепер німецку.

Мі на мысли была моя родна мати и родны Карпаты и я думал лем, як мі достацяся дому. Я думал, што войні уж конец. Подался на станцию Янівка и там злапал тягаровий поїзд, який іхал в сторону Галичини, на Подволочиск, где я попал в німецкы руки, и больше таких як я, котры змевертвали з России. В Тарнополі мы довідалися, што война с Италию ище не покончена, и дакотры с нас хотіли утікати назад в Россию, но было уж поздно, бо мы попали под німецку військову дисципліну.

И знов по долгых мітарствах привезли мя до того самого Прерова на Мораву, штобы выслати оттамаль на італіянский фронт, над ріку Пяву. Сидиме мы там, як резерва аж близко до осени. Гдеси в октобру пришол росказ — на фронт, на Пяву, бо Краковский полк был розбитый. Но наш батальон уж не хотіл слухати німецкых росказов и не рушился. На другий день рано приїждают два автомобили, а з них выходят полковник Шварц, німец, и його офице-

ры. Приказ — “антретен”. А мали мы уж славу большевиков, бо многи з нас були в плену в России. Други поляки, што були у нас, були в польських легионах. Просится полковник першого поляка ламано по-польски, ци хоче на фронт, ци ніт. Солдат отповідат, што ніт. Длячого ніт. Гварит, што мають го убити на фронті, то ліпше най го убют ту. “Як ся называш?” — звідує полковник. Так и так. Звідує полковник дальших — всі говорят так само, што на фронт не пойдуть. Скликали цілу нашу компанію, и звідуют отразу всіх: “Кто не хоче на фронт, руки вгору. Всі до одного поднесли руки вгору. Тоді полковник оставил нашу компанію. На другий день, іще мы спали, приходять німци и мадьяре и роззброюють нас всіх. На третий день провадят нас тоты самы німци и мадьяре под багнетами до польского костела. Мы стали там в колонны, єдна компанія за другом, а они поставили зо штырох сторон машиновы карабіни и репетують фершлюссами, дают нам знати, што с нами буде. Ксьондз отправлят под голим небом, руки взносит до неба, вся офицерня коло него. По скончению омши полковник встає, а коло него поляк ад'ютант, поручик, говорит: “Кто пуйдзе на фронт, то як го забие, то ойцец або матка достаном заломоге. А кто не пуйдзе, то бендзе ту застрижельоны, а ойцец и матка нє достаном ніц...”

“Кто не кце пуйсь до фронту — ренце до гуры!”

Всі поднесли руки вгору.

Ідеме назад с той урочистости. Смотрю, а поляки здерают цисарські ружички зо шапок, а причепляют собі с папера білого орла. Мы там пробыли іще 3 дни, а потом нам казали ідти назад от фронту. Так мы шли до Лайбаху, пришли до Любланы, а в Люблані поляки офицеры говорят нам, што война кончится, мы, кажут, не ваши офицеры, а вы не наши солдаты. Най каждый достається до Польши, як кто може.

Хопили мы тягаровий поїзд, посидали и ідеме. Но істи ніт што, ани никто не даст, купити ничего немож, а істи хочеся. Ідеме з Відня через Мораву, и якося поїзд стал серед поля, а на полі ріпа. Лем ся скурило за том ріпом. Приїхали мы до Прерова на старий пляц, а там в будкі хліб продают.

Але покаль я сягнул до кишени, то хліба уж ніт. Ідеме дальше, аж до Тарнова. Выходиме. На станции уж польский вояк кричить: “Кто с 57 полка, най виступит.” Я до раз виступил, бо єм думал, што достану істи. Бере нас в касарні. Выходит до нас бородатий офицер и кулявый капитан и кажут нам ставати в ряд. Говорит, што австрійска армия розвалилася и нам треба формувати польську армию и освободити свою отчизну. Вы дораз будете складати присягу, што будете воювати за велику Польшу. За всіх сторон, каже, на нас нападают. Большевики хотят нашу землю за брати...

По той промові присягу с нами провадит. А по присягі каже, што на урльоп лем три дни, бо треба воювати. Потом дали нам істи и до кошар. За хвильку приходить службовий и проситься, кто хоче на урльоп на три дни. Подходить и до мене, звідує, ци хочу на урльоп. Я кажу, што я не хочу. Службовий хвалит мя, який я добрий жолнір. Но я не хотіл дати му свого імена, а што до урльопу, то я собі и сам урльоп зроблю. Поздно вечером злапал я поїзд на Струже и приїхал до Ясла, а с Ясла аж ся за мном закурило — до Грабу. Пришол я дому на самого св. Михаила 1918.

Но и дома я не мог посидіти, бо я знал, што польські паны не оставят мя в покою. Так што я перешол на Пряшевську Русь в Чехословакии, и там жил коло Пряшева. Стамади я переписался зо своїм сестром в Америці, яка жила в Сімпсон, в Пенсильвания. Сестра написала мі, што мі пришло шифкарту, коли буду мати пашпорт. Достал я пашпорт и написал сестрі. За даякий час достал и шифкарту. Но коли приїхал с тым пашпортом и с том шифкартом до Праги, то мя до Америки не пустили, и мушений єм был вертати назад на службу коло Пряшева. Но коли я приїхал с Праги, то на мя уж чекал смутний лист, што мі мама померла. Итак, я вернул до Грабу в пусты стіни. Сестрі вернул шифкарту, бо треба газдувати. Коли я пришол додому, то пришла за мном польська поліція и списала протокол. За даякий час покликали мя на суд. Но суд мя освободил, а помогло мі то то, што я не был взятий до польської армии, бо я тоді не подал свого імена в

Тарнові, и вышло так, что я с австрійской армії не перешол до польской.

Ітак, я оженился дома на тоты 6 моргов, с которых больше як половина лежало пустком. Тай починам газдувати. Догаздувался я так, что мя нужда присіла, с которой нияк не мог ся отрясти, и мусіл іхати до Канады, оставляючи жену и двоє дітей.

Ту в Канаді жиєся мі так, як и другим

нашым емігрантам. Як ест робота, то мож жити. Але до войны роботы было дуже ма-ло в Канаді и наши емігранти бідували. А як была робота, то в лісах, где барз мало платили за дуже тяжку роботу.

По войні я зберамся до краю, ку свойой жені и дітом. Збераются до краю майже всі наши повоєнны емігранты.

Георгий Гончак.

Сосенко

ХОТИЛ БЫТИ ПОМИЩИКОМ

У нас в Мизури дуже добра земля и родится на ней прекрасна катна (баволна), ко-ли єй добри обробити. Велики обшары земель мают богаче. На их землях працуют звычайно бідны шеркраперы, так як в ста-ром kraю працували бідни у поміщика за пятнастый або шеснастый сноп. Потом у нас велики рентовники земель. Єсли чоловік має гроши на машинерию и живий инвентар, то вырентує с парусот або больше акров, и робит так само, як поміщик — бере робот-ников-шеркраперов, и може выиграти велики гроши. Біднішы люде або працуют у тых обшарников, або, кого стати, то собі купит кусок поля, который оброблят зо женом и дітми, або вырентує собі столько поля, сколько може обробити з родином. И пра-цовита родина може робити добре житя, ліпше, як в индустрії.

Раз прибігла сусідова дівчина и говорит, что маме нового сусіда, но что тоты люде такы бідны, что не мают що істи, и про-сили єй маму пожичити муки, цукру, ка-вы, и т. д.

Позднійше я довідался, что тоты люде вырентували аж 200 акров земли, а ту не мают ниякой машинерии, всього до роботы — два мулы, и тоты выголоднілы. И сами істи не мают що. Так что зберали стару корну по полю, варили єй, и так живилися. Но так долго жити было неможливо.

Видно, что тот чоловік виділ, який фар-мере мают добрий доход с катны, и то кто має больше поля и больше посіє, то має больше доходу. На великих фармах люде поміщиками стали. И так он, легковірный, постановил собі также стати таким помі-щиком, а обрахуватися не знал. И так вы-

рентувал аж 200 акров, и взял собі трьох помочников, тых шеркраперов. А ту ниякой машины, ни що істи.

Так до єдного сусіда посыпал просити за поживом, а до мене прислал одного шер-крапера за машинами. Я, розумієся, машину не мог дати, бо мі самому треба.

Так запрягли они тоты бідни два мулы до плуга, и єден с тых шеркраперов почал орати. Другий вишел посмотріти, як ся му оре. Тот дал му плуг в руки, а сам вернул до шанды, взял свой мішок на плечо и по-шол гет. Тот другий взял пару скиб, посмо-тріл як того мало, а як дуже треба орати, тай также оставил плуг и пошол собі зо своим мішком. Вышел третий шеркрапер, взял знов зо дві скибы, тай выпряг мулы и запровадил до стайні, но істи не мал що им дати. Взял свой мішок и пошол за там-тима двома.

Тот, что вырентувал туту велику фарму, рахувал, что тоты три роботники повинны зробити "крап" (урожай) — про властите-ля фармы, и про него самого, что вырентувал туту фарму, а ци роботникам дашто ся уйде, то он тым не журился. Раз он по-становил собі быти поміщиком, то он не повинен сам робити, лем одержати готово-го чека.

И так о пару день мой сусід поміщик за-брался гет, там, откаль пришол. А пришол с Аркансо.

Поміщикоў таких, что самі не працуют, мы ту мame на всі стороны, но они мают найменьше по пару тракторов и другу ма-шинерию, и по пять пар мулов, лем брак роботникоў.

А. Сосенко

Бехеровяне

Я не можу написати историю нашого се-порт агенту, и агент запровадил, як коня, в ла Бехерова, бо я ей не знам, и пишу лем Америку, бодай лем гроши на шифкарту того, што єм сам пережил и виділ, або, што повідали мі старшы люде.

Сто літ тому назад на-
шы люде, кромі газдов-
ки на землі, занималися
фурманком, бо желізны
дороги были ище слабо
розвиты и товары по
більшої часті перево-
зили на возах. Нашы бе-
херовяне, котры мали
коні, брали хліб, соло-
нину и другы продукты,
якых было дост на Венграх, и перевозили в
Галичину, до Горлиц и дальше. А из Гали-
чины брали соль, нафту и другы товары и
привозили до Бардийова и дальше. Оповіда-
ли старшы люде, што на такых фурманках
наши люде добри дост зарабляли и тым за-
робком помагали собі в газдовстві. Но так
заробити могли лем тоты, што их было ста-
ти ховати коні.

Другы, у которых коней не было, то шли
на жнива до мадьярских панов, где муше-
ны были тяжко робити, чтобы заробити
собі хліба на зиму.

Но 60 літ тому назад бехеровяне, як и
другы села на Маковиці дозналися о Аме-
риці, в котрой мож было заробити центы, и
почалася и с Бехерова еміграция за море.
Каждый іхал с тым, што собі заробит гро-
шней и верне назад в свое родне село, в
родный край. Там або докупит поля до
свого, або, если не было свого, то купит по-
ля в селі або дагде дальше, и так буде ліп-
ше газдувати. В коротком часі люде почали
іхати в Америку так, што здавалося, што в
Бехерові уж никто не остане. Где было веце
дітей, то лем едно оставало дома на госпо-
дарстві, а всі другы шли в Америку.

Достатися в Америку не было так труд-
но, як по первой світовій войні. Тогда
старчил мати "регию" (пашпорт на худобу)
с коня ци коровы, с тым пашпортом перей-
ти на галицку сторону, показати тот паш-

Михайл Бриніда

Першим из нашего села в Америку вы-
іхал Федор Микула, а за пару роков за ним
майже половина села дорослых мужчин.
Позднійше пустилися и дівчата и жены ку
своим мужам в Америці. Так што в первую
світову войну мож было в Америці збудувати
такий сам Бехеров, як и в краю, и заселити
бехеровянами. Не было в Бехерові такої
хижи, с котрой бы не было дакого в Аме-
риці, но много было таких, што больша по
ловина фамелій виїхала в Америку. Примі-
ром, из моїй фамілії лем родиче остали
дома, а их штырох синов и дочка виїхали
в Америку. И ту в Америці всі поженилися
и мають велики фамелії.

Послі первой світовой войны пришла на
Бехеров, як и цілый наш край депресія,
бо діти дорастали, дорослы женилися, до
світа не пускали, всі молоды люде остава-
лися дома, а поля в Бехерові не причиняло-
ся. Кого было стати на даякого цента, або
кто достал помоч из Америки от своих род-
ных, то ище мог даяк зводити концы с кон-
цами так, што діти голодны не ходили.
Дальше на мадьяры, до мадьярских панов
на жнива не мож было идти, бо то было уж
за границом. А ту недалеко уж не было
великих панских ровнин. Но тоты паны,
што были за мадьяров коло Пряшова, то
и остали, и бехеровяне все ище ходили на
жнива до тых панох в Келемеш, Капушаны,
Жупчаны, Мигаляны, Радачов и др. Стары
працували дома, а молоды от 16 літ выше
шли до тых панов заробити кусок хліба на
зimu. Як робил о душу ціле літо, то мог
заробити 5 метров зерна. За три килограм-
мы зерна треба было робити цілый день от
світу до змерку; по 15 годин.

Населения прибывало, не лем в нашем
селі, но в цілом нашем краю и еміграцию
мушено было дагде открыти. И так, в 1924
року почали люде с Бехерова знов іхати во
світ; тым разом в Канаду. До 1930 року вы-

іхало в Канаду молодых дорослих людей 59, в други краї 5, то разом 64. С того лем 7 вернуло до Бехерова, а всі остальни жиєме в Канаді до сего часу. Головно жиєме в Монреал. И мы ту также взросли численно, майже подвоилися.

* * *

В Бехерові була до першої світової війни одна церков, греко-католицька, котра даки давно була православна, но наші карпаторуські біскви пошли до Рима. И аж недавно бехеровяне довідалися о том и не хотіли належати под римського папу, так што в 1923 року побудували другу, православну церков, и більшінство бехеровян належать до православної церкви. Школа була в Бехерові лем єдна, с єдним учителем, хоць дітей приходило што роки поверх сотки. Но бехеровські діти хотіли знати читати и писати, и всі знали, хоць им треба було для учителя дрова різати, в стайні порядок робити, але ровночасно пильнували науки, так што мы тепер в Канаді всі грамотни.

А ище треба вам знати, што того наше старо-руське село Бехеров було насильно записано в демократичній Чехословачкій республіці за чисто словацьке, и не було на того ніякої рады у нас. Протестували сме, но ничего не помогло. Така уж, видно, була чехословакська конституція, што всі руснаки мали быти чехословаками, ци хотіли або ніт.

* * *

Бехеровяне в Канаді

Перед самим кризисом, бехеровяне, які пришли в Канаду, посходилися в Монреалі. Роботи ище шли добри, кожный мог заробити и заробил, и кожный рахувал, сколько му треба ище ускладати, штоби вернути до краю. Но в 1929 року пришол кризис и безроботя, и мы осталися без роботи. Гроши, котры сме заробили, то сме послали до краю — єдни за подорож, други женам и дітям або родичам. Так што мы нашлися без роботи и без грошей.

Тоды мы почали думати о том, як мы

будеме жити, с чого тот кризис и безроботя приходить, и што нам треба робити? Як раз кто-си получил газету "Лемко", яка виходила в Кливланд. Ми почали читати тугою газету и она объяснила нам причини кризиса и безроботя, и як нам треба боротися против тих найгорших врагов робочих людей.

Так ми пришли на то, шо нам треба організовуватися. Ми основали найперше Подкарпаторусське Братство Взаимопомоччя ім. св. Петра і Павла, запомогову організацію, в котру належали емігранти из других наших сел, як Комлоша, Регетовка, Стебник, Полянки и др. Но члены, по причині безроботя, не могли платити членського, а подруге наші краяні не могли погодитися з гдєякими параграфами конституції той запомогової організації, так що по року тата організація померла, а пару долларів, які по ній осталися, були передані пару років позднійше, т. є. 1942 року на помоч нашим братям в Сovieтському Союзі.

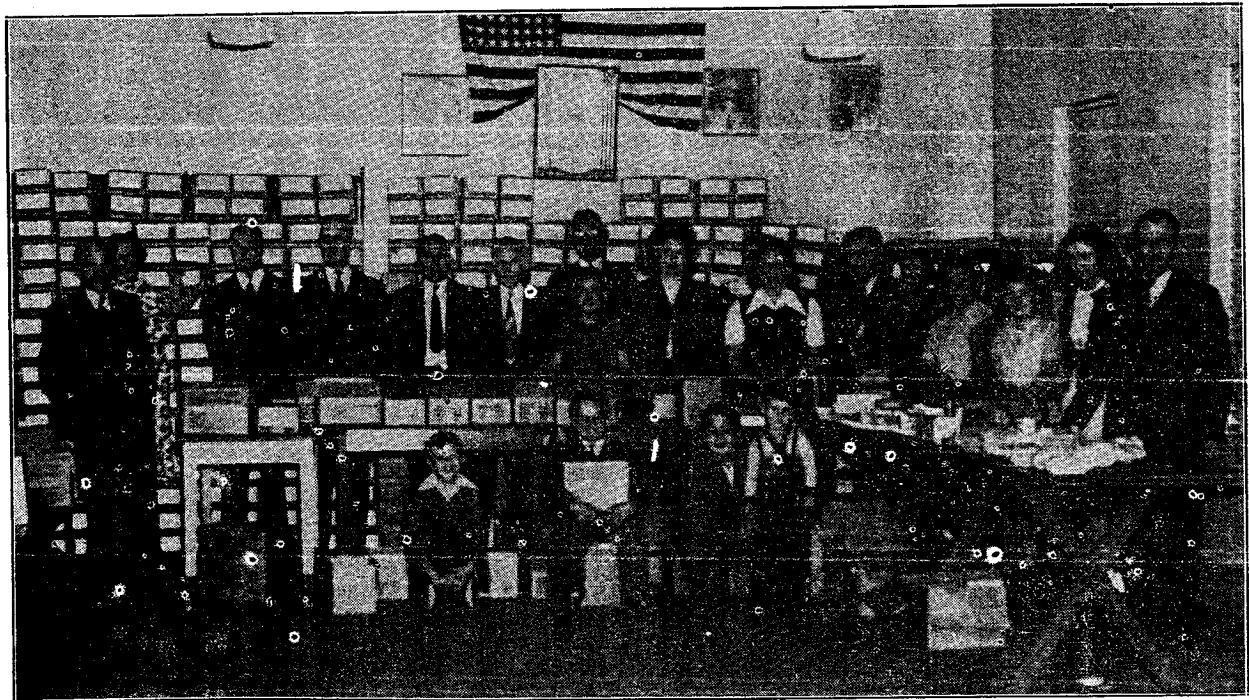
І ми, майже тоді самы члены, основали собі отділ нашої культурно-просвітительної карпаторуської організації — Лемко-Союза, и тата організація зробила из нас свідомых людей.

Коли фашизм запалил другу світову войну, то ми уж всі розуміли, о што росходить в той войні. Штоби помочи борцам против фашизма, мы основали отділ Карпаторусского Общества борьбы с фашизмом. До половины 1944 року наше общество собрало лем самими пожертвованиями от особ до 4,000 долларов. Меж жертвователями наши бехеровяне идут на переді.

Памятайте, бехеровяне, што пред нами єще іще головна задача: Помочи своему родному селу Бехерову послі войни. Ми, бехеровяне в Монреалі организували для той цілі комітет, и надіємся, што всі емігранти з Бехерова причиняться до того родного бехеровського діла.

Михаил Бринда.

НА ПОМОЧ БРАТЬЯМ

В Карпаторусском Американском Центре в Юнкерс, Н. Й. пакуют пакунки для наших русских братов, пострадавших от немецкой оккупации. Таких пакунков лем через сам Центр выслано поверх 1000.

СЛАВЯНСКА ЗВІЗДА ТОРОНТО

На Всеславянском Дні в городі Торонто, Канада, 23 липня 1944 року торонтські славяни вибрали свою "Славянську Звізду" і ви-

брали ньом нашу краянку из Пряшевской Руси, Анну Київску, предсідательку Карпато-русского Клуба Молодежи в Торонто.

Анна Київска пришла в Канаду из Пряшевской Руси, с поселка Київска Гута, коло села Києва. То, што на тутор нашу краянку выпал выбор всіх славян в Торонто принесло честь не лем самой нашей молодой краянки, но и нам всім, людям карпато-русского рода, бо то найліпший доказ, што и меж нами ест люде, што трудятся для славянского діла. Славяне в Торонто не выбрали за свою Звізду даяку неробу. Наша краянка, видно, заслужила собі на то своим трудом для свойой и для других славянских народностей, и тым своим трудом звернула на себе увагу.

Больше бы нам таких славянских звізд!

В КАРПАТСКОЙ РУСИ

В Карпатской Руси, в старом краю,
Шумят смерекы и ялицы —
Побідну пісню они грают
От Яблоницы аж до Щавницы!

В Карпатах днес
Народ Воскрес!

И гремит хор Карпатских гор
В далеку даль — ген плыне —
В Карпатах днес Народ Воскрес
И право Його не згине!
Могучий хор Карпатских гор
Най вітер несе во всі страны...
Уж пришол час — коли и в нас
Здолтана Правда встане!
В Карпатской Руси, в старом краю
Невинна кров пролята —
Най в наших сердцах на все остане
Памятка — вічна и свята!

* * *

ШТО РОБИТИ С ГІТЛЕРОМ

Школьна рада в стейті Огайо предложила ученикам нагороду за написание задачи на тему "Што зробити с Гітлером". Одна ученица негритянка написала:

"Натягнути на Гітлера чорну кожу и скинуть го в Соєдиненных Штатах на ціле життя."

Она получила нагороду.

добры фармы, то нашего хлопа не стати дорогу фарму заплатити. Нашы люде позерают, где туня земля. А на туньой землі треба все робити, не остає часу на отпочинок, ци неділя ци свято, робити фурт треба, а немож ся ничего доробити.

Но отколи мame президента Рузвельта, то дуже ліпше про фармера, бо ліпша ціна на вшитко. Але за Гувера, то фармер не мал зашто "обергозы" купити. Най Бог варує веце от Гувера.

Так што про нашого лемка не было нигде добра, бо мы народ порострясаный, не просвіщенный, бо нам просьвіту не дали. Нашых предков в краю, вмісто дати даяку школу для житя и просвіту, то фашисты их затемняли. То зато мы ся так все тяжко наробыме, а ничего не мame, зато за нашу ро-

боту фашисты пануют. Лем же уж тоты часы минают, и уж и мы мame своих просвітителей, котры помагают народу прозрівати и познавати, кто його приятель, а кто враг.

Час уж и нам, нашему занедбаному народу об'єдинитися, бо в об'єдиненню сила націона, и тогды стратятся и спомеж нас фашисты. Мы посмотме, яку силу мают наши рускы братя, як они бьют, вынищують беспощадно тых фашистов "непобідимых". Най им Бог поможет фашистов знищити и народы освободити, бо уж ся дост народ намучили. Дай Боже, чтобы уж цілком зо світа пропали тоты фашисты, чтобы не было больше войны, чтобы люде и народы загибли в мирі и братстві.

Лемканя из Габуры, от Межелаборца.

БОСОРКА

В недавно освобожденном селі в хаті самотной бабусі соселился сержант Филип Костенко зо штырома солдатами. Сіли вече- ряти. Бабуся горнец молока принесла.

— Ічте, родненьки, — принукує она, — ічте на здравичко! Горе лем, што Бог, с коровом покарал, молоко в ней пропало.

— Та што з ньом сталося, бабусю? — заинтересувался сержант.

— Та уж може с тыждень. Як німца вигнали, так и захворіла. Не инакше, лем босорка поробила...

Зашол сержант рано в стайню. Уважно оглянул повалу, стіны, жолоб. Заглянул корові в зубы. Помацал вымія. Покрутил ухо. Дунул в ноздря...

— Корова цілком нормальна и навет весела, лем нервова, — сказал он бабусі. — Но я звідам ветеринара, може он дачым допоможе, бо я на коровячых нервах не розуміюся.

— Звідай, голубе, звідай! Может таки на правду допоможе.

Вночи сержант повертался до дому. Зашол в обору и нараз почул, як штоси голосно плямкало в стайні. Он осторожно подошол ку дверям и потом рванул и засвітил кишенковый лихтарик. Очам сержанта представился чудный образ. В кутку стоит корова, а под коровом сидит яка-си заросла бо-

родом мара, впялася в вымія и ссе молоко. Сержант аж осталліл с несподіванки.

Тым часом перестрашена шумом и світлом "босорка" вискочила спод кровы и шахнулася до стіни. Сержант навюл на ю світло лихтарика. Пред ним стоял грубезний німчур в униформі фельдфебеля.

— А вот где тата босорка! — крикнул сержант и выхопил револьвер. Фельдфебель поднял в гору руки. Давши босоркі-фельдфебелю два раз в морду, сержант припровадил го в хату.

Бабусю, вот я вам босорку привюл.

— Што ты, голубе, та яка то босорка? Таж-то фриц! Он у сусідки на квартирі стоял.

— Ах, ты антихристе собачий! — удалила руками о полы бабуся и кинулася за погрібачом ку пецу.

Іван Плахтин.

РІШИЛИ ЗА НЕГО

— Куды мі летіти, — роздумувал німецкий летчик, стоячи коло свого самолета, — ци на восток, ци на запад?

В тот час на фашистский аеродром налетіли совітськы самолеты и скинули бомбы. Голова німецкого летчика, разом с фюзеляжом самолета, полетіла на восток, а ноги разом с крилами на запад.

с ідлом, и мотыку або грабли. А треба было идти хоцколи и годину.

Робили люде ціле літо тяжко, а пришла зима, то лем о бандуркох жили. И то собі хвалили, як мали дост бандурок, бо дакотри роки були мокри, то бандурки погнили, и бідни люде голодували цілый рок. Богатшы газдове; што мали кони, то годни були покус заробити и купити хліба або "тендерици" (кукурузы), котру мололи и варили чир. Но кто не мал зашто купити, то и того чиру нѣ мал, мусил жити о карпельох.

Нашы люде с Карпат шли кажде літо робити до панов на Мадьяры, на жнива. Но не каждый мог идти на тот заробок. Шли найвеце молоды, хлопцы и дівчата. А у кого не было кого вислати, бо свое газдовство сам не мог опустити, або послати жену от малых дітох, то того заробку не было. Як сме пошли на тот заробок до мадьярских панов, то сме там барз тяжко робили, серпами сме жали пшеницу и жито на великой спекі. Робили сме от россвіту до змерку, даколи аж потемки. А плата была: 15 снопов пану, а шеснастый за нашу роботу. Американски жены не могли бы робити так долго и на такой горучкі, они бы ани годину не выстояли. Тот пан, у котрого я робила, давал нам раз дня істи, на обід зупу с фасоли, а по той зупі хробаки плавали. Але мы зато іли, бо іншого не было. То старши люде, загартованы, могли іще о таком кості робити, але молоды, 15 и 16 рочны хлопцы и дівчата ослали и дакотри зздравъя попсули. Єдна дівочка, што робила с нами, розум погубила.

То мы там робили штыри тыжні и позарабляли сме по 10 корцов зерна (10 угорских корцов — около двох метр. цент.). У того пана мы виділи велики ровны урожайни земли, очима немож пресмотріти. А мы, в Карпатах, мали такы лем фалатки каменистой земли. Нашы люде нераз говорят, што найбы уж тута наша земля и камениста, але найбы ей веце было.

То так ся нам жило под мадьярами. Тот наш край в Карпатах был нам милый и родный, бо сме ся там родили и выросли, но мы мушены были охабити тот наш родный край, наших няньов и матерей, бо тото тяжке житя примусило нас идти в чужу краину и глядати хліба.

Итак, найвеце народа из наших Карпат перебралося ту в Америку перед першом світовом войном. Первым нашым емігрантам было ту планно, бо они пришли в чужу краину ку чужим людям, а бесіды той краины не знали. Но позднійшым емігрантам уж было лекше, бо приходили братя ку братям, сестры ку сестрам, жены ку мужам. Але не всім. Як нашол роботу, то му было добри, а як не было роботы, то была велика біда. Іще кто робил коло лекших робот, як коло шитя, боканчох, полотна, коло олійовых фабрик, то хоц планно роботы идут, але всі даякий час в року робит и дашто зарабит на житя. Но тоты люде, што позасідали коло желізных фабрик, то дуже планно было, бо тоты фабрики роблят, лем як ордер достанут. А желізных ордеров дуже мало было, бо Америка збудувана, то лем як война, то тоты фабрики робят. Так што при тых желізных фабриках в спокайному часі барз вельо народа без роботы и без цента. В такы часы безроботя шапы позамыканы, окна дошками забиты, а робочы блукаются смутны и голодны.

Чекат стара мати в краю из Америки от сына помочи, чекат жена с дітми от мужа, а муж сам без цента и голодный, бо уж два роки не робит, а он в чужом краю. А тоты хлопи, што мали ту фамилии и с фамилиями чекали, коли ся робота пустит, и по 2 роки оставалися без роботы, то бідували с цілыми фамилиями. Релифа ниякого не было до тамтой войны. То люде помагали собі так, што разом брали муку зо млина, а капусту и дробну бандурку от фармеров, и так жили, што пекли сами хліб на полі и варили тоту капусту и бандурку, или разом и так жили.

Кто має добру роботу и постоянно робит, тот не хоче вірити, што и ту люде бідують, ніт доброты про каждого. Наш народ працує тяжко по майнах и шапах, лем кебы робота була и зздравъя тримало. А коли роботника уж силы опушают и тяжко в майнах або в шапі не годен робити, то он собі думат, што може про него было бы лійше на фармі фамелю годувати. То росходилися по фармах. Але як чловек стратил силы в майнах и по шапах, то и на фармі недобри, бо на фармі также треба тяжко робити, а штука ся дачого доробити, бо где

Ище я туту науку не покончил, коли в 1917 року, в январі, поїхал до сестри, до Сингек, Н. Дж. Там я познакомився с дочков Андрея и Катрены Саламон, родом зо села Крижиква Ново-сандецького повіта, и мы побралися. Весіля отбылося на Сингеку в новой церкви. По весілю мы переїхали назад до Дженсвил, где почалося для нас обоих нове житя. Роки шли и мы дочекалися красной фамелии — пят сынов и одна дочка.

Жили мы так тихо, в любви и згоді, и мало што знали зме о світі и нашей еміграции в Америці. Аж в 1931 року нас нашла ту на Дженсвил газета "Лемко", и с того часу чоловік нашол то, чого прагнул таки долги літа.

ЗМІНЧИВИЙ КЛИМАТ

Полковник Отто Брюхер зовсім охляял от скеки.

— Проклятий край! — проклинал Брюхер. — Ту тебе кидат то в жар, то в холод. Ниякого дня нормальной температуры! А вы казали, — накинулся он на лейтенанта Глишштока, — что днеська буде дощ. Где дощ, я вас звідую? Чом дотля ніт дощу?

— То было лем переносне, я думал налет большевитських самолетов, коли говорил о дощу.

— А-а-а, — промычал полковник, вспомнивши минулий день... Недотепны жарты... Надальше забороням вспоминати дощ...

— Я осмілюся запропонувати вам купель в чудесной річкі, — несміло сказав лейтенант.

— Ту недалеко. За лісом.

— А?... Гм?...

— Не нервуйтеся! Всьо спокойно.

— Глубоко?

— Мі буде так...

— Значит мі по пояс буде... Машину!

... Ефрейтор Плаксман остался коло річей. Полковник и два лейтенанты хлюпкалися в воді. Офицеры напребіжки старалися показати свою майстерность в плаванию. Над річком розносился такий галас и регот, як бы пригнали напавати табун жеребцов.

— Ну, дост, — сказал полковник, выходячи з воды. — Покупалися на славу, тепер бы добри пообідати, тепер бы...

Коли я то пишу, то мі пришла на мысль моя мати, которая дожила до 90 літ. Коли мои мама померли, то остались 50 внуков и штыврох правнуков. А с тых внуков жили до войны в родном краю 25, а в Америці други 25. Из тых 25 внуков служит в Американской Армии до сего часу 10. Што до моих близких в старом краю, то не знам, где ся повертают. Мушу чекати, як и други мои краине, коли скончиться война, то довідамеся, што сталося с нашими близкими в краю.

Ту в Америці всі мы, матери и отцы, чекаме на конец войны, щобы наши діти поверталися к нам.

Теодор Гулик,
лемко от Кросна.

ЗМІНЧИВИЙ КЛИМАТ

— А где річи? — звідал нараз лейтенант Гундзон.

— Пла-а-аксман! — закричал полковник роздражнено. — Где вы, свинячий недоносок? Куды вы поділися до геббельсовой ма-мы?

Тихо.

— Может он коло машины, — сказал, нарешті, Глишшток, звонячи зубами.

Пошли ку машині, што стояла под деревами край дороги.

— Вот тото бесстыдне опудало крутится с шофером коло машины.

Офицеры повеселіли и прискорили ходу.

— Плаксман, — рюк полковник, уж коло лимузина, — давайте насамперед кальсоны и сорочку... Подруге вы мате пять дней гауптвахы... Потретье...

— Потретье, сідайте всі швиденько в машину! — сказал чий-си незнакомый голос. И двух моцных парубков с автоматами вышли зо-за машины.

... За годину німецкы офицеры стояли перед командиром партизанского отряда.

— Вам може холодно? — звернулся командир до полковника, што третміл, як лопуховый лист, — не звичли до нашого климату?

— Дуже змінчивий клімат, — отповіл полковник, обливаючися потом.

Микола МАНУЙЛОВИЧ.

КОРОТКА ИСТОРИЯ

Історія моого життя подобна до історії всіх наших лемковських емігрантів. Родився я в селі Терстяна Кроснянського повіту, от родичів Григорія и Марії Гулик. Як тринадцят-річного хлопця, родиче отдали мя до шевца в Дукли учитися шевського ремесла. Ледво минул рок той моїй науки, як мой родич, мой нянько Григорій помер. По смерті отца я пробыл в Дукли іще два роки. За тоты три роки я не лем научился шевського ремесла, но и познал кривду, яка діяліся нашому бідному народу, нашим лемкам в Карпатах. Тото мене загартувало в любви до свого народа.

В тоты часы мы свойой газеты, яка бы говорила до народа його родном бесідом, не мали, ни в краю, ни ту на емиграции, аж пришол "Лемко" и тот нас дуже загартувал в любви до свого родного брата.

По трьох роках в Дукли я вернулся в свое родне село и родный дом. Мама жили

при найстаршом браті, який был на газдовстві. Наймолодший брат Тимко, котрый находился до войны где-си на Савітской Україні, жил при мамі и найстаршом браті.

Коли мі было 17 літ, я оставил родне село. 18-го августа 1913 року я виїхал в Америку. На шифу сіл 23-го августа в Бремен. Шифа называлася Джордж Вашингтон. До американского порту шифа прибыла в субботу перед Лейбор Дей, и зато нас держали на шифі неділю и понеділок, бо было два дни свят. Пустили нас зо шифы аж во вторник. На той шифі приїхало много моих краинов лемков, и може дакто з них забыл имено той шифы, а му треба знати при получении гражданства, то я ту зато тово вспоминам.

7-го септември я приїхал до брата до Дженсвіл, Висконсин. Роботу достал меж американцами, наших людей ту не было. Позднійше я почал учитися на машиниста.

Родина Гуликів в Дженсвіл, Виск.

дачом котрого помагати борцам с фашистскими силами, котры хотіли поневолити цільний світ, а особливо свому родному народу и його армии, котры приносят найбóльшы жертвы в той нашой спольной народной войні против фашизма. На туто ціль мы собрали меж собом в Форт Вілльям около 5,500 долларов, из чого на помоч для на-

ших братов в Сóвітському Союзі мы переслали 4,244 дол., а решту на Канадский Красный Крест, на Рошен Вор Релиф через місцеву канадскую организацию, и т. д.

А нас, ту в Форт Вілльям, карпаторусских емігрантов не много, а и то не всі стоят в нашем отdілі и не всі помогают.

Член.

КОРОТКИ НОГЫ

Гитлеровский молодчик мал просте имя — Фриц и короткы ногы. Николи он не сподівался, што тото даколи отограт трагичну ролю в його житю.

Коли пришла и його колейка идти на Восточный фронт, з великої втіхи Фриц в тот сам день записал до свого днівника:

“Нарешті, нарешті, ідеме...”

Уж в дорозі го поразил несподіваний ви-
док. Фронт ище был далеко, а коло желіз-
ной дороги, по якой шол их войсковый по-
їзд, лежали розбиты вагоны, понищены тан-
кы, каноны. На дорогах валялися обгорілы
машины, возы и трупы коней.

— А то што? То нашы столько набили?
— звідал он страченый.

— Ей, дурний, — отповіл солдат, який уж по другий раз іхал на фронт. — Кто сам себе нищить? Партизаны так стараються.

— Значит надто панькалися с тыма укра-
инцами. У мене они на брюху будут ползати.
— Ты што смотриш? — звідал он хлопца,
який смотріл на куцого Фрица и чогоси по-
сміхался.

Фриц скочил з вагона, схопил хлопчика за голову и ножом винял му очи. То был його первый бой с врагом, и Фриц дораз написал нареченой о своей побіді и пакунок с куртком и штанятами хлопчика єй вислав.

Найбóльше мучило Фрица, што украин-
ски люди не настрашилися його ножа, а на-
против, страх почал мучити самого Фрица
и он написал нареченой: “Майже кождоден-
но летят в повітря возы, машины. Всяди нас
ненавидят. Тяжко тобі представити, на яких
небеспеченства я ту выставленый.”

Наречена чекала на пакунки, а не на та-
кы писма, и коли одержала вістку, што Фриц
перешол працувати сельским зарядцом, ро-

мантичный образ “молодого звіря” обернулся в єй очах на простого вола.

Заміст жданого пакунка наречена знов одержала от Фрица лисмо. Властиво нияко слова не было написано, а в коперткі била лем байка Крылова “Волк на пасарні.”

— Што то значит? — стурбовано звіду-
вала всіх знакомых наречена. — Волк на
пасарні. Я не розумію, до чого то...

— А где ваш нареченый, на яком фронті?

— На Україні. Он тепер сельскогоспо-
дарським зарядником. Йому обіцали там со-
рок гектаров земли, а роботники будуть пра-
цувати задармо...

Знакомы лем сочувственно кивали голо-
вами. Нарешті, она здыбала журналиста. Он
лем што прибыл с Україны. Дознавшися о
Фрицовом писмі, журналист дораз объяснил:

— О том самом я и писал в “Дейче Укра-
ине цейтунг”. Нашым шльозакам и швабам
трудно привыкати до Україны. А ище труд-
нійше они переживають самотность. В день,
в часі напруженой працы, ище яко-тако, але
ночом им небéспечно в чужом краю,
який заполненый партизанами. Много сель-
скогосподарських зарядников так и гинут
на постах.

Наречена уж истерично закричала:

— Тогда то про него написано: “С вол-
ками иначе не дѣлать, мировой, как снявши
шкуру с них долой”?

— Успокойтесь, — отповіл журналист с
усмішком повищеного, — шкуры, звычайно,
партизаны не здерают, але убити убют, як
його не вратуют долгы ноги. Я лем завдякы
им ище живый.

Наречена упала на подлогу: єй Фриц мал
короткы ногы.

Петро Панч.

ОТДІЛ КАРПАТОРУССКОГО ОБЩЕСТВА БОРЬБЫ С ФАШИЗМОМ В ФОРТ ВІЛЛЬЯМ, КАНАДА

Карпаторусских емігрантів, т. є. наших людей з Лемківщини і Подкарпатської Русі не багато, так як наші люди почали емігрувати в Канаду аж по першій світовій війні, і то аж в 1926 році почало приїжджати в Канаду більше наших людей з Карпат, і то з обмеженнями. До того часу було може пару десятків наших фармерів, котрі переселилися в Канаду из Соєднених Штатів.

По війні приїжджали звичайно молоді чоловіки, залишаючи своїх жінок в краю, або неженаті, і кожний з них думав, як бы то заробити пару центов і вернути до краю ку своєї родині. Потому наші молоді емігранти старалися осісти не на фармах, бо у никого не було гроша купити фарму, а в промислових містах, як Монреаль, Торонто, Гамільтон, Віндзор, Форт Вілльям.

Но ми приїжджали як раз в саму найтяжчу депресію і заробити на життя було

трудно, не то дашто отложити або послати до дому. Были часы, што ми зарабатывали по 5 долларов на місяць.

Котрый был самотный, то приїжжал до Форт Вілльям, центра канадської лісної промисловості. Ту мож було достати роботу в лісах. Но лісни бароны платили дуже мало за нашу роботу, лем \$1.25 за корта. А борд рахували так, што роботнику осталося дуже мало зо свого заробку. Но с часом лісни роботники почали організовувати свою юнію і організовано боротися за ліпши условия роботи. Ми получили ліпши условия.

Коли нас, краинов з Карпат, нашлося більше в Форт Вілльям, то ми основали собі отділ Лемко-Союза, карпаторуської культурно-просвітительської організації, і ми читали газету "Лемко" і літературу, яку издавала тата організація. А 22-го априля 1942 року ми основали отділ Карпаторусского Общества борьбы с фашизмом, за-

— Я ... я больше не могу, — выдусил штурмбаннфюрер, тремтячи.

Чорне колечко пистолетової люфы уставилося в його очи, и голос діда Гаврилы нараз стал грозним и загреміл:

— Што? Партизанском гостином погорджуєш? Та як ты смієш, німецка блощицо?! Пий, собако!

Винтертум простогнал и, закривши очи, выпил другий пугар. Дідо Гаврила дораз налял третий раз. Иэба поплыла у німца перед очами, и дідо Гаврила роздоился.

— Пий, пий, милый! — приговорювал партизан. — Водка — чиста оковитка! Пий без капризу!... А то у мене характер нетерпеливый стал.

Винтертум выпил, нараз закудкудакал, як кура, и тяжко сполз под стол.

— Най передохне, — сказал дідо Гаврила, — достанте-ле, хлопцы, огурчиков, тепер мы выпьем по порцийкі.

Через пол години дідо Гаврила приказал подняти Винтертума. Но тот не опамятался навет от копняка чоботом. Тогда Стефан наклонился над ним и заглянул в лицо.

— Не дышит, — сказал Стефан.

— Где-бы? — здивувался дідо Гаврила. — Маш дъябле басы! Не ждал я того. Я думал мало споiti го, чтобы лекше было взяти zo собом в ліс, а он што зробил... До чого слаба нація! Невытревалый елемент! Всьо ерзацы! Час, хлопцы! Час, хлопцы, до ліса. Подме!

И, закончивши надгробне слово над Винтертумом, дідо Гаврила разом с товаришами вышол с хаты, и всі три ростаяли в сірых, предроссвітних змерках.

Борис Лавренев.

* * *

НЕПРЕДВІДЖЕНА ЛЮБОВ

Послал румунский офицер своего пущера зарізати курку. Тот крутился, крутился, а потом вошол и рапортую:

— Різати єй не можу.

— Як так? Дораз зарізати и засмажити!

— Не мож єй різати, милостивий пане, бо до ней когут німецкого комендамта залишаться.

ЯК ЖАРТУЮТ НІМЦЫ

Меж німецкими солдатами в руху жарт: "Фронт — то кино: найліпши місца ззаду."

В протоколах допытов плінных мі не раз попадался такий рассказ німецкого солдата:

"Коли я іхал на фронт, то оберфрейтор запевнял нас, что у русских ніт оружия и на каждом трох солдатов приходится один карабин. На фронті я переконался, что оберфрейтор говорил правду: на каждом трох русских приходит один карабин, не рахуючи двух автоматов.

Многи плінны с охотом передают размaitы анектоды о Гитлері и його компанії — анектоды, котры потайки росповідаются в окопах, траншеях и землянках. Вот два та-кы анектоды:

1. Гитлер, Геринг и гаулайтер Бюргель летили на аероплані над Лотарингиом. Гитлер звідал Бюргеля:

— Што треба зробити для того, чтобы население країни было задоволено?

— Треба скинути жителям больше карток на хліб, — отповіл Бюргель.

— Ніт, не на хліб, а на мясо, — рюк Геринг.

— Всі были бы дуже задоволены, коли бы я скинул вас всірьох, — подумал пилот самолета.

2. Жена Геринга прала білизну. Пришол Геринг. Жена попросила го помочи, кажучи, что тата білизна для фронта. Не встиг он ище взятися до роботи, як пришли Гебельс и Гитлер. Она звернулася до них с том самом просьбом. Они взялися до праня. В тот час проходил мимо чужинецкий робочий. Йому предложили также взять участь в роботі.

— Дякую, — отповіл чужинецкий робочий. — Я помогу вішати...

Л. Огнев.

* * *

НЕРВОВЫЙ ЧОЛОВІК

Партизаны поймали німецкого ката и рішили го повісити. Почувши вирок, кат затримтіл.

— Чого ты, стерво, трясешся? — звідал партизан.

— Я нервовий чоловік, — отповіл кат.

НЕТРЕВАЛЬЙ ЕЛЕМЕНТ

Штурмбаннфюрер есесовского охранного отряда Освальд Винтертум славился среди своих коллег и подчиненных як чоловік, способный на всяки хитры штучки.

Для того, коли в окрестности села Весела Гора появился партизанский отряд діда Гаврилы и фрицыаждоденно почали списывать в убыток людей, автомашины и маєток, Винтертум поприсяг перед двома приятелями, начальниками сусідних охраних отрядов, что он того діда Гаврилу зловит и спече живцом.

На слідуоче рано на стіні комендатури появилось власноручно написане Винтертумом обявление:

“Всім проживателям округа Весела Горка:

Объявляется от немецкой командований, что особа, которая має зловити и доставити в жива або мертвя наличиеность партизана под прозванием “дідо Гаврила” осчастливлюєся получать от немецкого правительства 6 гектаров добрий земля по свой выбор и наверх того десят литров чиста водка.

**Штурмбаннфюрер:
СС. О. Винтертум.”**

— Тото буде мати дійствие, — глубоко-мысленно сказал Винтертум, читаючи власне творчество.

Три дни никто не шол и не тяг за собом діда Гаврилу. Вечером четвертого дня Винтертум луг на подушку в своїй комнаті, в бывшой сельской лічниці. Подсунувши ку постели очник, он углубился в чтеціе по-рядковых інструкцій по вкоренению в население любви до Германии и заснул за тым почетным занятием. Он пробудился от негречного штурханца в бок, протер очи и ледво не звалился с подушки, увидівши у свого ложа трьох бородачов с пистолетами.

— Вас ис дас? — звідал здивуваний штурмбаннфюрер?

— Третя година — отповіл му один бородач. — Вставай немецкий страшку, давай знакомитися. Я дід Гаврила.

Винтертум сиділ на подушкі и клипал выпучеными очами.

— Та што ты: як бы не радъ — звідал бородач. — Вот чудак! Тото обявление вішає, чтобы мене до него доставити, а коли

сам доставился, то он, смотре, не задоволений.

— Што вы будете с мене ділати? — с трудом выговорил Винтертум, клянцнувши зубами.

— А ничего, — засміялся бородач, — просто пришли на тебе посмотріти и побалакати маленько. Таж тото ты сам писал? — и перед лицом Винтертура захвіялося віше вспомнене оголошеніе.

— Я писал, — скромно отповіл штурмбаннфюрер, — капут Гитлер!

— Што Гитлер капут, того безварунково, — згодился партизан. — Но про Гитлера бесіда потом. Насамперед у нас с тобом отдельна бесіда буде.

— Вы ест не повинны мене убивать, — быстро сказал штурмбаннфюрер.

— А кто-ж тобі, чудаку, сказал, что мы тебе убивати хочеме? Навет напротив... Сідай за стол, гостем будеш.

И так як Винтертум не понаглял сідати за стол, желізна рука поднесла го за колін і плюхнула на диван коло стола.

— Вот, видиш, милый, — сказал дідо Гаврила, — прочитал я твоє оголошеніе, и, просто скажу, мало не росплакался. Який то вы, німци, щедрый народ! За таку незначну особу, як я, цілых 6 гектаров отвалюєте! Видно, что у вас державного контроля ніт, потому и так розметуєте. А вот што тычиться шнапса — то тото справа друга. Так я хочу тебе, друже, погостити. Стефан, постав их благородию шнапсу. Дринкай! Битте шнапс за ваше здоровье!

— Данке, — боязливо рюк Винтертум, — я не любиль пить на ночь.

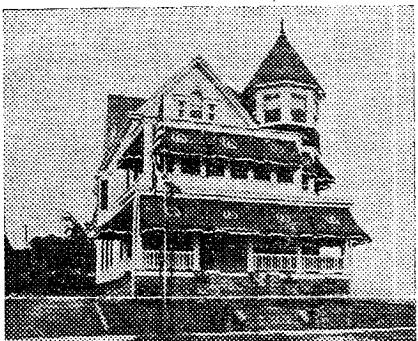
— Чепуха, — отповіл дідо Гаврило и помалы, вытяг из похвы пистолет. — Пий, голубку! Ночом ище выгоднійше выпити, як вдень. Бог в темноті пьяницу не видит. Ты пребач, што без закуски.

Дідо ище ближе присунул пугарик и отвюл курок пистолета. Услыхавши тот звук, Винтертум зажмурил очи и поспішно выхилил пугарик в рот. Водка огњом перешла по його тілу, и он закашлялся.

— Кихний! — ласкаво рюк дідо Гаврило, наливаючи пугар знов. — Тото помагат.

PLEASE SUPPORT OUR ADVERTISERS!

Phone: ESsex 3-9090

FUNERAL PARLOR

Myron Lytwyn & Son

FUNERAL DIRECTORS

"Home for Services"

FIRST CLASS SERVICE AT MODERATE RATES

МИРОН ЛИТВИН

НАШ СЛАВЯНСКИЙ ПОГРЕБНИК

Первокласна услуга при похоронах по уміркованих цінах. Винанимаме автомобили на Весілля, Забавы и други оказии. Славяне! В разі потребы — удавайтесь до нас.

10 HARRISON PLACE

Newark and Irvington 11, New Jersey

Tel. MAin - 0885

YOKERS 5-6753

PAUL HOLOWCHAK

FUNERAL DIRECTOR

РУССКИЙ ПОГРЕБНИК

И БАЛЬЗАМАТОР

ВЫНИМИМАТ АВТОМОБИЛЫ
на

КРЕСТИНЫ и ВЕСІЛЯ

и

Всякы Оказии...

Краине лемкы-карпатороссы в потребі
удавайтесь до свого!

*

* *

RESTAURANT,

BAR & GRILL

Home Cooking

A Specialty

BRENISIN'S

RESTAURANT, BAR & GRILL

Наш краян из Ладомировы. Ветеран 1-ой світової війни. Был занятый в плен до России.

Домашня кухня, приготовлят стравы на крайовий лад. Заходте до краяна

ИВАНА БРЕНИШИНА

2387 PROFESSOR ST., CLEVELAND, O.

225 Ashburton Ave.

Yonkers, N. Y.

ЗОПСУТА ЦЕРЕМОНІЯ

На пляцу стояло парунадцет сивих дідов и бабусь.

— Сходку уважам открытом, — прогунив староста Мокрогуз. — Слово о роздачі земли селянам має його панська світлость герр комендант.

— Фюрер дуже любить українських мужиків, — солодко усміхнувшись, почал комендант. — Не зважаючи на тяжкі часы, які переживає Германия, фюрер наділяє вас земльом. Первый, што одержує землю — то найстарший мужик нашого села Панкрат Чумак.

— Пане комендант, великуденно пребачте, — залепетал староста, — Панкрат Чумак хоче высловити свою щиру подяку.

— Ес ис гут. Буд ласка...

На трибуну вивели старезного сивого дідуся.

Долго прожил я на світі, люди добри, — почал старий Панкрат, — што і говорити, 113 роков... Трьох царов пережил, тай и добродійов німцов, слава Богу, уж третій раз на моих очах женут с Україны...

Староста заметувіться, комендантови скорчилося лице; але церемонії он не хотіл псути и не остановил діда.

— Та уж и до смерти мі три цалі остало-

ся, но але коли паны німци так опікуються, то може и пожиу іще з рочок...

— Правда, правда, хороший мужичок...

— Трьох царов пережил, — выводил свое Панкрат Чумак, — даст Бог, іще и фюрера пережиу.

— Молчи! — загарчал комендант. — Арештувати! Закрити totu сходку...

Tel. WAverly 3-0659

Free Delivery

SHARKO'S LIQUOR STORE

MIKE SHARKO, Prop.

BEER—WINE—LIQUORS

BEER COOLERS FOR RENT

We Carry $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{4}$ & $\frac{1}{2}$ Kegs of Beer

Выполняме ордеры на весілля, забавы и проч.

Довезем Вам бесплатно.

* *

1317 LIBERTY AVE.

Below Long & Liberty Aves.

HILLSIDE, N. J.

GROCERY & BUTCHER STORE

S. BASALYGA, Prop.

FRESH FRUITS & VEGETABLES

У С. Басалыги достанете завсе свіжий товар до ужитку.

74 Center St.

Clifton, N. J.

PAUL & PHIL TAVERN

BEER GARDEN

У Павла и Филиппа все забавы не забыты.

328 Hope Ave.

Clifton, N. J.

Phone: 4-1851

Liberty Liquor Store

Склад найліпших Вин
и Ликеров.

Коли Вам зайде потреба,
то ордеруйте в нашем шторі.

*

* *

**LIBERTY
LIQUOR STORE**

699 So. Pacific Street
Stamford, Conn.

Tel. 4-5186

Stamford Clothing Exchange

CHAS. RABINOVITZ, Prop.

Service is our first thought.

New & Used Clothing Bought, Sold
& Exchanged.

Quartermaster's Headquarters

484 Atlantic St. Stamford, Conn.

Tel. 3-0590

W. H. PICKETT DRUG CO.

FRANK GUBA, Reg. Pharm.
PATRICK SWEENEY, Reg. Pharm.

Добра услуга и найліпши
медицини.

* *

738 No. MAIN STREET, WATERBURY, CONN.

Phone: ELizabeth 2-9576

Chas. Hubatka, Inc.

DIAMONDS-WATCHES-

JEWELRY

Highest prices paid in 35 years for
Diamonds, Old Gold & Silver

NOW is the time to SELL!

Коли мате дома непотребне старе
срібро, старе золото або діаманти,
принесете до нас — ми платиме
найвишы ціны.

*

* *

9 BOAD STREET. ELIZABETH, N. J.

WA. 3-9576

Compliments of

CHARLIE'S INN

TO ALL FRIENDS!

Where Good Fellows
Get Together.

* *

1458 Liberty Ave. Hillside, N. J.

WAverly 3-4055

Hillside Radio and Record Shop

RADIO REPAIRS

Columbia Victor
Albums & Records Albums & Records

У нас достанете всякого рода рекорды.
Направляме Радио.

1275 Liberty Ave. Hillside, N. J.

Tel. 4-5995

HIGH GRADE MARKET
MEATS, GROCERY & DELICATESSEN

John Churyk, Prop.

Гей краяне — всі русины!
Ци Вы о том знате,
Што Вы своих бизнесменов
Должны подtrzymати.
В моем шторі достанете
Свіже и здорове —
Ци то мясо, ци з ярины.
— Молоко коровье.
Сыры, яйка, гросерия,
Колбаса и сало,
Штобы ліпше на здоровъя
Вшитко смаковало.

Свой до своего!

779 Atlantic St. Stamford, Conn.

COMPLIMENTS

of

STRAUS CLOTHING CO., Inc.

*

В нашем шторі доберете соби
найліпши убранья, а не дорого.

452 Atlantic St. Stamford, Conn.

Tel. 3-9908

Pete's Corner Store**ICECREAM-STATIONERY-TOYS**

Айс-крем, Сода, Сигары,

Сигаретки, приборы до писанья
и всякого рода забавки для дітей.**Peter's Corner Store**

738 So. Pacific St. Stamford, Conn.

Phone: 3-3241

KESNICK'S LIQUOR STORE

WINES-CORDIALS-LIQUORS
Highest Quality

У нашем складі достанете найліпши
Водки, Ликеры, Вина и другие напитки
для домашной потребы и на всякие
забавы

Ордеруйте у своего —
ИВАНА КЕСНИКА!

*

* *

KESNICK'S LIQUOR STORE

734 So Pacific St.
Stafmord, Conn.

Telephone: 3-2564

GROCERY & BUTCHER STORE**WASIL KWOCHEKA, Prop.**

В шторі Квочки краяна,
В полудне, вечером, ци зрана,
Свіжий товар достанете,
А услуга тыж добрана.
Што у Василя лем купите,
Не дорого заплатите...
Вшитко мате до выбору,
А ціны не идут в гору.

Заходте до штору краяна
ВАСИЛИЯ КВОЧКИ!

* *

703 Pacific St. Stamford, Conn.

TEL. ELizabeth 2—6753

NICK BROTHERS GROCERY & BUTCHER STORE

Гей, краяне, свой до своего!

ДО

БИЛИЦЫ И ГРУБОГО

Там Вам дадут свіжки мяса,
Гросерию и колбасы.
Добру раду и услугу —
Не достанете у других.
Костумеры о том знают,
Зато радо в нас витают.
Заходте и Вы до краинов:

БИЛИЦЫ И ГРУБОГО!

* *

156 FIRST STREET, ELIZABETH, N. J.

ANNA BURAK GROCERIES & DELICATESSEN

Cigars, Cigarettes & Tobaccos

Also

All Kind of Soft Drinks

Достарчаме всю потребне и
необходиме на забавы.
Удавайтесь и ордеруйте
у свойой краинки

АННЫ БУРАК

*

* *

417 Court Street

Elizabeth, N. J.

NATIONAL TAVERN

PROKOFY DZUPLAY, Prop.

РУССКА ГОСТИНИЦА

Кто Прокопа знає,
Корчму его не минає,
В его корчмі єст музика,
Забавитеся до съта.

Прокоп пива наливає —
И по русски заспіває,
Хочется звеселити,
Не забудте загостити

До краяна:

ПРОКОП ДЗУПЛАЙ

*

* *

187 FIRST STREET,
Cor. 1st & Magnolia Ave., Elizabeth, N. J.

Phone: UN. 2-3047.

CASH MEAT MARKET

Choise Meats, Groceries & Vegetables

STEVE ZATKO, Prop.

У Стефана Жатка
Вся услуга гладка.
Сут яйка, сыр, масло, молока
И свіжа ярина до смаку,
Смачны мяса и колбасы,
Має завсі не лем часом.
Честно, щиро Вам наважит,
Он жичливо всім услужит.

СТЕФАН ЖАТКО

* *

312 HILLSIDE AVE., HILLSIDE, N. J.

**JOS. KAHN
JEWELERS**

EXPERT WATCH REPAIRING

Направляеме всякого рода годины и годинки. Продаеме перстени и другы уздобы.

В потребі — удавайтесь до нас, а достанете честну пораду и услугу.

*
* *

1 BROAD STREET
(Opposite Court House) Elizabeth, N. J.

Passaic 2-8711

РУССКИЙ НАРОДНЫЙ ДОМ

BAR-GRILL, BOWLING ALLEYS,
BILLARDS, SHOWERS, BASKET BALL

РУССКИЙ НАРОДНЫЙ ДОМ

Велика галя до вынайму на Бали, Весіля, Крестини и всякы другы забавы, а также на митинги и народны собрания.

*
* *

RUSSIAN HOME

175-177 — 3rd Street

Passaic, N. J.

Steve's Barber Shop

STEPHEN SITZKO, Prop.

СЛАВЯНСКА БАРБЕРНЯ
где Вас остижут, поголят и приятно обыйдут.

Заходте до свого!

* *

107 So. Wood Ave.

Linden, N. J.

GROCERIES & DELICATESSEN

PETER MACKNOKI, Prop.

We Specialize in Delicatessen Sandwiches

Коли хотите чисту и здорову гросерию и деликатесы, то купуйте у свого краяна.

425 So. Wood Ave.

Linden, N. J.

Tel. LI 2-3261

R. & S. LIQUORS

WINES—BEER—SODA

Мы мame найліпши ликеры, Вина и Пиво.

Ордеруйте в нашем складі.

102 N. Wood Ave.

Linden, N. J.

LINDEN HILL DAIRY

D. P. MONCHAK, Prop.
Guersey Grade "A", Grade "B" Milk
Butter Milk, Chocolate Milk,

Homogenized Milk, also
Strictly Fresh Eggs

Ордеруйте от свого краяна!

520 Erudo Street

Linden, N. J.

Elizabeth 2-9830

Compliments of

Dr. SAMUEL SAMET
DENTAL SURGEON

Привіт Всім
КОСТУМЕРАМ и ПРИЯТЕЛЯМ

*

* *

1200 SALEM AVE.
Cor. Coe Avenue, HILSIDE, N. J.
(Across from Public Service Bldg.)

M. SHAFFRAN & SON

Furniture Dealers
Furniture-Radios-Pianos
Electric Refrigerators

Listen to Station WHOM — 1480
Every Night at 5:45

Маме всякого рода
мебли до набытия.

50-56 FIRST ST.

ELIZABETH, N. J.

UNIONVILLE
2-0608

Dining and
Dancing

Zatko's Bar & Grill

Cattered to:

Weddings, Parties, Banquets
& Shuffle Boards

Для розваги — заходте до нас!

334 Yale Avenue

Hillside, N. J.

Tel. BI. 3-0258

FRED H. ROEVER
Optometrist — Optician

Reasonable priced glasses made to your
satisfaction.

OUR MOTTO:

"Every Costumer a Satisfied Patient"

**OPEN: TUESDAY, THURSDAY AND
SATURDAY EVENINGS TILL 8 P. M.**

У нас достанете добру и честну услугу

*

* *

237 CLINTON AVENUE, NEWARK, N. J.

Phone: Little Falls 4-0294

SINGAC BAKERY

PANKO WORHACH, Prop.

ПЕРВОРЯДНА ПЕКАРНЯ

нашого краяна от
Нового Санча.

Пече перворядний Хліб, Булки,
Кейки для домашного ужитку,
а также на ордер на Весіля,
и всякы другы забавы.

Ордеруйте от краяна —

ПАНЬКА ВОРГАЧА!

*

* *

117 Newark-Pompton Turnpike, N. J.

Phone: MA. 26429

Compliments
of**GEORGE HECKEL**
MANUFACTURER and DEALERin Trusses, Elastic Stockings, Abdominal
Supporters, Shoulder Braces, Crutches,
Arch Supporters, Invalid Canes, etc.

Doctors Prescriptions Filled

У нас достанете всі потребны
річки для инвалидов.

* * *

81 Springfield Avenue Newark, N. J.

Phone: ELizabeth 2-3437

Myers Liquor Store

WINES and LIQUORS

To be in good spirits... Call us

Free Delivery

Найліпший склад Вин и Ликеров.

7 WEST GRAND ST., ELIZABETH, N. J.

Tel. WA. 3-9846

LIBERTY ALLEYS
J. F. CONNELLY, Prop.У нас можете приятно провести
свой час.Public Service Bus № 48 stops at the door.
Green Flyer Bus № 6 & 7 only one block
away.

303 Florence Avenue Hillside, N. J.

Phone: WAverly 3-9805

LIBERTY CUT RATE DRUGS**J. Bernstein, Ph. G.**

Для Вашой услуги.

1283 LIBERTY AVE. HILLSIDE, N. J.

SHOP AT

Blakesberg's

DRY GOODS — SHOES

and

HOUSE FURNISHINGS

Купуйте у нас, чого Вам потреба.

1321 LIBERTY AVE.

Near Long Ave.

HILLSIDE, N. J.

UNionville 2-6137 J.

MIKE'S BARBER SHOP

MICHAEL BUBNIAK, Barber

Good and Sanitary Service

Услуга первоклассна.

Заходте до свого!

* *

406 Blay Street

Hillside, N. J.

Phone: ELizabeth 2-1645

EYE EXAMINATIONКоли мате слабы очы, або потребны
Вам окуляры, заходте до нас.**Dr. H. M. Chasin**
OPTOMETRIST

225 BROAD STREET, ELIZABETH, N. J.

Tel. PAssaic 2-9231

**ПЕРВОРЯДНА ГРОСЕРНЯ
И БУЧЕРНЯ
ОСИФА МОНЧАКА**

До Йосифа Мончака
Идут люде из далека
Идут русски, идут чужки,
Вшытки знают, что обслугит
Однаково, справедливо,
Честно, скоро што аж мило.
В шторі має свіжы мяса,
И то завсе, не лем часом,
Ци хочете из "бучерні",
Або дашто из "гросерні",
Вшыткого там достанете,
И так, што не пожалуєте!

**JOSEPH MONCHAK
GROCERY & MEAT MARKET**

112 VAN Riper Ave., CLIFTON, N. J.

Tel. ARmory 4-4096 W.
ПЕРВОРЯДНА

**БУЧЕРНЯ, ГРОСЕРНЯ
И
ДЕЛИКАТЕССЕН
ПЕТРА ТЕРЕК**

До краяна Терека
Ходят люде и с далека,
Терек мяса свіжы має,
Гросерию тყж продае,
Кенды, нйскрим, сигареты,
Всьо у него достанете.
Заходте там и Вы часто,
Бо услуга первоклясна.

**PETER TEREK
GROCERY & MEAT MARKET**

*
* *

160 LAWRENCE AVE., PATERSON, N. J.

Tel. PAssaic 3-2046

**ПЕРВОКЛАССНА
СЛАВЯНСКА ПЕКАРНЯ**

**RUDY'S BAKERY
Rudolph J. Butchar, Jr., Prop.**

Cakes For Weddings—Birthdays—Parties

Наш крайн и член Лемко-Союза
У него завсе достанете свіжы печива:
житний хліб, ролсы, кейки и проч.
Доставлят ордеры на забавы.

УСЛУГА ПЕРВОКЛАССНА.
Заходте до його пекарні, а переконатесь сами.

*

* *

389 LEXINGTON AVE., CLIFTON, N. J.

TEL. 2-8728

**ПЕРВОРЯДНА
БУЧЕРНЯ И ГРОСЕРНЯ
МИХАИЛА МАСЛЕЯ**

Треба, зните, Вам повісти,
Як хочете смачно істи,
Же в Маслея мясо свіже,
Велький фалат Вам отріже.
Яйка, сыр, масло колбаса
И свіжа ярина до мяса.
Всого широ Вам наважит,
А и честно Вас обслугит.

**MICHAEL MASLEY
GROCERY & MEAT MARKET**

322 HOPE AVE.,

CLIFTON, N. J.

PAssaic 2-9399

ПЕРВОРЯДНА
БУЧЕРНЯ И ГРОСЕРНЯ
ЗАХАРИЯ МЕРЕНЫ

В шторі Мерены, краяна,
Як в полудне, ввечер, рано,
Товар мате першу кляссу,
Гросерию и колбасы.
Свіжы мяса и ярины
Привозят там каждой днины,
Бо Мерена бизнес знае,
И старого не продае.

* *

ZACHARY MERENA
GROCERY & BUTCHER STORE

127 ACKERMAN AVE., CLIFTON, N. J.

Tel. PA. 2-10324

Butch's Tavern
JOHN BUTCHKO, Prop.

РУССКА САЛОНА

Где завсе гостины,
Краине співают,
Пиво попивают.

155—3rd STREET

PASSAIC, N. J.

Phones:

PAssaic 5-0648
5-0649

H. BAKER MILK CO.
Incorporated
MILK and MILK PRODUCTS

Завсе свіжы и чисты молочны выроды.

2-4 E. MONROE ST.,

PASSAIC, N. J.

PAss. 2-9474

New Belmont Park

WM. and JEAN BUTTS
Proprietors

Large Hall For Hire

ПЕРВОРЯДНА ГОСТИНИЦА

Велика галя до вынайму,
а также подворье — занятые ціле
літо пикниками.

ОРДЕРУЙТЕ НА ЧАС!

*

* *

424 RIVER DRIVE
GARFIELD, N. J.

JOSEPH T. BIZUB
FUNERAL DIRECTORS

У нас достанете честну
и первокласну услугу
при похоронах.

* *

205 Third Street

Passaic, N. J.

Bakery
CHAS. KOHOUT, Prop.

ЧЕХОСЛОВАЦКА
ПЕРВОРЯДНА ПЕКАРНЯ,

Где достанете завсе свіжий хліб,
булки, кейкы и другы печива,
Купуйте у своих!

75 JEWELL ST.

GARFIELD, N. J.

Phone Passaic 2-9612

**Domyon's
NEW BALLROOM**

Hall to Hire for All Occasions

НАНИМАЕ ГАЛЮ
на всяки предприятия.

66-68 CENTER ST.

CLIFTON, N. J.

**РУССКА ГОСТИНИЦА
ПЕЛАГИИ ФЕДОРЧАК**До Федорчаковой салоны
Радо сходятся славяне.
Свеже пиво попивають
И весело сой спивають.

BEER GARDEN

P. FEDORCHAK, Prop.

387 LEXINGTON AVE.

CLIFTON, N. J.

ПРИВІТ

ОТ КЛУБА

РУССКОЙ

и

УКРАИНСКОЙ

СЕКЦІИ И. Р. О.

Где отбываются митинги ИРО,
и другие народны русски, карпа-
торусски, украински и всі славян-
ски предприятия.

*

* *

**RUSSIAN & UKRAINIAN
I. W. O. CLUB**

25 DAYTON Ave.

PASSAIC, N. J.

Tel. PAssaic 2-8856

BROOKLYN SHOE STORE

Quality Shoes for Entire Family

ALEX LARK, Prop.
NICK MAYURNIK, Mgr.

Купуйте у свого!

100 Market Street

Passaic, N. J.

**ANDREW KOZAY
BEER GARDEN****РУССКА ГОСТИНИЦА
АНДРЕЯ КОЗАЙ**Где сходятся русски люди, краине и приятели,
штобы приятно провести час.

62 FIRST STREET,

PASSAIC, N. J.

**РУССКА ГОСТИНИЦА
МИХАИЛА КУШВАРЫ**Галя до вынайму на малы гостины,
крестины, супрайз-парты и митинги.
Там достанете завсе добры напиткы,
смачны закускы и добру услугу!

BEER GARDEN

199 CAMBRIDGE AVE. GARFIELD, N. J.

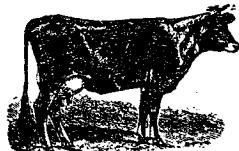
Phone: PA. 2-2204 Carbonator Fountains
Repaired**GOLDY ROCK**Registered Beverages
Established 1904.DRAUGHT BIRCH BEER
Manufactured by
Clifton Bottling Works

Plant: 62-64 Sylvan Ave. Clifton, N. J.

Tel. PAssaic 2-0783

Alex Korachun Dairy

MILK & MILK PRODUCTS

РУССКА МОЛОЧАРНЯ

У АЛЕКСАНДРА КРАЧУН — свои коровы. Молоко свіже, чисте и здорове для дітей и старших.

Купуйте молоко от своего человека, а будете задоволены!

*

* *

236 BANTA AVE.,

GARFIELD, N. J.

PAssaic 2-3543

Free Delivery

John Milan's
VAN WINKLE LIQUOR STORE
Choice Wines, Liquors and Beer
Найліпший склад Вин, Ликеров и Пива.

68 VAN WINKLE AVENUE, GARFIELD, N. J.

Tel. PAssaic 2-9419

РУССКА ГОСТИНИЦЯ
СТЕФАНА ВОЛЧКО
ГАЛЯ НА ТАНЦЫ

Где русскии люде ся сходят,
Часом чужих тыж приводят.
В приятельстві попивают,
А по-русскии сой спивают.

* *

STEPHEN E. WOLCHKO, Prop.

159 THIRD ST.,

PASSAIC, N. J.

Compliments of

Park View Tavern

ПЕРВОРЯДНА ГОСТИНИЦА

В ПАССАЙК, Н. ДЖ.

*

* *

157 — 4th Street

PASSAIC, N. J.

Pone: PAssaic 2-6363

MICHAEL J. ELIAS
FUNERAL DIRECTOR
and
Embalmer

СЛАВЯНСКИЙ ПОГРЕБНИК

Вынанимаме автомобили
таюке на Весіля
и други Оказии.

Старана и честна услуга.

*
* *

167 — 3rd Street

PASSAIC, N. J.

Ambridge Phone: 1100
 Aliquippa Phone: 9517
 Pittsburgh Phone: GRant 5744

ПОЗДРАВЛЕНИЯ С НОВЫМ ГОДОМ

GREETINGS and BEST WISHES for 1945
 from

OHIO RIVER MOTOR COACH CO.

OPERATING FROM

ALIQUIPPA, PA. to PITTSBURGH, PA.
 VIA

AMBRIDGE — SEWICKLEY
 AND COMMUNITIES IN BETWEEN

*

ENJOY YOUR RIDE

* *

Tel. AMbridge 731

M. C. DROZ

WALL-PAPER—PAINTS—GLASS

TEXOLITE

House and Sign Painting, Paper-hanging
 Picture Framing, Etc.

FOURTH & MERCHANT STS.
 AMBRIDGE, PA.

S. Yatczyszyn

GROCERIES and HOME DRESSED

MEATS

Always Fresh

Заходте Вы все до своего —
 Порахує не дорого!

192—6th AVE.,

ALIQUIPPA, PA.

Bell Phone 800

VALLEY REALTY COMPANY

K. R. WAGNER C. ROY KERR

Продаємо Домы и Фармы.

Инсюруеме домы от огня и других
 несчастных случаев.

Залагоджуємо всяки Контракты,
 Моргичовы справы и т. п.

В ПОТРЕБІ УДАВАЙТЕСЯ ДО СВОГО!

506 MERCHANT ST. AMBRIDGE, PA.

Tel. AMbridge 9646

SAM'S SHOE SERVICE

WINNER of GRAND NATIONAL SILVER CUP

Beaver Valley Most Complete
 SHOE SERVICE

No Job Small—None Too Big

Получил первый праиз в Соед. Штатах
 за направу обувья.

5th ST. & DUSS AVE., AMBRIDGE, PA. PA.

Phone 778

Sam D. Stern

QUALITY FURNITURE SINCE 1915

Маме мебли и другы обстановкы
 до Вашого дома.

531-533 SCHOONMAKER AVE.

MONESSEN, PA.

KRAYNEK'S FOOD STORE

On West Side

WILLIAM KRAYNEK, Prop.

Первоярдна Бучерня и Гросерня,
 где достанете завсе свіжы мяса, колбасы,
 масло, яйка и другу гросерию, а до того
 — скору и честну обслугу. Заходте до
 своего краяна!

West Newton, Pa.

Telephone: Little Falls 4-0626

PANCO DAIRY CO., Inc.

ALEX PANAS, Prop.

Dealers in

GRADE "A" MILK and CREAM
From Tuberculin Tested Herd

Наш краян, русский фармер, має завсе свіжы, чисты и здоровы молочны выrobы.

Молоко доставлят як до шторов, так и до приватных домов.

*

* *

Ордеруйте от своего!

PANCO DAIRY CO., Inc.

Jackson Lane,

West Paterson, N. J.

Tel. PAssaic 2-10211

PALACE MARKET

CHOICE MEATS

У нас достанете завсе свіжы мяса.
Купуйте у нас!

117 Market Street

Passaic, N. J.

РУССКА ГОСТИНИЦА
ВАСИЛИЙ МАЛЕЦКИЙ, Власт.

BEER GARDEN

У нас можете завсе приятно
и весело провести свой час.

*

683 Van Houten Ave.

Clifton, N. J.

Phone PAssaic 2-3073

JET BLACK PITTSSTON

PASSAIC and GARFIELD SUPPLY COAL CO., Inc.

Buy Reliable Coal from a Reliable
Incorporated 1908

COAL
and
WOOD

KOPPERS

COKE

P. GLADIS, Pres.
Jos. Kost, Sec.-Treas.
Authorized Dealer

В нашем КОЛ-ЯРДІ достанете най-
ліпше углю до паленя по найнижої
ціні.

ОРДЕРУЙТЕ У НАС!

River Drive and Belmont Ave.
Garfield, N. J.

Tel. PAssaic: 2-9663

GARDEN TAVERN

M. Synovetz & M. Martin, Props.

РУССКА ГОСТИНИЦА,
где сходятся краяне и приятно
забавляются.

643 Van Houten Ave. Clifton, N. J.

SAUL STEIN CAFE

CAFETERIA

HOME COOKING

Коли хотите смачно перекусити,
то заходте до нас.

197 Monroe St.

Passaic, N. J.

With
COMPLIMENTS
FROM

MICHAEL KOHN
Jeweler and Diamond
Merchant
Established 1906.

У нас достанете всякого рода перстни
на заручины и годинки до выбору.

*

**

831 ELIZABETH AVE.,
ELIZABETH, N. J.

Tel. RHinelander 4-9058
M. ROONEY A. ROONEY

ROONEY'S
Wine & Liquor Store
Lic. No. 624
Prompt Service

Найліпши Вина и Ликеры

356 EAST 72nd ST.
Near First Ave., NEW YORK, N. Y.

MArket 2-5321

DR. M. L. SILBERMAN
Optometrist
Eyes Examined—Glasses Fitted

Hours: 9:30 A. M. to 8 P. M.
Tues. & Thurs. 9:30 to 6 P. M.

Добра и честна услуга.

107 Springfield Ave.
(Near West. St.) Newark, N. J.

РУССКИЙ НАРОДНЫЙ ДОМ

В ЕЛИЗАБЕТ, Н. ДЖ.

РУССКИЙ НАРОДНЫЙ ДОМ
Гля до вынайму

Ту отбываются собрания отделов Л. С.
и К. Р. А. З. Союза и других организа-
ций МРО.

Галю нанимаме на всякы народны
предприятия и приватны забавы.

*

**

RUSSIAN PEOPLE'S HOME

HALL FOR HIRE FOR ALL OCCASIONS

408-410 COURT ST., ELIZABETH, N. J.

MEEKER GRAHAM
WINES & LIQUOR STORE

ПЕРВОРЯДНЫ ВИНА
И ЛИКЕРЫ

Маме найліпши сорты, а ціны
не дороги.

Коли Вам потребны Вина або
инши ликеры до ужитку дома,
або на забавы, то купуйте у нас.

*

**

453 Graham Avene

Brooklyn, N. Y.

COMPLIMENTS OF

**Russian-American
Association**

Joseph Yonko, Pres., Michael Kohut, Treas.
 John Pacak, Fin. Sec., Michael Kuvinka,
 Rec. Sec.

Нанимаме галю на
 Митингы, Весіля, Крестины
 и другие забавы.

СВОЙ ДО СВОГО!

*

* *

209 SCHOONMAKER AVE.
 MONESSEN, PA.

**DAVE H. WOODWARD
HOME for FUNERALS**

Первоклассна услуга при похоронах.
 В потребі — удавайтесь до нас!

* *

100 Schoonmaker, Ave. Monessen, Pa.

Phone: 263 J. Notary Public

**JOSEPH SALADIAK
REAL ESTATE and INSURANCE
BONDS and Mortgages**

*

* *

423 Schoonmaker Ave. Monessen, Pa.

**CHECK'S FUNERAL HOME
FUNERAL DIRECTORS**

СЛАВЯНСКИЙ ПОГРЕБНИК
 Весіля, Крестины
 и
 Вынанимат автомобилы
 на
 всяки другы забавы.

370 DONNER AVE., MONESSEN, PA.

Phone: 221

KUOSMAN'S HARDWARE**PLUMBING — HEATING**

Коли мате даякы пломберскы роботы, то
 удавайтесь до нас, а мы радо услужиме.

124 — 6th STREET MONESSEN, PA.

Compliments of

YONEY'S FUNERAL HOME**НАШ ПОГРЕБНИК**

Завсе добра услуга
 В потребі — удавайтесь до:
 STEPHEN D. YONEY

155 SCHOONMAKER ST., MONESSEN, PA.

HIBBS AGENCY

E. L. Hibbs Wayne A. Hibbs
 Real Estate and Insurance

Маме до продажы фармы, дома
 и лоты.

Инсюруеме всьо от огня
 и других выпадков.

506 Schoonmaker Ave. Monessen, Pa.

PHONE: YONKERS 5-5234

НАРОДНА БУДОВА

Карпаторусский Американский Центр в Юнкерс, Н. Й.

ОТКРЫТА ВСЕГДА ДЛЯ КАРПАТОРУССКИХ ЛЮДЕЙ

В НАРОДНОЙ БУДОВІ К. А. ЦЕНТРА єст велика, модерно устроена галя на концерти, представления и други предприятия. В ней може по-міститися 1,200 особ.

В НАРОДНОЙ БУДОВІ К. А. ЦЕНТРА єст ресторан, открытий всегда для публики.

В НАРОДНОЙ БУДОВІ К. А. ЦЕНТРА єст удобне поміщеніе на братськы и клубовы митинги.

В НАРОДНОЙ БУДОВІ К. А. ЦЕНТРА поміщаєся типография и редакция нашей народной газеты "Карпатска Русь", а также головна канцелярия Лемко-Союза.

НА ЗЕМЛІ К. А. ЦЕНТРА єст прекрасне місце на пикники. Літом отбываются пикники кажду неділю.

Каждый карпаторосс може и должен быти членом Карпаторусского Американского Центра.

Полный пожизненный членский взнос: \$25.00. Кто внесе \$5.00, буде числится членом на один рок, а по 5 роках рочного членства, як сумма річних членських взносів дойде до \$25.00, он стаєся полним пожизненным членом.

Carpatho-Russian American Center

556 YONKERS AVE., YONKERS, N. Y.

КАРПАТОРУССКА РОБОЧА ГАЗЕТА

"КАРПАТСКА РУСЬ"

орган

Лемко-Союза и К. Р. Н. Комитета
в Соєд. Штатах и Канаді.

ТИПОГРАФИЯ

"КАРПАТСКОЇ РУСІ"

Принимат всякы типографичны роботы
на всіх языках.

Роботы выполнує точно, дешево
художественно.

КАРПАТОРОССЫ! Читайте и распро-
страняйте свою народну карпаторусску
газету "КАРПАТСКУ РУСЬ"

Пиште на адрес:

KARPATSKA RUS

556 YONKERS AVE., YONKERS, N. Y.

УЧТЕСЯ ГРАМОТЫ!

Научтесь сами и свои діти читати
по русски из

КАРПАТОРУССКОГО БУКВАРЯ ВАНЯ ГУНЯНКЫ.

у каждого ЛЕМКА-КАРПАТОРОССА
повинна быти

МАПА ЛЕМКОВИНЫ

точна мапа западной части
КАРПАТСКОЇ РУСІ
от Попрада по Уж и Сян.

КНИЖКИ ИЗДАНИЯ ЛЕМКО-СОЮЗА

В Редакции "Карпатской Руси", Вы получите
интересны и поучительны книжки до читаня або
для представлений.